

***A határokon átlépő fizetésképtelenségi eljárás megindítása az
Európai Unióban***
doktori értekezés

Kézirat lezárva: 2007. február 21.

Készítette:

Dr. Siposné Dr. Herédi Erika

doktorjelölt

SZE DFÁJK Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék

Témavezető:

Dr. Kengyel Miklós

egyetemi tanár

PTE Polgári Eljárásjogi Tanszék

Tartalmi áttekintés

I. Az európai fizetéseképtelenségi jog kialakulása	4
1. Történeti fejlődés az EK égisze alatt	4
2. Párhuzamos jogfejlődés	10
II. Az európai fizetéseképtelenségi jogi szabályozás jellemzői	18
1. A szabályozás célja	18
2. A szabályozás jogalapja és természete	18
3. Egység és univerzalitás alapelvei a Fizetéseképtelenségi rendelet szabályozási modelljében	20
4. A Fizetéseképtelenségi rendelet szerkezete	26
III. A Fizetéseképtelenségi rendelet területi alkalmazhatósága Magyarország vonatkozásában	27
1. A Fizetéseképtelenségi rendelet joghatósági szabályai	27
2. Az adós határokon átlépő kötődései	29
3. A Fizetéseképtelenségi rendelet területi hatályának vizsgálata a magyar joghatósági szabályok alapján	37
IV. Az európai fizetéseképtelenségi jogforrás tárgyi hatálya és a nemzeti fizetéseképtelenségi eljárások	47
1. A Fizetéseképtelenségi rendelet tárgyi hatályra vonatkozó rendelkezései	47
2. A kollektív eljárás	49
3. Az adós fizetéseképtelensége	63
4. Az adós rendelkezési jogának korlátozása vagy elvonása	68
5. A felszámoló kijelölése	73
V. Az európai fizetéseképtelenségi eljárás típusai	78
1. Az egyes eljárásokról általában	78
2. A főeljárás	80
3. A másodlagos eljárás	110
4. A partikuláris eljárás	127
VI. Joghatósági összeütközés	140
1. Pozitív joghatósági összeütközés feloldása	141
2. Negatív joghatósági összeütközés	155

VII. A biztosítási intézkedések	157
1. A biztosítási intézkedés kezdeményezése	158
2. A biztosítási intézkedés elrendelése	160
3. A 38. cikk alkalmazásának feltételei	161
4. A főeljárás megindítása	163
5. Az alkalmazandó jog	164
6. A biztosítási intézkedés elismerése és végrehajtása	175
7. Következtetések	176
VIII. A fizetéképtelenségi eljárás elismerése	178
1. Az eljárás megindításáról szóló határozat elismerésének feltételei	181
2. A főeljárás elismerésének viszonya a területi eljárás megindításához	186
3. Az elismerés joghatásai	187
4. Az elismerés megtagadása	192
A kutatás eredményeinek összefoglalása	199
<i>Irodalomjegyzék</i>	209

T a r t a l o m j e g y z é k

<i>Rövidítések jegyzéke</i>	
Bevezetés	1
I. Az európai fizetéseképtelenségi jog kialakulása	4
1. Történeti fejlődés az EK égisze alatt	4
<i>1. 1. Jogalkotási kísérletek 1986-ig</i>	4
<i>1. 2. A fizetéseképtelenségi eljárásról szóló 1995. évi egyezmény</i>	6
<i>1. 3. A Tanács fizetéseképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK rendelete</i>	8
2. Párhuzamos jogfejlődés	10
<i>2. 1. Az Isztambuli egyezmény</i>	10
<i>2. 2. Az UNCITRAL Modell törvénye</i>	11
<i>2. 2. 1. Alkalmazási terület</i>	12
<i>2. 2. 2. Az egyes eljárások</i>	13
<i>2. 2. 3. Bírósághoz fordulás</i>	14
<i>2. 2. 4. A külföldi bíróságok és a felszámolók együttműködése</i>	14
<i>2. 2. 5. A külföldi eljárás elismerése és az elismerés joghatásai</i>	15
<i>2. 2. 6. Párhuzamosan folyó fizetéseképtelenségi eljárások viszonya</i>	16
II. Az európai fizetéseképtelenségi jogi szabályozás jellemzői	18
1. A szabályozás célja	18
2. A szabályozás jogalapja és természete	18
3. Egység és univerzalitás alapelvei a Fizetéseképtelenségi rendelet szabályozási modelljében	20
<i>3. 1. Az egység és az egyetemlegesség fogalma</i>	22
<i>3. 2. A Fizetéseképtelenségi rendelet vegyes rendszere</i>	23
<i>3. 2. 1. A területi eljárások</i>	23
<i>3. 2. 2. Az alkalmazandó jog</i>	24
<i>3. 3. A főeljárás elsőbbsége</i>	24
4. A Fizetéseképtelenségi rendelet szerkezete	26
III. A Fizetéseképtelenségi rendelet területi alkalmazhatósága Magyarországon vonatkozásában	27
1. A Fizetéseképtelenségi rendelet joghatósági szabályai	27
2. Az adós határokon átlépő kötődései	29
<i>2. 1. A minősített külföldi kötődés</i>	31

2. 2. Egyszerű külföldi kötődés	34
3. A Fizetéseképtelenségi rendelet területi hatályának vizsgálata a magyar joghatósági szabályok alapján	37
3. 1. A kizárólagos joghatóság	38
3. 1. 1. Harmadik államban fő érdekeltségi középponttal rendelkező adós	39
3. 1. 2. Magyarországi székhely és fő érdekeltségi középpont	40
3. 2. A kizárt joghatóság	41
3. 2. 1. Magyarországon fő érdekeltségi középpont és harmadik állambeli székhely	42
3. 2. 2. Harmadik állambeli székhely és fő érdekeltségi középpont	42
3. 3. Következtetések	43
IV. Az európai fizetéseképtelenségi jogforrás tárgyi hatálya és a nemzeti fizetéseképtelenségi eljárások	47
1. A Fizetéseképtelenségi rendelet tárgyi hatályra vonatkozó rendelkezései	47
2. A kollektív eljárás	49
2. 1. A csődeljárás	50
2. 1. 1. A csődeljárás, mint valamennyi hitelezőre kiterjedő eljárás	50
2.1.1.1. A hitelezők kijelölése	50
2.1.1.2. Hitelezői egyetértés a fizetési haladékhoz	51
2.1.1.3. A hitelezői hozzájárulás arányossága	54
2.1.1.4. Az egyéni jogérvényesítés csődeljárásbeli kizártsága	57
2. 1. 3. Következtetés	59
2. 2. A felszámolási eljárás	61
2. 2. 1. Felszámolási eljárás, mint a valamennyi hitelezőre kiterjedő eljárás	62
2. 2. 2. Az egyéni jogérvényesítés kizártsága a felszámolási eljárásban	62
2. 2. 3. Következtetések	63
3. Az adós fizetéseképtelensége	63
3. 1. A csődeljárás	63
3. 2. A felszámolási eljárás	65
4. Az adós rendelkezési jogának korlátozása vagy elvonása	68
4. 1. A csődeljárás	69
4. 1. 1. Az adós rendelkezési jogának korlátozása a csődeljárásban	69
4. 1. 2. Következtetések	70
4.1.2.1. A közösségi jogforrás és az adós rendelkezési jogának korlátozása	70
4.1.2.2. A nemzeti jogforrás és az adós rendelkezési jogának korlátozása	71
4. 2. A felszámolási eljárás	73
5. A felszámoló kijelölése	73
V. Az európai fizetéseképtelenségi eljárás típusai	78

1. Az egyes eljárásokról általában	78
2. A főeljárás	80
2. 1. A fő érdekeltségek középpontja	80
2. 1. 1. Történeti visszatekintés	81
2. 1. 2. Fogalmi elemek	82
2.1.2.1. Az "érdekeltségek"	83
2.1.2.2. A "fő"	84
2.1.2.3. A "rendszeresen"	84
2.1.2.4. A "kezelés"	84
2.1.2.5. Harmadik személyek általi megállapíthatóság	85
2. 2. A vélelem	86
2. 3. Vélelem és bizonyítás	87
2. 3. 1. Vélelem és a hivatalbóli bizonyítás	88
2. 3. 2. A vélelem és a felek bizonyítási kötelezettsége	89
2.3.2.1. A hitelező kérelme	92
2.3.2.2. Az adós kérelme	93
2. 3. 3. Joghatóság vizsgálata, vélelem és bizonyítás a magyar szabályozás tükrében	94
2.3.3.1. Eljárásjogi visszásságok	94
2.3.3.2. Javaslatok a visszásságok megelőzésére	96
2.3.3.3. Az adós magatartásától függő vizsgálat	98
2. 4. Az adós fő érdekeltségei középpontjának értelmezése a joggyakorlat tükrében	99
2. 4. 1. ISA-Daisytek ügy	100
2. 4. 2. Parmalat/Eurofood ügy	103
2. 4. 3. Hettlage ügy	106
2. 4. 4. Mliekotej s.r.o. ügy	107
2. 4. 5. A joggyakorlat tükrében kialakult elméletek	108
3. A másodlagos eljárás	110
3. 1. A másodlagos eljárás megindításának feltételei	111
3. 2. A másodlatos eljárás kezdeményezése	114
3. 3. A másodlagos eljárás joghatósági szabályai	116
3. 3. 1. A telephely, mint kapcsolóelv	117
3. 3. 2. A telephely fogalmának elemzése	119
3. 3. 3. Létesítő okirat szerinti székhely, mint telephely	120
3. 3. 4. Önálló külföldi leányvállalat	121
3. 4. A másodlagos eljárásra vonatkozó illetékesség	122
3. 5. Az adós fizetéseképtelensége	123
3. 6. A másodlagos eljárás jellege	124

4. A partikuláris eljárás	127
4. 1. Joghatósági szabályok	128
4. 2. Az eljárás megindításának feltételei	129
4. 2. 1. A főeljárás megindításának lehetetlensége	130
4. 2. 2. A telephely szűkebb értelemben vett hitelezőinek kérelme	131
4. 3. Az adós fizetéseképtelensége	134
4. 3. 1. Fizetéseképtelenségi okok vizsgálata a telephely vonatkozásában	135
4. 3. 2. Fizetéseképtelenségi okok vizsgálata az adós viszonylatában	136
4. 4. A partikuláris eljárás jellege	137
VI. Joghatósági összeütközés	140
1. Pozitív joghatósági összeütközés feloldása	141
1. 1. Az elsőbbségi elv	142
1. 2. Elsőbbségi elv érvényesülésére irányadó időpont	143
1. 3. Versengő kérelmek	146
1. 4. Az elsőbbségi elv eljárási jogkövetkezményei	147
1. 5. Az eljárást megindító határozat hatályossága	150
1. 5. 1. A csődeljárás	150
1. 5. 2. A felszámolási eljárás	153
1. 6. A fő érdekeltségek középpontjának áthelyezése esetén irányadó időpont	153
2. Negatív joghatósági összeütközés	155
VII. A biztosítási intézkedések	157
1. A biztosítási intézkedés kezdeményezése	158
2. A biztosítási intézkedés elrendelése	160
3. A 38. cikk alkalmazásának feltételei	161
4. A főeljárás megindítása	163
5. Az alkalmazandó jog	164
5. 1. A német szabályozás	165
5. 2. A magyar szabályozás	167
5. 2. 1. A regisztráció hiánya	167
5. 2. 2. Az igénybe vehető biztosítási intézkedés egyedisége	168
5. 2. 3. Az egyedi végrehajtás tilalma	168
5. 2. 4. Hiányzó kérelmezési jogosultság	171
5. 2. 5. Hiányzó illetékességi szabályok	171
5. 2. 6. Az ideiglenes vagyonszelő jogállása	172
5.2.6.1. Az ideiglenes vagyonszelő tájékoztatási kötelezettsége	172
5.2.6.2. Az ideiglenes vagyonszelő hozzájárulása	174

6. A biztosítási intézkedés elismerése és végrehajtása	175
7. Következtetések	176
VIII. A fizetéseképtelenségi eljárás elismerése	178
1. Az eljárás megindításáról szóló határozat elismerésének feltételei	181
1. 1. A 3. cikk alapján joghatósággal rendelkező bíróság	181
1. 2. A 3. cikkre hivatkozással megindított eljárás	182
1. 3. Eljárás megindításáról szóló határozat	183
1. 4. A határozat hatályossága	184
2. A főeljárás elismerésének viszonya a területi eljárás megindításához	186
3. Az elismerés joghatásai	187
3. 1. A főeljárás elismerésének joghatásai	188
3. 1. 1. A főeljárás joghatásainak korlátjai	189
3. 2. A területi eljárások korlátozott joghatásai	190
4. Az elismerés megtagadása	192
4. 1. A joghatóság helytelen megállapítása	194
4. 1. 1. Eljárási lehetőségek és eszközök a 3. cikk (1) bekezdése szerinti joghatóság helytelen megállapítása esetén	196
4. 2. Az adós nem fizetéseképtelen más tagállamban	197
A kutatás eredményeinek összefoglalása	199
<i>Irodalomjegyzék</i>	209

Bevezetés

1. Az értekezés tárgya és célja

A magyar jogtörténeti fejlődés híven tükrözi azt a hipotézist, hogy a fizetésképtelenségi helyzetek kezelésének jogszabályi keretek között kialakított eljárási rendje a rugalmasság, egyszerűség, gyorsaság és takarékoság követelményeit szem előtt tartva csak akkor lesz hatékony, ha a különböző érdekek még a jog kényszer útján való érvényesítése során is képesek a kiegyezésre.

A határokon átnyúló fizetésképtelenségek kezelése szükségszerűen megköveteli a nemzeti jogok közelítését és a gátló tényezők fokozatos lebontását. A közösségi jogforrásban életre keltett fizetésképtelenségi eljárás megalkotása egyfelől kifejezésre jutatta, hogy a kölcsönös bizalomból táplálkozó megegyezés, az érdekek összehangolása ma már inkább *szükségszerű követelmény* és nem lehetőség. Másfelől, hogy a határokon átlépő fizetésképtelenségi eljárások hatékonyságának és eredményességének záloga az eljárás megindítási szakaszához kapcsolódó egyes lényeges eljárási szabályok egységesítése. Ezzel összhangban a közösségi fizetésképtelenségi eljárásjogi rendelkezések valódi kompromisszumon érlelt normák, amelyek védőbástyaként magasodnak, tudomásul véve a nemzeti érdekek sokféleségéből eredő szabályozási autonómiához való ragaszkodást.

Az európai szabályozás nyomán azonban számos olyan új eljárásjogi kérdés merült fel, amelyek új alapokra helyezik és kikényszerítik a meglévő eljárási szabályok újragondolását. Ennélfogva a nemzeti szabályozásnak napjainkban *nem csak a nemzethatárokon belüli érdekek összeegyeztetésére hivatott egységes eljárási rendet* kellene kialakítania, hanem a magyar érdekek képviseletében, élve a közösségi rendeletből fakadó lehetőségekkel biztosítania kell a határokon átlépő fizetésképtelenségek hatékony kezelését is. Ezzel összhangban a kutatás során megállapításokat tettünk és következtetéseket vontunk le arra vonatkozóan, hogy a közösségi rendelet elvárásainak miként és mennyiben felel meg a nemzeti fizetésképtelenségi jogforrásunk.

Az eljárásjogi szempontú vizsgálat során a dolgozat egyes fejezetei a közösségi jogforrás alkalmazásával összefüggésben felmerült, az eljárás megindításának szakaszában releváns eljárásjogi kérdéseket és mechanizmusokat elemzik. Igyekeztünk feltárni a nemzeti szabályozásban tetten érhető disszonanciákat és fékeket, másfelől rámutattunk a nemzeti érdekek érvényesítésére nyitva álló lehetőségekre és eljárási technikákra. Törekeztünk

bemutatni a hatályos magyar fizetéseképtelenségi eljárás megindítási szakaszához fűződő jogintézmények alkalmazásához és értelmezéséhez kapcsolódó alapvető jelenségeket, joggyakorlati és jogirodalmi álláspontokat, feltérképezve a joggyakorlatban fellelhető anomáliákat is. A vizsgálódás során az eljárási problémák kiemelésén túlmenően, azok megoldásait az egyes normák rendszertani összefüggéseire összpontosítva is igyekeztünk feltárni. Olyan megoldásokra kívántunk rámutatni, amelyek mind a tagállamok közötti kölcsönös bizalom, mind a nemzeti érdekek érvényesülését szem előtt tartják, és mintaként állhatnak a közösségi lét kezdeti szakaszában tapasztalatokat gyűjtő Magyarország jogalkotása és jogalkalmazása előtt. A hatályos nemzeti szabályozás ismertetése során nem csak a közösségi szabályozáshoz való illeszkedés vizsgálata volt a cél, hanem alkotó jellegű kritikai észrevételek, az eredményesség és hatékonyság érdekében preventív célzattal de lege ferenda-javaslatok megfogalmazása is. A dolgozat több jogintézmény tekintetében felhívja a figyelmet a magyar fizetéseképtelenségi eljárásjogban a közösségi fizetéseképtelenségi eljárásjoghoz képest mutatkozó hiányosságokra.

A jogharmonizációs célú összehasonlításon túlmenően a közösségi jogi aktus alkalmazásával felmerült eljárásjogi kérdésekre adott német nemzeti megoldásokat kutattuk. Ennek legfőbb indoka az volt, hogy a kontinentális jogrendszerben a csődjog fejlődésének irányát a német jogtudomány vitathatatlanul meghatározó módon formálta. A magyar csődjogi szabályozás fejlődési irányaira is mértékadó hatást gyakorolt, hiszen már Pauler Tivadar igazságügyi miniszter által az 1881. évi XVII. törvényzikk előkészítésével megbízott Dr. Apáthy István egyetemi tanár is az 1873-ban megjelent német birodalmi csődtörvényjavaslatot fogadta el javaslatának alapjául. Ennek fényében törekedtünk bemutatni a magyar csődjogi szabályozás fejlődésére a jogtörténeti gyökerektől kezdődően termékenyen ható és példaértékű német jogirodalom elméleteit és a vonatkozó hatályos szabályozás megoldásait. A német fizetéseképtelenségi jogi szabályozás eredményeinek kiválasztásában nemcsak a múltidézés játszott szerepet. Döntő érvként szolt emellett, hogy a közösségi jogforrás megalkotására vezető történelmi folyamatban a német törekvések mindvégig kiemelkedő szerepet játszottak. A közösségi jogi aktus tervezetének egyik előterjesztőjeként méltán nevezhető Németország az európai fizetéseképtelenségi jog bölcsőjének is.

2. Az alkalmazott kutatási módszerek

A *leíró és elemző* módszer az elsődlegesen *összehasonlító* jellegű kutatási módszerrel ötvözve az egész munkán átível. Az alkalmazott módszerek főként a hatályos magyar jogot elemző alfejezeteknél jellemzően a *kritikai személettel* párosulnak.

A kiindulási elméleti alapnak szánt jogtörténeti gyökereket feltáró első rész és azt követően a közösségi jogforrás szerkezetének elemzése az európai fizetéseképtelenségi eljárásjog rendszertani helyét keresi az alapkérdések tisztázása és az összefüggésekre való rávilágítás során. Az összefüggések vizsgálatának egyik eszköze a *történeti-leíró módszer*. A történeti elemek tematikus beépítése leíró jelleggel több fejezetben is megjelenik, másutt utalások formájában, elsősorban a mondanivaló és az egyes fizetéseképtelenségi eljárásjogi problémák szinte örökérvényű létének alátámasztása érdekében.

A nemzetközi fizetéseképtelenségi jog feladata elsődlegesen az, hogy kijelölje, melyik eljárásjog irányadó a határokon átlépő fizetéseképtelenségi eljárások lefolytatására és milyen anyagi jogi szabályok alkalmazandóak e nemzethatárokat áttörő fizetéseképtelenségek által érintett jogviszonyokra. Ennélfogva egyfelől meghatározza azt, mennyiben kíván érvényesülési igényt szerezni a belföldi fizetéseképtelenségi eljárás külföldön, másfelől szükséges a külföldi fizetéseképtelenségi eljárás belföldön kiváltott joghatásainak szabályozása is. A nemzetközi fizetéseképtelenségi jog “Janus arcú” intézményként egyfelől eljárásjogi normákból, másfelől kollíziós jogi rendelkezésekből építkezik. E jogterület eljárásjogi szabályozásának tárgya amellet, hogy kijelöli a fizetéseképtelenségi eljárás megindítására vonatkozó joghatóságot elsősorban az, milyen feltételek fennforgása esetén érdemes az eljárás megindításáról szóló határozat az elismerésre. Miként a nemzetközit, úgy az európai fizetéseképtelenségi jogot is ez a kettősség jellemzi. A dolgozat e jogterület komplexitás folytán nem a teljes európai fizetéseképtelenségi jogot vizsgálja, illetve elemzi, hanem az eljárás megindítási szakaszának tagállamokban egységesen alkalmazott eljárásjogi szabályaira koncentrálnak az alapkérdések tisztázásával és az összefüggésekre való rávilágítás útján. Önmagában már a kutatási terület komplexitása megkövetelte a *más jogágakhoz való kapcsolódási pontok* ismeretét. Az egyes eljárásjogi kérdések tárgyalása a téma nemzetközi kötődései miatt a jogági határok átlépését igényli, így kiemelten a közösségi jogforrás területi alkalmazhatósága, illetve a joghatóság kérdéskörében érintjük sokhelyütt a nemzetközi magánjog normarendszerét is.

I. Az európai fizetéseképtelenségi jog kialakulása

1. Történeti fejlődés az EK égisze alatt

1. 1. Jogalkotási kísérletek 1986-ig

Az Európai Gazdasági Közösséget alapító Római Szerződésben rögzített program szerint az áruk, a szolgáltatások, a személyek és a tőke szabad mozgásának eszközként való alkalmazása révén az egységes piac létrehozása volt az EGK integrációjának legfontosabb célja. A vagyoni értékek szabad mozgása folytán határokon átlépő és ezáltal nemzetközivé váló fizetéseképtelenségek megfelelő jogi keretek hiányában az ún. kreatív vagyonáthelyezéseket is ösztönözték, ennek folytán a csődtömeget kimenekítették az egyes nemzeti fizetéseképtelenségi eljárások hatálya alól. Ezek a parttalanul működő mechanizmusok azonban az európai belső piac megvalósítani kívánt tökéletességével szembeható folyamatok voltak. Római Szerződés a szabadság, biztonság és a jog érvényesülése térségének létrehozása érdekében a kölcsönös bizalom elvére építve elvárta a tagállamoktól, hogy az állampolgárok érdekeinek szem előtt tartásával egyszerűsítsék a bírósági és választottbírósági határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó eljárási szabályokat az egymással folytatott párbeszéd és tárgyalások útján [Római Szerződés 220. cikk, az Amszterdami Szerződéssel történt módosítás folytán 293. cikk].

Ezzel összhangban 1959. október 22-én az EGK Bizottsága a Közösség képviselőjében és a közösségi intézkedések kezdeményezőjeként felhívta a tagállamokat az erre vonatkozó tárgyalások megkezdésére és hangsúlyozta, hogy a hat tagállam piacainak közös piaccá történő olvasztása, az egységesítés megköveteli az így létrehozott közösségi piacra vonatkozó elégséges jogvédelem biztosítását. A közösség gazdasági életében a zavarokat és a nehézségeket fokozná, ha a különféle jogviszonyokból eredő, a közös piacon államhatárokat átlépve keletkező igényeket szükség esetén a bíróságok segítségével nem lehetne megállapítani és érvényesíteni. Tekintettel arra, hogy a polgári- és kereskedelmi ügyekben a bírói hatalom a tagállamoké és a bírósági aktus hatásai mindig meghatározott államterületre korlátozódnak, a jogvédelem és ezzel a közös piac jogbiztonsága lényegében a bírósági határozatok elismerésének és végrehajtásának a tagállamok közötti kielégítő szabályozottságától függ.¹ E felhívás nyomán a Római Szerződés 220. cikkére alapítottan az Állandó Képviselők 1960. február 8-ai határozatával kormányzati

¹ Lemontey Jelentés a csődről, egyezségekről és hasonló eljárásokról szóló egyezményről, in: KEGEL (Hrsg.): *Vorschläge und Gutachten zum Entwurf eines EG-Konkursübereinkommens* (1988), 93. old., ZIP 1981, 547, 673, 791. old.

szakértőkből álló bizottság jött létre, amely megkezdte a tárgyalásokat az európai fizetésképtelenségi egyezmény tárgyában. Az európai fizetésképtelenségi jog fejlődésének gyökerei tehát *már az 1960-as évekre* nyúlnak vissza.²

Az európai fizetésképtelenségi eljárás első tervezetét 1970-ben terjesztették elő,³ amely az eljárás egységének [2. cikk] és univerzalitásának [33. cikk] elképzeléséből indult ki és nem ismerte a területi, illetve egyéb mellékeljárásokat. 1975-ben újabb tervezet készült, azonban azt nem tették közzé.⁴ A tagállamok anyagi fizetésképtelenségi jogi szabályozásának jelentős eltérései miatt, mindenekelőtt a dologi biztosítékok és a tömegkövetelések minősítése területén mutatkozó nehézségeket számos különös rendelkezés megalkotásával igyekeztek kiküszöbölni. Ezek a kivételes szabályok azonban áttörték az eljárás egységességének elvét és a szükséges mértéket lényegesen meghaladó komplikált rendszert eredményeztek. A következő tervezet az 1979. szeptember 14-én kelt javaslat, melynek szövegét az alapkoncepció megtartása mellett 1980-ban dolgozták át.⁵ Ezt a tervezetet az Egyesült Királyság, Írország és Dánia csatlakozását követően 1980-ban *Jaques Lemontey jelentésével* együtt tették közzé.⁶ E javaslat is a fizetésképtelenségi eljárás egységének és egyetemes hatályának alapelveihez ragaszkodott. A tagállamok nemzeti fizetésképtelenségi jogának különbözőségei miatt azonban bonyolult és ezért megvalósíthatatlan próbálkozás maradt.⁷

1980. június végén a szakértői csoport megküldte az EK Tanácsának az 1980-as tervezetet a Lemontey Jelentéssel együtt. Az Állandó Képviselők ad-hoc munkacsoport felállításáról döntöttek, melyet azzal bíztak meg, hogy érje el a tervezet aláírását. Míg

² HERCHEN: *Das Übereinkommen über Insolvenzverfahren der Mitgliedstaaten der Europäischen Union vom 23. 11. 1995.* (2000), 21. old. és köv. old., POTTHAST: *Probleme eines Europäischen Konkursübereinkommens* (1995), 42. old. és köv. old., NAGY: A határokon átvívelő fizetésképtelenségi eljárások egyes eljárási kérdései az Európai Unió jogában, *Magyar Jog*, 2006. évi 1. szám 36. oldal.

³ Az Európai Közösség Bizottságának 1970. 2. 16-i csödről, egyezségekről és hasonló eljárásokról szóló egyezmény-tervezete, EG-Dok-3327/XIV/1/70-D, in: KEGEL (Hrsg.): i. m. 3. old. és köv. old., NADELMANN: *Deutscher Text zum Vorentwurf eines Konkursabkommens für die EWG-Staaten*, *KTS* 1971, 167-187. old. A speciális szabályozási igényt tudomásul véve az 1968. szeptember 27-én Brüsszelben aláírt, a polgári és a kereskedelmi ügyekben irányadó bírósági joghatóságról és a határozatok végrehajtásáról szóló egyezmény tárgyi hatálya alól kifejezetten kizárta a csődöt, egyezséget és hasonló eljárásokat [Brüsszeli Egyezmény 1. cikk 2. pont].

⁴ POTTHAST: i. m. 43. old.

⁵ EG-Dok.-III/D/72/80-DE, in: KEGEL (Hrsg.): i. m. 45. old. és köv. old.

⁶ A csödről, egyezségekről és hasonló eljárásokról szóló egyezmény tervezete in: *ZIP* 1980, 582, *KTS* 1981, 167. old. és köv. old., in: KEGEL (Hrsg.): i. m. 45. old. és köv. old., *Lemontey Jelentés* in: KEGEL (Hrsg.): i. m. 93. old. és köv. old., EG-Dok.-III/D/222/80-DE, *ZIP* 1981, 673-686. old.

⁷ CARTENS: *Die internationale Zuständigkeit im europäischen Insolvenzrecht*, 25. old., DUURSMAN-KEEPLINGER/DUURSMAN/CHALUPSKY: *Europäische Insolvenzverordnung, Kommentar* (továbbiakban: EuFkR.-Komm), Grundsatzfragen, 4 pont.

eredetileg abból indultak ki, hogy az 1980-as javaslatban nyitva maradt kérdéseket kell tisztázni, Németország “az egyezmény tervezetének komplexitása és hiányzó partikularitása”, valamint “a Közösségen belüli fizetésektelenségi jogok nem elégséges harmonizálása” miatt az egységesség elvének feladásáról és az egyetemlegesség fenntartásáról szóló általános állásfoglalást kért.⁸ A német kezdeményezés nyomán hosszadalmas alapelvi vita bontakozott ki, majd a felülvizsgált javaslatot 1984. július 30-án terjesztette elő az ad-hoc csoport az Állandó Képviselők Bizottságánál.⁹ Az 1984-es tervezet egységes csődeljárást irányzott elő, amelynek megindítására kizárólag annak az államnak a bírósági rendelkeztek joghatósággal, ahol az adós “üzleti központja” található [tervezet 3. cikk (1) bek.]. A többi szerződő államnak el kellett volna ismernie az eljárást anélkül, hogy ezzel párhuzamosan belföldi eljárást indíthatott volna [tervezet 20. cikk]. Az adós Közösség területén található vagyona egy egységes csődtömeget alkotott volna, egyúttal az előjogokra, a biztosítékokra valamint meghatározott tömegkövetelésekre nézve kivételes szabályokat irányzott elő [tervezet 43. cikktől]. Végül ez a tervezet sem nyert egyhangú támogatást. Összességében túlságosan komplikált és ambiciózus volt ez a koncepció, így zátonyra futott az egyes tagállamok fenntartásai miatt.

1985 és 1986 során további tárgyalások folytak, amelyek nem voltak alkotó erejűek és nem vezettek kézzelfogható eredményre sem. Az Állandó Képviselők Bizottsága 1986. márciusában a munkálatok átmeneti befejezéséről határozott és egyúttal lezárta az európai fizetésektelenségi jog fejlődésének első szakaszát.¹⁰

1. 2. A fizetésektelenségi eljárásról szóló 1995. évi egyezmény

Az Európai Közösség égisze alatt e jogterület fejlődésének következő stációját az EK igazságügyi minisztereinek 1989. május 25-27-ig, *San Sebastian*ban megrendezett informális ülése volt¹¹, ahol deklarálták, hogy fokozottan fennáll az igény a vállalkozások tevékenységének közösségi jog útján való befolyásolására és a fizetésektelenségi szabályozás nemzeti széttagoltságának megszüntetésére. A tárgyalások eredményeként

⁸ EG-Dok-4640/82 DRS 9 (CFC).

⁹ Tervezet in: EG-Dok. 8759/84 DRS 64 (CFC), Jelentés in: EG-Dok. 8760/84 DRS 65 (CFC), in: KEGEL (Hrsg.): i. m. 417. old.

¹⁰ 1996.5.3-i *Virgós/Schmit Jelentés* (az Európai Fizetésektelenségi egyezmény tervezetéhez), (továbbiakban: Jelentés) 3. pont in: STOLL (Hrsg), *Vorschläge und Gutachten zur Umsetzung des EU-Übereinkommens über Insolvenzverfahren im deutschen Recht* (1997), 32. old. és köv. old., HERCHEN: i. m. 21. old. és köv. old.

1990. áprilisában az EK Tanácsánál új tervezet kidolgozása végett felállították a “Csődegyezmény” ad-hoc munkacsoportot, amely a német Manfréd Balz elnöksége alatt az Európai fizetésképtelenségi egyezmény végleges szövegének ajánlásáig, 1995-ig tevékenykedett.¹² A bizottság 1990. júniusában kérdőívet küldött a tagállamoknak és már 1991. március 25-én előterjesztette a fizetésképtelenségi eljárásra vonatkozó EK-egyezmény tervezetét,¹³ amely mind a tagállamok megküldött válaszait, mind az 1984-es tervezetet, továbbá az Isztambuli egyezmény¹⁴ alapelveit is figyelembe vette.¹⁵ A tervezetekben megkísérelték a területiség és az univerzalitás elvét összeegyeztetni, illetve kombinálni. A vitára bocsátott tervezet meghatározza, melyik állam jogosult a fő- vagy univerzális eljárás megindítására, illetve melyek rendelkeznek joghatósággal a csak területi hatásokkal rendelkező fizetésképtelenségi eljárás megindítására [2. cikk]. Joghatósági összeütközések esetén előírja az Európai Bíróság megkeresését. A tervezet rendelkezéseket tartalmaz a különböző eljárások összehangolására és az eljárásban közreműködő szervek együttműködésére is.

További vitákat és módosításokat¹⁶ követően végül elkészült az *1995. november 23-i fizetésképtelenségi eljárásról szóló egyezmény* szövege.¹⁷ Az egységesség mellőzésével, a főeljárás másodlagos eljárással összehangolt párhuzamosságában megnyilvánuló kontrolált univerzalitás koncepciója az addigi elképzelésekkel szemben sokkal kevésbé komplikált kezdeményezés volt és fokozta a megállapodási hajlandóságot is. Az egyezményt az Európai Unió Tanácsa elfogadta és 1995. november 23-ig a tizenöt tagállamból tizenkét tagállam aláírta. 1996. május 23-ig további két tagállam, Írország és Hollandia is aláírta az egyezményt. Az Egyesült Királyság a BSE marhavész és az azt követő britt marhahús tagállamokba történő import tilalmának fenntartásával összefüggő vita, valamint a Gibraltár-kérdés miatt szándékosan elodázta az egyezmény aláírására

¹¹ Jelentés 1. pont.

¹² Kolmann: *Kooperationsmodelle im internationalen Insolvenzrecht—Empfiehl sich für das deutsche internationale Insolvenzrecht eine Neuorientierung?* (2001), 264. old, DUURSMÁ-KEEPLINGER: *EuFkR.-Komm, Grundsatzfragen*, 6., SMID: *Deutsches und Europäisches Internationales Insolvenzrecht* (2004), 7. old., 1, CARTENS: i. m. 25. old., LEIBLE/STAUDINGER: *Die europäische Verordnung über Insolvenzverfahren, KTS 2000*, 535. old.

¹³ 1991.3.25-i Tanácsi dokumentum 5419/91 DRS 12 (CFC)

¹⁴ Id. dolgozat 2. I. pont.

¹⁵ A tervezet nem volt nyilvános, hanem ennek az átdolgozott változatát 1992. április 3-án bocsátották vitára. in: LANDFERMANN: *Regierungsentwurf eines Einführungsgesetzes zur Insolvenzordnung, ZIP 1992*, 1197. old.

¹⁶ LEIBLE/STUDINGER: *KTS 2000*, 535. old., 14 lábjegyzetben.

¹⁷ BALZ: *Das Übereinkommen der Europäischen Unio über Insolvenzverfahren, ZeuP 1996*, 325. old., az egyezmény német nyelvű szövege in: *ZIP 1996*, 976. old. és köv. old., *ZeuP 1996*, 331. old. és köv. old..

1996. május 23-áig meghosszabbított határidőt.¹⁸ Az 1995-ös fizetéseképtelenségi eljárásról szóló egyezmény az EK-Szerződés korábbi 220. cikke [293. cikk] értelmében valamennyi tagállam aláírását igényelte volna. Az Egyesült Királyság politikai makacssága és a tagállamok ratifikációjának hiányában azonban soha nem lépett hatályba.¹⁹

1. 3. A Tanács fizetéseképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK rendelete

Az európai fizetéseképtelenségi jog megalkotására irányuló igyekezet az 1995. évi fizetéseképtelenségi egyezmény kudarca ellenére nem tört meg. 1999. április 23-án az Európai Parlament Jogi és Állampolgári Jogi Bizottsága elfogadta az 1995. 11. 23-i fizetéseképtelenségi eljárásról szóló egyezményhez készített ún. *Malangré Jelentést*, amely a rendelet formájában történő szabályozás mellett foglalt állást.²⁰

Az Amszterdami Szerződés a bel- és igazságügyi együttműködést új alapokra helyezte, ennél fogva a fizetéseképtelenségi jog európaizálódásának is meghatározó forrása. Az Amszterdami Szerződés a polgári és a kereskedelmi ügyekben való igazságügyi együttműködést átemelte a harmadik pillérből az elsőbe, így lehetővé vált e jogterület másodlagos közösségi jogforrások erejével történő szabályozása is. Az Amszterdami Szerződés 1999. május 1-jei hatálybalépését követően az EK-Szerződés 293. cikke [a korábbi 220. cikk] alapján a fizetéseképtelenségi eljárásról szóló egyezmény aláírása és ratifikálása jelentőségét veszítette, mert a 65. cikk felhatalmazása nyomán a közösségi jogi eszközök elsőbbséget élveztek a nemzetközi egyezményekkel szemben.²¹ Az Amszterdami Szerződés hatására az európai fizetéseképtelenségi jog megalkotására irányuló törekvések ezen a jogterületen is a másodlagos közösségi jogi aktus megalkotására irányultak.²²

¹⁸ Malangré Jelentés in: PE 228.795/end, LEIBLÉ/STAUDINGER: *KTS* 2000, 536. old., WIMMER: Die UNCITRAL-Modellbestimmungen über grenzüberschreitende Insolvenzverfahren, *ZIP* 1997, 2221. old. 6) lábjegyzet, Jelentés 300. old. Balz még optimistán bizakodott abban, hogy az Egyesült Királyság a meghosszabbított határidőn belül aláírja az egyezményt in: Das neue Europäische Insolvenzübereinkommen *ZIP*, 1996, 948. old.

¹⁹ A 49. cikk (3) bekezdése értelmében az egyezmény valamennyi tagállam ratifikációját igényelte és az utolsó ratifikáció előterjesztést követő hatodik hónapban lépett volna hatályba. HERCHEN: i. m. 23. old, DUURSMÁ-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Grundsatzfragen, 6 pont, BALZ: *ZIP* 1996, 948. old.

²⁰ Malangré Jelentés az 1995. november 23-i fizetéseképtelenségi eljárásról szóló egyezményhez, Jogi és Állampolgári jogok Bizottsága, 1999. április 23., PE 228.795/end.

²¹ DUURSMÁ-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Grundsatzfragen, 8 pont, HERCHEN: i. m. 23. old. és köv. old., WIMMER: Die Verordnung (EG) Nr. 1346/200 über Insolvenzverfahren, *ZInsO* 2001, 97. old.

²² KENGYEL/HARSÁGI: *Európai polgári eljárásjog* (2006), 36. old, 12 pont.

Az Európai Parlament az 1995. évi egyezmény koncepciójából kiindulva, az EK-Szerződés 65. cikk a) pontja és a 67. cikk (1) és (2) bekezdésén alapulva a határokon átlépő fizetéseképtelenségi eljárásról szóló rendelet vagy irányelv tervezetének elkészítésére kérte fel a Bizottságot.²³ A Bizottság az irányelv helyett kifejezetten a rendelet útján való szabályozás mellett érvelt, mert e jogforrás kötelező és közvetlenül alkalmazandó jogi természete révén magasabb fokú jogegységesítés valósítható meg [EK-Szerződés 249. cikk].²⁴

A Fizetéseképtelenségi eljárásról szóló tanácsi rendelet javaslatát *Németország*²⁵ és *Finnország* 1999. május 26-án terjesztette elő. Ez a javaslat szinte szó szerint átveszi és az EK-Szerződés 65. cikkére, valamint 67. cikk (1) bekezdésére alapítva rendeleti formába önti az 1995-ös egyezményt.²⁶ Az 1999. december 2-i ülést követően a Tanács rendelkezésére állt az EU Parlament, valamint a Gazdasági- és Szociális Bizottság állásfoglalása is. Így végül a 2000. május 29-i ülésen fogadta el a Tanács az EK-Szerződés 61. cikk c) pontjára, a 65. cikkére és a 67. cikk (1) bekezdésére alapítottan a fizetéseképtelenségi eljárásról szóló rendeletet.²⁷

A Tanács fizetéseképtelenségi eljárásról szóló 1346/2000/EK rendelete 2002. május 31-én lépett hatályba [EuFkR. 47. cikk]. Az Amszterdami Szerződéshez csatolt 4. és 5. számú jegyzőkönyv értelmében az Egyesült Királyság, Írország és Dánia az EK-Szerződés IV. címe alapján indítványozott intézkedésekben nem vesz részt. Míg az Egyesült Királyság és Írország a 4. számú jegyzőkönyv 3. cikk (1) bekezdése alapján értesítésben kifejezte a rendelet elfogadásában és alkalmazásában való részvételi szándékát [EuFkR. preambulum (32) pont], addig Dániára e közösségi jogforrás nem alkalmazható [EuFkR. preambulum (33) pont]. A jövőben az EK-Szerződés 293. cikke alapján fennáll a lehetőség arra, hogy Dánia és az Európai Unió a Fizetéseképtelenségi rendelet tartalmának megfelelő egyezményt kössön.²⁸

²³ EU Parlament, határozat a fizetéseképtelenségi eljárásról szóló egyezményhez, 1999. május 7-i ülésének jegyzőkönyve, 6. pont, Malangré Jelentés 5. old.

²⁴ KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 38. old. és köv. old., HERCHEN: i. m. 25. old. A közösségi rendelet formájában történő szabályozás mellett szóló érvekhez kiegészítő megjegyzés in: DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Grundsatzfragen, 20-as lábjegyzet.

²⁵ Németország kezdeményezésének motivációiról ld. SMID: *Deutsches und Europäisches Internationales Insolvenzrecht* (2004), 7. old.

²⁶ Csupán a rendeleti formában történő szabályozás által megkívánt feltételek miatti módosításokat irányzott elő. Így példának okáért ld. az Európai Bíróság értelmezési jogkörére vonatkozó rendelkezések vö. 1995-ös egyezmény 43-46. cikk.

²⁷ HERCHEN: i. m. 25. old, DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Grundsatzfragen, 10 pont.

²⁸ WIMMER: *ZInsO*, 2001, 98. old., LEIBLE/STAUDINGER: *KTS* 2000, 537. old.

2. Párhuzamos jogfejlődés

2. 1. Az Isztambuli egyezmény

Időközben az Európai Közösségen belüli munkálatokkal párhuzamosan az Európa Tanács kormányzati szakértőkből álló bizottsága is kidolgozta “A csőd meghatározott nemzetközi aspektusai”-ról szóló egyezményt²⁹. Az egyezmény a határokon átlépő csődök meghatározott problémáira korlátozódott (ún. “kis megoldás”). Az első tervezetet 1984-ben terjesztették elő,³⁰ majd az átdolgozott javaslattal 1988. március 15-én fejezte be munkáját a bizottság.³¹ Az egyezményt Isztambulban 1990. június 5-én adták ki aláírásra (Isztambuli egyezmény).

Az egyezmény két részterület szabályozására koncentrált arra az esetre nézve, ha az adós vagyontárgyai több szerződő állam területén vannak.³² Szabályozza az eljárás megindításának helye szerinti *felszámoló vagyonkezelési- és rendelkezési jogának elismerését* az adós vagyontárgyai fekvési helye szerinti államban [II. fejezet, 6-15. cikk]. A felszámoló eljárására annak az államnak a nemzeti jog irányadóak, amelyben eljár. Abban a szerződő államban teszi lehetővé a *területileg korlátozott másodlagos eljárás megindítását* [III. fejezet, 16-28. cikk], ahol az adós telephellyel, illetve vagyonnal rendelkezik [7. cikk]. Valamennyi bel-, illetve külföldi követelés bejelenthető [20., 31. cikk], azonban csak meghatározott hitelezők nyernek kielégítést, így különösen az előjogos vagy dologilag biztosított követelések, illetve az adós telephelye működéséből eredő követelések hitelezői. [21. cikk].³³ Az egyezmény szabályozza a különböző szerződő államokban eljáró *felszámolók együttműködését*, valamint az illetékes szervek eljárás megindításáról szóló *tájékoztatási kötelezettségét* az eljárás megindítása helye szerinti államtól eltérő szerződő államban tartózkodó *hitelezők* irányába [30. cikk]. Az egyezmény összességében visszafogottabbak, mint a Fizetésképtelenségi rendelet. Korlátozott jogkörökkel biztosít a külföldi fizetésképtelenségi felszámolónak, lehetővé teszi a másodlagos eljárás lefolytatását és megkönnyíti a csőd követelések határokon átlépő érvényesítését is.³⁴

²⁹ NAGY: *Magyar Jog*, 36. old.

³⁰ in: *ZIP* 1984, 1152. old. és köv. old.

³¹ Az egyezmény végleges szövege 1989. júniusában készült el: Doc. CDCJ (89) 66.

³² NAGY: A Tanács 1346/2000/EK rendelete a fizetésképtelenségi eljárásról, 258. old. in: *Polgári eljárásjogi szabályok az Európai Unió jogában*, szerk. Wopera/ Wallacher (2006), DARÁZS: Törekvések az európai fizetésképtelenségi jog egységesítésére, *Magyar Jog* 1993. évi 9. szám, 552. old.

³³ DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm., Grundsatzfragen, 2 pont.

³⁴ HAUBOLD in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), *Zivilrecht unter europäischem Einfluss*, 1431. old.

Az Isztambuli egyezményt hét állam írta alá, azonban egyedül Ciprus ratifikálta³⁵. A megállapodás sikertelen próbálkozás maradt, mert egyfelől az Európa Tanács legalább három tagállamának kellett volna ratifikálnia [34. cikk], másfelől az alkalmazási területen az Isztambuli egyezménnyel szemben a Fizetéseképtelenségi rendelet élvez elsőbbséget [EuFkR. 44. cikk (1) bek.]. Az Isztambuli egyezmény 40. cikke alapján a szerződő államok az aláírás vagy ratifikálás során kinyilváníthatták volna azt, hogy a megállapodásnak vagy a II., vagy III. fejezetét nem tekintik magukra nézve alkalmazandónak. Ezáltal az egyezmény lényeges szabályozási területe ki lett volna szolgáltatva az aláíró államok akaratának, amely különféle rendszerek egymásmelletti működésére vezetett volna és különösen az Európai Térségben megvalósítani kívánt jogegységesítést hátráltatta volna.³⁶

Annak ellenére, hogy az Isztambuli egyezmény sosem lépett hatályba, hatást gyakorolt az európai fizetéseképtelenségi jog tárgyában született további tervezetekre, amelyek különösen a fő- és az azzal fakultatív módon megindítható területi eljárások összeegyeztetésére vonatkozó szabályokat vették át.³⁷

2. 2. Az UNCITRAL Modell törvénye

Az UNCITRAL³⁸ a Bécsben megrendezett 1995. május 2-26-ig tartó éves gyűlésének 28. ülése keretében a “New Economic Order” munkacsoportot kérte fel, hogy foglalkozzon a nemzetközi fizetéseképtelenségi joggal.³⁹ E jogterületen átélt sorozatos kudarc elkerülése végett olyan rugalmas megoldást adó szabályok kidolgozására törekedtek, amelyek lehetővé teszik a külföldi fizetéseképtelenségi eljárás elismerését, javítják az együttműködést, valamint a külföldi felszámoló részére megkönnyítik a bírósághoz fordulást. A jogegységesítés eszközeként nemzetközi egyezmény kidolgozása helyett egy olyanfajta Modell-törvény elkészítését határozták el, amely a határokon átlépő

³⁵ 1994. március 17-én.

³⁶ HANISCH: Einheit oder Pluralität oder ein kombiniertes Modell beim grenzüberschreitenden Insolvenzverfahren, *ZIP* 1994, 8. old.

³⁷ vö. dolgozat 1.2. pont.

³⁸ United Nations Commission on International Trade Law, az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága, amely magyar kezdeményezésre jött létre az ENSZ Közgyűlésének 1966. december 17-én kibocsátott 2205 (XXI) határozatával.

³⁹ WIMMER: *ZIP* 1997, 2220. old., BENNING/WEHling: Das “Model Law on Cross-Border Insolvency” der Vereinten Nationen, *EuZW* 1997, 619. old.

fizetéseketelenségek kezelésére megoldási mintát szolgáltat az egyes államok számára.⁴⁰ A Modell-törvény a nemzeti jogalkotás számára javaslatokat fogalmaz meg, amelyeket az egyes államok a saját jogi kultúrájuknak, szükségleteiknek és érdekeiknek megfelelően ültethetnek át a nemzetközi fizetéseketelenségi jogi szabályozásukba. Az UNCITRAL a Bécsben, 1997. május 12-30-ig megrendezett, 30. ülésén, ezt követően pedig az ENSZ teljes ülése 1997. december 15-én fogadta el az UNCITRAL-Bizottság határokon átlépő fizetéseketelenségekről szóló modell rendelkezéseinek javaslatát.⁴¹

2. 2. 1. Alkalmazási terület

A Modell-törvény a fizetéseketelenségi eljárás valamennyi típusára, így nem csak a csődeljárásra, hanem a reorganizációs eljárásokra is kiterjed, valamint mind a jogi személy, mind pedig a természetes személy fizetéseketelensége esetén alkalmazható.⁴² A Modell-törvény az 1. cikk a)-d) pontjáig nevesíti azokat az eseteket, amelyekben megoldási-alternatívákat kínál fel a nemzeti jogalkotás számára. E körben kiemeli azt, amikor a külföldi bíróság vagy a külföldi felszámoló a külföldi eljárással összefüggésben jogsegélyt kér [a) pont], vagy ha a külföldi államban a belföldi eljárással összefüggésben jogsegélyt kérnek [b) pont], illetve ha a külföldi és a belföldi eljárás ugyanazon adóssal szemben egyidejűleg van folyamatban [c) pont], vagy ha a hitelezőknek vagy más személyeknek érdeke fűződik a külföldi eljárás megindításához, illetve az eljárásban való részvételhez [d) pont]. A fentiekén túlmenően az alkalmazás területet három lényeges korlát közé ékelik a Modell-rendelkezések. Elsőként deklarálja az eljárás megindítása szerinti állam nemzetközi kötelezettségeinek Modell-törvénnyel szembeni elsőbbségét [Mo. t. 3. cikk], majd az a közrendvédelmi klauzulára hivatkozással lehetővé teszi az elismerés megtagadását [Mo. t. 6. cikk], végül lehetővé teszi az eljárás megindítása szerinti állam bíróságának, hogy a külföldi eljárás elismerésének kérelmezése folytán biztosított jogvédelmet [Mo. t. 19., 21. cikk] az általa célszerűnek tartott feltételekhez

⁴⁰ SMID: i. m. 8. old. A minta törvény (model law) egyfajta ajánlás, amelyet a nemzeti jogalkotó szabad mérlegelése folytán módosíthat.

⁴¹ UNCITRAL Model Law On Cross-border Insolvency. A Modell-törvény német nyelvű szövege megtalálható in: ZIP 1997, 2224. old., WIMMER: ZIP, 1997, 220. old.

⁴² A pénzüintézetek és biztosító társaságok fizetéseketelensége kivételt képeznek [vö. Mo. t. 1. cikk (2) bek., EuFkR. 1. cikk (2) bek.].

kösse [Mo. t. 22. cikk (2) bek.], vagy e jogvédelmet módosítsa, illetve megszüntesse [Mo. t. 22. cikk (3) bek.].⁴³

2. 2. 2. Az egyes eljárások

A származási állam fogalma alatt a Modell-törvény azt az államot érti, amely a megoldásként kínált eljárési technikáit nemzeti jogforrásaiba átültette. A Modell-törvény a fizetéseképtelenségi eljárás fogalmát csak a külföldi eljárásra nézve határozza meg.

A *külföldi eljárás* fogalma gyűjtőfogalomként minden olyan eljárást felölel, amely a hitelezők részvételével zajló, kollektív bírósági vagy adminisztratív eljárás, amelyet a külföldi államban a fizetéseképtelenségi jogi rendelkezések alapján az adós fizetéseképtelenségén alapulva folytatnak le, ahol is a fizetéseképtelenségi okokra az egyes államok joga az irányadó. A külföldi eljárás további ismérve, hogy az adós vagyona és üzletei a külföldi bíróság ellenőrzése és felügyelete alatt állnak, és az legalább az adós rendelkezési jogának korlátozását vonja maga után. Nincs jelentősége annak, hogy az eljárás az adós felszámolásával ér-e véget, vagy sem, mert a Modell-rendeletek egyértelműen mindkét eljárástípusra érvényesülnek [2. cikk a) pont]. A Modell-törvény számos rendelkezése feltételezi a külföldi eljárásban a felszámoló kirendelését, és széles körben érinti a külföldi felszámoló jogkörét. Azonban a fizetéseképtelenségi eljárás 2. cikk a) pontja szerinti fogalmának nem szükségszerű, kényszerítő ismérve a felszámoló kijelölése.⁴⁴

A Fizetéseképtelenségi rendelettel szemben a Modell-törvénynek nincs külön regisztere, amely kimerítően felsorolná azokat az eljárásokat, amelyek összehangolására szabályozási mintát kívánna adni. Az egyes eljárási ismérveket az eljáró bíró vizsgálja és végzi el az adott eljárás minősítését.⁴⁵ Ennélfogva a bírói mérlegelés és értékelés különösen hangsúlyt nyer, mert a Modell-törvényhez nem kapcsolódik olyanfajta melléklet, amely taxatív tartalmazná az Modell-törvény tárgyi hatálya által felölelt egyes eljárási típusokat.

A Modell-rendeletek egy külföldi főeljárás és egy külföldi “nem-főeljárás” között tesznek különbséget. Külföldi *főeljárás* [main proceeding] az olyan eljárás, amelyet az

⁴³ KOLMANN: i. m. 419. old. és köv. old.

⁴⁴ Ezzel összhangban a Modell-rendeletek akkor is alkalmazhatóak, ha a külföldi bíróság jogsegélyt kér az eljárása támogatására [vö. Mo. tv. 1. cikk].

⁴⁵ vö. dolgozat IV. 1. pont.

adós fő érdekeltségeinek középpontja [centre of its main interest (COMI)] szerinti államban folytatnak le [Mo. t. 2. cikk b) pont, 16. cikk (3) bek. vö. EuFkR. 3. cikk (1) bek.]. A külföldi “nem-főeljárás” [non-main proceeding] az adós telephelye szerinti államban [Mo. t. 2. cikk c) és f) pont vö. 1995. 11. 23-i egyezmény 2. cikk h) pontja] folytatható le.

2. 2. 3. *Bírósághoz fordulás*

A Modell-törvény biztosítani kívánja mind a külföldi felszámoló, mind a külföldi hitelezők számára a gyors és hatékony bírósághoz fordulást az eljárás megindításának államában. Ezzel összhangban deklarálja a *külföldi felszámoló* közvetlen bírósághoz fordulásának jogát, amely három lényeges jogosítványt foglal magába [Mo. t. 9. cikk]. A bírósághoz fordulás joga alapján minden – tehát nemcsak a főeljárásé – külföldi felszámoló számára nyitva áll a lehetőség további fizetéseképtelenségi eljárás kezdeményezésére [Mo. t. 11. cikk, vö. EuFkR. 29. cikk a) pont]. A bírósághoz fordulás joga elsősorban a külföldi felszámoló külföldi eljárás elismerése végett előterjesztett kérelmezési jogosítványában nyer jelentőséget, ennek során pedig az elismerés szentesítéséig terjedő átmeneti időszakra megilleti a külföldi felszámolót a biztosítási intézkedések indítványozásának joga is [vö. Mo. t. 10., 19. cikk]. Az alakszerűségekhez kötött elismerést követően [Mo. t. 12. cikk] a külföldi felszámoló számára további lehetőségek nyílnak a belföldi eljárásban való részvételre [Mo. t. 23., 24. cikk].

A külföldi hitelezőket a fizetéseképtelenségi eljárás megindítása, illetve az abban való részvétel tekintetében a belföldi hitelezőkkel azonos jogosítványok illetik meg [Mo. t. 13. cikk (1) bek.]. A hitelezők egyenlő elbánásának érvényesülése érdekében a Modell-törvény a külföldi hitelezők egyenkénti, formai kötöttségek nélküli, célszerűségi szempontokat szem előtt tartó tájékoztatását írja elő megszabva az értesítés minimális tartalmi követelményeit [Mo. t. 14. cikk vö. 1995. 11. 23-i egyezmény 40. cikk (2) bek.].

2. 2. 4. *A külföldi bíróságok és a felszámolók együttműködése*

A Modell-törvény egyensúlyra törekszik, különösen az egymással párhuzamosan folyó fizetéseképtelenségi eljárások hatékony összehangolása érdekében, mind a felszámolók, mind a bíróságok közötti együttműködés terén [Mo. t. 19-21. cikk, 25., 27. cikk, 28-30.

cikk és 32. cikk]. A bíróságok és a külföldi felszámolók “olyan szoros, amennyire lehetséges” együttműködését irányozza elő, amely közvetlenül vagy a kinevezett meghatalmazott útján, közvetett kommunikáció által valósulhat meg [Mo. t. 25-27. cikk]. A bíróság mind a külföldi bíróságoktól, mind a külföldi felszámolóktól közvetlenül információt, jogsegélyt kérhet [Mo. t. 25. cikk (2) bek. vö. EuFkR. 31. cikk]. Az együttműködés “bármely megfelelő módon” realizálódhat [Mo. t. 27. cikk].⁴⁶

2. 2. 5. A külföldi eljárás elismerése és az elismerés joghatásai

A Modell-törvény kifejezett, *eljárás megindításáról* szóló fizetéképtelenségi joghatóságot *nem* irányoz elő. A Modell-törvény értelmében főeljárás esetén az adós fő érdekeltségeinek középpontja, míg “nem-főeljárás” esetén a telephely szerinti hely játszik lényeges szerepet, mint *elismerésre vonatkozó joghatóság* [Mo. tv. 17. cikk].

A Modell-törvény tervezetének vitáján, a jogbiztonság megóvása és az ítélkezés egységessége érdekében következetesen kiálltak az alakszerű elismerési eljárás mellett [Mo. tv. 15. cikk], emellett a bírói elismerésben látták a garanciát az egymással párhuzamosan folyó, több fizetéképtelenségi eljárás rangviszonyának zökkenőmentes kezelésére.

Ezzel összhangban a Modell-törvény a külföldi felszámoló kérelméhez kötött, alakszerű határozattal záruló *elismerési eljárást* szabályoz [Mo. t. 15. cikk vö. 1995. 11. 23-i egyezmény 16. cikk].⁴⁷ Az alakszerű eljárás keretében az elismerést meghatározott feltételekhez köti a Modell-törvény [Mo. t. 17. cikk], egyúttal elvárja a körülmények által lehetővé tett legrövidebb időn belüli döntést [Mo. t. 17. cikk (3) bek.].

A Modell-törvény alkalmazásában az elismerés feltételei: (1) külföldi fizetéképtelenségi eljárás léte, (2) külföldi felszámoló által előterjesztett kérelem, (3) elismerésre vonatkozó joghatóság, (4) összeegyeztethetőség az *ordre public*-kal.

Az 1995-ös egyezmény koncepciójában elismerés folytán a külföldi eljárás joghatása belföldre kiterjed és megindítási állam jogát messzemenően alkalmazzák (hatás-

⁴⁶ DUURSMÁ-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Grundsatzfragen, 36 pont, Kolmann: i. m. 452. old, WIMMER: ZIP 1997, 2220. old. és köv. old., Kolmann: i. m. 460. old. és köv. old.

⁴⁷ Ezzel szemben a Fizetéképtelenségi rendelet az automatikus elismerést deklarálja [EuFkR. preambulum (22) pont].

kiterjesztés). Ezzel szemben a Modell-rendelkezések szerint az elismerés szükséges előfeltétele annak, hogy a külföldi felszámoló belföldön jogvédelmet és támogatást nyerjen. A külföldi eljárást vagy főeljárásként [Mo. t. 2. cikk b) pont, 17. cikk (2) bek. a) pont], vagy pedig területi eljárásként [Mo. t. 2. cikk c) pont, 17. cikk (2) bek. b) pont] lehet elismerni.⁴⁸

A külföldi eljárás elismerésének *adós vagyont érintő joghatásai* attól függően állnak be, hogy az eljárást főeljárásként vagy nem-főeljárásként (területi) eljárásként ismerik el. Amennyiben az elismerés főeljárásra irányul, úgy annak automatikus joghatásaként az elismerő államban az adós vagyont érintő eljárások és egyes intézkedések foganatosítása megszakad, és új eljárásokat nem lehet lefolytatni, továbbá az adós vagyonra irányuló végrehajtás és az adós vagyon feletti rendelkezési joga megszűnik [Mo. t. 20. cikk]. Ezzel szemben a területi eljárás elismerése esetén e joghatások csak a külföldi felszámoló kérelmére és a bíróság mérlegelése nyomán biztosítottak [Mo. t. 21. cikk(1) bek.]. Az elismerés joghatásainak tartamát és terjedelmét az elismerő állam joga alapján kell meghatározni.⁴⁹

A külföldi eljárás elismerése joghatásokat fejt ki a *külföldi felszámoló státuszára* is. Ennek megfelelően a külföldi felszámoló jogosultságot nyer a belföldi eljárásban való részvételre [Mo. t. 12. cikk]. Amennyiben az eljárás helye szerinti állam jogában deklarált feltételek teljesülnek, úgy a külföldi felszámoló minden olyan eljárásba beavatkozhat, amelyben az adós félként szerepel [Mo. t. 24. cikk], továbbá belföldön megtámadási pert indíthat [Mo. t. 23. cikk].⁵⁰

2. 2. 6. Párhuzamosan folyó fizetésektelenségi eljárások viszonya

Amennyiben az elismerés államában az adós vagyonra több, egymással párhuzamos eljárás verseng, akkor a Modell-törvény a következő rangsort állítja fel: 1.) a belföldi eljárás, 2.) a külföldi főeljárás, 3.) a külföldi nem-főeljárás.

⁴⁸ Nem egyértelmű a vagyon fekvési helyén megindított területi eljárások elismerhetősége. A Modell-törvény 28. cikke értelmében a külföldi főeljárás elismerését követően további eljárás csak akkor indítható meg, "ha az adós vagyona ebben az államban van". Ugyanakkor a területi eljárás megindítását az adós telephelyének feltételéhez köti [2. cikk c) és f) pont vö. EuFkR. 2. cikk h) pont] vö. DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Grundsatzfragen, 28 pont, KOLMANN: i. m. 431. old.

⁴⁹ KOLMANN: i. m. 446. old, vö. WIMMER: ZIP 1997. 2222. old.

⁵⁰ KOLMANN: i. m. 442. old. és köv. old., BENNING/WEHLING: EuZW 1997, 620. old.

Ha *külföldi és belföldi eljárás verseng* egymással, akkor a belföldi eljárás élvez elsőbbséget, még akkor is, ha a külföldi eljárás főeljárás. Amennyiben a belföldi eljárást korábban, a külföldi eljárást megelőzően indították, akkor a főeljárás ugyan nem vált ki automatikus joghatást [Mo. tv. 29. cikk a) pont], azonban a külföldi fizetéseképtelenségi eljárás elismerése nem kerülhető ki a belföldi eljárás megindítása révén. A Modell-törvény értelmében megengedett a párhuzamos belföldi eljárás, ha az adós belföldön vagyonnal rendelkezik. Ebben az esetben a belföldi eljárás joghatásai az adós belföldön található vagyónára korlátozódnak [Mo. tv. 28. cikk].

A belföldi eljárás megindítása nem zárja ki a külföldi eljárás elismerését, és ebben az esetben nincs jelentősége annak, hogy főeljárásról vagy nem-főeljárásról van szó. A Modell-törvény szerint mind a főeljárás, mind a nem-főeljárás folytatható belföldön, szem előtt tartva azonban azt, hogy azoknak – különösen a külföldi eljárást segítő, támogató intézkedéseknek – összhangban kell állniuk a belföldi eljárással.

Amennyiben a *külföldi főeljárás és a külföldi nem-főeljárás* elismerése vetélkedik egymással, akkor a főeljárás élvez elsőbbséget. A nem-főeljárás részére nyújtott jogsegélynek pedig összeegyeztethetőnek kell lennie a főeljárás támogatásával [Mo. tv. 30. cikk a), b) pontok]. Ezzel szemben a Modell-törvény nem ad szabályozást arra az esetre, ha *több nem-főeljárás* elismerését kérelmezik. Ebben az esetben a bíróság a körülményeket mérlegelve dönt [Mo. tv. 30. cikk c) pont].

Rövid summázként megállapítható, hogy a Modell-törvény több eljárás elismerését és azok joghatásainak összeegyeztetését irányozza elő, egyúttal széles mérlegelési jogkör gyakorlására hatalmazza fel a bíróságokat. A Modell-törvény rendelkezései megkövetelik a bíróságok és a felszámolók együttműködését bel-, és külföldön egyaránt, amely során a főeljárás dominanciáját szükséges biztosítani.

II. Az európai fizetéseképtelenségi jogi szabályozás jellemzői

1. A szabályozás célja

Az európai integráció megvalósulása folytán a vállalkozások gazdasági tevékenysége törvényszerűen átlépi a tagállamok nemzeti határait és gazdasági kapcsolatrendszerük egyre inkább a közösségi jogi szabályozás hatótávolsága alá kerül. Az Európai Unió Tanácsa a belső piac zökkenőmentes működésének biztosítása és a határokon átlépő fizetéseképtelenségek eredményes és hatékony kezelése érdekében az ahhoz szükséges intézkedések és eljárások összehangolására bocsátotta ki a Fizetéseképtelenségi rendeletet [EuFkR. preambulum (3) pont].⁵¹ A közösségi jogi aktus megalkotását különösen a vagyontárgyak, illetve a jogvita egyik tagállamból a másik tagállamba való áthelyezése útján kivitelezhető visszaélések (ún. forum shopping) megakadályozására hivatott törekvés nyomatékosította [EuFkR. preambulum (4) pont]. E célból a közösségi jogforrás egységesíti a tagállamok nemzetközi fizetéseképtelenségi jogának egyes rendelkezéseit, ugyanakkor nem alkotja meg az egységes európai fizetéseképtelenségi eljárást.

2. A szabályozás jogalapja és természete

A Fizetéseképtelenségi rendelet az EK-Szerződés 61. cikk c) pont, 65. cikk, 67. cikk (1) bekezdésében foglaltakon alapuló jogi aktus. Az idézett rendelkezések a szabadság, a biztonság és a jog térségének fokozatos kialakítása érdekében az Amszterdami Szerződésben konkretizált témák eredményei.⁵² Az Amszterdami Szerződés nyomán az addigi kormányközi harmadik pillérben –“bel- és igazságügyi együttműködés”– elhelyezett polgári és kereskedelmi ügyekben való együttműködés az új IV. cím –“Vízum, menedékjog, bevándorlás és más személyek szabad mozgását érintő politikák”– bevezetése folytán a nemzetek feletti első pillérbe integrálódott. E paradigmaváltás⁵³ lehetővé tette, hogy a határokon átlépő fizetéseképtelenségek szabályozásának is a másodlagos közösségi jogforrás legyen az eszköze az addigi, tagállamok által kötött nemzetközi egyezmények helyett. Az EK-Szerződés 65. cikkéből jogalapot merítő intézkedések külső jogforrási jellege kizárólag rendelet, irányelv, határozat vagy ajánlás lehet [EK-Szerződés 249. cikk].

Az EK-Szerződés 65. cikk a) pontjában foglalt rendelkezések a határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területén a belső piac zökkenőmentes működéséhez szükséges mértékben lehetőséget teremtenek olyan intézkedések megalkotására, amelyek magukba foglalják mind a polgári- és kereskedelmi

⁵¹ SMID: i. m. 8. old., II., 6.

⁵² DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Europarechtliche Aspekte, 3. rész, II. 2. pont, WOPERA: Polgári eljárásjog-útban a jogegységesítés felé? in: Wopera: 50 éves a Polgári perrendtartás (2003), 134. pont.

⁵³ KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 36. old., 12 pont.

ügyekben hozott bírósági és bíróságon kívüli határozatok elismerését és végrehajtását, mind a tagállamokban alkalmazandó kollíziós, illetve joghatóságra vonatkozó szabályok összeegyeztethetőségének előmozdítását.⁵⁴

A Fizetéseképtelenségi rendelet nem a szerződő államok ratifikációjára szoruló nemzetközi megállapodás, hanem másodlagos közösségi jogi aktus [EK-Szerződés 249. cikk (2) bek.]. E közösségi jogi eszköz a nemzetközi megállapodásokhoz való viszonyára is tartalmaz rendelkezéseket, amelyek körében deklarálja, hogy az EU tagállamai közti azon nemzetközi egyezmények helyébe lép, amelyeket a Fizetéseképtelenségi rendelet hatályba lépését megelőzően két vagy több tagállam, illetve jogelődjei(-k) kötöttek meg [EuFkR. 44. cikk (1) bek.].

A Fizetéseképtelenségi rendelet az Európai Unió valamennyi⁵⁵ tagállamában teljes egészében kötelező és közvetlenül alkalmazandó. Ennek megfelelően nincs szükség átültetési aktusra⁵⁶ annak érdekében, hogy e közösségi jogforrás a nemzeti jogrendszer elsőbbséget élvező⁵⁷ és elválaszthatatlan alkotórésze legyen.⁵⁸ A Fizetéseképtelenségi rendelet a vele nem harmonizáló, illetve ellentmondásban álló nemzeti joggal szemben érvényesíti elnyomó hatását, de ez csakis a közösségi jogforrás alkalmazási területéig érvényesül. Az alkalmazási rangsor értelmében azonban a közösségi jogi aktus nem helyezi hatályon kívül a vele összhangban nem álló nemzeti rendelkezéseket. Ennek megfelelően az ún. harmadik államok viszonyában felmerülő fizetéseképtelenségi kérdéseket a legtöbb esetben nem a közösségi jogforrás, hanem az önálló nemzeti jog szabályozza. A közösségi jogforrás elnyomó hatása tehát nem általánosan érvényesül. Előfordulhat a nemzeti jog részét alkotó nemzetközi fizetéseképtelenségi jogi szabályok alkalmazása a tagállamok viszonyában is akkor, amikor az adott kérdésre a közösségi jogforrás nem terjed ki. Ennek

⁵⁴ HAUBOLD in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.) 1432. old., 14 pont, DUURSMAN-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Europarechtliche Aspekte, 3. rész, II. 3. pont.

⁵⁵ Az Egyesült Királyság és Írország nem fogadta el az EK-Szerződés IV. címe alapján javasolt intézkedéseket, de fenntartotta magának azt a jogot, hogy részt vegyen egyes rendelkezések meghozatalában és alkalmazásában. Az Amszterdami Szerződéshez csatolt 4. sz. jegyzőkönyv 1. és 2. cikke értelmében e két állam az EK-Szerződés IV. címében foglaltak alapján hozott rendelet hatálya alól mentesülhet. A hivatkozott jegyzőkönyv 3. cikke (ún. "opt -in-klauzula") alapján az Egyesült Királyság és Írország az EK-Szerződés IV. címére alapított valamely javaslatnak vagy intézkedésnek a Tanácshoz történt benyújtását követő három hónapon belül írásban bejelentheti a Tanács elnökének, hogy részt kíván venni a javasolt intézkedés meghozatalában és alkalmazásában, erre az értesítés folytán jogosulttá is válik [vö. EuFkR. preambulum (32) pont]. Dániára az Amszterdami Szerződéshez csatolt 5. számú jegyzőkönyv 2. cikke értelmében az EK-Szerződés IV. címe alapján elfogadott intézkedések, beleértve a közösség által kötött nemzetközi megállapodások rendelkezéseit, valamint az Európai Bíróság értelmező határozatait, nem kötelezőek, illetve nem alkalmazhatóak [vö. EuFkR. preambulum (33) pont].

⁵⁶ Francesco Bussone kontra Ministro dell Agricoltura C-31/78. sz. ügyben 1978. november 30-án hozott ítélet (ECR 1978, 02429.) Nr. 30-32. Azonban végrehajtási típusú részletszabályok, kiegészítő szabályok megalkotására sor kerülhet. A német jogalkotó az EGInsO 102. cikkében a Fizetéseképtelenségi rendelet Németország-i végrehajtása érdekében kiegészítő rendelkezéseket bocsátott ki, amelyek azonban a közösségi rendelet közvetlen alkalmazandóságán semmit sem változtatnak in: HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.) 1433. old., 1 pont vö. KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 39. old., 18. pont, VÁRNAY-PAPP: *Az Európai unió joga* (2005), 204. pont.

⁵⁷ Flaminio Costa kontra ENEL 6/64. sz. ügyben 1964. július 15-én hozott ítélet (ECR 1964, 00585). Amministrazione della Finanze dello Stato kontra Simmenthal SpA. C-106/77. sz. ügyben 1978. március 9-én hozott ítélet (ECR 1978, 00278.) Nr. 17.

⁵⁸ Orsolina Leonesio kontra Ministro dell Agricoltura C-93/71. sz. ügyben 1972. május 17-én hozott ítélet (ECR 1972, 00287.) Európai Bíróság Rs 39/72, Kommission/Italien, Slg 1973, 101 Rz 17, Európai Bíróság Rs 94/77, Zerbone, Slg 1978, 99 Rz 22/27.

megfelelően a Fizetéseképtelenségi rendeletnek az önálló nemzetközi fizetéseképtelenségi joghoz való viszonyát nem általában, hanem a közösségi jogi aktus egyes rendelkezéseinek értelmezésével összefüggésben kell vizsgálni.⁵⁹

3. Egység és univerzalitás alapelvei a Fizetéseképtelenségi rendelet szabályozási modelljében

Egység és univerzalitás a modern fizetéseképtelenségi jog alapelvei⁶⁰, amelyek tükrében a határokon átlépő fizetéseképtelenségek szabályozásának fejlődéstörténete is nyomon követhető.⁶¹ A területiség elvének meghatározó szerepe a fizetéseképtelenségi jog természetéből fakadt, mert a fizetéseképtelen adós vagyonának lefoglalása és a felszámoló kijelölése a magánautonómiába való beavatkozásként az állam szuverén aktusán alapult. Ez adta a legfőbb indokot arra, hogy a fizetéseképtelenségi eljárás joghatásait az adós eljárás megindításának államában elhelyezett vagyonára korlátozták. A kiteljesedő világkereskedelem és az egyre inkább elterjedő nemzetközi vállalkozások összefonódása azonban szétfeszítette a területiség-szabta korlátokat, ennek folytán a fizetéseképtelenség hatásai sem rekedtek meg már a nemzethatároknál.⁶²

Az adós teljes vagyonára fizetéseképtelenségi eljárások sokasága indult, amelyekben az eljáró bíróságok a saját nemzeti fizetéseképtelenségi jogi szabályaikat alkalmazták. Minden egyes eljárásnak megvolt a saját felszámolója, aki csakis a rábízott csődtömegért felelt, az egészért azonban senki. A sokszínűség és annak legalább egységes elveket szem előtt tartó szabályozásának hiánya megoldhatatlan helyzet elé állította a nemzetközi vállalkozások fizetéseképtelenségének hatékony kezelését. Mindemellett a partikularitás ösztönző előnyöket érlelt az agyafűrt adós számára, aki a krízisben vagyonkimentés céljából vagyontárgyait biztonsággal külföldre vihette. A hitelezők hiába követték volna külföldre adósukat, mert az egyszerűen továbbállhatott, illetve menekülhetett és menekülhetett egy következő államba.

A Fizetéseképtelenségi rendelet jogtörténeti forrásai, az Isztambuli, illetve az 1995. évi egyezmény lépésről-lépésre közelített az egység és területiség ellentétes elvek összehangolására. Míg az Isztambuli egyezmény a szerződő államok nemzeti szabályozására és belátására bízta egyik vagy másik elv érvényesülésének előtérbe

⁵⁹ HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.) 1433. old., IV., 3. bek. vö. DUURSMÁ/KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Europarechtliche Aspekte, 3. rész, III./C. 10 pont.

⁶⁰ SMID: i. m. 1. old., 2. pont. vö. LÜKE: *Das europäische internationale Insolvenzrecht* ZZP 111 Band Heft 3 (1998), 279. old., 1.

⁶¹ SMID: i. m. 2. old., 4 pont., CARTENS: *Die internationale Zuständigkeit im europäischen Insolvenzrecht* (2004), 8. old.

helyezését,⁶³ addig az 1995. évi egyezmény már az univerzalitás elvét helyezi előtérbe, amelyet a területi eljárások megindításának lehetősége tart kordában.⁶⁴

A Tanács Fizetéseképtelenségi rendelete olyan *semleges mechanizmus*⁶⁵ megalkotására törekedett, amely a felek tagállami hovatartozására tekintet nélkül megfelel a fizetéseképtelenségi ügyekben való nemzetközi együttműködés körében támasztott alapvető elvárásoknak. A közösségi jogforrás olyan modellt vezet be, amely a nemzetközi fizetéseképtelenségek szabályozása során kiforrott joghatások egyetemlegességének, illetve területiségének, valamint az eljárás egységének, illetve többségének az alapelveit egymással kombinálja, vegyíti.⁶⁶ E sajátos *vegyes rendszer* létjogosultságát az adta, hogy az egyes tagállamok nemzeti fizetéseképtelenségi joga olyan nagy mértékű eltéréseket mutat, amely miatt – egyelőre – nem valósulhatott meg az egyedüli, egységes, a Közösség teljes területére egyetemleges hatállyal bíró fizetéseképtelenségi eljárás.⁶⁷

3. 1. Az egység és az egyetemlegesség fogalma

Az eljárás egységességének és egyetemlegességének alapelvei nem azonos jelentéstartalommal bírnak.⁶⁸ Az *egységesség* elve azt fejezi ki, hogy ugyanazon adós Közösségen belüli teljes vagyona csak is *egyetlen egy főeljárás* indul, amelyben egy felszámoló, egy és ugyanazon anyagi jog alapján értékesíti és osztja fel a teljes egészét alkotó csődtömeget valamennyi hitelező között, úgy mintha nem is volnának államhatárok.⁶⁹

Az *egyetemlegesség* elve alapján a főeljárás az adós *Közösségen belüli teljes vagyona*ra kiterjed, függetlenül attól, hogy az eljárás megindításának időpontjában a vagyon az eljárás megindításának helye szerinti államban van, vagy annak területén kívül. A főeljárás joghatásai közvetlenül az adós Közösségen belül található teljes vagyona vonatkoznak [EuFkR. 3. cikk (1) bek., 16. és 17. cikk]. A közösségi jogforrás az eljárás

⁶² CARTENS: i. m. 8. old.

⁶³ DARÁZS: i. m. 552, 553. old.

⁶⁴ DARÁZS: i. m. 550, 551. old.

⁶⁵ Jelentés 12. pont.

⁶⁶ LEIBL/STAUDINGER: *KTS* 2000, 537. old., EIDENMÜLLER: *IPRax* 2001, 2. old., BALZ: *ZIP* 1996, 948. old., KEMPER: Die Verordnung (EG) Nr. 1346/2000 über Insolvenzverfahren – Ein Aschritt zu einem europäischen Insolvenzrecht, *ZIP* 2001, 1609. old., ún. kontrolált egyetemlegesség in: DUURSM/KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Vorbemerkung zur EuInsVO, VII. B. 43 pont.

⁶⁷ DUURSM/KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Vorbemerkung zur EuInsVO, VII. B. 43, C. 53. pont.

⁶⁸ A fizetéseképtelenségi jogirodalomban az egység-többség, illetve az egyetemlegesség-területiség elvei szerkezeti elemként jelennek meg. CARTENS: i. m. 10. old., KOLMANN: i. m. 13. old., SMID: i. m. 1. old., 2. pont.

gördülékeny és egyszerű lefolytatása érdekében a főeljárás felszámolója részére további jogköröket [EuFkR. II. és III. fejezet] biztosít, valamint e célból a főfelszámoló más tagállamokba való beavatkozási lehetőségeit is deklarálja [EuFkR. 18. cikk, 29. cikktől]. Ugyanakkor a felszámolónak a 18. cikk (3) bekezdése alapján figyelembe kell vennie jogai gyakorlása során annak a tagállamnak a jogát, amelynek a területén el akar járni.⁷⁰

A főeljárás univerzalitása kifejezi továbbá azt is, hogy az adós vagyona valamennyi hitelező kielégítésére szolgál, amelyet a többi tagállam elismer és a fizetéseképtelenség joghatásai a lex fori concursus alapján érvényesülnek [EuFkR. 3. cikk (1) bek., 4. cikk, 16. és 17. cikk].⁷¹ Az univerzalitás lényege a külföldi fizetéseképtelenségi eljárások joghatásainak belföldön való elismerése, amelynek nem szükségszerű feltétele az eljárás egységessége.⁷²

A Fizetéseképtelenségi rendelet ennek megfelelően elsősorban az egységesség és az univerzalitás elvét követi.⁷³

3. 2. A Fizetéseképtelenségi rendelet vegyes rendszere

A főeljárás egységének és univerzalitásának elve nem követel feltétlen érvényesülést magának [EuFkR. preambulum (11) pont]⁷⁴. Különösen a hitelezők egyenlő elbánása elvének és a forgalom biztonságának védelme, az egységes eljárás gyakorlati végrehajthatósága és az egyes tagállamok fizetéseképtelenségi anyagi és eljárásjogi rendelkezéseinek nagymértékű eltérései miatt a közösségi jogforrás korlátozásokat irányoz elő.

3. 2. 1. A területi eljárások

A főeljárás univerzalitása az azzal párhuzamosan – az adós telephelye szerinti tagállamban, az ott található vagyonra ex nunc hatállyal kiterjedő – indítható területileg korlátozott eljárások révén módosul [EuFkR. 2. cikk h) pont, 3. cikk (2)-(4) bek., III. fejezet].⁷⁵ Ezzel összhangban a főeljárás megindításának helye szerinti tagállam nemzeti joga alapján kiváltott joghatásokat a közösségi jogforrás a

⁶⁹ CARTENS: i. m. 10. old., KOLMANN: i. m. 11. old., DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm. VII., 49. pont.

⁷⁰ DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Vorbemerkung zur EuInsVO, VII, B. 45 pont.

⁷¹ DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Vorbemerkung zur EuInsVO, VII., B. 49. pont, HUBER: i. m. 134. old., LEIBLE/STAUDINGER: KTS 2000, 561. old.

⁷² LÜKE: i. m. 279. old, CARTENS: i. m. 10. old., KOLMANN: i. m. 13. old.

⁷³ WIMMER: Die Besonderheiten von Sekundärinsolvenzverfahren unter besonderer Berücksichtigung des Europäischen Insolvenzübereinkommen, ZIP 1998, 985. old, HUBER: i. m. 134. old, FRITZ/BÄHR: Die Europäische Verordnung über Insolvenzverfahren – Herausforderung an Gerichte und Insolvenzverwalter, DZWIR 2001, 224. old.

⁷⁴ Jelentés 5 pont.

⁷⁵ HUBER: i. m. 134. old, CARTENS: i. m. 11. old.

másodlagos eljárás helye szerinti tagállam lex fori concursusa érvényesülése érdekében, az ebben az államban található vagyona korlátozva⁷⁶ felfüggeszti [EuFkR. 17. cikk]. A Fizetéseképtelenségi rendelet e jogtechnikai megoldása nem csupán a forgalom biztonsága és a hitelezővédelem érdekeit tartja szem előtt, hanem ezáltal lehetővé válik olyan komplex csődtömeghez tartozó, harmadik személy dologi jogaival terhelt vagyontárgyak eljárás hatálya alá vonása is, amelyek a főeljárás, illetve a főfelszámoló számára értékesítés végett elérhetetlenek lennének [EuFkR. 5. cikk vö. 35. cikk].⁷⁷

Az egymással párhuzamosan folyó eljárások összeegyeztetése a par condicio creditorum elvének tiszteletben tartása érdekében alapvetően szükséges. Ezzel összhangban különösen a fizetéseképtelenségi felszámolók együttműködésre vonatkozó kötelezettségek [EuFkR. 31., 32. cikk], és a másodlagos eljárásban esetleg fennmaradt csődtömegfelesleg főfelszámoló részére való kiadásának szabályai [EuFkR. 35. cikk vö. 20. cikk] bírnak jelentőséggel. A főeljárással párhuzamosan zajló másodlagos eljárások nagy száma egyúttal az aktív csődtömeg további megosztására vezet [vö. EuFkR. 27. cikk]. A közösségi jogforrás a hitelezői jogok gyakorlása és követelések bejelentésére vonatkozó szabályai útján ugyan deklarálja a passzív csődtömeg egységét is [EuFkR. 32. és 39. cikk], azonban a kielégítési kvóták mértéke tekintetében a hitelezők közösségszerte érvényesülést kívánó egyenlő elbánása a 20. cikk (2) bekezdésének beszámítási szabálya alapján csak akkor érhető el teljes mértékben, ha minden hitelező ténylegesen részt is vesz valamennyi eljárásban.⁷⁸

3. 2. 2. Az alkalmazandó jog

A közösségi jogforrás a fentiekhez hasonló szemlélet követ az eljárásra irányadó alkalmazandó jog kijelölésekor is. Főszabályként a fizetéseképtelenségi eljárásra és annak joghatásaira egységesen az eljárás megindítása államának joga alkalmazandó [EuFkR. 4. cikk]. A tagállamok jogrendszereiben kimutatható nagy különbségek miatt – mindenekelőtt a hitelezői védelem és a dologi biztosítékok területén – illúzió maradt az európai egységcsőd gondolata, ezért a főeljárás széles hatósugarú anyagi jogi joghatás

⁷⁶ A területi eljárások csakis az eljárás megindításának államában lévő vagyont ölelik fel, mert ha univerzális hatályt igényelnének, semmi egyéb nem maradna az egyetemlegesség elvének in: CARTENS: i. m. 11, 12. old. vö. LÜKE: i. m. 281. old.

⁷⁷ Ezáltal megvalósulhat a csődtömeg egységes kezelése is, ezért a főeljárás univerzalitásának korlátjai egyúttal az egységesség támogatói in: CARTENS: i. m. 11. old.

⁷⁸ WIMMER: ZIP 1998, 987. old., CARTENS: i. m. 12. old., DUURSMÁ-KEEPLINGER: EuFkR-Komm, Vorbemerkung zur EuInsVO, VII., B. 51 pont, HERCHEN: i. m. 53. old.

kiterjesztését módosítani kellett [EuFkR. preambulum (11) pont]. Ennek folytán kivételes esetekben, az érintett tagállamhoz való külön kötődés folytán, egyes jelentősebb jogviszonyokra nézve megtörik a lex fori concursus univerzalitása is [EuFkR. 5-15. cikk].⁷⁹

3. 3. A főeljárás elsőbbsége

A vegyes modell alkalmazása mellett a Fizetéseképtelenségi rendelet – miként a hatályba sosem lépett jogtörténeti elődjei – az *egységesség* és az *egyetemlegesség* alapelveit helyezi *előtérbe*. Ennek megfelelően lehetőség szerint az adós teljes vagyonát egyetlen egy fizetéseképtelenségi eljárásban értékesítik és osztják fel a hitelezők egyenlő kielégítése érdekében. Ezt a célt a közösségi jogalkotó az egyedüli, az adós fő érdekeltsegeinek középpontja helyén indítható főeljárással kívánja megvalósítani. Az egységesség érvényesülésére a közösségi jogi aktus a főeljárásra alkalmazandó jogot is kijelöli, amely általában a főeljárás megindítása államának fizetéseképtelenségi joga [EuFkR. 4. cikk]. Ezzel összhangban szabályozza a II. fejezetben a fizetéseképtelenségi eljárás elismerését és annak joghatásait [16. cikktől] és e körben a csódtömeg hatékony kezelése és értékesítése végett további jogköröket nevesít a főfelszámoló részére a főeljárás területén kívüli eljárásra [EuFkR. 18. cikk].

A közösségi jogalkotó okulva a Fizetéseképtelenségi rendelet elfogadását megelőző jogalkotási törekvések kudarcából belátta, hogy az egység modell kizárólagossága nem bír létjogosultsággal. Emiatt az érdekek sokféleségét tiszteletben tartva egyfelől a lex fori concursus elvének általánosságát [EuFkR. 5-15. cikk], másfelől a főeljárás univerzalitását töri át a területileg korlátozott eljárások megindításának lehetősége révén. A kivételek a főeljárás mindenhatóságának korlátjaiként jelennek meg, emellett azonban a jogalkotó biztosítani akarta a főeljárás dominanciáját.

A főeljárás elsőbbségére utal a közösségi jogforrás, amikor a főeljárás megindítása előtt csak nagyon szűk körben, pontosan megfogalmazott feltételek megvalósulása esetén engedi meg a független partikuláris eljárás megindítását [EuFkR. 3. cikk (4) bek.]. A másodlagos eljárás főeljárástól való függőségét és a főeljárás elsőbbségét fejezi ki a 35. cikk rendelkezése is, amely értelmében a másodlagos eljárás felszámolója a másodlagos eljárás által nyilvántartott hitelezők kielégítését követően fennmaradt vagyontárgyakat haladéktalanul átadja a főfelszámolónak. A másodlagos eljárás és a főeljárás alá- fölérendeltségi viszonyára utal a közösségi jogforrás 29. cikke és a 31-38. cikkei. A másodlagos eljárás függőségét és egyben alárendeltségét szemlélteti különösen a főeljárás felszámolója a másodlagos eljárásban történő vagyontérítés felfüggesztését [33. cikk], a partikuláris eljárás

⁷⁹ DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Vorbemerkung zur EuInsVO, VII. D. 56-64 pont, HUBER: i. m. 134. old., EIDENMÜLLER: Europäische Verordnung über Insolvenzverfahren und zukünftiges deutsches internationales Insolvenzrecht, *IPRax* 2001, 6. old.

másodlagos eljárássá történő átalakítását kérheti, ha ez a főeljárás hitelezőinek érdekében áll [EuFkR. 37. cikk], a felszámolók közötti együttműködési és tájékoztatási kötelezettség szabályozása [EuFkR. 31. cikk], a hitelezői jogok gyakorlására [EuFkR. 32. cikk], a másodlagos eljárást befejező intézkedésekre vonatkozó rendelkezések [EuFkR. 34. cikk].

4. A Fizetéseképtelenségi rendelet szerkezete

A közösségi jogi aktus célja a határokon átlépő fizetéseképtelenségi eljárások lefolytatásának megkönnyítése. E cél érdekében mindenekelőtt a fő- és másodlagos eljárás megindítására vonatkozó *joghatóságot* [EuFkR. 3. cikk] és a valamely tagállamban megindított fizetéseképtelenségi eljárás joghatásainak többi tagállamban való *ipso iure elismerését* [EuFkR. 16. cikktől], valamint a másodlagos eljárások főeljárással történő összehangolására vonatkozó rendelkezéseket [EuFkR. 27-38. cikk] deklarálja. Kollíziós jogi alapelvként az eljárás megindításának helye szerinti *lex fori concursus* jelöli ki *alkalmazandó jogként* [EuFkR. 4. cikk], egyúttal nevesíti az ez alóli kivételeket [EuFkR. 5-15. cikk] a tagállamok anyagi jogi szabályozásának lényeges eltérései miatt és a jogsegélybe vetett bizalom erősítése végett. A közösségi jogforrás emellett a határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben figyelembe veendő néhány anyagi jogi rendelkezést is rögzít [EuFkR. 18-24, 39-42. cikk].

A fentiek alapján látható, hogy a Fizetéseképtelenségi rendelet nem alkot egy egységes európai fizetéseképtelenségi eljárást, hanem *megelégszik a nemzetközi fizetéseképtelenségi jog európai egységesítésével, a nemzeti fizetéseképtelenségi eljárások összeegyeztetésének és határokon átlépő joghatásainak a szabályozásával.*⁸⁰

⁸⁰ A Fizetéseképtelenségi rendelet az univerzalitás elvéből indul ki, azonban nem az egységes fizetéseképtelenségi eljárás modelljét vezeti be, hanem a plurális modellt. Az univerzalitás kombinált modellben megvalósuló módosulása igazolja azt a tényt, hogy az Európai Unióban, annak tagállamai gazdaságilag jelentős összefonódásban állnak egymással és az egységes egyetemes hatályú fizetéseképtelenségi eljárás szigorú megvalósítása a nemzeti jogok különbözőségéből fakadó nehézségekbe ütközik. Emiatt szükséges az egyetemes hatályú fizetéseképtelenségi eljárás korlátozása a területi eljárásokra vonatkozó rendelkezések alapján vö. SMID: i. m. 9. old., 7 pont.

III. A Fizetéseképtelenségi rendelet területi alkalmazhatósága Magyarország vonatkozásában

Az államok kölcsönös bizalmán létjogosultságot nyert és ezért valódi kompromisszumon érlelt absztrakt, generálklauzula jellegű normák a közösségi rendeletek általános jellemzőjeként a Fizetéseképtelenségi rendeletben is tetten érhetőek. A közösségi jogi aktus területi hatályára vonatkozóan egzakt, pontosan és egyértelműen fogalmazó szabályokat nem tartalmaz. A jelen fejezet célja azoknak a körülményeknek és összefüggéseknek a bemutatása, amelyek értékelése és megfontolása útján kijelölhető a közösségi jogforrás térbeli hatótávolsága. A dolgozat a Fizetéseképtelenségi rendelet területi hatályának vizsgálata során kitér néhány olyan eljárásjogi problémára is, amelyek a közösségi jogi eszköznek az Európai Unió keretében nemzethatárokat átlépő, illetve nemzethatárokon belüli területi alkalmazhatóságával összefüggésben merülnek fel.⁸¹

1. A Fizetéseképtelenségi rendelet joghatósági szabályai

A közösségi jogi aktus alkalmazását és területi hatályát megnyitó feltételek számbavételéhez egyfelől kiindulási pontként szolgálnak a joghatósági szabályok. A Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazásának alapvető feltétele az, hogy az adós *fő érdekeltiségeinek középpontja*⁸² az Európai Unió *valamely tagállamában* – Dánia kivételével – van [EuFkR. preambulum (14) pont].

Ez a kritérium összhangban áll a fő- és a területi fizetéseképtelenségi eljárások megindítására vonatkozó joghatósági szabályokkal. Főeljárás esetén az irányadó joghatósági ok a Közösség azon tagállama bíróságainak eljárási kompetenciáját jelöli ki, amely tagállamban az adós fő érdekeltiségeinek középpontja van. A területi eljárások gyűjtőfogalmába tartozó mindkét típusú eljárás – a másodlagos eljárás [EuFkR. 3. cikk (2)

⁸¹ Az értekezés a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazhatóságát a joghatósági, valamint az illetékességi szabályok tükrében is vizsgálja [vö. jelen fejezet 3. pont és V. fejezet 2.3., valamint 3.4. pontok] figyelemmel arra, hogy mindkét jogintézmény az adott tagállam, illetve azon belül az eljáró bíróság területével ún. kapcsolóelvek alapján áll összefüggésben in: Brávác/Szöcs: *Jogviták határok nélkül. Joghatóság, külföldi határozatok elismerése és végrehajtása polgári ügyekben* (2003), 45. pont. A Fizetéseképtelenségi rendelet területi alkalmazhatóságához fűződő megjegyzésként rögzíteni szükséges, hogy e közösségi jogforrás Dániára nem alkalmazható, illetve nem kötelező [EuFkR. preambulum (33) pont].

⁸² A fő érdekeltiségek középpontjának fogalmát a Fizetéseképtelenségi rendelet kimerítően nem, hanem oly módon határozza meg, hogy az eljáró bíróság mérlegelésére bizza e fogalma releváns összetevői fennállásának, illetve fenn nem állásának a megállapítását [EuFkR. preambulum (13) pont]. A közösségi jogi aktus társaság vagy jogi

és (3) bek.] és a partikuláris eljárás [EuFkR. 3. cikk (2) és (4) bek.] megindításának feltételei is igazodnak a közösségi jogforrás alkalmazhatóságának alapvető követelményéhez az alábbiak szerint.

^{Az} univerzális hatályú főeljárás megindítását követően, azzal párhuzamosan, további területileg korlátozott, *másodlagos eljárás* indítható abban a tagállamban, ahol az adós telephellyel rendelkezik [EuFkR. 3. cikk (2) bek. első mondat. 2. cikk h) pont]. A Fizetésképtelenségi rendelet az érdekek sokféleségének védelme érdekében nem korlátozza a főeljárástól függő másodlagos eljárás megindítását [EuFkR. preambulum (12) pont 3. mondat, (18) pont].

A főeljárás helye szerinti tagállamtól eltérő, az adós telephelye szerinti tagállamban a főeljárás megindítása előtt ún. *partikuláris* eljárás indítható [EuFkR. preambulum (17) pont első mondat, 3. cikk (4) bek.]. A partikuláris eljárás megindításának az adós telephelyének fennállásán túl további vagylagos feltételei vannak: vagy nem indítható meg a főeljárás az adós fő érdekeltségeinek középpontja szerinti tagállamban az érintett tagállam nemzeti joga értelmében, vagy belföldi hitelező illetve a belföldi telephely hitelezője kérelmezi a partikuláris eljárás megindítását [EuFkR. 3. cikk (4) bek. a), b) pontok]. Míg a főeljárástól függő másodlagos eljárások számát a Fizetésképtelenségi rendelet nem korlátozza, addig a főeljárástól független partikuláris eljárások számát a lehető legszűkebbre szándékozik csökkenteni [EuFkR. preambulum (17) pont második és harmadik mondat].

A másodlagos eljárás megindítására vonatkozó joghatósági szabályok szerint szükséges két együttes feltétel között és a partikuláris eljárás megindítására irányuló joghatósági ok fennállásához előírt kritériumok közül az egyik feltétel ugyancsak az, hogy a területi eljárás megindításának helye szerinti tagállamtól eltérő tagállamban van az adós fő érdekeltségeinek középpontja⁸³

A Fizetésképtelenségi rendelet szó szerinti értelmezése és a joghatóságra vonatkozó szabályok áttekintése nyomán levonható az a következtetés, hogy a közösségi jogi aktus

személy esetén megdönthető vélelmet állít fel, amelynek értelmében ellenkező bizonyításig a létesítő okirat szerinti székhelyet kell a fő érdekeltségek középpontjának tekinteni [EuFkR. 3. cikk (1) bek. 2. mondat].

⁸³ Mindemellett a közösségi jogi aktus fizetésképtelenségi eljárás elismerésére vonatkozó rendelkezései is az adós fő érdekeltségei középpontjának valamely tagállamban való fennállására fókuszálnak. A tagállamoktól a Fizetésképtelenségi rendeletben kifejezetten elvárt automatikus elismerési követelmény a 3. cikk alapján joghatósággal rendelkező tagállami bíróság eljárást megindító határozatához kötődik [EuFkR. 16. cikk].

alkalmazásának *szükségszerű feltétele, hogy az adós fő érdekeltségeinek középpontja valamely tagállamban legyen*⁸⁴

2. Az adós határokon átlépő kötődései

A közösségi jogi aktus megalkotásával elérni kívánt célkitűzéseket vizsgálva⁸⁵ a területi hatályra vonatkozóan további következtetések vonhatók le. A Fizetésképtelenségi rendelet létjogosultságát abból az alapvető összefüggésből merítette, hogy a vállalkozások határokon átlépő működése során előálló fizetésképtelenség a belső piacok mechanizmusaival kölcsönhatásban áll, ezért a belső piac megfelelő működésének biztosítása érdekében szükséges közösségi jogi szinten a fizetésképtelenségi eljárások összehangolása és az olyan körülmények megakadályozása, amelyek révén a fizetésképtelenség által érintett alanyi kör a kedvezőbb jogi értékítélet érdekében az eljárást, illetve a vagyont a visszaélés pusztá eszközeiként használja (ún. forum shopping).

A forum shopping⁸⁶ legalább két lehetséges külföldi elemet feltételez, ennek megfelelően a Fizetésképtelenségi rendelet alkalmazásának *szükségszerű, azonban nem elégséges feltétele, ha az adós fő érdekeltségeinek középpontja egy tagállamban van.*⁸⁷ A közösségi jogi eszköz normarendszere abban az esetben kerül alkalmazásra, ha az adós határokon átlépő, nemzeteken átívelő gazdasági mechanizmusokat is működtet, azaz összességében valamely *külföldi kötődést mutat fel* [EuFkR. preambulum (2), (3), (4) pont].⁸⁸ A közösségi

⁸⁴ Jelentés 11, 44. pont, BALZ: ZIP 1996, 948. old., HAUBOLD: IPRax 2003., 35. old., HUBER: i. m. 138. old., DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm. 1. cikk 51. pont, LEIBLE/STAUDINGER: KTS 2000, 538. old., KOLMANN: i. m. 273. old.

⁸⁵ A közösségi rendeletek szó szerinti értelmezésének sikere a soknyelvűség és a Tanácsban a megfelelő többség eléréséhez szükséges kompromisszum folytán születő keretjellegű szabályozás miatt korlátok közé szorul in: KECSKÉS: *EU-JOG és jogharmonizáció* (2003), 269. old. A Fizetésképtelenségi rendelet történeti értelmezése is nehezen járható út, mert a megállapodások tervezeteivel összefüggő tanácskozások és előkészítő munkálatok dokumentumait egyfelől hiányosan és korlátozott mértékben tették közzé, másfelől pedig általában nem részletesek, illetve nem foglalkoznak (más) alapvető kérdésekkel in: CARTENS: i. m. 29, 30. old. vö. KECSKÉS: i. m. 270. old. "A legfontosabb szerep a ... rendszerező és a célkutató módszereké." in: Kutcher: *Methods of Interpretation as Seen by a Judge at the Court of Justice*. Luxemburg, 1976, 16. old., idézi: KECSKÉS: i. m. 271. old.

⁸⁶ A Fizetésképtelenségi rendelet alkalmazásában az ún. forum shopping [EuFkR. preambulum (4) pont] pejoratív jelentéstartalommal bír. vö. KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 186. old, 242. pont.

⁸⁷ EIDENMÜLLER: IPRax 2001, 2, 5. old., HUBER: i. m. 133, 137, 138. old., HAUBOLD: IPRax 2003, 34, 35. old., BALZ: ZIP 1996, 948. old., CARTENS: i. m. 29. old.

⁸⁸ Az adós külföldi kötődésének a Fizetésképtelenségi rendelet alkalmazása szempontjából szükséges a követelménye az adott jogterület rendszertani elhelyezésével is megállapítható. A Fizetésképtelenségi rendelet az EK-Szerződés 65. cikke értelmében vett polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés hatálya alá tartozik [EuFkR. preambulum (2) pont]. Miként a nemzeti fizetésképtelenségi eljárás polgári nemperes eljárásként a polgári eljárásjog része, úgy az európai fizetésképtelenségi eljárás normanyaga is az európai polgári eljárásjog egyik szelete. "Az európai polgári eljárásjog az Európai Unió tagállamaiban egységesen vagy harmonizáltan alkalmazott nemzetközi polgári eljárásjogi szabályok összessége." in:

jogforrás területi alkalmazhatósága tárgyában megjelent jogirodalmi vélemények ezzel egybehangzóak és egyöntetűen vallják, hogy a Fizetéseképtelenségi rendelet a *határokon átlépő fizetéseképtelenség* eseteit szabályozza.⁸⁹ Ennek megfelelően, ha az adós határokon átlépő vonatkozásokat nem épített ki, úgy az ellene kezdeményezett fizetéseképtelenségi eljárás tisztán belső piaci tényálláson alapul, amelynek joghatásai kizárólag az érintett tagállam területére korlátozódnak. Az ilyenfajta eljárás nem esik a közösségi jogi aktus hatálya alá, hanem arra az érintett tagállam nemzeti fizetéseképtelenségi jogának előírásai az irányadóak.⁹⁰

A Fizetéseképtelenségi rendelet arra vonatkozóan azonban nem tartalmaz se kifejezett szabályozást, se utalást, hogy az alkalmazása érdekében az adósnak milyen irányú külföldi vonatkozásokkal kell rendelkeznie. Közelebbről, a “betűje szerint” nem szabja meg alkalmazási feltételeként se azt, hogy az adós a Közösség egyes tagállamai, se azt, hogy a Közösségen kívül álló ún. harmadik állam irányában mutasson fel határokon átlépő vonatkozást. A tisztánlátás azonban azért is szükséges, mert a közösségi jogi aktus térbeli hatótávolsága kijelöli, illetve behatárolja a tagállamok számára a nemzetközi fizetéseképtelenségi jog területén még megmaradt nemzeti szabályozási kompetenciát.⁹¹ A közösségi jogi aktus hallgatása miatt a jogalkalmazás folyamatában felmerül a kérdés, hogy a valamely tagállamban fő érdekeltégi középponttal és kizárólag harmadik államokhoz kötődő határokon átlépő vonatkozással rendelkező adós elleni fizetéseképtelenségi eljárás megindításánál az eljáró bíróság joghatóságát a közösségi jogforrásba foglalt európai vagy a nemzeti jogforrásba⁹² foglalt nemzetközi fizetéseképtelenségi jog szabályai alapozzák-e meg. Az értelmezés számára tág kereteket engedő közösségi szabályozás nyomán a jogirodalom is keresi a választ. Egymásnak

KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 30. old., 6. pont. A nemzetközi polgári eljárásjog a nemzeti polgári eljárásjog része. “A “nemzetközi” jelzővel azokra a normákra utalunk, amelyeket egy adott ország polgári eljárásjoga alkalmazni rendel a *külföldi vonatkozású jogvitákra.*” in: KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 29. old., 2. pont, HERCHEN: Scheinauslandsgesellschaften im Anwendungsbereich der Europäischen Insolvenzverordnung, Anmerkung zur Entscheidung des High Court of Justice, Chancery Division (Company Court) v. 7. 2. 2003, *ZInsO* 2003, 743. oldaltól.

⁸⁹ HERCHEN: *Das Übereinkommen über Insolvenzverfahren*, 35. old, HUBER: i. m. 133.,138. old., LEIBLE/STAUDINGER: *KTS* 2000, 533, 538. old., CARTENS: i. m. 28. old.

⁹⁰ EuFkR. preambulum (2), (3) pont, HERCHEN: i. m. 35. old., HUBER: i. m. 133, 136. old., LEIBLE/STAUDINGER: *KTS* 2000, 533, 538. old., CARTENS: i. m. 28. old.

⁹¹ A Fizetéseképtelenségi rendelet másodlagos közösségi jogforrás, amely jogi természetét tekintve “... nemcsak a korábban hozott eljárásjogi normákat teszi alkalmazhatatlanná, hanem az újabb szabályokat is, amennyiben azok beleütköznek a közösségi jogba” in: Amministrazione della Finanze dello Stato kontra Simmenthal SpA. C-106/77. sz. ügyben 1978. március 9-én hozott ítélet (ECR 1978, 00278.) Nr. 17., CARTENS: i. m. 27. old., EIDENMÜLLER: *IPRax* 2001, 2, 5, 10. old.

⁹² A nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. (továbbiakban: Nmjt.) 62/A. § g) pont, illetve a 62/C. § g) pont.

feszülő ellentétes vélemények forrottak ki azzal kapcsolatban, hogy az adós külföldi kötődésének iránya a Fizetéseképtelenségi rendelet területi hatótávolságát korlátozza vagy sem.

Az európai fizetéseképtelenségi jog irodalmában többször hivatkoznak arra, hogy a Tanács polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001/EK (2000. december 22.) rendelet [továbbiakban: Brüsszel-I. rendelet] és annak elődje, az 1968-as Brüsszeli Egyezmény alkalmazhatóságával összefüggésben is a tagállami vonatkozás általános követelményével szemben hasonló vita alakult ki.⁹³ A tagállami vonatkozás szükségessége körüli vita hosszú idő óta még mindig nem zárult le. Az Európai Bíróság végső bizonyossággként még nem foglalt állást, azonban ítélkezési gyakorlatára tekintettel az újabb jogirodalom elutasítja azt a felfogást, amely a közösségi jogforrások alkalmazhatóságát több tagállamot érintő ügyekre akarja korlátozni.⁹⁴

2. 1. A minősített külföldi kötődés

A minősített külföldi kötődés elmélete a közösségi jogi aktus alkalmazásának területén megköveteli, hogy az adós gazdasági kapcsolatrendszere két vagy több tagállamhoz kötődő külföldi vonatkozást mutasson fel. Ennek az elméletnek az a kiindulópontja, hogy a Fizetéseképtelenségi rendelet közösségi jogforrás, ezért annak kötőereje az Európai Unió tagállamaira, illetve tagállamai között érvényesül. Az Európai Unión belül kívánja elérni a *célzott (jog-) hatásokat*⁹⁵, ennek megfelelően nem szabályozza a harmadik államokkal szembeni eljárás hatásait.⁹⁶ A közösségi jogforrás határokön átlépő fizetéseképtelenségek kezelésére alkotott kollíziós jogi szabályai is a tagállamok egymás közötti, nem pedig a harmadik államokhoz fűződő viszonyában felmerülő problémák megoldását célozzák.⁹⁷

A minősített tagállami kötődés helytállósága mellett szóló érvek körében az elmélet képviselői a közösségi jogforrás *harmadik államok viszonyában érvényesülő rendelkezéseit* is értékelik. Így kiemelik, hogy a Fizetéseképtelenségi rendelet maga rendezi a tagállamok által harmadik államokkal kötött egyezményekhez való viszonyát [EuFkR. 44. cikk (3) bekezdés]. E körben valamennyi érintett tagállamra nézve kifejezésre jut, hogy a közösségi jogforrás a tagállamokban annyiban nem érvényesül, amennyiben összeegyeztethetetlen az adott tagállam által e rendelet hatálybalépését megelőzően egy vagy több

⁹³ LEIBLE/STAUDINGER: *KTS* 2000, 538. old., HAUBOLD: *IPRax* 2003, 35. old.

⁹⁴ Európai Bíróság C-412/98, Group Josi Reinsurance Company SA kontra Universal General Insurance Company (UGIC), Slg. (ECR 2000, I-5925) ítélete in: *IPRax* 2000, 520., GEBAUER: *Drittstaaten- und Gemeinschaftsbezug im europäischen Recht der internationalen Zuständigkeiten*, *ZeUP* 2001, 942. old.

⁹⁵ EuFkR. preambulum (1)-(5) pont, DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 1. cikk, 53. pont.

⁹⁶ Jelentés 11, 44. pont, DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 1. cikk, 53. pont, BALZ: *ZIP*, 1996 948, 950. old., GOTTWALD: *Grenzüberschreitende Insolvenzen*, 18. old., LEIBLE/STAUDINGER: *KTS* 2000, 551. old.

⁹⁷ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 1. cikk 8, 54 pont, LEIBLE/STAUDINGER: *KTS* 2000, 551. old.

harmadik állammal kötött egyezményből eredő csóddal kapcsolatos valamely kötelezettséggel [EuFkR. 44. cikk (3) bekezdés a) pont].

A minősített külföldi kötődés elmélete szerint az idézett kivételes rendelkezések miatt úgy tűnhet, hogy a Fizetéseképtelenségi rendelet a harmadik államokhoz fűződő viszonyokat is szabályozza, illetve szabályozni akarja. Azonban a harmadik államokkal kötött megállapodások körében lehetséges olyan, amelyben legalább két tagállam szerződő félként szerepel. Ennél fogva a többoldalú egyezmény részben deklarálhatja az adott tagállam más tagállamhoz fűződő viszonyában irányadó kötelezettségeket is. Ez az összefüggés pedig arra mutat rá, hogy a Fizetéseképtelenségi rendelet egyes megállapodásokhoz való viszonyát rendezni kívánó szabályai akkor is irányadóak lehetnek, ha a közösségi jogforrás nem szabályozza a harmadik államokhoz fűződő viszonyokat.⁹⁸

A minősített külföldi kötődés tana a *főeljárás univerzalitásának* nézőpontjából kiindulva is igazolva látja a megállapításait. A főeljárás egyetemes hatálya felöleli az adós teljes vagyonát. A főeljárás extraterritorialitása azt jelenti, hogy joghatásai az eljárás megindításának helye szerinti állama határain túl nyúlnak és azoknak más tagállamokban is érvényesülniük kell. Ezzel összhangban biztosítja a Fizetéseképtelenségi rendelet a Közösségen belül a főeljárás automatikus elismerését [EuFkR. 16. és 17. cikk]. Az egyetemes hatályú főeljárás hatásainak egyike, hogy az eljárás megindítása helye szerinti államon kívül fekvő vagyon is a fizetéseképtelenségi eljárás tárgya és az eljárás megindításától az egész foglalat alá esik⁹⁹. Ennek megfelelően a főeljárás messzehatóan kiterjed az adós teljes vagyonára és valamennyi hitelezőjére, függetlenül attól, hogy azok hol telepedtek le.¹⁰⁰ A főeljárás extraterritoriális érvényesülési igénye azonban csakis a Közösség területéig érhet, mert a célzott hatáskiterjesztés sikere a harmadik államok vonatkozásában valójában az érintett harmadik állam elismerési hajlandóságán múlik. Ennek megfelelően a főeljárás univerzális messzeható érvényesülési igénye nem azonosítható a közösségi jogforrás “extraközösségi érvényesülési követelményével”. Ha a főeljárás extraterritoriális, Közösség határain átlépő érvényesülést követel, azt csak a Fizetéseképtelenségi rendelet biztosítja, illetve biztosíthatja. Amennyiben ezzel összhangban az adós vagyonának nem pusztán közösség-, hanem a Közösség határait átlépő lefoglalását akarja elérni, akkor e cél megvalósulása az érintett harmadik állam elismerési hajlandóságától függ. Amennyiben harmadik állammal kötött megfelelő megállapodás biztosítja a fizetéseképtelenségből eredő hatások elismerését, akkor a

⁹⁸ EIDENMÜLLER: *IPRax* 2001, 5. old., DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 1. cikk 53 pont vö. HERCHEN: *ZInsO* 2003, 746. old.

⁹⁹ Jelentés 19. pont vö.73. pont.

¹⁰⁰ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 1. cikk, 64 pont.

harmadik államhoz való viszonyban nem a Fizetéseképtelenségi rendelet, hanem csak az egyes államok nemzetközi magánjogi rendelkezései az irányadóak. Ennélfogva a Fizetéseképtelenségi rendelet az ún. harmadik államokbeli tényállásokat nem szabályozza, azokra nem alkalmazható, ezért nem támaszt “extraközösségi” érvényesülési igényt.¹⁰¹

A minősített külföldi kötődés tanának képviselői a Fizetéseképtelenségi rendelet egyes eljárásokra vonatkozó joghatósági szabályai köréből érvként hivatkoznak a *másodlagos eljárásra irányadó szabályokra* is. E rendelkezések értelmében másodlagos eljárás csak akkor indítható meg, ha az adós fő érdekeltségeinek középpontja és a telephelye(-i) is – különböző – tagállamban helyezkednek el [EuFkR. 3. cikk (2) bekezdés első mondat.] Így harmadik államban másodlagos eljárás megindítására nincs is lehetőség.

A minősített külföldi kötődés elmélete határozottan vallja, hogy a közösségi jogforrás célját akkor éri el, ha az adós valamilyen módon kötődik a többi tagállamhoz. Ebből következően a *Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazhatósága attól függ, hogy az adós Közösségen belüli nemzeteken átívelő vonatkozással rendelkezik-e vagy sem*. A Közösségen belül több nemzetet összekapcsoló kötődés tartalmi minőségét tekintve a két vagy több tagállam között felmerült minden egyes nemzeteken átívelő külföldi vonatkozást a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazásának elégséges feltételeként értékelnek¹⁰², mert ezt teszi lehetővé a Fizetéseképtelenségi rendelet Közösségen belüli lehető legszélesebb körű alkalmazását. A határokon átlépő kötődési pontként értékelhető körülmények önmagukban nem, csak akkor vezetnek a közösségi jogi aktus alkalmazására, ha azok az adós valamely tagállamban lévő fő érdekeltségei középpontjához kapcsolódnak, azzal együttesen fennállnak.¹⁰³

2. 2. Egyszerű külföldi kötődés

Az egyszerű külföldi kötődés elméletének képviselői elégségesnek tartják a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazását megnyitó feltételként, ha az adós harmadik államokhoz fűződő vonatkozásokkal bír. Az elmélet képviselői a minősített külföldi kötődés tanával egybecsengően megállapítják, hogy a közösségi jogi aktus csak akkor alkalmazandó, ha az adós fő érdekeltségeinek középpontja a Közösségben található, mert ezáltal válik lehetővé a főeljárás megindítása.¹⁰⁴ Ugyanakkor kihangsúlyozzák, hogy az idézett szabályok körében a Fizetéseképtelenségi rendelet a Közösségben fő érdekeltségi

¹⁰¹ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 1. cikk 65, 66 pont.

¹⁰² DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 1. cikk 3, 5, 8, 51 pont, HERCHEN: *Das Übereinkommen über Insolvenzverfahren*, 35. old, BALZ: *ZIP* 1996, 949. old., HUBER: i. m. 136. old.,

¹⁰³ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 1. cikk 9. pont, 606. old.

¹⁰⁴ HAUBOLD: *IPRax* 2003, 34, 35. old., HAUBOLD in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), *Zivilrecht unter europäischem Einfluß*, 1141. old, 30 pont, HUBER: i. m. 133, 138. old., LEIBL/STAUDINGER: *KTS* 2000, 533, 538. old., BALZ: *ZIP* 1996, 948. old., EIDENMÜLLER: *IPRax* 2001, 2, 5. old., DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 1. cikk, 51 pont.

középponttal rendelkező, de “csak” harmadik államhoz kötődő adós tekintetében *sem korlátozó, sem kizáró szabályokat nem* deklarál.¹⁰⁵ Ezen túlmenően további területi feltételeket, különösen más tagállamokhoz való kötődési pontokat sem nevesít.¹⁰⁶ Ezzel szemben egyes rendelkezéseknél alkalmazhatóságának korlátozásaként az alkalmazandó jog kijelölésekor kifejezetten utal (más) tagállam jogára.¹⁰⁷ Az egyszerű külföldi kötődés elmélete nem vitatja, hogy ezek a szabályok kollíziós normák, amelyek a Közösség területén belül irányadóak, és ennél fogva nem alkalmazhatóak a harmadik államokhoz fűződő viszonyokban.¹⁰⁸ Ezt a gondolatmenetet a logika játékaival visszafelé követve azonban arra mutatnak rá, hogy a fenti rendelkezések körén kívül a többi – mindenekelőtt a 3. cikk (1) bekezdés – rendelkezésnek további tagállami vonatkozás hiányában, így a harmadik államokhoz fűződő viszonyban is érvényesülnie kell.¹⁰⁹

A *másodlagos eljárásra* vonatkozó joghatóság szabályai körében a Fizetéseképtelenségi rendelet ugyancsak egyértelműen és világosan meghatározza, hogy az eljárás megindítására csak akkor van lehetőség, ha az adós fő érdekeltsegeinek középpontja és telephelye(-i) eltérő tagállamban vannak. A másodlagos, illetve a főeljárás megindítására vonatkozó joghatósági szabályok egybevetéséből azt a következtetést vonják le, hogy a másodlagos eljárás kifejezetten a Közösség területére irányuló korlátozást kifejező feltételeivel szemben a főeljárás joghatósági szabálya az adós fő érdekeltsegei középpontjának tagállamhoz kapcsolásán túl, *további tagállami kötődést nem* nevesít. Ennek megfelelően a 3. cikk (1) bekezdésében foglaltak alkalmazása nem korlátozható a Közösség területére, hanem érvényesülést igényel a harmadik államokhoz fűződő viszonyban is.¹¹⁰

Az egyszerű külföldi kötődés elméletének képviselői nem vitatják, hogy a Fizetéseképtelenségi rendelet a Közösségen belül, nem pedig a harmadik államokkal szemben kívánja elérni a *célzott (jog-) hatásokat*. Emellett azonban azt hangsúlyozzák,

¹⁰⁵ Eidenmüller: *IPRax* 2001, 5. old., HAUBOLD: *IPRax* 2003, 35. old., HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1442. old, 30 pont.

¹⁰⁶ HAUBOLD: *IPRax* 2003, 35. old., HUBER: i. m. 138. old.

¹⁰⁷ A Fizetéseképtelenségi rendelet 5., 7–11., 13. és 15. cikkei in: HAUBOLD: *IPRax* 2003, 35. old. A közösségi jogforrás 5., 7., 8 – 11, 13. cikke in: HUBER: i. m. 138., 139. old. Huber a pontosság jegyében megjegyzi, hogy a Fizetéseképtelenségi rendelet 6. és 14. cikkeiből hiányzik a más tagállamokra vonatkozó kifejezett korlátozás, azonban a cél szerinti értelmezés eredményeként megállapítható, hogy ezekben az esetekben is valamely tagállam jogára utal a közösségi jogi aktus in: HUBER: i. m. 161., 164. old. vö. BALZ: *ZIP* 1996, 948., 950. old, HERCHEN: *Das Übereinkommen über Insolvenzverfahren*, 35. old.

¹⁰⁸ HUBER: i. m. 139. old., HAUBOLD: *IPRax* 2003, 35. old.

¹⁰⁹ HAUBOLD: *IPRax* 2003, 35. old., HUBER: i. m. 133., 138., 139. old., SABEL/SCHLEGEL: *EWiR* 2003, 368. old, EIDENMÜLLER: *IPRax* 2001, 5. old, HERCHEN: *ZInsO* 2003, 745. old.

hogy közösségi jogintézményként nem is fogalmazhat meg rendelkezéseket a harmadik államok viszonylatában.¹¹¹

A Jelentés a közösségi jogforrás területi hatályra vonatkozóan megállapítja, hogy “... csak azokra az esetekre vonatkozik, amelyekben az adós fő érdekeltségeinek középpontja egy szerződő államban van. Amennyiben az adós fő érdekeltségeinek középpontja szerződő állam területén kívül található, úgy a megállapodás nem alkalmazható. Ebben az esetben az egyes tagállamok nemzetközi magánjoga határozza meg, hogy az adóssal szemben megindítható-e a fizetéseképtelenségi eljárás, valamint ez állapítja meg az alkalmazandó szabályokat.”¹¹² Ez a kommentár megvilágítja, hogy a nemzeti jogforrások abban az esetben alkalmazandóak, ha az adós fő érdekeltségeinek középpontja a Közösség területén kívül található. Ha viszont ez a kapcsolóelv valamely tagállamban található, akkor a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazandó függetlenül attól, hogy az adós külföldi kötődése a Közösséghez vagy harmadik államokhoz való viszonyban nyilvánul meg.¹¹³

Az egyszerű külföldi kötődés tana álláspontjának megerősítésére gyakorlati érveket is talált. Ha a minősített külföldi kötődés fennállásához kötnénk a közösségi jogforrás alkalmazását, akkor a bíróság megoldhatatlannak tűnő helyzetbe kerülhetne. Már az eljárás megindításának szakaszában alaposan fel kellene térképeznie az adós külföldi kapcsolatrendszerét, mert a nemzetközi vonatkozások körében külön is meg kellene állapítania azt, hogy az adós fizetéseképtelenségének kötődési pontjai konkrétan mely tagállamra, illetve tagállamokra utalnak. A veszély azonban inkább abban rejlik, hogy az eljáró bíróság figyelme átsiklik az adós határokon átlépő kötődései felett.¹¹⁴

Az ítélkezési gyakorlatban is felmerült az adós külföldi kötődésének problematikája. A High Court of Justice Chancery Division Companies Court (England) a BRAC Rent-A-Car International Inc. (2003) EWHC (Ch) 128 ügyben hozott 0042/2003. számú ítélete részletes indokolást tartalmaz a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazhatóságára vonatkozóan. A társaságot Delaware-ben alapították és az USA-ban jegyezték be, azonban ott sosem folytatott üzleti tevékenységet, hanem szinte teljes mértékben az

¹¹⁰ HUBER: i. m. 133., 139. old. vö. CARTENS: i. m. 32. old.

¹¹¹ HUBER: i. m. 139. old., BALZ: *ZIP* 1996, 948. old., LEIBLÉ/STAUDINGER: *KTS* 2000, 539. old.

¹¹² Jelentés 44. pont.

¹¹³ HAUBOLD: *IPRax* 2003, 35. old.

¹¹⁴ HAUBOLD: *IPRax* 2003, 34, 35. old., HUBER: i. m. 133, 136. old. vö. CARTENS: i. m. 33. old.

Egyesült Királyságban működött. A társaság a Budget csoport tagja volt, annak korábbi európai, közel-keleti és afrikai üzletvitelét folytatta. Kereskedelmi tevékenységét több nyugat-európai országban lévő leányvállalatai és a franchise-cégekkel kötött szerződések útján fejtette ki. Az ítélet azért is figyelemre méltó, mert a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazhatóságát állapította meg egy harmadik államban letelepedett adóssal szemben. Az angol bíróság a közösségi jogforrás alkalmazására elegendőnek tartotta, hogy az USA-ban bejegyzett székhelyű adós tagállamban rendelkezik a fő érdekeltégi középponttal. Egyéb Közösségen belüli külföldi vonatkozást nem követelt meg. Az angol bíróság a joghatóságának fennállását tehát nem az adós valamely tagállami kötődését kifejező tényre alapozta pl. az adósnak olasz hitelezői, illetve több tagállamban leányvállalatai voltak. Rámutatott továbbá a bíróság arra is, hogy a minősített külföldi kötődés feltételének elfogadása a Fizetéseképtelenségi rendelet kijátszására ösztönözne. Ez az elmélet a közösségi jogforrás alkalmazhatóságának korlátozó értelmezése révén az Európai Unió határain túl táptalajt adna a közösségi rendelet által éppenséggel megakadályozni szándékozott forum shoppingnak megfelelő, valóságos gazdasági cél nélküli, mesterkéltn társaság alapításoknak. Ezáltal éppen annak a célnak az elérése hiúsul meg, amely megvalósítására a Fizetéseképtelenségi rendeletet megalkották.¹¹⁵

3. A Fizetéseképtelenségi rendelet területi hatályának vizsgálata a magyar joghatósági szabályok alapján

A közösségi jogforrás az európai fizetéseképtelenségi eljárások joghatósági rendszerét állította fel.¹¹⁶ A közösségi jogforrásból fakadó joghatósági szabályok alkalmazásuk során elsődlegességet élveznek a nemzeti joggal szemben. Ennek megfelelően a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazási területén a joghatóságra vonatkozó rendelkezések felülírják az Nmjt. szabályait.

A nemzeti jogforrás a fizetéseképtelenségi eljárásra vonatkozó joghatósági szabályokat a kizárólagos és a kizárt joghatóság szabályai között helyezte el [Nmjt. 62/A § g) pont és 62/C § g) pont] és kapcsolóelvként az adós székhelyét jelölte ki. Kizárólagos joghatóság alá tartoznak a belföldi székhelyű jogi személy vagy jogi személyiség nélküli gazdasági társaság, míg – ennek tükörképeként – kizárt joghatóság alá a külföldi

¹¹⁵ High Court of Justice Chancery Division Companies Court England 2003.02.07-i, 0042/2003, in: *ZIP* 2003, 813. old. és köv. oldalak vö. High Court of Justice Leeds in: *ZIP* 2004, 1769. old. és köv. oldalak.

¹¹⁶ A Brüsszel-I. rendelet 1. cikk (2) bek. b) pontja értelmében a rendelet nem vonatkozik a csődeljárásra, kényszeregyezségekre és hasonló eljárásokra. A fizetéseképtelenségi eljárások taxatív felsorolását a Fizetéseképtelenségi rendelet "A" melléklete tartalmazza. A Fizetéseképtelenségi rendelet közösségi jogi aktusként tartalmazza a fizetéseképtelenségi eljárásokra vonatkozó nemzetközi joghatósági szabályokat [EuFkR. 3. cikk].

székhelyű jogi személy vagy jogi személyiség nélküli gazdasági társaság fizetéseképtelenségével kapcsolatos eljárások.

A joghatóságra vonatkozó rendelkezések kizorítják a tagállamok önálló nemzeti szabályait, ezért a jogalkalmazónak mindig a rendeletből kell kiindulnia.¹¹⁷ Az eljárás megindítására irányuló kérelem esetén a bíróságnak elsőként és szükségszerűen azt kell vizsgálnia, hogy az adós fizetéseképtelensége egyáltalán külföldi vonatkozásokkal, határokon átlépő kötésekkel rendelkezik-e. Ha a fizetéseképtelenségi ügy *külföldi vonatkozást nem mutat fel*, akkor tisztán belső piaci tényállásról van szó, és fel sem merül a joghatóság kérdése. Ennélfogva se a közösségi jogforrás,¹¹⁸ se az Nmjt. nem alkalmazható.

Az adós külföldi kapcsolatrendszerének feltérképezése során a bíróság hivatalból eszközöndő vizsgálatának ki kell terjednie annak megállapítására, hol található az adós fő érdekeltségeinek középpontja. Amennyiben az eljáró bíróság az adós határokon átlépő kapcsolatrendszerét feltárja, akkor az adós *fő érdekeltségei középpontjának helyétől függ*, hogy a joghatóságát a közösségi vagy pedig a nemzeti kollíziós szabályozásból meríti. Ha az adós ún. harmadik államban rendelkezik a fő érdekeltségeinek középpontjával, akkor a közösségi jogforrás nem alkalmazható, hanem az Nmjt. kizárólagos, illetve kizárt joghatósági szabályai érvényesülnek.¹¹⁹

Amennyiben a bíróság azt állapítja meg, hogy az adós fizetéseképtelensége külföldi tényállási elemeket mutat fel és a fő érdekeltségeinek középpontja Magyarországon van, úgy kérdésként merül fel, melyik jogforráson alapul a joghatósága. A minősített külföldi kötés elmélete szerint a közösségi jogforrásból eredő joghatósági szabályok csak akkor alkalmazhatóak, ha az adós valamely tagállam irányában rendelkezik határokon átlépő vonatkozásokkal. Ezzel szemben az egyszerű külföldi kötés elmélete a valamely tagállamban fő érdekeltségi középponttal rendelkező és “csupán” harmadik állammal kapcsolatban álló adóssal szemben kezdeményezett eljárásra is a Fizetéseképtelenségi rendeletet jelöli ki a joghatóság forrásaként. A fentiekben említett jogirodalmi vita miatt a dolgozat azt vizsgálja, hogy az egyes elméletek szemszögéből kiindulva, milyen következtetések vonhatók le az Nmjt. joghatósági szabályaira.

¹¹⁷ KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 262 pont.

¹¹⁸ A Fizetéseképtelenségi rendelet értelmében az adott tagállamon belüli illetékességet a tagállam nemzeti joga határozza meg [EuFkR. preambuluma (15) pont].

¹¹⁹ HAUBOLD: *IPRax* 2003, 35. old., HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1451. old, 54 pont, Jelentés 44. pont, LEIBL/STAUDINGER: *KTS* 2000, 538. old.

Az Európai joghatósági rendszert a Brüsszeli-I. rendelet II. fejezet szabályozza. Az Nmjt. 2000. évi módosítása a Brüsszeli és a Luganói Egyezmény rendszerét átvéve szabályozza az általános, a különös, a kizárólagos, a kizárt és a kikötött joghatóságot. A Fizetéseképtelenségi rendelet az elsőbbséget élvező közösségi jogforrás szabályozási erejéből fakadóan a fizetéseképtelenségi ügyekben ugyancsak felállította az egységes európai joghatósági rendszert. Ezért is indokolt a közösségi és a nemzeti jogforrásból eredő joghatósági szabályok összehangolása a fizetéseképtelenségi jog területén.

3. 1. A kizárólagos joghatóság

Az Nmjt. a magyar bíróság kizárólagos joghatóságát állapítja meg, ha a fizetéseképtelenségi ügyben az adós székhelye belföldön van. A *magyarországi székhellyel* rendelkező adós határokon átlépő fizetéseképtelenségének vizsgálata során fény derülhet arra, hogy az adós *fő érdekeltségeinek középpontja egy másik tagállamban* van. Ebben a relációban a közösségi jogforrás elsőbbsége folytán az Nmjt.-ben deklarált kizárólagos joghatósági szabály a magyarországi főeljárás tekintetében nem alkalmazható. Ellenben a magyarországi bejegyzett székhely kivételesen minősítést nyerhet telephelyként [EuFkR. 2. cikk h) pont]. Ennélfogva a helyi hitelezők érdekében a közösségi jogi aktusból joghatóságot meríthet a magyar bíróság a másodlagos eljárás megindítására. Ezen túlmenően a főeljárás megindítását megelőzően, vagy a megindításától függetlenül – bár erről a Cstv. hallgat – európai nemzetközi joghatóságot nyerhet a magyar bíróság a partikuláris eljárás megindítására. A fentiek összegzésével megállapítható, hogy az Nmjt. kizárólagos joghatósági szabálya egyfelől a közösségi jogforrással való szembenállása miatt “erejét veszti” és az alkalmazása éppenséggel kizárt, másfelől a területi eljárások vonatkozásában a Fizetéseképtelenségi rendelettel összhangban állva mégis érvényesül.

3. 1. 1. Harmadik államban fő érdekeltségi középponttal rendelkező adós

A belföldi székhelyű és *harmadik államban fő érdekeltségi középponttal rendelkező adós* elleni fizetéseképtelenségi eljárásban a közösségi jogforrás alkalmazása kizárt. Erre az esetre a közösségi jogforrás alkalmazhatóságát – beleértve az abból eredő joghatóság szabályait – mind a minősített, mind az egyszerű külföldi kötődés elmélete egybehangzóan kizárja. Ezzel szemben a nemzeti jogforrás a magyar bíróság joghatóságának kizárólagosságát deklarálja. Véleményem szerint az Nmjt. a nemzeti belső piac zökkenőmentes működése és védelme érdekében akkor deklaráta a kizárólagos joghatósági szabályt, amikor a közösségi jogforrásból eredő, egységes joghatósági szabályok védőbástyaként még nem nyertek létjogosultságot. A Fizetéseképtelenségi rendelet közösségi jogi normaként az Európai Unió egységes belső

piaca folyamatainak zavartalan lebonyolítását védi és ezen keresztül – közvetetten – az egész részeit alkotó, az azt felépítő egyes tagállamok belső piacát is. A közösségi jogi aktus természetéből adódóan a védelem szélesebb körű lett és kiteljesedett. Ennek fényében ellentmondás feszül a közösségi jogi norma kizárása és a nemzeti szabályozás kizárólagossága között. A Fizesésképtelenségi rendeletből eredő szélesebb hatósugarú védelem tovább tágítása a nemzeti jogforrás kizárólagos joghatósági szabályának fenntartásával a harmadik államokhoz való viszonyban célszerűtlen és indokolatlan, mert fordított esetben kifejezetten kívánatos lenne a joghatóság léte, mintsem kizártsága.

A külföldi székhelyű, de Magyarországon fő érdekeltégi középponttal rendelkező adós elleni fizetésképtelenségi eljárásra az Nmjt. a magyar bíróság joghatóságát kizárja. Az egyszerű külföldi kötődés elmélete szerint azonban az adós fő érdekeltégi középpontjának tagállami léte a fizetésképtelenség harmadik államokhoz fűződő vonatkozása esetén is megnyitja a közösségi jogforrás, közelebről – a vizsgált példa szerint – a főeljárásra vonatkozó joghatósági szabály alkalmazhatóságát.

A magyar fizetésképtelenségi törvény szentesítve az egyszerű külföldi kötődés haladó logikáját az Nmjt. fenti szabálya ellenére deklarálja, hogy a Tanács fizetésképtelenségi eljárásokról szóló 1346/2000/EK rendeletének hatálya alá tartozó és nem Magyarországon bejegyzett gazdálkodó szervezet ellen megindított főeljárás vagy területi eljárás lefolytatására a Fővárosi Bíróság rendelkezik kizárólagos illetékességgel [Cstv. 6. § (2) bek.]¹²⁰

Az Nmjt. kizárólagos joghatósági szabályának fenntartása megfontolandó, mert harmadik állam is tükröt tarthat a viszonyosság jegyében a magyar szabályozás elé. Ennek megfelelően a saját nemzeti szervezetei számára kizárólagos joghatóságot írhatna elő a belföldön, tehát a harmadik államban székhellyel, de Magyarországon fő érdekeltégi középponttal rendelkező adós elleni fizetésképtelenségi eljárásokra. A harmadik állam elzárkózása és makacssága miatt pedig már az egyszerű külföldi kötődés elmélete sem alapozná meg a magyar bíróság joghatóságát. Ennek következményeként az adós fő érdekeltégi középpontjához kapcsolódó jelentős emberi és vagyoni értékkel bíró javak Magyarországon való fennforgása dacára és az adós ehhez kötődően kialakított valóságos gazdasági eseményeken alapuló “tartozik-követel” piaci kapcsolatrendszer ellenére a magyar hitelezők követeléseiket nem tudnák érvényesíteni a hazai szabálykörnyezetben. Ennek a belső piacra gyakorolt nemkívánatos hatása lehetne az is, hogy a társaság alapítóit a harmadik államokbeli székhely kijelölése során olyan stratégiai célok vezetnék, amelyekkel csak azt kívánják elérni, hogy az esetleges fizetésképtelenség kedvezőbb jogi megítélés alá essen. Az adós harmadik állambeli fő érdekeltégi középpontjának az európai fizetésképtelenségi joghatóság alóli kivonása a torzult tükörkép viszontlátásának elkerülését is szolgálja.

¹²⁰ vö. Fővárosi Bíróság 9.Vpk.01-07-000006/2. sz. végzés.

Véleményem szerint ezt a megfontolást nyomatékosítja az adóstól különböző irányú külföldi vonatkozásokat elváró elméletek kivételes egyetértése is.

3. 1. 2. Magyarországi székhely és fő érdekeltégi középpont

Ha a harmadik állammal gazdasági kapcsolatban álló adósnak *mind a székhelye, mind a fő érdekeltégeinek középpontja Magyarországon* van, úgy az Nmjt. a kizárólagosság erejével követeli meg a magyar bíróság eljárásjogi hatalmasságát. A Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazhatóságával összefüggésben született álláspontok közül a közösségi jogforrás alkalmazhatóságának feltételeként az adós egyszerű külföldi vonatkozásával megegyező elmélet – az Nmjt. céljával megegyezően – szintén megalapozottnak látja a közösségi jogforrásból eredő joghatóság fennállását, míg a minősített külföldi kötődés tana a nemzeti jogalkotó akaratára bízta a kollíziós norma meghatározását, elutasítva a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazhatóságát. Véleményem szerint a minősített külföldi kötődés az egységesség keretében hatékonyabban és szélesebb körben megvalósítható védelmi funkció kiteljesítése helyett “magára hagyja” a nemzeti jogalkotót, holott a harmadik államban fő érdekeltégi középponttal rendelkező adós esetében – egyetértve az ellenkező állásponttal – kifejezetten kizárja a közösségi jogi normából eredő joghatóság szentesítését. A minősített elmélet nem teremt egyensúlyt és nem is következetes, hiszen a harmadik állambeli fő érdekeltég esetén elfogadja a közösségi jogforrás felesleges beavatkozását, ugyanakkor az adós tagállami fő érdekeltégi középpontja esetén pusztán a harmadik államhoz kötődő kapocs miatt nem tartja már szükségesnek és indokoltnak a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazhatóságát.

3. 2. A kizárt joghatóság

Az Nmjt. a kizárólagos joghatósági szabályok tükörképeként alkotta meg a kizárt joghatóság szabályait. Ennek megfelelően kizárt a magyar bíróság joghatósága a külföldi székhelyű jogi személy vagy jogi személyiség nélküli gazdasági társaság fizetéseképtelenségével kapcsolatos eljárásokban.

A más tagállamban székhellyel, míg Magyarországon fő érdekeltégi középponttal rendelkező adós elleni fizetéseképtelenségi eljárásra az Nmjt. kategorikus tilalma ellenére a magyar bíróság joghatóságát a közösségi jogforrás megállapítja. A Fizetéseképtelenségi rendelet közösségi jogi aktusként nem csupán elsőbbséget élvez, de nem tűri az ellentmondást sem.

Akkor is szentesíti a Fizetéseképtelenségi rendelet a magyar fizetéseképtelenségi bíróság eljárását az Nmjt. kizárt joghatósági szabályával szemben, ha az adósnak mind a székhelye, mind pedig a fő érdekeltégeinek a középpontja a Közösség másik tagállamában van, nem pedig Magyarországon. Ebben az esetben, ha az adósnak Magyarországon telephelye van, úgy itt területi eljárásként másodlagos vagy – további feltételek mellett – partikuláris eljárás indítható [EuFkR. 3. cikk (2) bek., (4) bek.]. Az Nmjt. kizárt joghatósági szabálya tehát ebben a határokon átlépő fizetéseképtelenségi esetben sem érvényesül.

3. 2. 1. Magyarországon fő érdekeltiségi középpont és harmadik állambeli székhely

A Magyarországon fő érdekeltiségeinek középponttal és harmadik állambeli székhellyel rendelkező adós elleni fizetéseképtelenségi eljárásra az Nmjt. a magyar bíróság joghatóságát kizárja. Az európai joghatósági rendszer alkalmazását a minősített külföldi kötődés tana sem látja indokoltnak. Ezzel szemben az egyszerű külföldi vonatkozás elmélete megnyitja a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazhatóságát és a fenti tényállási elemek esetén megalapozza a magyar bíróság joghatóságát a főeljárás megindítására.

Véleményem szerint ebben a fizetéseképtelenségi ügyben is célszerűtlen és ésszerűtlen az Nmjt. kizárt joghatósági szabályának fenntartása. Előfordulhat, hogy az adós pusztán adminisztrációs okok vagy esetleg a kedvezőbb adózási feltételrendszer miatt helyezi székhelyét a Közösségen kívül álló harmadik államba. Ezzel szemben a profitot termelő valóságos gazdasági tevékenységét és érdekhálózatát Magyarországon alakítja ki. Így éppen a nemzeti jogszabály fosztaná meg a magyar hitelezőket a kategorikus kizáró joghatósági szabálya folytán a hazai, általuk ismert és kiszámítható igényérvényesítés lehetőségétől.

A minősített külföldi vonatkozás elméletének álláspontját értékelve is disszonanciát érzékelünk. Véleményem szerint a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazhatóságának elutasítása éppen szűkíti, nemhogy elérné az általa megvalósítani kívánt nemzeti jogforrások által elérhető védelem bővítését. Jelen esetben az európai joghatóság elvetésével a belső piac védtelessé válna, holott a közösségi jogforrásnak magasabb szintű jogi normaként arra is hatékony eszköznek kellene lennie, hogy a belső piac és annak részét alkotó egyes nemzeti piacok védelmét szélesebb hatótávolságban valósítsa meg.

3. 2. 2. Harmadik állambeli székhely és fő érdekeltiségi középpont

Ha az adós székhellyel és fő érdekeltiségi középponttal egyaránt harmadik államban rendelkezik, Magyarországhoz pedig egyéb külföldi vonatkozás köti, úgy a magyar bíróság Nmjt. szerinti kizárt joghatósági szabályával mind a minősített, mind pedig az egyszerű külföldi vonatkozás elmélete egyetért.

Ebben az esetben is megfontolandó véleményem szerint az Nmjt. kizárt joghatósági szabályának fenntartása. Előfordulhat, hogy a székhelye, valamint a fő érdekeltiségei által egyaránt a harmadik államhoz kötődő adós Magyarországon telephelyet működtet, amelyhez kapcsolódóan jelentős emberi és vagyoni értékkel bíró javakat fektet be. Az adós telephelyeinek közvetítése által Magyarországon is kialakítja

gazdasági kapcsolatrendszerét, amelynek működtetése során a magyar piaci szereplőknek követelése keletkezik. A kizárt joghatósági szabály fenntartása esetén a magyar hitelezők a még Magyarországon is jelentős vagyoni értéket képviselő adós elleni fizetéseképtelenségi eljárás esetén ki lennének szakítva a nemzeti fizetéseképtelenségi eljárás általuk ismert és kiszámítható szabálykörnyezetéből. Erre az esetre a nemzetközi fizetéseképtelenségi jog körében indokolt lenne kollíziós normaként a területi eljárásokra – partikuláris eljárásokra – vonatkozó szabályok megalkotása, amelyek telephely hiányában akár a vagyon fekvésére tekintettel adnánk eljárási felhatalmazást a magyar fizetéseképtelenségi bíróságnak.

3. 3. Következtetések

Az egyszerű külföldi vonatkozás elmélete azt hangsúlyozza, hogy a bíróság vállára felesleges többletterhelés hárulna már az eljárás megindításának szakaszában, ha az adós külföldi kapcsolatrendszerének feltérképezése során a bírónak még azt is fel kellene kutatnia, hogy az adós egyedileg meghatározottan, mely tagállamokhoz kötődik. Az ilyen mélységű és körültekintő hivatalból fogantatosítandó vizsgálat szinte kivitelezhetetlen, mert a kérelem vizsgálatakor az eljáró bíróság még nincs birtokában azoknak a komplex ismereteknek, amelyek alapján e feladatát egyáltalán el tudná látni. Másfelől aránytalanul magas követelmény is, mert önmagában csak arra a kérdésre válaszolna, hogy a közösségi jogi aktus az alkalmazandó jogforrás, vagy sem. Az egyszerű külföldi vonatkozás tana szerint ennél súlyosabb következményekkel jár, ha az eljáró bíróság figyelme átsiklik az adós fizetéseképtelenségének határokon átívelő kötődési pontjain. Amennyiben a bíróság utólag, csak az eljárása folyamán észleli, hogy az adós fizetéseképtelensége mégis felmutat külföldi kötődést, úgy a fizetéseképtelenségi eljárás megindításáról szóló határozata bizonyos körülmények fennállása esetén helytelennek bizonyul, mert annak meghozatalakor és indokolásakor az eljáró bíróság nem alkalmazta a Fizetéseképtelenségi rendeletet.

A Fizetéseképtelenségi rendelet megalkotásának alapvető célja a belső piac zökkenőmentes működése érdekében az olyan körülmények megakadályozása, amelyek arra ösztönzik a feleket, hogy a kedvezőbb jogi helyzet elérése érdekében a vagyonukat vagy a bírósági eljárást egyik tagállamból a másikba helyezték [EuFkR. preambulum (4) pont]. Ha a minősített külföldi kötődés elméletét fogadjuk el, úgy véleményem szerint a közösségi jogforrás által megvalósítani szándékozott védelmi rendszer megrendülhet, mert a Közösség területén fő érdekeltségi középponttal, azonban harmadik államokban csak látszólagos kötődési pontokkal rendelkező ún. “árnyék”-társaságok a fizetéseképtelenségi eljárás lehetőségének kockázata nélkül üzérkedhetnek a

Közösségben.¹²¹ A Fizesésképtelenségi rendelet alkalmazhatóságának egy vagy több tagállami vonatkozást felmutató adós elleni fizesésképtelenségi eljárásokra való korlátozása éppen ösztönözné a mesterkéltségi stratégiai magatartást, ami miatt kiszolgáltatottá válna nemcsak a Közösség egységes, hanem az egyes tagállamok nemzeti belső piaca is.

A közösségi jogi aktus által életre hívott európai fizesésképtelenségi joghatósági rendszerre figyelemmel szükséges a magyar nemzetközi fizesésképtelenségi jog kollíziós szabályainak átfésülése. A nemzeti jogforrásban hatályos joganyagként élő kizárólagos és kizárt joghatósági szabályok véleményem szerint meghaladottakká váltak és jelentőségüket veszítették a globális gazdasági mechanizmusok által megkövetelt államok közötti együttműködés szükségszerűségéből fakadóan és a bemutatni szándékozott ellentmondásokra is tekintettel. Miként a Fizesésképtelenségi rendelet is az egyetemlegesség és a területiség elveinek összeegyeztetésére tett kísérletet az egyes eljárási típusok meghatározása és az eljárásban részt vevő személyek együttműködésére vonatkozó szabályok megalkotása útján, tiszteletben tartva az egyes államok nemzeti fizesésképtelenségi jogi megoldásainak jelentős különbözőségét. A közösségi jogforrás nem használja a kizárólagosság, illetve kizártság fogalmait, hanem az érdekek összehangolására és kompromisszumra törekedett, kinyilvánítva egyúttal az érdekek sokféleségének védelmét.

A Fizesésképtelenségi rendelet nem fosztja meg a tagállamokat a jogalkotás szabadságától a Közösségen kívül álló harmadik államokkal fellépő fizesésképtelenségi tényállásokra. Ennek megfelelően a nemzetközi fizesésképtelenségi jog kollíziós szabályainak felülvizsgálata szükséges. A kizárt, illetve kizárólagos joghatósági okok fenntartása, illetve meghatározása helyett véleményem szerint a jogalkotónak kapukat kell nyitnia a magyar bíróságok eljárása előtt a Fizesésképtelenségi rendelet által nem érintett vagy a nemzeti jogalkotás szabályozására kifejezetten fenntartott fizesésképtelenségi tényállásokban. Megfontolandó lenne azért is a kizárólagos, illetve a kizárt joghatósági szabályok feloldása a harmadik államokkal történő együttműködés és konszenzus kialakításának érdekében, mert “ ... a nemzetközi joghatóság kérdése az, amely minden külföldi jogvita során kardinális jelentőséggel bír, mivel a jogvédelem központi előfeltétele, ezért szabályaival szemben a különleges tisztaság követelménye

¹²¹ SABEL/SCHLEGEL: *EWiR* 2003, 368. old.

érvényesül, ...az egységes és tiszta joghatósági szabályozás és a határokon átnyúló polgári eljárás hatékony keretfeltételei, tehát a belső piac és az egységes jogterület elengedhetetlen elemei.”¹²²

A 3. cikk alapján joghatósággal rendelkező tagállam bírósága által hozott eljárást megindító határozatot az összes többi tagállamban attól kezdve el kell ismerni, amikor az hatályossá válik az eljárás megindításának helye szerinti államban [EuFkR. 16. cikk (1) bek.]. Az Európai Bíróság értelmezése szerint a 16. cikk (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy e rendelkezés értelmében az a jogi aktus tekintendő a “fizetéseképtelenségi eljárást megindító határozatnak”, amelyet a közösségi jogforrás “A” mellékletében felsorolt eljárások valamelyikének megindítására irányuló és az adós fizetéseképtelenségére alapított kérelem alapján valamely tagállam bírósága hozott, amennyiben e határozat az adós vagyonának lefoglalásával és a “C” mellékletben feltüntetett felszámoló kinevezésével jár.¹²³ Az Európai Bíróság hangsúlyozta, hogy a Fizetéseképtelenségi rendelet által létrehozott rendszer hatékonyságának biztosítása céljából fontos, hogy az eljárás minél előbb hatályosuljon.¹²⁴ Ezzel összhangban véleményem szerint még inkább felerősödött az igény az eljárás megindításáról szóló gyors döntés iránt. A gyorsaságnak ugyanakkor párosulnia kell az alaposággal. Véleményem szerint a nemzeti bíróság akkor tud eleget tenni a közösségi jogforrásból levezethető hivatalból eredő, szakszerű és alapos joghatóság vizsgálatára irányuló kötelezettségeknek, ha a nemzeti tételesjogi normák egyértelműen meghatározzák számára – és rajta kívül a többi jogalkalmazó számára is – a számon kérhető adatokat, tényeket.

Az adós későn napvilágra került külföldi kötődése miatt csak útvesztőkön bukdácsolhat az eljárás, amelyből költségesebb út vezet ki, hiszen az idővesztés mellett a magyar hitelezők kénytelenek a követeléseiket a számukra drágább és ismeretlen szabálykörnyezetben érvényesíteni. A fizetéseképtelenségi eljárás már a kezdeti szakaszban az adós érdekjátszmáinak eszközévé válhat, mert az adós az időhúzás taktikáját alkalmazva saját érdekeinek megfelelően hallgathatja el határokon átlépő

¹²² PFEIFFER: A nemzetközi magán- és eljárásjog közösségiesedése, *Európai Jog*, 2004. évi 1. szám, 5. old.

¹²³ Európai Bíróság 2006. május 2-i, C-341/04. sz. ügyben hozott ítélet rendelkező részének 3) pontja.

¹²⁴ Európai Bíróság 2006. május 2-i, C-341/04. sz. ügyben hozott ítélet-indokolás 52. pont.

kapcsolatait, vagy számára megfelelő időben hivatkozhat a fizetéseképtelenség szempontjából releváns külföldi kötődéseire. Az adós időhúzást célzó magatartásával elérheti, hogy a főeljárás megindítását megalapozó, de későn feltárt fő érdekeltségei középpontjának magyarországi fennállása ellenére egyetlen egy fizetéseképtelenségi eljárás sem indulhat meg ellene Magyarországon.

Az európai polgári eljárásjog napjainkban a jogharmonizáció szintjéről az egységesítés felé halad. A nemzeti jogokban rejlő centrifugális erők ezért egyre gyengülnek, a különutas megoldások nemkívánatosak, és legtöbbször kevésbé hatékonyak.¹²⁵ Az intelem megfontolandó, ezért a járható út véleményem szerint az, ha a jogalkotó a közösségi jogforrás megoldásait átülteti a nemzeti fizetéseképtelenségi jogforrásba.

¹²⁵ HAIMO: Kölcsönhatások az európai és nemzeti polgári perjog között, *Magyar Jog*, 1997. évi 11. sz., 694. old.

IV. Az európai fizetésképtelenségi jogforrás tárgyi hatálya és a nemzeti fizetésképtelenségi eljárások

A közösségi jogi aktus a tagállamok fizetésképtelenségi jogában tetten érhető jelentős eltérések miatt a kölcsönös bizalom elvére épül és ennek megfelelően rendelkezései kompromisszumok útján érlelt generálklauzulaszerű, tág kereteket adó szabályok, amelyek esetenként a jogalkalmazás igényei szerinti értelmezés által nyernek pontosítást.¹²⁶ Az értelmezés meghatározó jelentőségű a közösségi jogforrás tárgyi hatályára vonatkozóan is, mert a Fizetésképtelenségi rendelet tételesjogi rendelkezései útján, egzakt módon és egyértelműen nem jelöli ki a szabályozási körébe vont eljárásokat. Ennek megfelelően a tárgyi hatályra vonatkozó következtetések a közösségi jogi aktus 1. cikk és 44. cikk (3) bekezdésében foglaltakból¹²⁷, valamint a preambulumban megfogalmazott célkitűzések megfontolásaiból kiindulva vonhatóak le.

1. A Fizetésképtelenségi rendelet tárgyi hatályra vonatkozó rendelkezései

A Fizetésképtelenségi rendelet rugalmasan szabta meg tárgyi hatályának kijelölése során az adott eljárás által teljesítendő ismérvek körét. Ennek az a felismerés volt az alapvető indoka, hogy a Közösség egyes tagállamainak nemzeti fizetésképtelenségi jogában jelentős eltérések mutathatóak ki, a kompromisszum pedig ezekre az ismérvekre futotta. A közösségi jogi eszköz az Európai Unió egyes tagállamai fizetésképtelenségi jogának egységesítésére óvatosan és udvariasan törekedve¹²⁸ inkább azokat az *eljárási ismérveket*

¹²⁶ Az Európai Bíróság a közösségi jogbiztonság legfőbb öreként a közösségi jog tagállamokban való egységes alkalmazásának és értelmezésének forrása. A Fizetésképtelenségi rendelet az EK-Szerződés IV. címe alapján megalkotott közösségi jogforrás, amely ennek folytán az EK-Szerződés hatálya alá, ennél fogva az Európai Bíróság értelmezési hatáskörébe tartozik.

¹²⁷ A Fizetésképtelenségi rendelet a tagállamoknak harmadik államokkal a közösségi jogforrás hatályba lépését megelőzően kötött korábbi csödegyezményeinek elsőbbségét szabályozza, amennyiben összeegyeztethetetlen a Fizetésképtelenségi rendelet alkalmazása a harmadik államokkal kötött nemzetközi megállapodásokból, illetve egyezményekből eredő kötelezettségekkel [EuFkR. 44. cikk (3) bek. a) pont]. Ezen túlmenően a közösségi jogforrás az Egyesült-Királyság és Észak-Írország vonatkozásában kivételes rendelkezésként a Fizetésképtelenségi rendelet alkalmazását kizárja "amennyiben a Fizetésképtelenségi rendelet csődügyekben az olyan Brit Nemzetközösség keretében megkötött és a Fizetésképtelenségi rendelet hatályba lépésének időpontjában hatályos megállapodásokból eredő kötelezettségekkel összeegyeztethetetlen [EuFkR. 44. cikk (3) bek. b) pont]. Annak megállapítása érdekében, hogy a Fizetésképtelenségi rendelet alkalmazása összeegyeztethető-e avagy sem más egyezményekből eredő kötelezettségekkel, vizsgálni kell, hogy a mindenkor alkalmazás jogkövetkezményei egymást kizárják-e [Jelentés 310. pont].

¹²⁸ A Fizetésképtelenségi rendelet elismeri azt a tényt, hogy a jelentősen eltérő anyagi jogszabályok következtében nem valósítható meg az egységes, az egész Közösségre kiterjedő, egyetemes hatályú fizetésképtelenségi eljárások bevezetése [EuFkR. preambulumban (11) pont első mondat]. Ugyanakkor a közösségi jogforrás deklarálja a közösségi szintű fellépés indokoltságát és szükségességét, amelynek megfelelően a polgári ügyek körében folytatott igazságügyi együttműködés keretében a joghatóságra, az elismerésre, valamint az

nevesíti, amelyek *együttes fennállása* esetén az adott fizetésképtelenségi eljárásra a közösségi jogi eszköz alkalmazandó [EuFkR. 1. cikk (1) bek.]. Ennek megfelelően a Fizetésképtelenségi rendelet tárgyi hatálya alá tartozik az az eljárás, amely 1.) valamennyi hitelezőre kiterjedő (kollektív) eljárásnak minősül, 2.) megindításának feltétele az adós fizetésképtelensége, 3.) amelynek során az adós rendelkezési joga megszűnik vagy korlátozást szenved¹²⁹ 4.) amelynek következménye a felszámoló kirendelése. Meg kell azonban jegyezni, hogy önmagában nem elegendő a Fizetésképtelenségi rendelet alkalmazásához az, ha az adott eljárás meg is felel az általános eljárási kritériumoknak.

Az általános ismérveknek való megfelelésen túl az adott eljárásnak szerepelnie kell az "A." vagy "B." mellékletben. A regisztráció szükségességét a közösségi jogforrás a fizetésképtelenségi eljárás fogalmának meghatározása során is nyomatékosítja [EuFkR. 2. cikk a) pont második mondat], majd ennek folytatásaként a felszámolási eljárás fogalma körében is hivatkozik a mellékletben való felvétel követelményére [EuFkR. 2. cikk a) pont]. Ennek megfelelően megállapítható, hogy az adott fizetésképtelenségi eljárás csak akkor esik a közösségi jogi aktus tárgyi hatálya alá, ha azt nevesítették az "A." vagy "B." mellékletben. Ezek a mellékletek az egyes tagállamok vonatkozásában kimerítő felsorolás eredményeként tartalmazzák a fizetésképtelenségi, illetve felszámolási eljárásokat. Taxatív felsorolás hiányában a Közösség egyes tagállamai számára értelmezési nehézségek adódtak volna már abban a kérdésben is, hogy adott esetben a megindítani kívánt eljárás egyáltalán a közösségi jogforrás alkalmazási területe alá esik-e avagy sem, ezért a jogbiztonság és a jogalkalmazás egysége érdekében volt szükséges az egyes eljárások külön felsorolása.

A közösségi jogi aktus ezért azokat a feltételeket határozza meg, amelyeket az egyes tagállamok fizetésképtelenségi eljárásainak teljesítenie kell a közösségi jogforrás "A." vagy "B." mellékleteinek listájában történő regisztrálás érdekében [EuFkR. 1. cikk (1) bek.]. Megállapítható tehát, hogy a közösségi jogforrás tárgyi hatálya csak akkor öleli fel az adott nemzeti eljárást, ha az a nevesített négy egyidejűleg fennálló eljárási ismérveknek való megfelelésen túl a vonatkozó mellékletben is szerepel.¹³⁰

alkalmazandó jogra vonatkozóan a tagállamokra kötelező és közvetlenül alkalmazandó rendelkezéseket állapít meg [EuFkR. preambulum (2), (5), (8) pont].

¹²⁹ A Fizetésképtelenségi rendelet 1. cikk (1) bekezdés 2. tagmondata magyar fordításának szövegezése szerint az adós vagyona feletti rendelkezési jog részleges vagy teljes elvonásáról van szó in: OSZTOVITS (szerk.): *Európai polgári eljárásjog*, Jogszabálygyűjtemény (2004) 236. old. Ezzel szemben az Európai Bíróság 2006. január 16-i, C-1/04. sz. ítélete indokolásának 5. pontja, valamint Duursma-Keeplinger/Chalupsky is az adós vagyonának teljes vagy részleges lefoglalásának eljárásjogi következményét jelöli meg in: DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm. 1. cikk 10. pont.

¹³⁰ DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm. 1. cikk, 15 pont.

A tagállamok számára a közösségi jogi eszköz lehetővé teszi a mellékletekben már regisztrált nemzeti fizetéseptelenségi eljárásaik módosításának kezdeményezését [EuFkR. 45. cikk]. Ezzel összhangban az új eljárási technikát követő nemzeti eljárásokat a mellékletekbe történő regisztrálás során vonják górcső alá abból a szempontból, hogy azok megfelelnek-e a Fizetéseptelenségi rendeletben elvárt eljárási ismertetőjegyeknek. Magyarország esetében a csődeljárást és a felszámolási eljárást mind fizetéseptelenségi eljárásként, mind pedig felszámolási eljárásként regisztrálták [EuFkR. 2. cikk a) pont és "A." melléklet, 2. cikk c) pont és "B." melléklet].

Nemzeti fizetéseptelenségi jogforrásunk¹³¹ hatálya a csődeljárássra és a felszámolási eljárásra terjed ki. A dolgozat jelen fejezete azt vizsgálja, hogy a közösségi jogi aktus által megkövetelt eljárási feltételeket a Cstv.-ben deklarált egyes fizetéseptelenségi eljárások mennyiben teljesítik, illetve azok jellemző ismérvei megfelelnek-e a közösségi rendelet által támasztott elvárásoknak.

2. A kollektív eljárás

Annak érdekében, hogy az adott nemzeti eljárás a Fizetéseptelenségi rendelet tárgyi hatálya alá tartozzon elsőként kollektív, egyetemes hatályú, valamennyi hitelezőre kiterjedő eljárásnak kell minősülnie. A kollektív eljárás fogalmát a közösségi jogi eszköz nem definiálja. A Fizetéseptelenségi rendelet az eljárás kollektív jellegének megragadására egyedül a "valamennyi hitelezőre kiterjedő" szempontot nevesíti [EuFkR. 1. cikk (1) bek.]. Kollektív eljárás alatt azt az eljárást kell érteni, amelyben valamennyi érintett hitelező követeléseinek kielégítésére csakis a fizetéseptelenségi eljárásban törekedhet, mert az egyéni jogérvényesítési intézkedések kizártak.¹³² Az alábbiakban a jelen fejezet azt vizsgálja, hogy a nemzeti eljárások a Fizetéseptelenségi rendelet által eljárási feltételként megjelölt kollektív eljárási jelleget magukon hordozzák-e egyáltalán, és ha igen, úgy milyen eljárási szabályokban jut ez az ismérv kifejezésre.

¹³¹ A csődeljárássról és a felszámolási eljárásról szó 1991: XLIX. tv. (továbbiakban: Cstv.), hatályos: 2006. július 1. napjától.

¹³² Jelentés 49. pont.

2. 1. A csődeljárás

A csődeljárás olyan eljárás, amelynek során az adós – a csődegyezés megkötése érdekében – fizetési haladékot kezdeményez, illetve csődegyezés megkötésére tesz kísérletet [Cstv. 1. § (2) bek.]. A csődeljárás célja tehát az egyezségkötés előmozdítása, amelynek eredményeként az adós megrendült fizetőképessége helyreáll és az adós visszautat talál a piacgazdaság vérkeringésébe (reorganizáció). A Cstv. az egyes fizetéseképtelenségi eljárásokra vonatkozóan pontosan meghatározza ki minősül hitelezőnek a csődeljárásban. Ennek megfelelően a csődeljárásban az nyerhet a törvény által elismert hitelezői státuszt, akinek az adóssal szemben jogerős és végrehajtható bírósági, hatósági határozaton (végrehajtható okiraton) alapuló, vagy az adós által nem vitatott, vagy elismert, lejárt pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése van, továbbá az is, akinek a csődeljárás kezdő időpontjában¹³³ még le nem járt, de az adós által elismert pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése van [Cstv. 3. § (1) bek. c) pont].

2. 1. 1. A csődeljárás, mint valamennyi hitelezőre kiterjedő eljárás

2.1.1.1. A hitelezők kijelölése

A csődeljárás kezdeményezésekor maga az adós jelöli meg a hitelezőit és a csődeljárás iránti kérelemhez mellékelnie kell a hitelezők névsorát [Cstv. 8. § (2) bek.]. Amennyiben az adós valakit nem ismer el hitelezőjének, úgy azt fel sem tünteti a hitelezők listájában. Ebben az esetben a hitelezőnek nincs lehetősége arra, hogy hitelezői minőségét bizonyítsa a bíróság előtt, ugyanakkor a bíróság sem vizsgálódhat ebben a körben, és nem is kötelezheti az adóst arra, hogy az érintett személy hitelezői minőségét ismerje el.¹³⁴ Előfordulhat tehát, hogy az adós a hitelezői listában a könnyebb egyezségkötés érdekében bizonyos hitelezőket szándékosan, vagy akár feledékenységéből, esetleg a nyilvántartási hiányosságból nem szerepeltet. Ezt az adós könnyen megteheti, hiszen a bíróságnak sem hatásköre, sem lehetősége nincs arra, hogy az adatok valóságát vagy teljességét ellenőrizze. Az adós azonban egy bármilyen okból kihagyott hitelező miatt a csődeljárás sikerét veszélyezteti, hiszen a hitelezői arány akár egyetlen hitelezőn és elméletileg egyetlen forinton is múlhat.¹³⁵ A fenti megállapítások nyomán levonható az a

¹³³ A csődeljárás kezdő időpontja az a nap, amelyen az adós kérelme a bírósághoz érkezett [Cstv. 8. § (3) bek.].

¹³⁴ CSŐKE (szerk.): A csődtörvény magyarázata (2003), 61. old, írta: FODORNÉ LETTNER ERZSÉBET.

¹³⁵ vö. CSŐKE (szerk.): i. m.: 120. old, írta: SERÉNYI GYÖRGY.

következtetés, hogy a csődeljárásban adott esetben éppen az adós taktikai megfontolása, egyéni mérlegelése, esély- és aránylatolgatása folytán alakulhat ki a hitelezői kör. Az adósnak ugyanakkor a fizetési haladék igénybevételéhez szükséges hitelezői egyetértés megszerzése érdekében – a csődeljárás kezdő időpontjától számított 30 napon belül – tárgyalást kell tartania, amelyre az ismert hitelezőit közvetlenül, ismeretlen hitelezőit pedig hirdetmény útján hívja meg.¹³⁶ Az adósban eddig a törvény által megkövetelt eljárási mozzanatig talán fel sem merült, hogy éppenséggel az ő érdekét szolgálja az, ha minél nagyobb számban jelentkeznek és válnak ismertté a hitelezői, hiszen a bővebb körből nagyobb eséllyel szerez támogatókat magának mind a fizetési haladékhhoz, mind pedig az egyezséghez.¹³⁷ Véleményem szerint a fenti törvényi követelmény deklarálásával elérni kívánt cél úgy is megközelíthető, hogy a jogalkotó azáltal, hogy megköveteli a hitelezők lehető legszélesebb körű értesítését, érvényre akarja juttatni a csődeljárás univerzalitását. Jobban mondva arra törekszik, hogy a csődeljárás a Fizetésképtelenségi rendelet tárgyi hatálya alá tartozó, valamennyi hitelezőre kiterjedő ún. kollektív eljárás legyen. A jogalkotó azonban véleményem szerint másutt éppenséggel megtöri a hitelezői kör teljességének kialakítására irányuló esetleges törekvésének következetességét. Egyfelől a fizetési haladék megszerzése érdekében kitűzött folytatólagos tárgyalásokra szóló hitelezői értesítés szabályozatlansága, másfelől pedig a fizetési haladék elnyeréséhez szükséges hitelezői hozzájárulás arányaira vonatkozó szabályai miatt.

2.1.1.2. Hitelezői egyetértés a fizetési haladékhhoz

A fizetési haladékhhoz szükséges hitelezői egyetértés megszerzésére az adósnak a csődeljárás kezdő időpontjától számított 30 napja van [Cstv. 9. § (1) bek. első mondat]. Amennyiben egy tárgyaláson akár a hitelezők nagy létszáma, akár az elhúzódó vita miatt nem születik döntés, újabb – folytatólagos – tárgyalásra is lehetőség van, egészen addig, amíg a rendelkezésre álló – a csődeljárás kezdő időpontjától számított – 30 napos határidő le nem jár.¹³⁸ A Cstv. kifejezetten a fizetési haladékról szóló első tárgyalásra vonatkozóan követeli meg az ismert, illetve ismeretlen hitelezők értesítésének

¹³⁶ A hirdetményt a csődeljárás kezdő időpontját követő 3 napon belül két országos napilapban kell közzé tenni [Cstv. 9. § (1) bek. utolsó mondat].

¹³⁷ Ha az adós ismeretlen hitelezőinek hirdetmény útján való meghívását a hitelezői egyetértés megszerzése érdekében tartott tárgyalásra elmulasztotta, a csődeljárást akkor is meg kell szüntetni, ha az adós arra hivatkozik, hogy nincs ismeretlen hitelezője [BH 45/1997.].

¹³⁸ vö. CSÖKE (szerk.): i. m. 136. old, írta: SERÉNYI GYÖRGY.

kötelezettségét, a folytatólagos tárgyalás(-ok)ra nézve ilyen előírást nem tartalmaz. Az adós a Cstv. kifejezett rendelkezésének hiányában is értesítheti a hitelezőit, de az első tárgyalást – ahol kihirdették a jelenlévők előtt a következő tárgyalás helyét és időpontját – követő tárgyalások előtt a meghívás már nem kötelező, hiszen ebben van a tárgyalások “folytatólagossága”. Ez az álláspont azon a feltevésen alapszik, hogy az a hitelező, aki nem jött el az első tárgyalásra, nem érdeklődik az egész iránt, tehát hiába értesítenék, nem jönne el a többi tárgyalásra sem.¹³⁹ Véleményem szerint a hitelező nemtörődömségére hivatkozással nem állítható fel ilyen fajta “vélelem”. Előfordulhat ugyanis, hogy a fizetési haladékhöz szükséges hitelezői egyetértés megszerzése érdekében tartott első tárgyaláson a hitelező önhibáján kívül nem tudott megjelenni. Véleményem szerint méltánytalan is, ha ennek a hitelezőnek az eljárás további menetéről való tájékoztatása – a közömbösségét feltételezve – az adós akaratától függ, mintegy a vétkes mulasztás jogkövetkezményeként. Ellenkező esetben arra a következtetésre is juthatunk, hogy az adós taktikázása egyes hitelezők eljárásból való kiszorítására szentesítést nyerhet, mert megeshet, hogy éppen egyes hitelezők fellépése hiúsítaná meg a fizetési haladék megszerzését.

A csődeljárás polgári nemperes eljárás, amelynek során a Cstv. által nem szabályozott eljárási kérdésekre a Polgári perrendtartásról szóló módosított 1952: III. törvény (továbbiakban: Pp.) rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni [Cstv. 6. § (3) bek.]. Bár a fizetési haladék megszerzése érdekében tartott tárgyalás nem bíróság előtti tárgyalás, azonban két ok miatt is kiindulópontként alkalmazható megfelelően a Pp. Egyfelől a hivatkozott szerzők is a Pp-vel állítanak fel párhuzamot álláspontjuk kialakítása során, másfelől a csődeljárás nemperes eljárásaként a fizetési haladékról szóló tárgyalás(-ok) idején folyamatban van, mert a csődeljárás kezdő időpontja az a nap, amelyen az adós kérelme a bírósághoz megérkezett [Cstv. 8. § (3) bek.]. A Cstv. az adós hitelezőknek szóló értesítési kötelezettségét kifejezetten nem írja elő a folytatólagos tárgyalásokra vonatkozóan. Amennyiben valamelyik hitelező a fizetési haladék megszerzése érdekében tartott tárgyaláson nem jelent meg és az értesítése szabályszerű [Cstv. 9. § (1) bek.] volt, akkor a Pp. 135. § (1) bekezdésében foglaltak megfelelő alkalmazása folytán a tárgyalást a hitelező részéről elmulasztottnak kell tekinteni. A Cstv. a fizetési haladék megszerzése érdekében tartott tárgyalás elmulasztásának jogkövetkezményeit – ellentétben a csődegyezség megkötése érdekében tartott tárgyalás szabályszerű értesítés ellenére

¹³⁹ vö. CSŐKE (szerk.): i. m. 136. old, írta: SERÉNYI.

történt elmulasztása jogkövetkezményének meghatározásával [Cstv. 19. § (5) bek.] – speciális rendelkezések útján nem szabályozza.

A fentiek alapján véleményem szerint a fizetési haladék megszerzése érdekében tartott tárgyalás elmulasztásának jogkövetkezménye nem lehet a hitelező – adós törvényi kötelezettség hiányára való hivatkozásán alapuló hitelezői értesítés mellőzése folytán megvalósuló, a hitelező közömbösségének feltételezésén alapuló – kizárása az eljárás további menetéből. Álláspontom szerint ebben az esetben azzal kell számolnia a mulasztó hitelezőnek, hogy az adós azon a tárgyaláson, amelyet a hitelező elmulasztott, az ő beleszólása nélküli is megszerezheti a fizetési haladékat és amennyiben “ismeretlen” hitelezőről van szó, úgy elmulasztja az ismertté válás lehetőségét, amely miatt nem kap közvetlenül az adóstól meghívást az egyezségi tárgyalásra [Cstv. 18. § (2), (4) bek.]. Véleményem szerint ezt az álláspontot a Pp. rendelkezéseinek megfelelő alkalmazása is alátámasztják. Egyfelől az igazolásra vonatkozó szabályok révén, mert a Pp. a vétlen mulasztás következményeinek elhárítására lehetővé teszi a mulasztás igazolását [Pp. 106. § (1) bek.], eredményes igazolás esetén pedig az elmulasztott határnapon tartott tárgyalást a szükséges keretben meg kell ismételni [Pp. 109. § (4) bek.]. Ennek megfelelően az ellentétes álláspont elfogadása esetén előfordulhatna, hogy a fizetési haladékról tartott első tárgyaláson meg nem jelent hitelező vétlen mulasztása ellenére lenne kizárva az eljárás menetéből.

A csődeljárásban a hitelező is félnek minősül [Cstv. 6. § (4) bek. első mondat], nemzeti jogforrásunk a fél státuszának kijelölésekor nem differenciál aszerint, hogy ismert vagy ismeretlen hitelezőről van-e szó. Folytatólagos tárgyalás pedig az első tárgyalást követő minden tárgyalás. Véleményem szerint a tárgyalás elhalasztása esetén a következő tárgyalás időpontjára vonatkozóan a *jelenlévő* feleket szóban, “kihirdetés” útján szabályszerűen értesíti az adós [a Pp. 142. § (1) bekezdésének megfelelő alkalmazása folytán]. Azonban a Pp. a folytatólagos tárgyalás elmulasztása esetén alkalmazandó jogkövetkezmények körében a tárgyalás folytatására új határnap kitűzése esetén szabályozza a *mulasztó fél* értesítését, és észrevétel, illetve érdemi nyilatkozattételi lehetőségét is [Pp. 136/B. § (2) bek.]. A Cstv. a fizetési haladék tárgyában tartandó tárgyalások között nem tesz különbséget. Nem szabályozza tehát külön az adós első, illetve folytatólagos tárgyalásra szóló értesítési kötelezettségét. Ennek alapján véleményem szerint az a következtetés vonható le, hogy az adós értesítési kötelezettségét

egységesen kezeli a jogalkotó mind az első, mind pedig a folytatólagos tárgyalásra nézve, nem pedig az, hogy a folytatólagos tárgyalásokra a jelenlévő hitelezőkön kívül nem köteles megidézni a meg nem jelent hitelezőket. A fentiek miatt véleményem szerint az első tárgyaláson meg nem jelent, de a fizetési haladékhoz szükséges egyetértés megadásában szavazati joguk révén érdemi részvételre jogosult hitelezőket is értesíteni köteles az adós.

Ennek megfelelően véleményem szerint ehelyütt is megállapítható, hogy a csődeljárás nem rendelkezik a “valamennyi hitelezőre kiterjedő hatállyal”, azaz nem hordozza magán a Fizetési képtelenségi rendeletben az adott eljárástól elvárt a közösségi jogi aktusban elsőként nevesített ismertetőjegyet.

2.1.1.3. A hitelezői hozzájárulás arányossága

A csődeljárás a Fizetési képtelenségi rendelet által elvárt valamennyi hitelezőre kiterjedő kollektív jellege véleményem szerint a csődeljárás “sava-borsát” jelentő hitelezői közreműködés arányaira vonatkozó rendelkezések szempontjából vizsgálva is elhomályosul. A fizetési haladékhoz az egyetértést megadatottnak kell tekinteni, ha a csődeljárás kezdő időpontjában lejárt hitelezői követelések jogosultjainak több mint fele, és a le nem járt hitelezői követelések jogosultjainak több mint egynegyede egyetért a fizetési haladék igénybevételével, feltéve, ha ezeknek a hitelezőknek az összes követelése eléri az adós által a 8. § (2) bekezdésében meghatározott mérlegben (egyszerűsített mérlegben) szereplő összes hitelezői követelés kétharmadát [Cstv. 9. § (4) bek.]. A lejárt követeléseknek a csődeljárás kezdő időpontjában kell lejárnak lenniük, ami pedig ezt követően, tehát a csődeljárás alatt, de az egyezségkötést megelőzően jár le, az le nem járt követelésnek minősül a hitelezői arány számítása szempontjából.¹⁴⁰ A fizetési haladékhoz szükséges hitelezői egyetértés elnyeréséhez az arányszámításnál csak azok a hitelezők jönnek szóba és szavazati joguknál fogva fontosak, akiknek a követelése a csődeljárás kezdő időpontjában már fennállt [Cstv. 9. § (4) bek.]. Az adósnak jelentős ráhatása van a csődeljárás sikerének zálogát hordozó hitelezői kör kialakítására, mert a Cstv. szabályai szerinti arányokra ügyelve eldöntheti, mikor is érdemes benyújtania a csődeljárás megindítása iránti kérelmét [Cstv. 7. § (1) bek.].

A Cstv. a fizetési haladéknál a hitelezői egyetértéshez szükséges arány számítása során kizárja a Cstv. 12. § (1) bekezdésének a) pontjában felsorolt követelések hitelezőit [Cstv. 9. § (5) bek. első mondat]. A Cstv. 12. § (1) bekezdésének a) pontjában felsorolt követelések privilegizált követelések, amelyeket a fizetési haladéokra tekintet nélkül az adósnak teljesítenie kell függetlenül attól, hogy a követelés a csődeljárás kezdő időpontjában már fennállt, vagy a csődeljárás alatt keletkezett. Ezekre a privilegizált követelésekre a

¹⁴⁰ “A törvénynek ez a megoldása igen nagy lehetőséget ad a “trükközésre”, hiszen a lejárt és le nem járt követeléssel rendelkező hitelezőknek más-más arányban kell hozzájárulniuk az egyezséghez. Csak jól kell tudni megválasztani a csődkérellem benyújtásának időpontját.” in: CSŐKE (szerk.): i. m. 137. old, lábjegyzet 26, írta: SERÉNYI.

fizetési haladék nem terjed ki és azokat az esedékességkor kell teljesíteni [Cstv. 12. § (5) bek.]. Amennyiben a fenti pénzkövetelésre irányuló privilegizált követelések önkéntes teljesítése elmarad, úgy a hitelező végrehajtási eljárás megindítását kezdeményezheti.

A jogalkotó az egyezség megkötéséhez is a fizetési haladék megszerzéséhez szükséges hitelezői arányt kívánja meg. Egyezség akkor köthető, ha ahhoz a követelésekből a 9. § (4) bekezdésében meghatározott arányban részesedő hitelezők hozzájárulnak [Cstv. 19. § (4) bek.]. Azáltal, hogy a Cstv. az egyezség megkötésénél a fizetési haladékhöz megkövetelt hitelezői arányra utal, egyúttal kijelöli az egyezség megkötésénél számításba vehető hitelezői kört is. Ennek megfelelően az egyezség megkötésében is olyan hitelezők vehetnek részt, akiknek a követelése a csődeljárás kezdő időpontjában már fennállt, azaz a követelés a csődeljárás iránti kérelem benyújtása előtt keletkezett. A Cstv.-nek az egyezség megkötéséhez szükséges hitelezői arányról szóló 19. § (4) bekezdésében foglalt rendelkezései ugyanakkor nem utalnak a Cstv. 9. § (5) bekezdésében foglalt kizárási szabályra. A Cstv. 9.§ (5) bekezdésében foglalt rendelkezések értelmében a Cstv. 12. § (1) bekezdésének a) pontjában nevesített privilegizált követelések figyelmen kívül maradnak a fizetési haladékhöz szükséges hitelezői arány számításánál. Ennek megfelelően a törvény betűjét követve arra a következtetésre jutunk, hogy a Cstv. 12. § (1) bekezdésének a) pontjában meghatározott követelések hitelezői a fizetési haladék elnyeréséhez szükséges hitelezői arány számítása során ki vannak zárva, azonban az egyezség megkötéséhez szükséges arányszámításnál – kifejezett kizáró szabály hiányában – azoknak a Cstv. 12. § (1) bekezdés a) pontjában felsorolt privilegizált követeléseknek a hitelezői számításba vehetőek, akiknek a követelése a csődeljárás kezdő időpontjában már fennállt. Az idézett jogszabályi rendelkezések alapján megállapítható, hogy maga a jogalkotó sem következetes a csődeljárásban “érintett” hitelezői kör kijelölése során.

A joggyakorlat képviselői a fenti helyzetet értékelve az adóst ért méltánytalanságról szólnak. Álláspontjuk szerint az adóst érő méltánytalanság azáltal valósul meg, hogy e privilegizált követeléseket az adósnak a fizetési haladék alatt is teljesítenie kell, lehetséges, hogy ezek a követelések a csődeljárás végén már nem léteznek, ennek ellenére a 9. § (4) bekezdésére visszautaló 19. § (4) bekezdése szerint a hitelezői arány számításánál ezeket a követeléseket is figyelembe kell venni. A követelés teljesítése az adott követelés megszűnésére vezet, ezért azokat az adós teljesítésre és nem a törvény kifejezett kizáró rendelkezésére figyelemmel kell levonni a mérlegben feltüntetett

adósságállományból az arányszámításnál. A joggyakorlat képviselői álláspontja szerint a jogalkotó nyilvánvalóan mindegyik esetben – a fizetési haladék megszerzéséhez, illetve a csődegyezés megkötéséhez – azonos számolási módot kívánt alkalmazni. A hiányosság nem teremthet a felek részére a fizetési haladékhöz képest hátrányosabb feltételeket, ezért a hitelezői arány számítását mindkét esetben a fizetési haladéokra vonatkozó szabályok szerint kell elvégezni. “A jogszabály eme hiányosságát a csődjogban járatos szakemberek önkéntelenül is korrigálják, tudják, hogy adott esetben mit hogyan kell érteni, ezt a képességet a Csődtörvény már kifejlesztette ...”. Véleményem szerint, ha valóban jogszabályi hiányosságról és a jogalkotói akarat nem egyértelmű kinyilvánításáról lenne szó, akkor a jogalkotó a Cstv. módosításai során érintette volna már ezt a joghelyzetet szabályainak pontosítása folytán. Álláspontom szerint a jogalkotó nem akarta megfosztani az érintett privilegizált hitelezői kört az adós további működését szentesítő sikeres egyezés megkötésébe való beleszólás lehetőségétől. Véleményem szerint a jogalkotó azért ad lehetőséget a szóban forgó követelések hitelezőinek az egyezés megkötésében való részvételre, mert lehetséges az is, hogy e követelések behajtása érdekében kezdeményezett végrehajtás eredménytelen maradt és e hitelezők számára is nagyobb esélyt jelent a követelések kielégítésére, ha az adós az egyezésben realizált kompromisszumnak köszönhetően tovább működik, minthogy a költségek fedezetére sem elegendő egyszerűsített felszámolásba rohan [vö. CSŐKE (szerk.): i. m. 141., 142. old, írta: SERÉNYI].

A dolgozat az eljárás egészének menetét vizsgálva a fenti összefüggések taglalása során igyekezett bizonygatni azt, hogy csődeljárásunk méltán szerepel a fizetéseképtelenségi rendelet “A.” mellékletében, mert alapvető jellemzője a közösségi jogforrásban meghatározott valamennyi hitelezőre kiterjedő (kollektív) eljárási ismérv. A “beteg” vizsgálata során azonban véleményem szerint bizonyosságot nyert, hogy a diagnózis téves. Véleményem szerint a hivatkozott hatályos tételes jogi rendelkezések és a bírói jogalkalmazás tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a nemzeti fizetéseképtelenségi jogszolgáltatás értelmében csődeljárásunk folyamata nem felel meg a Fizetéseképtelenségi rendelet által megkövetelt “valamennyi hitelezőre kiterjedő” (kollektív) eljárási feltételnek. Azt azonban megállapíthatjuk – a bemutatni szándékozott anomáliákon túl –, hogy a csődeljárás egy *meghatározott időpontban fennálló hitelezői kör* kielégítésének rendezésére szolgáló eljárás.¹⁴¹ Ezen megállapítás elfogadását követően a “valamennyi hitelezőre kiterjedő” szemponton túllépve, más irányban vizsgálódva esetleg feltárható a csődeljárás kollektív jellege, amely szentesítené a csődeljárástól közösségi jogforrásban elvárt eljárási ismérvek meglétét.

¹⁴¹ CSŐKE (szerk.): i. m. 135. old, írta: SERÉNYI.

2.1.1.4. Az egyéni jogérvényesítés csődeljárásbeli kizártsága

A Fizetéseképtelenségi rendelet kifejezetten nemcsak a kollektív eljárás fogalmának meghatározásával “adós”, hanem még azokról a jellemző ismérvekről sem tesz említést, amelyek folytán az adott eljárás kollektív eljárásnak minősíthető. A közösségi jogi eszköz léte és elfogadása a tagállamok jelentős kompromisszum készségén alapult. Talán ez a fő oka annak, hogy a közösségi jogforrás kimerítő fogalom meghatározásokat nem is deklarál, hanem tág teret ad az értelmezési lehetőségeknek. A fentieket elfogadva talán választható olyan további vizsgálati szempont is, amelynek tükrében megállapítást nyerhet, hogy csődeljárásunk megfelel a Fizetéseképtelenségi rendelet által elvárt kollektív eljárási jellegnek.

A Jelentés értelmezésében a kollektív eljárás fogalma felöleli az egyéni jogérvényesítési intézkedéseknek kizártságát.¹⁴² Amennyiben csődeljárásunk kollektív jellegének vizsgálatára irányadónak és mértékadónak elfogadjuk a hivatkozott értelmezést, úgy véleményem szerint az alábbi összefüggések bírnak jelentőséggel. A csődeljárásban elnyert fizetési haladék – bizonyos mértékben – védeltséget nyújt az adósnak, amelyre azért van szükség, hogy az adós felkészülhessen a csődegyezsége, elkészíthesse a kibontakozási programot, az egyezségi javaslatot.¹⁴³ A fizetési haladék időtartama alatt az adóssal szemben a pénzkövetelések végrehajtása – a privilegizált követelések kivételével – szünetel [Cstv. 12. § (3) bek.]. A privilegizált pénzkövetelések egyik típusába sorolt követelések [Cstv. 12. § (1) bek. a) pont] vagy fennállnak már a csődeljárás kezdő időpontjában, vagy azt követően keletkeznek. Ezekre a privilegizált követelésekre a fizetési haladék nem terjed ki, hanem azokat az esedékességkor kell teljesítenie az adósnak [Cstv. 12. § (5) bek.].¹⁴⁴ A privilegizált követelések másik típusába tartozó követelés [Cstv. 12. § (1) bek. b) pont] kifizetése alól sem mentesíti az adóst a fizetési haladék.¹⁴⁵ E követelések hitelezői az adós ellen vagy bírósági végrehajtás, vagy pedig

¹⁴² Jelentés 49. pont vö. LÜKE: i. m. 312. old., EIDENMÜLLER: *IPRax* 2001, 4. old., LEIBL/STAUDINGER: *KTS* 2000, 561. old., KEMPER: *ZIP* 2001, 1614. old.

¹⁴³ CSÖKE (szerk.): i. m. 163. old, írta: SERÉNYI.

¹⁴⁴ “... az a) pontba sorolt követelések tekintetében mindegy, hogy mikor keletkeztek, a csődeljárás kezdő időpontjában már fennálló ilyen követeléseket és az eljárás alatti követeléseket is ki kell fizetni” in: CSÖKE (szerk.): i. m. 161. old, írta: SERÉNYI.

¹⁴⁵ “A b) pontnál lényeges azonban, hogy az adófizetési kötelezettség alapjául szolgáló követelésnek kell a csődeljárás kezdő időpontja után keletkeznie, nem pedig az adófizetési

adóhatósági végrehajtás foganatosítását a törvény erejénél fogva kezdeményezhetik. Az idézett törvényi rendelkezésekből az a következtetés vonható le, hogy a Jelentés által a kollektív eljárás jellemző ismérveként kiemelt egyéni jogérvényesítési intézkedések kizártsága, – amely értelmében a hitelező csak és kizárólag a fizetésképtelenségi eljárásban érvényesítheti a követelését – a magyar csődeljárásra a privilegizált hitelezők tekintetében nem állja meg a helyét.

A Jelentés az “*érintett hitelező*” egyéni jogérvényesítési intézkedésének kizártságára utal a kollektív eljárás jellemzőjeként. Az “*érintett hitelezők*” fogalma alatt ennél fogva csak azokat a hitelezőket kell érteni, akik kizárólag a fizetésképtelenségi eljárás kvótájára szorítják a kielégítési igényüket, mert a biztosított vagy külön kielégítésre jogosult hitelezők számára a fizetésképtelenségi eljárás megindítását követően is adott a lehetőség arra, hogy biztosított igényeiknek érvényt szerezzenek külön jogérvényesítés útján. Csődeljárásunk kollektív jellegének felismerése érdekében kiindulási pontként szolgálhat még annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy e nemzeti eljárásunkban a hitelezők mely része minősülhetne “*érintett*” hitelezőnek. Amennyiben a csődeljárás által elérni kívánt célból indulunk ki, úgy véleményem szerint “*érintett*”-nek a csődegyezség megkötésére jogosult hitelezők vehetők figyelembe. A csődegyezség, mint kényszeregyezség az egyezséget kötött hitelezőkkel szemben egyezségként, az egyezségből kimaradt hitelezőkkel szemben pedig kényszeregyezségként érvényesül.¹⁴⁶ A megállapodásnak tartalmaznia kell különösen a hitelezők követeléseinek elengedését vagy átvállalását, illetve mindazt, amit az adós és a hitelezők az adós fizetőképességének helyreállítása vagy megőrzése érdekében szükségesnek tartanak [Cstv. 20. § (1) bek. b) pont]. Ezekre a csődjogi rendelkezésekre figyelemmel az “*érintett hitelezők*” kijelölése érdekében felmerül a csődegyezség megkötésére jogosult hitelezői kör további szűkítésének szükségessége abba az irányba, hogy “*érintett hitelező*”-nek a kényszeregyezsés

kötelezettségnek” in. CSÖKE (szerk.): i. m. 162. old, írta: SERÉNYI. Ebben az esetben a fizetési kötelezettség alól a fizetési haladék *nem mentesíti* az adóst. Amennyiben tehát az adófizetési kötelezettség alapját képező követelés a csődeljárás *kezdő időpontja előtt* keletkezett, akkor az adóhatóság, mint hitelező részt vesz a fizetési haladék, illetve az egyezség tárgyában tartott tárgyaláson, mert ennek az általános forgalmi adónak a kifizetése alól a fizetési haladék *mentesíti* az adóst.

¹⁴⁶ CSÖKE (szerk.): i. m. 228. old, írta: SERÉNYI.

hitelező fogalma alá nem tartozó hitelező minősülhet.¹⁴⁷ A Cstv. a csődegyezés tartalmi követelményeire vonatkozóan általános útmutatást ad és tág teret enged a felek szerződési szabadságának. Ennek megfelelően véleményem szerint az “érintett hitelezők” köre nem jelölhető ki oly módon sem, hogy ők azok, akik kizárólag meghatározott kvótára szorítkozva érvényesítik az adóssal szemben fennálló követeléseiket, mert ez a hozzáállás nem érvényesül a csődegyezés megkötésében aktívan közreműködő valamennyi hitelezőtől általánosan elvárt követelményként.

2. 1. 3. Következtetés

Véleményem szerint a fentiekben hivatkozott hatályos tételes jogi rendelkezések és a bírói jogalkalmazás tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a nemzeti fizetéseképtelenségi jogszolgáltatás értelmében csődeljárásunk folyamata nem felel meg a közösségi jogforrás által megkövetelt “valamennyi hitelezőre kiterjedő” (kollektív) eljárási feltételnek.

A közösségi jogforrás a kollektív eljárások ismérveként említett és vizsgált szempontokon kívül csupán annyi megjegyzést tesz még, hogy azoknak a felsorolását az “A.” melléklet tartalmazza [EuFkR. 2. cikk a) pont második mondat]. Magyarország esetében a közösségi jogi aktus “A.” melléklete a fizetéseképtelenségi eljárások között nevesíti a csődeljárást is. A vizsgálódás eredményeként levonható következtetések fényében felmerül a kérdés, milyen körülmény dönti el azt, hogy az adott eljárás rendelkezik-e a Fizetéseképtelenségi rendelet által előírt eljárási ismérvekkel és ennek folytán olyan fizetéseképtelenségi eljárásnak minősül, amely a közösségi jogi eszköz tárgyi hatálya alá esik. A csődeljárás folyamatának elemzése során tett megállapításokból véleményem szerint az a következtetés vonható le, hogy egyedül és kizárólag annak van jelentősége, hogy a kérdéses eljárás szerepel, avagy sem a Fizetéseképtelenségi rendelet “A.” mellékletében.¹⁴⁸ A kérdéses nemzeti eljárásnak a közösségi jogforrás vonatkozó

¹⁴⁷ “Kényszeregyezségi hitelezővé csak az egyébként egyezségkötésre jogosult hitelező válhat, aki jelen volt az egyezségi tárgyaláson, de a kibontakozási program és minden lényeges körülmény ismerete ellenére sem kívánt az adóssal egyezséget kötni” in: CSÖKE (szerk.): i. m. 229. old, írta: SERÉNYI.

¹⁴⁸ DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm. 1. cikk 17. pontban a következő példát állítja és következtetést vonja le: “Tegyük fel, hogy Ausztriában a fizetéseképtelenségi novella vonatkozásában új kollektív eljárást léptetnek érvénybe – a fizetéseképtelenségi rendeletet, rövidítve IO –, amely a Fizetéseképtelenségi rendelet 1. cikk (1) bekezdésének valamennyi feltételének megfelel. A Közösségben határokon átlépő módon működő Ausztriában érdekeltségi középponttal rendelkező adós elleni fizetéseképtelenségi eljárás az IO alapján indul meg. A csődbíróság álláspontja az, hogy ez az eljárás a Fizetéseképtelenségi rendelet 3. cikk (1) bekezdése értelmében főeljárás, mert végeredményben az IO szerinti eljárás a Fizetéseképtelenségi rendelet 1. cikk (1) bekezdésének

mellékleteiben történő megnevezése kötelező és konstitutív feltétele a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazásának.¹⁴⁹

A rendelet gyakorlati alkalmazása szempontjából rendkívüli csekély jelentőséggel bírnak a közösségi jogforrás 1. cikk (1) bekezdésében nevesített feltételek, mert a fizetéseképtelenségi eljárásként értékelendő tagállami eljárásokat az "A." melléklet taxatív felsorolja.¹⁵⁰ A közösségi jogforrás "A.", illetve "B." mellékleteiben szereplő eljárásokra a Fizetéseképtelenségi rendelet közvetlenül alkalmazandó, ennek megfelelően az eljárás megindításáról határozatot hozó bíróság nem vizsgálja azt, hogy az adott eljárás eleget tesz avagy sem a Fizetéseképtelenségi rendelet 1. cikk (1) bekezdésében foglalt eljárási ismérveknek.¹⁵¹ Az egyes nemzeti eljárások által teljesítendő, közösségi jogforrásban elvárt eljárási feltételek fennforgásának vizsgálata már az adott eljárás mellékletekbe való felvételének keretében megtörténik. Ezt követően az eljárási feltételeknek való megfelelés vizsgálata akkor merül fel ismét, amikor valamely tagállam további – eddig be nem jegyzett – kollektív eljárást akar regisztráltatni a hivatkozott mellékletekben [EuFkR. 45. cikk].¹⁵²

A fentiekben hivatkozott törvényi rendelkezések, valamint azok gyakorlati tapasztalatairól szóló megállapítások szemszögéből vizsgálva véleményem szerint az a következtetés is levonható, hogy nemzeti csődeljárásunk ugyan *nem felel meg* a Fizetéseképtelenségi rendelet által elvárt "valamennyi hitelezőre kiterjedő" (kollektív) eljárási ismérvek, *mégis* fizetéseképtelenségi eljárásként önmagában az "A." mellékletbe történt bejegyzés folytán alkalmazandó rá a közösségi jogforrás [EuFkR. preambulum (9) pont 2. mondat].

Véleményem szerint fordított esetben nem alkalmazható az adott eljárásra a Fizetéseképtelenségi rendelet. Ha tehát egy adott – a Fizetéseképtelenségi rendelet "A." vagy "B." mellékletében még nem regisztrált –

valamennyi ismertetőjegyének megfelel, és az eljárás megindításáról szóló határozatban a joghatóságát a Fizetéseképtelenségi rendelet 3. cikk (1) bekezdésére alapítja. Ez jóllehet helytálló amiatt, hogy mind a joghatóságra vonatkozó feltétel (érdekeltségi középpont Ausztriában), mind a szükséges határokon átlépő mozzanatra vonatkozó feltétel, amely első helyen megnyitja a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazását, adott. Az IO szerinti új fizetéseképtelenségi eljárás a Fizetéseképtelenségi rendelet 1. cikk (1) bekezdés rendelkezéseinek is megfelel, azonban mégis hiányzik az IO szerinti eljárás összes kollektív eljárást tartalmazó A. mellékletbe való bejegyzése. Egy nemzeti fizetéseképtelenségi eljárás csak akkor tartozik a Fizetéseképtelenségi rendelet alá – ha egyébként az összes feltétel fennállna is –, ha azt felvették az A, illetve a B mellékletekbe."

¹⁴⁹ DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, 1. cikk 17. pont.

¹⁵⁰ HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.) 1438. old., 20. pont.

¹⁵¹ DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, 1. cikk, 16. pont, HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.) 1438. old., 21. pont.

¹⁵² KEMPER: ZIP 2001., 1611. old., DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, 1. cikk, 16. pont.

újonnan megalkotott fizetéseképtelenségi eljárás meg is felel a közösségi jogforrás általános eljárási követelményeknek, mindaddig nem alkalmazható rá a Fizetéseképtelenségi rendelet, amíg a kérdéses eljárás mellékletekbe történő iktatása meg nem történik. A fizetéseképtelenségi eljárást megindító bíróság ebben a tárgykörben a közösségi jogforrásban elvárt eljárási feltételek fennállásának, illetve fenn nem állásának megállapítása végett nem vizsgálódik.

2. 2. A felszámolási eljárás

A felszámolási eljárás az adós felszámolásának kezdeményezése iránti kérelem bírósághoz való beérkezésének napján indul meg. A felszámolási eljárás és a felszámolás nem azonos fogalmak, az eljárásnak tehát csak egyik szakasza a felszámolás (likvidáció), nem szinonim fogalmakról van szó.¹⁵³ A Fizetéseképtelenségi rendelet a felszámolási eljárás fogalmát oly módon határozza meg, hogy egyfelől utal a fizetéseképtelenségi eljárás fogalmára [EuFkR. 2. cikk a) pont], másfelől pedig kiemeli, hogy ez az eljárás magába foglalja az adós vagyonának értékesítését [EuFkR. 2. cikk c) pont]. A közösségi jogi eszköz a fizetéseképtelenségi eljárás fogalmának meghatározása során visszautal az 1. cikk (1) bekezdésében említett kollektív eljárási jellegre [EuFkR. 2. cikk a) pont]. A fentiek miatt a felszámolási eljárásnak is jellemző ismérvként magán kell hordoznia a “valamennyi hitelezőre kiterjedő” eljárási ismertetőjegyet.

2. 2. 1. Felszámolási eljárás, mint a valamennyi hitelezőre kiterjedő eljárás

Hitelező a felszámolási eljárásban – a felszámolás kezdő időpontjáig – az, akinek az adóssal szemben jogerős és végrehajtható bírósági, hatósági határozaton (végrehajtható okiraton) alapuló, vagy az adós által nem vitatott, vagy elismert, lejárt pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése van, továbbá – a felszámolás kezdő időpontja után – hitelező mindenki, akinek az adóssal szemben pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése van, és azt a felszámoló nyilvántartásba vette [Cstv. 3. § (1) bek. c) pont]. A felszámolás kezdő időpontja után az adós valamennyi hitelezője közül csak azok őrzik

¹⁵³ Úgy tűnik, hogy maga a jogalkotó mégsem következtet a felszámolás és a felszámolási eljárás egymáshoz való viszonyának értékelésekor. A jogalkotó úgy rendelkezik, hogy a felszámolási eljárás körébe tartozik a gazdálkodó szervezet minden vagyona, amellyel a felszámolási eljárás kezdő időpontjában rendelkezik [Cstv. 4. § (1) bek.]. A felszámolási eljárás kezdő időpontja a kérelem bírósághoz érkezésének napja, míg a felszámolás – amely univerzális (totális) végrehajtás az egyediként felfogható bírósági végrehajtással szemben – kezdő időpontja a felszámolást elrendelő jogerős végzés közzétételének napja [Cstv. 27. § (1) bek. harmadik mondat]. A két időpont közötti időtartam akár években is mérhető és mindaddig, amíg a felszámolás meg nem indul, az adós vezetője teljes joggal rendelkezik az adós vagyonával in. CSÖKE (szerk.): i. m. 67. old, írta: CSÖKE ANDREA.

meg a hitelezői státuszt, akiknek a követelését a felszámoló nyilvántartásba vette. A nyilvántartásba vétel feltételhez kötött, erre csak akkor kerül sor, ha az igénybejelentő – kivételektől eltekintve – befizeti az ún. regisztrációs díjat [Cstv. 46. § (7) bek.]. Amíg a nyilvántartásba vétel nem történik meg, az igénybejelentő nem minősül hitelezőnek figyelemmel a 3. § (1) bekezdésének c) pontjába foglalt hitelezői fogalomra.¹⁵⁴ A Cstv. tehát viz(hitelező-)választóként jelöli ki a felszámolás kezdő időpontját, ennek megfelelően pedig előfordulhat az, hogy aki a felszámolási eljárás első szakaszában még hitelező volt, az a következő eljárási szakasztól, a felszámolástól kezdődően már nem lesz hitelező.

2. 2. 2. Az egyéni jogérvényesítés kizártsága a felszámolási eljárásban

A Jelentés értelmezésében az eljárás kollektív jellegére utal az, hogy ezekben az eljárásokban nincs helye az egyéni jogérvényesítési intézkedéseknek. A felszámolás kezdő időpontjához fűződő jogkövetkezményként nevesíti a Cstv. a végrehajtási eljárások megszüntetését, valamint a végrehajtási jog megszűnését [Cstv. 38. § (1) bek.]. A felszámolás kezdő időpontja olyan objektív határidő, amelytől a hitelezői követelések kielégítésére kizárólag a Csődtörvény speciális szabályait kell alkalmazni, függetlenül attól is, hogy ezen időpontról a felek mikor szereztek tudomást.¹⁵⁵ A Cstv. tehát – a beszámítás esetét kivéve [Cstv. 38. § (3) bek.] – kizárja, hogy a felszámolás keretén kívül, egyedi végrehajtás útján a felszámolási vagyont érintő pénzkövetelés kielégítést nyerjen [Cstv. 38. § (1)].

2. 2. 3. Következtetések

A felszámolási eljárás kollektív jellegének vizsgálata véleményem szerint arra a megállapításra vezet, hogy ez a nemzeti fizetésképtelenségi eljárás nem teljes terjedelemben és nem valamennyi hitelezőre, hanem csak az eljárás adott szakaszától, a felszámolástól kezdődően és akkor is csak a hitelezői pozíció megtartásában érdekelt, ennél fogva “érintett” hitelezőkre kiterjedő eljárás. Ebből következően álláspontom szerint a felszámolási eljárásunk – közösségi jogforrásban elvárt – kollektív jellege a Fizetésképtelenségi rendelet 1. cikk (1) bekezdésében alkalmazott “valamennyi hitelezőre

¹⁵⁴ CSÓKE (szerk.): i. m. 458. old, írta: HORVÁTH ANDREA.

¹⁵⁵ Legfelsőbb Bíróság Gfv. VIII. 32.334/2000/5. számú határozata.

kiterjedő” ismérv helyett, a Jelentésben¹⁵⁶ alkalmazott, “minden érintett hitelező” eljárási jellemzőnek megfelelően magyarázható. Összegzésképp a fenti törvényi rendelkezések tükrében véleményem szerint megállapítható, hogy a felszámolási eljárást jellemzi a közösségi jogi aktus által elvárt és elsőként nevesített kollektivitás eljárási ismérve.

3. Az adós fizetéseképtelensége

A Fizetéseképtelenségi rendelet tárgyi hatálya alá tartozó eljárás további eljárási ismérve az adós fizetéseképtelensége. A fizetéseképtelenség fogalmát a közösségi jogi aktus nem határozza meg, hanem irányadónak jelöli ki az eljárás megindítása szerinti tagállam nemzeti jogát. Azt azonban elismeri a közösségi jogi eszköz, hogy ennek az állapotnak a jellemzője, hogy az adós pénzügyi krízishelyzetbe sodródott, működése a fizetési nehézség vagy a vagyoni elégtelenség állapotába torkollott.¹⁵⁷ Az adóst fizetéseképtelenségnek minősítő körülményeket, illetve a fizetéseképtelenséget megvalósító tényállási elemeket, vagyis az egyes csőd okokat a tagállamok nemzeti fizetéseképtelenségi jogforrásai határozzák meg [EuFkR. 4. cikk (1), (2) bek.].¹⁵⁸

3. 1. A csődeljárás

Nemzeti fizetéseképtelenségi jogforrásunk a csődeljárás esetében fizetéseképtelenségi okokról egyáltalán nem beszél, mert a csődeljárás célja az egyezségkötés. A csődeljárás biztosította védelemre az adósnak a csődegyezés sikere érdekében szüksége van.¹⁵⁹ A törvény betűje szerint – pontosabban azok hiányában – a csődeljárás nem feltételezi az adós fizetéseképtelenségét. A törvény erejével szabályozni kívánt jogterület “élettapasztalatai” azonban tanulságosak és megfontolandóak. A csődeljárás rendeltetésére figyelemmel az adós abban az esetben nyújt be csődkérelmet, ha a fizetéseképtelenség valamilyen – legyen az akár a “legenyhébb”¹⁶⁰ – fokozatában van. Egy

¹⁵⁶ Jelentés 49. pont

¹⁵⁷ BALZ: ZIP 1996, 948. old.

¹⁵⁸ BALZ: ZIP 1996, 948. old., Jelentés 49. pont.

¹⁵⁹ CSÖKE (szerk.): i. m. 125. old, írta: SERÉNYI.

¹⁶⁰ A német fizetéseképtelenségi rendelet (továbbiakban: InsO.) 1999-ben vezette be az adós kezdeményezésére indult fizetéseképtelenségi eljárás esetén a fenyegető fizetéseképtelenség (drohende Zahlungsunfähigkeit) állapotát fizetéseképtelenségi okként. Az InsO. 18. § (2) bekezdésében foglaltak értelmében az adós fenyegető fizetéseképtelenség állapotában van, ha a fennálló fizetési kötelezettségeit esedékességgel előre láthatólag nem képes teljesíteni [InsO. 18. § (2) bek.]. A fenyegető fizetéseképtelenség megindítási okként való nevesítésének jogpolitikai indoka az adós arra irányuló ösztönzése volt, hogy kellő időben kezdeményezze a

kifogástalanul működő, minden hitelezői követelés fedezetével rendelkező gazdálkodó szervezet sohasem fog csődeljárást kezdeményezni maga ellen, még azon okból sem, hogy esetleg a jövőbeli fizetéseképtelenségének elébe menjen.¹⁶¹ A csődjogi jogalkalmazás hivatkozott jeles képviselői álláspontját elfogadva, miszerint mind a csődeljárás, mind a felszámolási eljárás mozgatórugója a fizetéseképtelenség, felmerül a kérdés, vajon nemzeti csődeljárásunkra jogalkotói szentesítés hiányában is alkalmazást nyerhet a közösségi jogforrás?¹⁶² A tételes jogszabályi rendelkezések és a jogalkalmazás tapasztalatainak disszonanciája tehát további kutatásra sarkall a csődeljárás közösségi jognak megfelelő fizetéseképtelenségi ismérvének feltárására. Véleményem szerint a keresés útja nemcsak rögzös, hanem zsákutcába is szalad. A közösségi jogforrás deklarálja, hogy e jogi aktus alkalmazhatóságához az eljárásoknak nemcsak e rendelet rendelkezéseinek kell megfelelniük, hanem azokat hivatalosan is el kell ismerni, valamint jogi hatállyal kell rendelkezniük abban a tagállamban, ahol a fizetéseképtelenségi eljárást megindították [EuFkR. preambulum (10) pont]. A Cstv. azonban hatályos rendelkezéseiben csak és kizárólag a felszámolási eljárás szabályozása körében szól a fizetéseképtelenségi okokról, melynek folytán a fizetéseképtelenség csődeljárásunk vonatkozásában “jogi hatállyal” nem bír. Ennek megfelelően véleményem szerint a hatályos fizetéseképtelenségi jogi szabályozás kodifikációja során nem csupán a valós élethelyzetek által megkívánt megoldásokat kell artikulálni a tételes jogszabályi rendelkezésekben annak érdekében, hogy a piacgazdaság valóságos törvényszerűségeinek, illetve életműködésének reális ok – okozati kapcsolatrendszere és logikája is törvényi rangot nyerjen, hanem a nemzeti fizetéseképtelenségi eljárásnak teljesítenie kell a közösségi jogforrás által elvárt eljárási feltételeket is. Mindezek ellenére – a még hatályos – nemzeti csődeljárásunkra a Fizetéseképtelenségi rendeletet alkalmazni kell, mert ez az eljárás a közösségi jogi aktusnak mind az “A”, mind pedig a “B” mellékletében nevesített eljárási típus [EuFkR. preambulum (9) pont].

fizetéseképtelenségi eljárást és tárja fel hitelezői előtt az átmeneti fizetési nehézségeit. Akkor tehát, amikor még reális esély van a hitelezőkkel való megállapodásra, vagy a reorganizációra. A fenyegető fizetéseképtelenség a fizetéseképtelenség “előszobája”, egy korai stádium, amikor csupán arról van szó, hogy az adós nem lesz képes folyamatosan, az esedékessé váló tartozásait a lejáratkor megfizetni likvid vagyonából, kifizetéseit azonban még nem szüntette be.

¹⁶¹ CSÖKE (szerk.): i. m. 126. old, írta: SERÉNYI.

¹⁶² vö. BALZ: ZIP 1996, 948. old., FRITZ/BÄHR: DZWIR 2001, 223. old.

3. 2. A felszámolási eljárás

A felszámolási eljárás elrendelésére az adós fizetéseképtelenségének megállapítása esetén kerül sor, ennél fogva kétségtelen, hogy ez az eljárási ismérv a felszámolási eljárás legmarkánsabb jellemzője. Ennek megfelelően ehelyütt a dolgozat inkább két továbbgondolásra sarkalló problémát feszeget.

A Cstv. a fizetéseképtelenségi okok körét bővítette a közelmúlt jogszabály módosításának eredményeként.¹⁶³ A jogalkotó fizetéseképtelenségi oknak minősíti azt a magatartást, amikor az adós a fizetési kötelezettségét a csődeljárásban kötött egyezség ellenére nem teljesítette [Cstv. 27. § (2) bek. d) pont]. A *csődegyezsét* az írásba foglalás alaki követelményére tekintettel a szerződésre irányadó szabályok szerint kell megítélni, tartalmának kialakítása során pedig a felek szerződéskötési szabadsága érvényesül [Cstv. 19. § (6) bek., 20. § (1) bek.]. Ennek megfelelően a csődegyezség a felek eljárás tárgya felett kötött szerződéseként fogható fel.¹⁶⁴ A csődegyezség nem szorul bírósági jóváhagyásra.¹⁶⁵ Amennyiben a csődegyezség érvényességi feltétele a bírósági jóváhagyás lenne és azt a jogszabályoknak megfelelő volta miatt a bíróság végzéssel jóváhagyná, úgy ez a végzés érdemi határozatnak minősülne, amely egyben be is fejezné az eljárást.¹⁶⁶ A Pp. megfelelő alkalmazása folytán a csődegyezsét jóváhagyó végzésnek ugyanaz lenne a hatálya, mint a bírói ítéletnek [Pp. 148. § (3) bek.]. Az adós önkéntes teljesítésének elmaradása esetén pedig állami kényszer igénybevételével, az egyedi végrehajtás útján lehetne érvényesíteni az egyezségből fakadó követeléseket az adóssal szemben. S majd ha ez az egyedi végrehajtás eredménytelen, úgy torkollana a további igényérvényesítés a totális végrehajtásba. Tekintettel arra, hogy az adóssal szemben lefolytatott végrehajtás eredménytelensége fizetéseképtelenségi ok [Cstv. 27. §

¹⁶³ Cstv. 27. § (2) bek., megállapította a 2006. évi VI. törvény, hatályos 2006. július 1. napjától.

¹⁶⁴ E megállapítás alapja Magyary Géza meghatározása, aki szerint a peregyezség a "per tárgya fölött kötött szerződés" a per megszüntetése céljából, amely a felek között új kötelmi jogviszonyt hoz létre in: MAGYARY/NIZSALOVSKY: *Magyar polgári perjog* (1939), 500-502. old. A csődegyezség lényegének megragadására véleményem szerint az analógia alkalmazását az is indokolja, hogy a csődeljárásra, mint polgári nemperes eljárásra a Pp. rendelkezései megfelelően alkalmazandóak [Cstv. 6. § (3) bek.]. Ezzel összhangban véleményem szerint az egyes perjogi intézmények definíciójával is párhuzamba állíthatók a nemperes eljárásjogi intézmények.

¹⁶⁵ A csődeljárás során kötött egyezség kényszer egyezség, mert a hitelezők többségének akaratát kényszerítik rá a kisebbségben maradottakra [Cstv. 19. § (5) bek.]. A csődegyezség érvényességi feltétele a vagyonszelő jóváhagyása. Ha az egyezség megfelel a törvényben foglaltaknak, a bíróság végzéssel a csődeljárást befejezetté nyilvánítja [Cstv. 21. § (3) bek.].

(2) bek. c) pont], felesleges lenne a meghiúsult csődegyezség önálló fizetésekként való nevesítése. Másfelől véleményem szerint arra ösztönözné az adóst, hogy komoly teljesítési szándékkal kösse meg a reális vállalásokon alapuló csődegyezséget, mert tudatában lenne annak, hogy az önkéntes teljesítés elmaradása az időben gyorsan és rugalmasan kezdeményezhető egyeditől az egyetemesig ható végrehajtás folyamatába sodorja.

Az Európai Parlament és a Tanács nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okirat létrehozásáról szóló 805/2004/EK rendelete nem alkalmazható a csődegyezség tekintetében, akkor sem, ha az adós aktívan részt vett az eljárásban és kifejezetten elismerte a követelést [2. cikk (2) bek. b) pont]. A csődegyezség meghiúsulása esetén a fenti javaslaton túl további, eltérő és gyorsító eljárási technika lehetne ebben az esetben is, ha a csődegyezség ellenére nem teljesítő adós elleni felszámolási kérelem esetén azonnal beállna a moratórium és kirendelésre kerülne az ideiglenes vagyonfelügyelő.

A közösségi jogforrás *a tagállamok nemzeti jogalkotására bízva* az egyes fizetésekként okok meghatározását [EuFkR. 4. cikk (2) bek. a) pont, Cstv. 27. § (2) bek.]. A Fizetésekként okok rendelet az eljárás megindításának helye szerinti állam fizetésekként ok jogára utal, amely kollíziós szabály egyaránt alkalmazandó mind a fő-, mind pedig a másodlagos és a partikuláris eljárásra.¹⁶⁷

Az egyes tagállamok nemzeti joga szerint az adós eltérő okok miatt fizetésekként ok. Ebből következően előfordulhat, hogy a főeljárás államának joga szerint fizetésekként ok az adós, azonban annak a tagállamnak a nemzeti joga szerint nem, ahol adós telephellyel rendelkezik [vö. EuFkR. 4. cikk és 28. cikk]. A főeljárástól függő másodlagos eljárás [EuFkR. 3. cikk (2) bek.] megindítható anélkül, hogy az adós fizetésekként okát megvizsgálják [EuFkR. 27. cikk]. A fentiek alapján megeshet, hogy a Németországban fenyegető fizetésekként ok okán indított fizetésekként oki főeljárás felszámolója az adós magyarországi telephelye miatt másodlagos eljárás megindítását kérelmezi [EuFkR. 29. cikk a) pont]. Magyarországon pedig a Cstv.-ben nevesített valamely

¹⁶⁶ “A perbeli egyezség legfontosabb tulajdonsága az, hogy a benne foglaltakat a bíróság végzéssel jóváhagyja, és ezáltal a felek megegyezése a jogerős bírósági ítélet rangjára emelkedik” in: KENGYEL: *Magyar polgári eljárásjog* (2002), 323. old., 614 pont.

¹⁶⁷ vö. DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, 4. cikk, 3. és 4. pont.

fizetéseképtelenségi ok megvalósulása és vizsgálata nélkül elrendelik a másodlagos eljárást.

Ez különösen problematikus a főeljárástól független, azt megelőzően indított partikuláris eljárás esetén [EuFkR. 3. cikk (2) és (4) bek.], mert erre az eljárásra analógia útján nem alkalmazható a fizetéseképtelenség vizsgálatától eltekintő közösségi jogi rendelkezés.¹⁶⁸ A partikuláris eljárás megindításának feltétele, hogy az adóssal szemben a főeljárást nem lehet megindítani annak a tagállamnak a joga szerint előírányzott feltételek miatt, ahol az adós a fő érdekeltségeinek középpontjával rendelkezik [EuFkR. 3. cikk (4) bek. a) pont]¹⁶⁹. Ennek értelmében az adós fő érdekeltségeinek középpontja szerinti tagállamban azért nem lehet megindítani a fizetéseképtelenségi eljárást, mert ott a *lex fori concursus* alapján az adós nem fizetéseképtelen, illetve nem “csődképes”.¹⁷⁰ Ugyanakkor fennáll az adós fizetéseképtelensége a telephelye szerinti tagállamban [EuFkR. 4., 28. cikk], ennél fogva ott további feltételek fennforgása esetén helye van a partikuláris eljárás megindításának.¹⁷¹ Így előfordulhat, hogy Németországban az adós ellen partikuláris eljárás indul, ugyanakkor Magyarországon – noha itt van az adós fő érdekeltségeinek a középpontja – nem indítható főeljárás, mert az adós a Cstv. értelmében nem fizetéseképtelen.¹⁷² Ennek sajnálatos következménye az is lehet, hogy mire Magyarországon megindul a főeljárás, addigra a német partikuláris eljárás átalakítására

¹⁶⁸ KOLMANN: i. m. 327. old., DUURSMAN-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Vorbemerkung zur EuInsVO, VII. 41 pont.

¹⁶⁹ A partikuláris eljárás megindításának négy feltétele van: (1) az adós fő érdekeltségeinek középpontjának egy másik tagállamban kell lennie, (2) nem indult főeljárás a tagállamok egyikében sem, (3) az adósnak telephellyel kell rendelkeznie abban az államban, ahol a partikuláris eljárást megindítják, (4) vagylagosan fenn kell forognia a Fizetéseképtelenségi rendelet 3. cikk (4) bekezdésének a) illetve b) pontjában megszabott feltételnek. Az egyik vagylagos feltétel a főeljárás adós fő érdekeltségei középpontjának helye szerinti államban való megindításának jogi lehetőségére. Az eljárás megindításának jogi lehetőségére az érintett tagállam által a belső nemzeti jogszabályokban deklarált feltételek megállapítása folytán áll elő. A másik vagylagos feltétel értelmében a főeljárás megindításának lehetőségétől függetlenül megindítható a partikuláris eljárás annak a hitelezőnek a kérelemre, akinek a székhelye, lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye abban a tagállamban van, ahol az adós telephellyel rendelkezik, vagy akinek a követelése a telephely működéséből ered. A fenti hitelezők által kezdeményezett partikuláris eljárás eljuthat még a (tényleges vagy függő) másodlagos eljárás stádiumába a főeljárás utólagos megindítása esetén kezdeményezett átalakulás révén. A partikuláris eljárás, mint sajátos másodlagos eljárás tehát a főeljárás lététől függetlenül indítható meg.

¹⁷⁰ Jelentés 85. pont, DUURSMAN-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk, 88 pont.

¹⁷¹ A magyar bírói gyakorlat által “elsődleges területi eljárás”-nak nevezett, a dolgozatban “partikuláris”-nak jelölt eljárás megindításának Magyarországon helye van, ha az adós más tagállamban fő érdekeltségi középponttal, Magyarországon a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazásában telephelynek értékelhető fiókteleppel, illetve kereskedelmi képvisellel rendelkezik és a telephely hitelezője kifejezetten az adós fióktelepének, illetve kereskedelmi képviselőjének tevékenységéből származó tartozás miatt, az adós telephelyének fizetéseképtelensége miatt kezdeményezi az eljárás lefolytatását, még akkor is, ha az adós jogutód jogutód nélkül megszűnt vö. Fővárosi Bíróság 9.Fpk.01-04-002909/18. sz. végzés, Fővárosi Bíróság 9.Fpk.01-06-003559/6. sz. végzés, Fővárosi Bíróság 9.Fpk.01-07-000715/8. sz. végzés.

¹⁷² vö. dolgozat VIII.4.2. pont.

az eljárás előrehaladott stádiumára, illetve befejezésére tekintettel nincs már mód [vö. EuFkR. 36., 37. cikk]. Ennek következményeként pedig a magyar főeljárás közösségi jogforrásban deklarált univerzalitása nem érvényesülhet, hanem kezdettől fogva a területiség korlátjai közé szorul és sérül a *par conditio creditorum* elve is [EuFkR. preambulum (21) pont, 37. cikk].

A közösségi jogi norma a tagállamok nemzeti joga számára meghagyja a szabályozási autonómiát az adós fizetéseképtelenségét kiváltó jogi tények meghatározásában. A fenti problémafelvetés azonban véleményem szerint jól példázza, hogy a Fizetéseképtelenségi rendelet még csak a kezdet a tagállamok nemzeti fizetéseképtelenségi jogának egységesítése terén. A közösségi jogalkotó kezdetei óvatos és kompromisszumkereső egységesítő törekvései véleményem szerint a jövőben a tagállamok belátásán alapulva egyre inkább fokozódni fog.¹⁷³

4. Az adós rendelkezési jogának korlátozása vagy elvonása

A Fizetéseképtelenségi rendelet tárgyi hatálya alá vonható eljárásoktól közösségi jogforrásban elvárt további feltétel – amely az adott eljárás által kiváltott jogkövetkezményként is felfogható –, az adós vagyon feletti rendelkezési jogának részleges vagy teljes elvonása [EuFkR. 1. cikk (1) bek.]. Ennek megfelelően az adós vagyona feletti rendelkezési jogosultsága korlátozást szenved, vagy megszűnik oly módon, hogy azt a kirendelt felszámoló gyakorolja, illetve maga az adós a felszámoló felügyelete, illetve jóváhagyása mellett. Nem szükségszerű követelmény a rendelkezési jog teljes mértékű elvesztése elégséges, ha az korlátozást szenved.¹⁷⁴ Az adós vagyonának teljes vagy részleges lefoglalására¹⁷⁵, az adós vagyon feletti rendelkezési joga megvonására, illetve korlátozására vonatkozó szabályokat az egyes tagállamok nemzeti joga határozza meg [EuFkR. 4. cikk (1), (2) bek.].

¹⁷³ “Az EK-Szerződés 65. cikk szövegéből ki kell emeljük, hogy nem “a Tagállamok” jogának összeegyeztethetősége, hanem a “Tagállamokban alkalmazandó jog” összeegyeztethetőségére kell törekedni” in: PFEIFFER: A nemzetközi magán- és eljárásjog közösségiesedése, *Európai Jog*, 2004. évi 1. szám 6. old.

¹⁷⁴ Jelentés 49. pont, BALZ: *ZIP* 1996, 948. old.

¹⁷⁵ A Fizetéseképtelenségi rendelet német fordításának szövege az adós vagyonának részleges vagy teljes lefoglalásáról szól. “Részleges vagyonelefoglalásnak (*déssaissement partiel*) minősül az adós kezelési- és rendelkezési jogának korlátozása is” in: BALZ: *ZIP* 1996, 948. old.

4. 1. A csődeljárás

A csődeljárás célja, hogy a hitelezők pénzükhöz jussanak, az adós pedig megőrizze pusztán létét, a jogalanyiságát. A csődeljárás kezdeményezése esetén az adós elhatározása abból ered, hogy megtartsa a piacgazdaság vérkeringésében elért státuszát, ez a szándék pedig feltételezi, hogy legalább annyi vagyona van, amely feletti egyezkedés megmentheti. A csődeljárás lefolytatása iránti kérelem benyújtása és a fizetési haladékról szóló végzés közzététele közötti eljárási szakaszban az adós teljes mértékben megtartja a vagyona feletti rendelkezési jogát, törvényi korlátok nem kötik meg a kezét.¹⁷⁶ A fizetési haladékról szóló végzés közzétételét követően az adós gazdasági önállóságát ugyan megtartja, de az némi korlátozást szenved.¹⁷⁷ E korlátozás pedig a vagyonfelügyelő intézménye.

4. 1. 1. Az adós rendelkezési jogának korlátozása a csődeljárásban

A vagyonfelügyelő törvényességi kontrollt gyakorol az adós működése felett a hitelezői érdekek szem előtt tartásával. A vagyonfelügyelő működésének célja a hitelezői követelések fedezetéül szolgáló vagyon megőrzése, amely cél megvalósítása érdekében a törvényesség öreként lép fel, ugyanakkor nem áll az adóssal hierarchikus viszonyban. A fizetőképesség helyreállítását célzó programot és az egyezségi javaslatot az adós köteles elkészíteni, ebben a munkában a vagyonfelügyelő nem működik közre [Cstv. 18. § (1) bek.]. A vagyonfelügyelő az egyezségi tárgyaláson részt vesz [Cstv. 15. § (1) bek.], de csak passzív hallgatója a felek vitájának, csupán tájékoztatást ad a jelenlévőknek anélkül, hogy őket egyezségkötésre rábeszélni vagy arról lebeszélni kívánná.¹⁷⁸ A megkötött egyezség ugyan a vagyonfelügyelő jóváhagyására szorul, azonban ez a szentesítés csupán az alaki feltételek fennállásától függ. A vagyonfelügyelő az egyezséget akkor hagyja jóvá, ha az egyezségben közreműködő hitelezők aránya a törvényi előírásoknak megfelel [Cstv. 15. § (2) bek.], de nem vitathatja, illetve nem minősítheti az egyezség érdemi

¹⁷⁶ “Pusztán arról lehet szó, hogy a gazdálkodó szervezet saját érdekében az addigi normál működését folytassa, hogy fizetőképességének további romlását megakadályozza, de tartózkodjon minden, a vagyonszökkenés kockázatával járó ügylettől.” in: CSÖKE (szerk.): i. m. 195. old, írta: SERÉNYI.

¹⁷⁷ A bíróság a fizetési haladékról szóló végzésben a felszámolók névjegyzékéből vagyonfelügyelőt rendel ki [Cstv. 14. § (1) bek. 1. mondat]. A bíróság által kirendelt vagyonfelügyelő nevét és székhelyét a fizetési haladékok tartalmazó, közzétételre kerülő végzésnek tartalmaznia kell [Cstv. 11. § (3) bek. c) pont].

¹⁷⁸ CSÖKE (szerk.): i. m. 198. old, írta: SERÉNYI.

megállapításait.¹⁷⁹ A vagyonfelügyelő az adós működésébe tehát oly módon avatkozik be, hogy ellenőrzi és felügyeli az adós gazdálkodását, de az adós vagyonkezelési és rendelkezési joga nem száll rá át. A vagyonfelügyelő az adós egyes rendelkező cselekményeinek érvényessége érdekében jóváhagyási jogot gyakorol, amely azonban nem általános érvényű, hanem korlátozott [Cstv. 14. § (3) bek. c) pont, (4) bek.]. Ennek megfelelően megállapítható, hogy a csődeljárásunk a Fizetésképtelenségi rendelet fentiekben vizsgált eljárási feltételét teljesíti.¹⁸⁰

4. 1. 2. Következtetések

4.1.2.1. A közösségi jogforrás és az adós rendelkezési jogának korlátozása

Az elméleti vizsgálódás folytán elért felfedezés hirtelen jött öröme alábbhagy, mert a közösségi jogforrás egyéb rendelkezéseivel összevetve az a következtetés vonható le, hogy éppen ennek a Fizetésképtelenségi rendeletben nevesített eljárási ismérvek a teljesülése, illetve nemteljesülése bír – vagy egyáltalán nem bír – a legcsekélyebb jelentőséggel a közösségi jogi aktus alkalmazása szempontjából.¹⁸¹ Kiindulási pontként a főeljárásra vonatkozó szabályok szolgálnak, amelyek értelmében a főeljárás egyetemes hatályú és céljuk az adós teljes vagyonának felölélése [EuFkR. preambulum (12) pont]. A főeljárás ennek megfelelően kiterjed az ugyanazon adósra a főeljárás megindításának helye szerinti tagállamon kívüli, valamennyi más tagállamban elhelyezett vagyonára.¹⁸² A főeljárásnak a fizetésképtelenségi eljárás alá vont vagyontömeg lefoglalására, illetve az adós rendelkezési jogának megvonására vagy korlátozására vonatkozó joghatását a többi tagállam automatikusan elismeri [EuFkR. 16. és 17. cikk].¹⁸³

4.1.2.2. A nemzeti jogforrás és az adós rendelkezési jogának korlátozása

Noha a Fizetésképtelenségi rendelet alkalmazhatósága szempontjából a vizsgált ismerv nem játszik főszerepet, azonban a nemzeti érdekek szemszögéből vizsgálva véleményem

¹⁷⁹ Amennyiben a vagyonfelügyelő az egyezséget nem hagyja jóvá, úgy az csődegyezségként érvénytelen, de a feleket kötik az egyezségben, mint “tisztá” egyezségben vállalt kötelezettségek.

¹⁸⁰ DUURSMAN-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, 1. cikk 24. pont.

¹⁸¹ Jelentés 49. pont.

¹⁸² Jelentés 19. és 73. pont. Az eljárás megindításának államán kívül elhelyezett vagyon a fizetésképtelenségi eljárás tárgya is és messzemenően az eljárás megindításától foglalás alá esik. Ez a célul kitűzött messzemenően érvényesülő vagyoni lefoglalás azonban nem a Fizetésképtelenségi rendelet területi hatályával azonos vö. KEMPER: ZIP 2001., 1611. old.

szerint ettől eltérő következtetések vonhatóak le. A közösségi jogszabályi rendelkezésekre figyelemmel a Magyarországon főeljárásként indított csődeljárás adós rendelkezési jogát korlátozó joghatása a nemzeti jogforrásban foglalt rendelkezések alapján csak a fizetési haladékról szóló végzés közzétételétől él.¹⁸⁴ A fizetési haladék kezdő időpontja a végzés közzététele, ettől az időponttól kezdődően lép be a vagyonszelő az eljárásba, és ettől az időponttól köteles a többi tagállam automatikusan elismerni ezt a joghatást. A fizetési haladékot tartalmazó végzés közzétételét megelőzően a nemzeti jog alapján nem él az adós rendelkezési jogát korlátozó joghatás, így nincs is mit elismerni.

Az adós a fizetési haladék igénybeviteléhez szükséges hitelezői egyetértés megszerzése érdekében – a csődeljárás kezdő időpontjától számított 30 napon belül – tárgyalást tart [Cstv. 9. § (1) bek.], majd a tárgyalás eredményét a tárgyalás megtartását követő három napon belül köteles a bíróságnak bejelenteni [Cstv. 10. § (1) bek.]. A bíróság a bejelentést követően dönt a fizetési haladékot tartalmazó végzés meghozataláról [Cstv. 10. § (2) bek.], majd 15 napon belül intézkedik a fizetési haladékot tartalmazó végzésnek a Céglapban való közzétételéről [Cstv. 11. § (1) bek.]. A hatályos nemzeti jogszabályi rendelkezések alapján véleményem szerint a fizetési haladékról szóló tárgyalásra szabott végső soron 30 napos időtartam lerövidíthető a felek esetleges belátó magatartása folytán, ha mind az adós, mind pedig a hitelezők felismerik, hogy a határokon átlépő vonatkozásokat felmutató fizetési képtelenségi ügyben még inkább a saját – és egyben kölcsönös – érdekeiket szolgálja, ha minél előbb döntenek a fizetési haladék sorsáról. Ezen az esetleges felismerésen túl azonban a felek a bíróság eljárási idejét már nem tudják befolyásolni, hiszen maga a jogalkotó sem szabott határidőt a fizetési haladékot tartalmazó végzés meghozatalára, pusztán a “bejelentést követő” időszakra utal. Mindezek mellett a bíróság még további 15 napon belül intézkedik a végzés közzététele iránt.

A jogtörténeti időktől kezdve örökké megfékezni kívánt, a fizetési képtelenségi eljárások célját veszélyeztető, illetve hatékonyságát lerontó idő múlása véleményem szerint ebben az esetben is leszűkítheti a hitelezők kielégítésére szolgáló vagyon terjedelmét. Az adós a

¹⁸³ “A főeljárás csak a Közösségen belül nyer automatikus elismerést, úgy hogy rendszerint az adóssal szemben csak a Közösségen belüli vagyon lefoglalásáról van szó és ennél fogva csak az adós Közösségben található vagyonának a bevonásáról van szó” in: DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, 1. cikk 25. pont, 50. lábjegyzet.

csődkérelem benyújtása ellenére a Közösség más tagállamaiban elhelyezett vagyona sorsáról a fizetési haladékról szóló végzés közzétételéig korlátozásoktól mentesen, szabadon rendelkezhet és csak arra kell ügyelnie, hogy érvényes jogügyletei vonatkozásában ne merüljön fel a megtámadás jogalapjaként az ingyenes kötelezettségvállalás vagy a feltűnően nagy értékkülönbözlet [Cstv. 14. § (3) bek. e) pont]. Véleményem szerint a fentiekben hivatkozott hatályos jogszabályi rendelkezések túlságosan elodázzák a csődeljárásban az adós rendelkezési jogának korlátozására vonatkozó joghatás kiváltását, így a Magyarországon főeljárásként megindított csődeljárás közösségi jogforrásban nyert univerzális jellege a nemzeti határokon belül valójában csorbát szenved a későn eszmélő nemzeti jogszabályi rendelkezések miatt.

A hatályos Cstv. a csődeljárás vonatkozásában biztosítási intézkedéseket nem szabályoz. Ennek értelmében a hitelezőnek nem áll módjában indítványozni az ideiglenes vagyonfelügyelő kirendelését csődeljárás esetén, annak ellenére, hogy az adósnak már a csődkérelem bírósághoz való benyújtásának napján kell a fizetési haladék tárgyában tartandó tárgyalásra szóló hitelezői meghívókat postára adni, az újsághirdetéseket megrendelni [”Ha az adós a hitelezőit nem a kérelem bírósághoz való benyújtásával egyidejűleg – tehát ugyanazon a napon – hívta meg, ez önmagában eljárást megszüntető ok in: BH 442/1996. II.]. Véleményem szerint a hitelező számára a csődeljárásról való értesülését követően lehetővé kellene tenni az ideiglenes vagyonfelügyelő kirendelésének indítványozását a fizetési haladékot tartalmazó végzés meghozataláig vö. Cstv. 24/A. § (1) bek., továbbá arra is tekintettel, hogy a fizetési haladék tárgyában folytatólagos tárgyalások is lehetségesek. Ez a megoldás célját tekintve összhangban állna a Fizetésképtelenségi rendelet azon normáival, amelyek lehetővé teszik a főeljárás bírósága számára az ideiglenes felszámoló/vagyonfelügyelő kirendelését, aki az adós egy másik tagállamban lévő vagyontárgyának a biztosítása érdekében az adott állam joga szerint kérhető intézkedéseket indítványozhat [EuFkR. 38. cikk]. Véleményem szerint a nemzeti hatályos szabályozás hivatkozott hiányossága arra utal, hogy a közösségi jogi eszköz körültekintőbben szabályoz és hatékonyabb védelmet nyújt, mert a közösségi jogforrás alapján lehetővé vált a határokon túli vagyonelemek biztosítása a csődeljárásban is, ezzel szemben a nemzeti jogforrás határokon belüli vagyontárgyak biztosítására nem teremt jogalapot a csődeljárásban.

¹⁸⁴ A bíróság a fizetési haladékról szóló végzésben rendeli ki a vagyonfelügyelőt [Cstv. 14. § (1) bek., vö. Cstv. 11. § (1) bek., (3) bek. c) pont vö. EuFkR. 17. cikk (1) és (2) bek.].

4. 2. A felszámolási eljárás

A felszámolási eljárásban, a hitelező ideiglenes vagyonfelügyelő kirendelését kérheti a felszámolási eljárás iránti kérelem benyújtásával egyidejűleg vagy azt követően a felszámolás kezdő időpontjáig [Cstv. 24/A. § (2) bek.]. Az ideiglenes vagyonfelügyelő kirendelése¹⁸⁵ biztosítási intézkedésnek minősül, mert célja annak megakadályozása, hogy az adós a vagyonát illegálisan csökkentse, vagy eltüntesse az alatt az időszak alatt, amíg a bíróság a fizetéseképtelenséget vizsgálja, illetve annak kérdésében jogerős döntést hoz. Az ideiglenes vagyonfelügyelő által gyakorolható jogköröket pontosította, illetve bővítette a jogalkotó.¹⁸⁶ Ennek megfelelően az ideiglenes vagyonfelügyelő kirendelése által az adós rendelkezési joga korlátozást szenved.

A felszámolási eljárás lényegi szakaszát képező felszámolás során főszabályként¹⁸⁷ a felszámolás kezdő időpontjától megszűnnek a tulajdonosnak a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos külön jogszabályokban meghatározott jogai [Cstv. 34. § (1) bek.] és a gazdálkodó szervezet vagyonával kapcsolatos jognyilatkozatot csak a felszámoló tehet [Cstv. 34. § (2) bek. első mondat]. Ebben az eljárási szakaszban álláspontom szerint valójában – a kivételektől eltekintve – inkább a tulajdonosi jogok elvonásáról, mint korlátozásáról van szó. A hatályos Cstv. rendelkezései folytán megállapítható tehát, hogy már a felszámolási eljárás első szakaszában megvalósul a közösségi jogforrásban elvárt fentiekben vizsgált eljárási feltétel.

5. A felszámoló kijelölése

A Fizetéseképtelenségi rendelet tárgyi hatálya alá vonható eljárások negyedik és egyben utolsó ismérveként jelöli ki a közösségi jogforrás a felszámoló kirendelését. A felszámoló kirendelése az adós rendelkezési joga teljes vagy részleges elvonásának szükségszerű következményeként is felfogható. A felszámolóként szóba jöhető személyi kör fogalmát a közösségi jogforrás generálklauzulaszerűen, tágan határozza meg [EuFkR. 2. cikk b) pont]. Ennek értelmében felszámolónak minősül minden olyan személy vagy szervezet,

¹⁸⁵ Beiktatta a 2004. évi XXVII. törvény 48. §-a.

¹⁸⁶ A 2006. július 1. napjától hatályos 2006. évi VI. törvény 7. § (1) bek.

¹⁸⁷ Kivételes esetekben a Cstv. érintetlenül hagyja, illetve "visszaengedi" az adós részére a rendelkezési jogot [vö. Cstv. 41. §, 61. §]. Véleményem szerint a Cstv. 51. §-ában szabályozott kifogás előterjesztésére vonatkozó jogosultság nem értelmezhető az általános szabály alóli kivételként, mert a kifogás jogorvoslati eszköz, amely az

amelynek feladata a csődtömeg kezelése, értékesítése illetve az adós ügyleti tevékenységének ellenőrzése. A Fizetéseképtelenségi rendelet a "C." mellékletben kimerítő felsorolás útján nevesíti a közösségi jogi eszköz alkalmazásában felszámolónak minősülő személyeket. Ennek megfelelően szentesítést nyert, hogy a közösségi jogi aktus által felsorolt feladatköröket a bíróság is gyakorolhatja.

Annak érdekében, hogy az adott eljárás megfeleljen a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazásában a kollektív eljárás fogalmának – és ebből következően a közösségi jogforrás tárgyi hatálya alá tartozzék –, szükségszerű eljárásjogi követelmény a felszámoló kirendelése. E feltétel hiányában, közelebbről a felszámoló kirendelése nélküli eljárásra a Fizetéseképtelenségi rendelet nem alkalmazható.

A csődeljárásban a bíróság vagyonfelügyelőt rendel ki [Cstv. 14. § (1) bek., 6. § (4) bek.]. A vagyonfelügyelőt Magyarország vonatkozásában a Fizetéseképtelenségi rendelet "C." melléklete a közösségi jogforrás 2. cikk b) pontjának megfelelő felszámolónak minősíti.

A felszámolási eljárásban a bíróság a felszámolást elrendelő végzésben jelöli ki a felszámolót [Cstv. 27/A. § (1) bek.], aki szintén szerepel a közösségi jogforrás "C." mellékletében és ennek folytán a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazásában is felszámolónak minősül.

A felszámolási eljárás első szakaszában – ld. jelen fejezet 58-as lábjegyzet alatt – a hitelező indítványára lehetőség nyílt az ideiglenes vagyonfelügyelő kirendelésére [Cstv. 24/A. § (1) bek.]. Magyarország vonatkozásában azonban a közösségi jogi norma alkalmazásában figyelembe veendő felszámolók körében nem került még nevesítésre a Cstv.-ben szabályozott státusszal rendelkező ideiglenes vagyonfelügyelő. Annak ellenére nem, hogy az ideiglenes vagyonfelügyelőt a bíróság a biztosítási intézkedések alkalmazásával elérni kívánt célból [Cstv. 24/A§ (1) bek., (2) bek. a) és b) pont] és a felszámolók névjegyzékéből rendeli ki és a jogállására megfelelően alkalmazni kell a felszámolókra vonatkozó törvényi előírásokat [Cstv. 24/A§ (1) bek., (12) bek.].¹⁸⁸

A magyar fizetéseképtelenségi jogi szabályozás és a közösségi jogi norma rendelkezéseinek egybevetéséből az következik, hogy a Cstv. szerint kirendelt ideiglenes vagyonfelügyelő Magyarországon folytatott főeljárás esetén a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazásában nem minősülhetne felszámolónak a kötelező regisztráció hiányából adódóan. Ebből következően pedig intézkedési jogköre csak és kizárólag a Cstv.-ből nyerne létjogosultságot, a közösségi jogforrásban adott lehetőségekkel azonban nem élhetne. Így példának okáért nem kezdeményezhetne biztosítási intézkedést a más tagállamban található vagyontárgyakra nézve [vö. EuFkR. 38. cikk]. Véleményem szerint, amennyiben az ideiglenes felszámoló közösségi jogforrás "C" mellékletében történő regisztrációja kötelező lenne, akkor ennek hiánya azt eredményezné, hogy a Cstv.

adóst a fél eljárásjogi státuszából eredően [vö. Cstv. 6. § (4) bek.] illeti meg, nem pedig a vagyona feletti anyagi jogi hatalmasság, a rendelkezési jogból levezethetően.

ideiglenes vagyonfelügyelője indokolatlanul és alapvetően a hitelezők hátrányára nem élhetne az adós egy másik tagállamban elhelyezett vagyontárgyának a biztosítása és megőrzése érdekében olyan intézkedés kérelmezésének közösségi jogi normában foglalt felhatalmazáson alapuló jogosultságával, amely intézkedés az adott állam joga szerint is kérhető lenne. Ennélfogva az ideiglenes felszámoló "C" mellékletbe történő megnevezése nem szükséges, hanem a jogkörei gyakorlásához elegendő a Fizetéseképtelenségi rendelet 19. cikke analóg alkalmazása folytán az őt kirendelő határozat bemutatása.¹⁸⁹

A Fizetéseképtelenségi rendelet 38. cikke értelmében a közösségi jogforrás 3. cikk (1) bekezdése szerint joghatósággal rendelkező bíróságok – tehát a főeljárás bíróságai – ideiglenes felszámolót is kirendelhetnek. Ennek megfelelően a 3. cikk szerint joghatósággal rendelkező bíróságok az előzetes biztosítási intézkedésekre is joghatósággal rendelkeznek. Ebből következően a más tagállamokban található csődtömeg biztosítása érdekében a főeljárás ideiglenes felszámolója vagy a főeljárás bírósága előtt indítványozhat biztosítási intézkedéseket és az erről rendelkező határozatokat a többi tagállamban végrehajthatóvá nyilváníthatja [EuFkR. 25. cikk (1) bek. 4. mondat], vagy a csődtömeg biztosítására további lehetőség nyílik a Fizetéseképtelenségi rendelet 38. cikke alapján.

A közösségi jogi aktus lehetővé teszi a főeljárás ideiglenes felszámolója számára azt is, hogy közvetlenül a potenciális másodlagos eljárásokra joghatósággal rendelkező külföldi bíróságoknál kérelmezze a biztosítási intézkedéseket a mindenkor nemzeti jog szerint [EuFkR. 38. cikk]. Németország vonatkozásában a Fizetéseképtelenségi rendelet "C" melléklete – a jogalkalmazás során esetlegesen felmerülő kételyek feloszlátása végett – külön nevesíti az ideiglenes felszámolót. Ennek megfelelően a biztosítási intézkedésekre vonatkozó jogosítványok az ideiglenes fizetéseképtelenségi felszámolót is megilletik [InsO 21.§ (2) bek. 1. pont, 22.§]. A német fizetéseképtelenségi jogforrás a közösségi jogi aktus tételes szabályaival összhangban – a közösségi jogforrás preambuluma (16) pontjában kifejezésre jutott elvárásnak megfelelően – lehetőséget teremt a főeljárás megindítása előtt kirendelt külföldi ideiglenes felszámolónak a biztosítási intézkedés kezdeményezésére.¹⁹⁰ Amennyiben a főeljárás megindítása előtt külföldön ideiglenes felszámolót rendeltek ki, úgy annak kérelmére az illetékes fizetéseképtelenségi bíróság elrendelheti a belföldi másodlagos eljárás által felőlelt vagyon biztosítására szükséges biztosítási intézkedéseket [InsO 344.§ (1) bek].

A fenti összefüggésekből véleményem szerint megállapítható, hogy a magyar fizetéseképtelenségi jogi szabályozás még nem ismerte fel és nem deklarálta egyértelműen a jogalkalmazók számára az ideiglenes vagyonfelügyelő biztosítási intézkedésként való alkalmazhatóságának jelentőségét, különösen a nemzeti határokon túl elhelyezett adós vagyontárgyaira nézve. Ennélfogva a Cstv. hallgat a közösségi jogi norma adta lehetőségekről, ebből következően pedig ösztönzi az adóst a "kreatív" határokon átlépő

¹⁸⁸ vö. dolgozat VII. fejezet 5. 2. 1. pont.

¹⁸⁹ vö. Jelentés 263. pont, DUURSMAN-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, 38. cikk 3 pont, HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1508. old, 248 pont, PAULUS: *Europäische Insolvenzordnung, Kommentar* (2006), 1783. old, 5 pont.

¹⁹⁰ HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1508. old, 248 pont, PAULUS: *Europäische Insolvenzordnung, Kommentar* (2006), 1784. old, 12 pont.

vagyonkihelyezésre [ún. forum shopping vö. EuFkR. preambulum (4) pont], és csorba tükröt tart a hitelezők elé, mert alapvetően sérül a nemzethatárokat átlépő európai fizetésképtelenségi jog rangjára emelt hitelezők egyenlő elbánásának elve.

Álláspontom szerint a belső nemzeti jogforrás hallgatása a jövőbeli esetleges fizetésképtelenségi ügyben hitelezői minőségbe lépő külföldi befektetők számára azt az üzenetet is hordozhatja, hogy a magyar gazdasági környezet krízishelyzet esetén közvetlenül alkalmazandó és kötelező közösségi jogi normában nyert felhatalmazás ellenére nem megfelelően jeleníti meg a garanciákat. Ez pedig véleményem szerint alapvetően befolyásolhatja a nemzetgazdaság egészére kiható gazdasági megfontolásokat és elhatározásokat.

Hatályos fizetésképtelenségi törvényünk az ún. két-bemenetelű eljárási modellt alkalmazza, amelynek megfelelően két külön eljárás kezdeményezhető a fizetésképtelenségi helyzet orvoslására. A csőd- és a felszámolási eljárások között azonban nincs reális közvetítő kapocs, mert a csődeljárás sikertelensége eleve ellehetleníti a felszámolás sikerét. A csődeljárás eredménytelensége idővesztést okoz, amely alatt a vagyon elértéktelenedik és kárba vész a hitelezők között felosztható csődtömeg. Nem marad más csak eljárási költség, és hiú ábránd marad a reorganizáció. A csődeljárás sine qua nonját adó egyezség a felszámolási eljárás folyamatában is megköthető. Bármelyik nemzeti fizetésképtelenségi eljárási típus vonatkozásában elmondható, hogy az egyezségkötésnek csak akkor van realitása, ha az eljárás szereplőit a kompromisszum keresés során valóságos gazdasági megfontolások vezetik. A jövőben kialakítani kívánt egy-bemenetelű nemzeti fizetésképtelenségi eljárás üdvözlendő az európai fizetésképtelenségi jog fejlődéstörténetére is figyelemmel, amely az óvatos egységesítésben látja a Közösség piacának hatékony védelmét. Mindemellett azonban törekedni kell a közösségi jogforrásban nyert felhatalmazások alapján a jelen fejezet által feltárni kívánt összefüggések tükrében olyan eljárási szabályok kialakítására, amelyek a nemzeti belső piac hatékony és megfelelő működését is szavatolják. A gyorsaság és rugalmasság követelményét nem csupán közösségi érdekeket szem előtt tartva kell teljesíteni, hanem ez kívánatos nemzeti szinten is. Ennélfogva véleményem szerint megoldást jelentene, ha már a kérelem előterjesztésekor moratórium alá kerülne az adós és egyúttal kirendelnék az ideiglenes vagyonfelügyelőt. Így a nemzeti gyorsaság közösségi elsőbbséggel is párosulhatna.

V. Az európai fizetésképtelenségi eljárás típusai

1. Az egyes eljárásokról általában

A közösségi jogforrás a határokon átlépő fizetésképtelenségi eljárás két fő típusát hívta életre: a főeljárást [EuFkR. 3. cikk (1) bek.] és a területi eljárásokat. A területi eljárásokat további két típusra tagolja, így megkülönbözteti a másodlagos eljárást [EuFkR. 3. cikk (2) és (3) bek.] és a partikuláris eljárást [EuFkR. 3. cikk (2) és (4) bek.].

A *főeljárás* az adós Európai Unió területén lévő teljes vagyonára kiterjedő egyetemes hatállyal felruházott fizetésképtelenségi eljárás [EuFkR. preambulum (12) pont], amelynek megindítására azon tagállam nemzeti jogszabályai értelmében¹⁹¹ hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságai nyernek joghatóságot, ahol az adósnak a fő érdekeltségeinek középpontja van [EuFkR. preambulum (13) pont]. A Fizetésképtelenségi rendelet alkalmazásában a főeljárás exkluzivitása érvényesül, mert egy és ugyanazon adós ellen a Közösség területén csakis egyetlen egy főeljárás indítható meg.¹⁹²

A területi eljárások gyűjtőfogalma valamennyi, a joghatásaiban területileg korlátozott fizetésképtelenségi eljárást felöleli [EuFkR. 3. cikk (2) bek.]. Ennek megfelelően területi eljárás alatt értendő mind a közösségi jogi aktus 3. cikk (3) bekezdése szerinti függő területi eljárás (másodlagos eljárás), mind a 3. cikk (4) bekezdésében szabályozott független területi eljárás (partikuláris eljárás).¹⁹³ A *másodlagos eljárás* megindítására az adós telephelye [EuFkR. 2. cikk h) pont] szerinti tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal feltéve, hogy a fő érdekeltségek középpontja a Közösség területén található [EuFkR. preambulum (14) pont].¹⁹⁴ Ennek megfelelően másodlagos eljárás mindazon területi eljárás, amelyet a főeljárás megindítását követően kezdeményeznek.¹⁹⁵ Ez a típusú eljárás a megindítása szerinti tagállam területén lévő vagyona korlátozódik [EuFkR. 3.

¹⁹¹ EuFkR. preambulum (15) pont, HUBER: 140. old. DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk II. 6. pont,

¹⁹² DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Vorbemerkung, VII., 35. pont, 3. cikk II. 6. pont, BALZ: ZIP 1996, 949. old., LEIBLE/STAUDINGER:KTS 2000, 545. old., VOGLER: Die internationale Zuständigkeit für Insolvenzverfahren, ZIK 2001, 189. old., HUBER: i. m. 143. old.

¹⁹³ Gazdasági- és Szociális Bizottság állásfoglalása, ABIEG Nr. C 75/1., DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Vorbemerkung, VII., 36. pont, 3. cikk II., 7. pont, HUBER: i. m. 141, 142. old.

¹⁹⁴ DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk II. 7. pont

¹⁹⁵ A partikuláris eljárás tágabb, illetve szűkebb értelmezésére tekintettel ez az eljárási típus másodlagos partikuláris eljárásnak is jelölhető in: DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, Vorbemerkung VII. 37. pont, 3. cikk II. 8. pont

cikk (2) és (3) bek.] és a főeljárás joghatásainak felfüggesztésére vezet [EuFkR. 17. cikk (1) bek., 18. cikk (2) bek.].

A 3. cikk (2) és (4) bekezdései alapján szabályozott független¹⁹⁶ területi eljárás, a *partikuláris eljárás* joghatásaiban ugyan megegyezik a másodlagos eljárással, azonban az alapvető különbség e két eljárástípus között az, hogy míg a másodlagos eljárást a főeljárást követően, addig a partikuláris eljárást a főeljárás előtt, vagy anélkül indítják meg.¹⁹⁷ A Fizetéképtelenségi rendelet a partikuláris eljárások számát a lehető legkisebb mértékre kívánja szorítani [EuFkR. preambulum (17) pont] és a főeljárás megindítását követően előírnyozza ennek az eljárástípusnak a másodlagos eljárássá történő átalakítását [EuFkR. 36. és 37. cikk].

A közösségi jogforrás magyar fordítása a dolgozat által partikuláris jelzővel illetett területi eljárást pusztán a 3. cikk (2) bekezdésében foglaltakra hivatkozással területi eljárásnént jelöli meg, míg a magyar bírói gyakorlat¹⁹⁸ ezt az eljárástípust “elsődleges területi eljárás”-nak nevezi. Véleményem szerint árnyaltabb, és egyúttal egyértelműbben utal a dolgozatban alkalmazott “partikuláris” jelző használata a Fizetéképtelenségi rendeletben szabályozott eljárások közötti különbségtétel szükségességére. Az “elsődleges” jelző félrevezető, különös figyelemmel arra, hogy a közösségi jogforrás szabályozási koncepciójában az elsődlegesség a főeljárás által kisajátított jelző¹⁹⁹, másfelől a partikuláris eljárás nem a másodlagos eljáráshoz, hanem a főeljáráshoz mérten nyer csupán inkább időbeli elsőbbséget, mint elsődlegességet. A “partikuláris” szó latin eredetű, amely az egyetemessel ellentétben, részleges, szűkkörű, helyi érdeket vagy szempontot juttat kifejezésre²⁰⁰, így egyértelműen kifejezi a független területi eljárás sajátosságait, és ismérveit. E megfontolások miatt alkalmazza a dolgozat az alábbiakban a független területi eljárás megnevezésére a “partikuláris eljárás” kifejezést.

¹⁹⁶ Ezt a jelzőt használja Balz, amikor a közösségi jogforrás 3. cikk (4) bekezdésében szabályozott területi eljárást izolált területi eljárásnak nevezi vö. BALZ: *ZIP* 1996, 949. old., valamint HUBER: i. m. 142. old.

¹⁹⁷ HUBER: i. m. 142. old., DUURSMÁ-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk II. 9. pont, BALZ: *ZIP* 1996, 949. old.

¹⁹⁸ Fővárosi Bíróság 9.Fpk. 01-04-002909/18. sz. végzés, 9.Fpk. 01-07-000715/8. sz. végzés.

¹⁹⁹ vö. dolgozat II. 3. pont.

²⁰⁰ JUHÁSZ, SZŐKE, O. NAGY, KOVALOVSKY (szerk.): *Magyar Értelmező Kéziszótár* (1992), 1089. old, ZIGÁNY (főmunkatárs): *Idegen szavak és kifejezések kézisótára* (1994), 580. old.

2. A főeljárás

A főeljárás általában egyetemes hatályú fizetéseképtelenségi eljárás, amely az adós Közösség területén lévő teljes vagyont felöleli függetlenül attól, hogy az egyes vagyontárgyak az eljárás megindításának időpontjában a főeljárás szerinti állam vagy más tagállam területén vannak. A főeljárás a lex fori concursus szerint közösségszerte érvényesíti joghatásait [EuFkR. 16. és 17. cikk]. A tagállamok nemzeti fizetéseképtelenségi anyagi- és eljárási jogi szabályaiból kitűnő jelentős eltérések, valamint különböző jogpolitikai megfontolások azonban a főeljárás joghatásai kiterjesztésének korlátozását indokolják [EuFkR. preambulum (19) pont], ennél fogva a főeljárás univerzalitása megtörik. Ilyenfajta korlátozásként foghatók fel a másodlagos, illetve a partikuláris eljárás megindításának lehetőségei²⁰¹, valamint a közösségi jogforrás 5-15. cikkeiben deklarált különleges szabályok, mint kivételek.

A főeljárás az adós megmentését célzó eljárásként, illetve felszámolási eljárásként egyaránt megindítható [vö. EuFkR. "A" és "B" melléklete], az eljárás kezdeményezők körét pedig annak a tagállamnak a nemzeti joga jelöli ki, amelyben az adós fő érdekeltségeinek középpontja van [lex fori concursus generalis EuFkR. 4. cikk].

2. 1. A fő érdekeltségek középpontja²⁰²

A Fizetéseképtelenségi rendelet 3. cikk (1) bekezdése értelmében annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek joghatósággal a főeljárás megindítására, ahol az adós fő érdekeltségeinek középpontja van. A fő érdekeltségek középpontjának fogalmát a közösségi jogforrás 3. cikk (1) bekezdése nem határozza meg, hanem a preambulum (13) pontja utal néhány kulcsfontosságú ismervre, ezért némi értelmezési játékteret enged.²⁰³ Ennek megfelelően az a hely irányadó a főeljárás megindítását megalapozó joghatósági ok megállapítására, ahol az *adós érdekeltségeinek kezelését rendszeresen és ennek*

²⁰¹ A főeljárás megindításához a lex fori concursus alapján kötődő joghatásokat felfüggeszti a másodlagos eljárás fizetéseképtelenségi joga [EuFkR. 3. cikk (3) bek., 17. cikk (1) bek.]. Másfelől a másodlagos eljárás nem csupán korlátja, hanem segítője is a főeljárásnak [EuFkR. preambulum (19) pont]. Így különösen a másodlagos eljárás arra is lehetőséget teremt, hogy a fizetéseképtelenségi tömeghez tartozó és a közösségi jogforrás 5. cikke értelmében harmadik személyi jogaival terhelt, ezért a főeljárásban a főfelszámoló általi felhasználásra megközelíthetetlen vagyontárgyakhoz a főeljárás felszámolója hozzáférjen [vö. EuFkR. 35. cikk].

²⁰² "centre of main interests", COMI

²⁰³ vö. HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.) 3. cikk, 46 pont, LAUTENBACH: Eröffnung eines Hauptinsolvenzverfahrens in Deutschland trotz vorherigem Antrag in England, Anmerkung zu AG Mönchengladbach, 2004.04.27-i határozat, NZI 2004, 383, 386. old.

megfelelően harmadik személyek részéről megállapíthatóan végzi. Fizetéseképtelenség esetén ugyanis meghatározott veszély forog fenn, emiatt lényeges, hogy a joghatóság olyan helyhez kötődjön, amelyet az adós potenciális hitelezői ismernek, és ennek folytán a jogi kockázatukat mérlegelhetik.²⁰⁴ Társaság és jogi személy esetében a közösségi jogforrás ezen túlmenően a 3. cikk (1) bekezdés 2. mondatában megdönthető vélelmet állít fel, amely értelmében a fő érdekeltségek középpontja a létesítő okirat szerinti székhely. A jogirodalomban uralkodó vélemény szerint csak egy fő érdekeltségi középponttal rendelkezhet az adós.²⁰⁵

2. 1. 1. Történeti visszatekintés

A Fizetéseképtelenségi rendelet az adós fő érdekeltségeinek középpontja kapcsolóelv kijelölése az európai fizetéseképtelenségi joghatóság közel harminc éves fejlődésének záróakkordja. Az 1970-es tervezet a joghatósági szabályok kialakítása során az 1968-ban aláírt Brüsszeli Egyezmény alapján tájékozódott.²⁰⁶ Miként az 1970-es tervezet²⁰⁷, úgy az 1980-as tervezet²⁰⁸ is a 3. cikk (2) bekezdés első mondatában az adós üzleti középpontjáról, a “centre des affaires”-ről rendelkezett. E kapcsolóelv mellett szólt az 1980-as tervezethez készített Jelentés szerint, hogy ez a joghatósági ok kijelöli az adós gazdasági tevékenységének önálló és vitathatatlan központját és ezzel együtt figyelembe veszi a szerződő államok nemzeti jogának ismert jegyeit.²⁰⁹ Ezzel szemben a Jelentés szemet hunyt a legfőbb kritika felett. Az “üzleti középpont” a gazdasági tevékenység központjára utal, így a figyelmet elsősorban a kereskedők, társaságok és jogi személyek fizetéseképtelenségére irányította, míg a magán fizetéseképtelenségek (fogyasztói csőd) vonatkozásában zűrzavart okozott mintsem érthetőséget.²¹⁰ A tervezet szerzőinek felrötták, hogy nem utalnak a Brüsszeli Egyezmény 2. cikk (1) bekezdéséből eredő általános kapcsolóelvre, a lakóhelyre.²¹¹

²⁰⁴ Jelentés 75. pont.

²⁰⁵ vö. Jelentés 15, 73, 75. pont, DUURSMÁ-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk, 14-15 pont, KOLMANN: i. m. 283, 284. old, BALZ: ZIP 1996, 949. old.

²⁰⁶ CARTENS: i. m. 45. old.

²⁰⁷ megtalálható KEGEL (Hrsg.) in: *Vorschläge und Gutachten* (1988), 3-42. old.

²⁰⁸ KEGEL uo. 45-92. old.

²⁰⁹ Lemontey Jelentés in: KEGEL (Hrsg.) in: *Vorschläge und Gutachten* (1988), 113. old. és köv. old.

²¹⁰ CARTENS: i. m. 45, 46. old.

²¹¹ vö. CARTENS: i. m. 46. old.

Az 1984-es átvizsgált tervezet²¹² az 1980-as tervezet megoldását tartotta fenn. Az EU Tanácsának “Csődegyezmény” munkacsoportja végül az “adós fő érdekeltségei középpontja” fogalmat az 1990. évi zátonyra futott Isztambuli Egyezményéből²¹³ merítette, így azt végül az 1995. évi Egyezmény²¹⁴ 3. cikk (1) bekezdése deklarálta. A Fizetéképtelenségi rendelet az 1995. évi Egyezmény 3. cikk (1) bekezdését változatlan szöveggel, szó szerint átvette.

Az 1970-től 1984-ig terjedő időszak tervezetei az üzleti központot jelölték ki joghatósági okként, amelyet éles kritikával illetek a tanácskozások folyamán.²¹⁵ Szükségesnek mutatkozott egy új kapcsolódási jegy meghatározása, amely az önálló értelmezés számára megközelíthető, és amelynek a szó szerinti szövege a magánszemélyek fizetéképtelenségére is kiterjed. A Fizetéképtelenségi rendelet többek között ezen elvárásoknak is megfelelni kívánt az adós fő érdekeltségei középpontja kapcsolóelvének kijelölésével.²¹⁶

2. 1. 2. Fogalmi elemek

Az adós fő érdekeltségeinek középpontjához való kapcsolódás olyan jellegű kritérium megállapítását kívánja meg, amelyet az adós hitelezői megismerhetnek és megítélhetnek. Az adós potenciális hitelezői a fizetéképtelenség természetes kísérőjelenségeként feltűnő veszélyt csak akkor képesek mérlegelni, illetve kiszámítani, ha már az adós krízise előtt tudják, hol indul az adós vagyona fizetéképtelenségi eljárás és arra melyik anyagi fizetéképtelenségi jog az alkalmazandó.²¹⁷ A hitelezői érdekek védelmében, kockázatuk korlátozására a közösségi jogforrás az adós fő érdekeltségei középpontjaként jelölte ki azt a helyet, ahol az adós az érdekeltségeinek kezelését rendszeresen végzi és ez harmadik személyek részéről megállapítható [EuFkR. preambulum (13) pont]. A fő érdekeltségek középpontjának megfelel tehát mindazon hely, ahol az adós nyilvánvalóan és ezáltal harmadik személyek számára is felismerhetően folytatja az érdekeinek a kezelését²¹⁸ és

²¹² KEGEL uo. 417-447. old.

²¹³ Isztambuli csődegyezmény 1990.05.05.

²¹⁴ in: STOLL (Hrsg.): *Vorschläge und Gutachten* (1997), 3-31. old.

²¹⁵ CARTENS: i. m. 45. old.

²¹⁶ A közösségi jogforrás a “fő érdekeltségek középpontjának” joghatósági okként való meghatározásával a nemzetközi magánjoggal való összhangra törekedett, amelynek kollíziós normáinál a lehető legszorosabb kapcsolat alapelve az uralkodó vö. LEIBLÉ/STAUDINGER: *KTS* 2000, 543. old.

²¹⁷ Jelentés 75. pont.

²¹⁸ FRITZ/BÄHR: *DZWIR* 2001, 224. old., Jelentés 75. pont.

ahol ennek folytán az adós vagyonának jelentős része és a hitelezőinek többsége is fellelhető.²¹⁹

2.1.2.1. Az “érdekeltségek”

Az “érdekeltségek” fogalom használatával a rendeletalkotó kifejezésre juttatja, hogy a közösségi jogforrás nem csak kereskedelmi, ipari vagy szakmai működésre²²⁰, hanem a magánszemélyek tevékenységére is, azaz a fogyasztókra is kiterjed. Az “üzleti középpontra” való hivatkozással szemben az adós érdekeltsegeire való utalás tágabb, mert nem csak a társaságok, jogi személyek illetve a kereskedők fizetési képtelenségét veszi figyelembe. Másfelől e fogalom az ismert értelmezési deficitben szenved, jelentősége már nem olyan egyértelmű, mint az üzleti középönté.²²¹

A lehetséges érdekek száma nagy, és azok anyagi és nem anyagi természetűek egyaránt lehetnek.²²² A Fizetési képtelenségi rendelet az adós érdekeinek jellegére vonatkozóan sem a 3. cikk (1) bekezdésében, sem pedig a preambulum (13) pontjában nem nyújt kifejezett szabályozást. Mindemellett a történeti értelmezés rámutat arra, hogy az adós immateriális érdekei a fizetési képtelenségi eljárás megindítását nem befolyásolhatják.²²³ A 3. cikk rendszertani vizsgálata is azt mutatja, hogy a rendeletalkotó kizárólag az adós materiális érdekeltségeit vette figyelembe. A 3. cikk (2) bekezdése értelmében a partikuláris eljárás megindításához szükséges követelmény a telephely fennforgása valamely tagállamban. E kritériumból visszavezethető, hogy a 3. cikk (1) bekezdésének fizetési képtelenségi bírósága az adós “gazdasági tevékenységeiből” (vö. EuFkR. 2. cikk h pont) indul ki, így az érdekeltségeknek *materiális* jelleggel kell rendelkezniük.²²⁴ A közösségi jogforrás cél szerinti értelmezése megerősíti a fenti végkövetkeztetést. A fizetési képtelenségi eljárás haszna annál nagyobb, minél több vagyona van az adósnak ott, ahol az eljárást megindítják. Az adós vagyona pedig ott található, ahol a *gazdasági* érdekeltségeit kezeli.

²¹⁹ VOGLER: *ZIK* 2001, 189. old.

²²⁰ Jelentés 75. pont, VOGLER: *ZIK* 2001, 189, 191. old.

²²¹ CARTENS: i. m. 47. old.

²²² LEIPOLD: in: Stoll (Hrsg.): *Vorschläge und Gutachten* (1997), Zum künftigen Weg des deutschen Internationalen Insolvenzrechts (Anwendungsbereich, internationale Zuständigkeit, Anerkennung und Vollstreckung) 190. old.

²²³ A gazdasági aspektus a meghatározó vö. Jelentés 75. pont, Huber: i. m. 140. old., VOGLER: *ZIK* 2001, 189. old., DUURSMAN-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk, 13 pont.

²²⁴ CARTENS: i. m. 47. old.

2.1.2.2. A "fő"

A közösségi jogi aktus koncepciója szerint az adós vagyonára mindig csak egy főeljárás indul.²²⁵ A főeljárás egyediségét oly módon lehet biztosítani, hogy az arra vonatkozó joghatósági ok egyetlen egy ismertetőjegyhez kapcsolódik, amely csak egyszer teljesülhet. Előfordulhat azonban, hogy az adós különböző államokban több érdekeltségi ponttal rendelkezik. Ebben az esetben a hitelezők számára a fizetéseképtelenséggel járó kockázat többé már nem lenne kiszámítható, mert ismeretlen előttük, hogy a krízishelyzetben melyik anyagi fizetéseképtelenségi jog követel majd alkalmazást, ennél fogva a közösségi jogforrás alkalmazási területén nem kívánatos forum shopping többé már nem lenne kivédhető.

A rendeletalkotó számolt az adós több érdekeltségi középpontjának veszélyével. Azokra az esetekre, amikor az adós többféle tevékenységet különböző központból gyakorol, a "fő" jelző döntő szerepét deklarálta.²²⁶ Az adós két fő érdekeltségi középponttal nem rendelkezhet, mert nincs helye két főeljárás egymás melletti, párhuzamos lefolytatásának.²²⁷

2.1.2.3. A "rendszeresen"

Az adós érdekeltségi középpontjához kötődő kapcsolóelv olyan jellegű kritériumokat nevesít, amelyek alapján a hitelezők a kockázatukat csökkenthetik. Ezzel összhangban szükségszerű követelmény, hogy a közösségi jogforrásban deklarált követelmények bizonyos időtartamra valósuljanak meg. A 3. cikk (1) bekezdése értelmében az adós fő érdekeltségeinek középpontja egyfajta *folytonosságra* utal.²²⁸

2.1.2.4. A "kezelés"

A Fizetéseképtelenségi rendelet megalkotásáig vezető jogtörténeti források az adós érdekeltségi központjának meghatározásánál nem jelölték meg azt a helyet, amelyhez az adós egyes érdekeltségei kötődhetnek. A közösségi jogi aktus az adós érdekeltségeit oly

²²⁵ Jelentés 15. és 73. pont.

²²⁶ Jelentés 75. pont, FRITZ/BÄHR: *DZWIR* 2001, 221, 224. old., KOLMANN: i. m. 284. old., DUURSMAN-KEEPLINGER: *EuFkR.-Komm.*, 3. cikk, 13. pont.

²²⁷ vö. dolgozat II. 4.1. pont.

²²⁸ CARTENS: i. m. 49. old.

módon súlyozza, hogy irányadónak azt a helyet tekinti, ahol az adós az érdekeltségeit kezeli. Ennek alapvető indoka egyfelől az volt, hogy az érdekeltségeit egyébként mindenki kezeli²²⁹, másfelől az érdekeltségek kezelési helyéhez való kötődés harmadik személyek számára objektív módon érzékelhető és megismerhető. Ennélfogva az érdekeltségek kezelésének helye nem az adós operatív ügyletei lebonyolításának, illetve nem a termékei előállításának helyével azonos. Ez a fogalom a vállalkozás tevékenységének egyfajta minőségére utal. A fő érdekeltségek középpontjának kijelölése során relevanciával annak feltárása bír, hol található az operatív vezetés²³⁰, hol gyakorolják az ellenőrzési jogköröket, hol folyik a pénzügyek központi kezelése, vagy hol fejt ki ténylegesen a tevékenységét az adós szerződést kötő, szervezeti, illetve jogügyleti képviselője.²³¹ Társaság, illetve jogi személy esetén összességében az a hely az irányadó, ahol a napi ügyletek lebonyolításához utasítást adó *legfőbb ügyvezetés* illetékes tagjai találhatóak.²³² Az adós üzemi, illetve termék-előállítási helye éppúgy lényegtelen, mint az a hely, ahol a vezető szerv belső akarat-elhatározása végbemegy, vagy ahol az alárendelt igazgatási feladatok, mint a könyvelés és adminisztráció folyik.²³³

2.1.2.5. Harmadik személyek általi megállapíthatóság

A főeljárásra megindítására irányadó joghatósági ok olyan helyhez kötődik, amely harmadik személyek részéről felismerhető, illetve megállapítható. Harmadik személyek a preambulum (13) pontja értelmében elsősorban a fizetésektelen adós hitelezői, akik a megismerhető érdekeltségi középpont folytán a vonatkozó *lex fori concursus* alapján járhatnak el.²³⁴ Arra vonatkozóan a norma nem tartalmaz utalást, hogy a megállapíthatóság mindegyik hitelezői csoporttól azonos mértékben, vagy pedig bizonyos hitelezői körtől valamilyen mértékben elvárt kritérium.²³⁵ A tőkepiaci befektetők számára a konszern kapcsolatokkal rendelkező társaság stratégiai vezetése könnyebben megállapítható, mint az áruhitelező számára. A valamennyi hitelező részéről való

²²⁹ Lemontey Jelentés in: KEGEL (Hrsg.) in: *Vorschläge und Gutachten* (1988), 115. old.

²³⁰ "Azon múlik, hol van a fej, nem az izmok." in: TIRADO: Die Anwendung der Europäischen Insolvenzverordnung durch die Gerichte der Mitgliedstaaten, *GPR* 2005, 44. old.

²³¹ HERCHEN: Aktuelle Entwicklungen im Recht der internationalen Zuständigkeit zur Eröffnung von Insolvenzverfahren: Der Mittelpunkt der (hauptsächlichen) Interessen im Mittelpunkt der Interessen, *ZInsO*, 2004, 827. old.

²³² VALLENDER: Aufgaben und Befugnisse des deutschen Insolvenzrichters in Verfahren nach der EuInsVO, *KTS* 2005, 292. old., HAUBOLD in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.) 1449. old, 49 pont.

²³³ PAULUS: *Europäische Insolvenzverordnung, Kommentar* (2006), 1663. old, 8 pont.

²³⁴ vö. GA Jacobs, 118. sz., 2005.09.27-i záróindítvány, Rs. 341/04.

²³⁵ Ennek megvilágítására sem az Európai Bíróság ítélete, sem pedig a GA Jacobs Parmalat/Eurofood fizetésektelenségi ügyben előadott záróindítványa nem tartalmaz utalást.

megállapíthatóság ennél fogva nem reális követelmény.²³⁶ Helytelen a megállapíthatóság kritériumának formális felfogása, inkább azokat a körülményeket kell feltárni, amelyek a *hitelezők többsége számára* megállapíthatóak voltak.

Az adós számára is fontos annak ismerete, hogy hol található a fizetési képtelenségi bírósága. Emiatt a preambulum (13) pontjának megfogalmazását a szó szerinti szövegen túl úgy kell értelmezni, hogy a fő érdekeltségek középpontja mind a hitelezők, mind az adós számára megismerhető, illetve ott kell legyen, ahová az adós fő érdekeltségeinek középpontja a konkrét esetben kötődik.²³⁷

2. 2. A vélelem

A főeljárást annak a tagállamnak a bíróságai indíthatják meg, ahol az adósnak fő érdekeltségi középpontja van. Társaságok és jogi személyek esetében a közösségi jogforrás megdönthető vélelmet állít fel, így ellenkező bizonyításig a létesítő okirat szerinti székhelyet kell a fő érdekeltségek középpontjának tekinteni [EuFkR. 3. cikk (1) bekezdés 2. mondat]. A Fizetési képtelenségi rendelet az adós fő érdekeltségeinek középpontját olyan helyként írja le, ahol az adós érdekeltségeinek kezelését rendszeresen végzi, és ez harmadik személyek részéről megállapítható [EuFkR. preambulum (13) pont]. Kétséges azonban, hogy a létesítő okirat szerinti székhely ezt a követelményt valóban minden esetben teljesíti.²³⁸

A közösségi jogforrás vélelméből emiatt csak izolált vizsgálódás esetén olvasható ki a nemzetközi társasági jog bejegyzési elvéhez való igazodás.²³⁹ A preambulum (13) pontjába foglalt követelmények inkább az adós *valóságos* vagyongazdálkodása és érdekeltségei *tényleges* igazgatása helyére utalnak, ahol a szervezet vezetésének alapvető döntései kívülről is megállapíthatóan, az állandó ügyvezetési aktusokban nyilvánulnak meg.²⁴⁰ Ennyiben a Fizetési képtelenségi rendelet a székhely-elvet követi.²⁴¹ A társaságok

²³⁶ vö. HUBER: *Der deutsch-englische Justizkonflikt*, in: FS für Heldrich, 690. old.

²³⁷ CARTENS: i. m. 50. old.

²³⁸ LEIBLE/STAUDINGER: *KTS* 2000, 544. old, LÜKE: i. m. 275, 288. old., SABEL: Hauptsitz als Niederlassung im Sinne der EuInsVo, *NZI*, 3/2004, 126. old, NEMESSÁNYI: A székhely elv alkonya? *Európai Jog* 2003. évi 6. szám, 16. old.

²³⁹ CARTENS: i. m. 64. old. vö. NEMESSÁNYI: *Európai Jog* 2003, 6. sz., 16. old. és köv. old.

²⁴⁰ CARTENS: i. m. 64. old.

²⁴¹ Jelentés 75. pont, GOTTWALD: *Grenzüberschreitende Insolvenzen – Europäische und weltweite Tendenzen und Lösungen* (1997), 19. old. és köv. old., LEIBLE/STAUDINGER: *KTS* 2000, 544. old., vö. DUURSMAN-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk, 14 pont, FRITZ/BÄHR: *DZWIR* 2001, 224. old.

és a jogi személyek elleni fizetéseképtelenségi eljárás megindítására vonatkozó joghatósági szabályok a fentiekkel összhangban oly módon értelmezhetőek, hogy annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek joghatósággal az eljárásra, amelyben a társaság, illetve a jogi személy tényleges vagyionkezelési, igazgatási székhelye van [EuFkR. 3. cikk (1) bekezdés 1. mondat]. Ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell, hogy ez a hely valójában a létesítő okirat szerinti vagyionkezelési székhely.²⁴²

A közösségi jogi aktus megfogalmazása annyiban egyértelműnek tekinthető, hogy egyedül egyetlen egy állam bíróságainak teremt joghatóságot, ennek megfelelően alternatív joghatósági okokat a közösségi jogi aktus nem alapít.²⁴³

2. 3. Vélelem és bizonyítás

Az eljárásjogi irodalom e megdönthető vélelemmel összefüggésben különösen a bizonyításra vonatkozó kérdések özönét zúdította a jogalkalmazókra. A fizetéseképtelenségi bíróság a főeljárás megindítását megalapozó joghatósági okot hivatalból köteles vizsgálni.²⁴⁴ A joghatóság hivatalból eredő vizsgálati kötelezettsége ennél fogva szükségszerűen felöleli az érdekeltségi középpont felkutatásának kötelezettségét is.

A fenti összefüggések miatt a Fizetéseképtelenségi rendelet 3. cikk (1) bekezdés 2. mondata alapján felállított megdönthető vélelem némi zavart okoz.²⁴⁵ A jogforrások vélelem nyomán felmerülő talán legfontosabb eljárásjogi kérdés az, hogy az ellenkező bizonyítása kit terhelő kötelezettség, avagy kit illető jogosultság.

2. 3. 1. Vélelem és a hivatalbóli bizonyítás

A főeljárást megalapozó joghatósági ok vizsgálata körében szükségképpen megállapítást nyer a fő érdekeltségek középpontjának helye. A fizetéseképtelenségi bíróság

²⁴² CARTENS: i. m. 64. old.

²⁴³ DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk 15. pont, KOLMANN: i. m. 283. old., BALZ: ZIP 1996, 949. old., Jelentés 15., 73., 75. pont, SMID: i. m. 40. old, 10 b) pont, LEIBLE/STAUDINGER: KTS 2000, 542. old.

²⁴⁴ A joghatóság hivatalból történő vizsgálatát a Fizetéseképtelenségi rendelet nem deklarálja kifejezetten. Tekintettel azonban arra, hogy e közösségi jogi aktus a "kölcsonös bizalom" elvére épül és a bíróság eljárás megindításáról szóló határozatának egy másik tagállamban történő elismerése és végrehajtása során csak rendkívül szűk körben vizsgálható felül a határozatot hozó bíróság joghatósága, az eljárás minden szakaszában hivatalból kell vizsgálni a joghatóságot in: KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 279. old, 432 pont, NAGY: in *Polgári eljárásjogi szabályok az Európai Unió jogában*, szerk: Wopera/Wallacher (2006), 270. old.: GEIMER: *Internationales Zivilprozessrecht* (2005), 1074. old, 3469 pont vö. InsO 5.§ (1) bek., PAULUS: *Europäische Insolvenzverordnung, Kommentar* (2006), 1666. old.15 pont.

²⁴⁵ SMID: i. m. 60. old.

joghatóságának vizsgálatára hivatalból köteles, amely során megdőlhét a közösségi jogforrásból eredő vélelem. A hivatalból elvégzett vizsgálat módjára nézve a közösségi jogforrás bizonyos játékeret enged a tagállamoknak. A nemzeti jog kétféle úton járhat: vagy a nyomozati elvet érvényesíti, vagy az érintett feleket kötelezi a bíró a joghatóság megállapításához szükséges tények és bizonyítékok szolgáltatására.²⁴⁶

A vélelem megdöntésének lehetősége a német jogirodalom egyes szerzői szerint feloldja a fő érdekeltségek középpontja vizsgálatának hivatalból eredő kötelezettségét, mert a vélelem a bíróságok tehermentesítését szolgálja. A bíróság a 3. cikk (1) bekezdés 2. mondata alapján abból indul ki, hogy mindaddig, amíg bizonyítást nem nyer az ellenkezője, a fizetéképtelen társaság fő érdekeltségeinek középpontja a létesítő okiratba foglalt székhely.²⁴⁷

A többség ezzel szemben egyértelműen azt hangsúlyozza, hogy a közösségi jogforrásból eredő vélelem a bírót nem menti fel azon kötelezettsége alól, hogy az adós fő érdekeltségei középpontjának megfelelő hely hollétét hivatalból felderítse, illetve kutassa (nyomozati elv).²⁴⁸

Az InsO 5. § (1) bekezdés első mondata a német bíróságok kötelezettségeként deklarálja valamennyi olyan körülményt felkutatását, amelyek relevanciával bírnak a fizetéképtelenségi eljárás szempontjából. E tények körébe tartoznak a joghatóságot megalapozó körülmények.

A bíróság hivatalból eredő vizsgálati kötelezettsége azonban nem korlátlan. A Fizetéképtelenségi rendelet vélelmi szabálya kizárólag azokban az esetekben érvényesül, amikor az eljáró bíróságban megalapozott kétely merül fel²⁴⁹ arra vonatkozóan, hogy a létesítő okirat szerinti székhely és a fő érdekeltségek középpontja ugyanazon a helyen

²⁴⁶ vö. dolgozat jelen fejezete 51-es lábjegyzet, KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 279. old, 432 pont.

²⁴⁷ A Lemontey Jelentés abból indul ki, hogy a tényleges székhely és az üzleti középpont egybeesik [Lemontey Jelentés 115. oldaltól]. Ezt követően azonban félreérthetően úgy fogalmaz, hogy ez "szükség esetén is hivatalból vizsgálható" [Lemontey Jelentés in: KEGEL (Hrsg.) in: *Vorschläge und Gutachten* (1988), 116. old.].

²⁴⁸ SMID: Vier Entscheidungen englischer und deutscher Gerichte zur europäischen internationalen Zuständigkeit zur Eröffnung von Hauptinsolvenzverfahren, *DZWIR* 2003, 397, 399. old., HUBER: i. m. 141. old., KOLMANN: i. m. 285. old., GOTTWALD: i. m. 20. old. és köv. old., SMID: i. m. 41. old, 13 pont, VOGLER: *ZIK* 2001, 189. old. A vélelem a joghatóságot megalapozó körülményekre vonatkozó nyomozati elv (InsO 5. § (1) bek.) ellenére megkönyíti a bíróságok életét in PAULUS: *Europäische Insolvenzverordnung, Kommentar* (2006), 1666. old, 15 pont.

²⁴⁹ A kétely felmerülésére okot adó körülményekről ld. PAULUS: *Europäische Insolvenzverordnung, Kommentar* (2006), 1667. old, 16 pont.

van. Alapos kétely felmerülése esetén a bíróság az őt (is) terhelő bizonyítási kötelezettség teljesítése érdekében a kérelem előterjesztőjét további bizonyítékok előterjesztésére hívhatja fel.²⁵⁰

Amennyiben az eljárás megindítása iránti kérelmet a létesítő okirat szerinti székhely államában terjesztették elő – és semmi nem támasztja alá a létesítő okirat szerinti székhely és az érdekeltségek kezelése tényleges helyének egymástól való elkülönülését –, akkor a bíróság a létesítő okirat szerinti székhely és a COMI azonosságának vélelme alapján megállapítja a joghatóságát. Ha tehát sem az adós, sem az eljárás egyéb résztvevőinek előadásából, sem a médiából, illetve egyéb iratokkal alátámasztható körülményekből, adatokból nem származik olyan bizonyíték, amely a 3. cikk (1) bekezdés 2. mondatának helytállóságát megdöntené, úgy a bíróság további kutakodásra nem köteles. Ha pedig a létesítő okirat szerinti székhelytől eltérő tagállam bíróságánál kezdeményezik az eljárást, úgy egyébként is olyan körülmények forognak fenn, amelyek a bíróság joghatóságának alapos vizsgálatára ösztönöznek.²⁵¹

2. 3. 2. Vélelem és a felek bizonyítási kötelezettsége

Jogforrásból eredő, illetve levezethető²⁵² kötelezettség alól csakis jogszabályi rendelkezés adhat felmentést. A Fizetéseképtelenségi rendelet vélelmi szabálya véleményem szerint nem minősül ilyen kivételes rendelkezésnek, ezért téves összemérni a vélelemből fakadó lehetőséget a jogforrásból eredeztethető kötelezettséggel. A határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben véleményem szerint e vélelem inkább kiegészít, mintsem kiolt. Olyan értelemben fogható fel a bíróság “tehermentesítéseként”, hogy lehetővé teszi a felek számára a bizonyítás terén való aktív közreműködést, amely segíti a bíróságot az őt is terhelő vizsgálati kötelezettség teljesítésében.²⁵³

²⁵⁰ PAULUS: *Europäische Insolvenzverordnung, Kommentar* (2006), 1666. old, 15 pont, A bíróságnak akkor kell hivatalból kutakodnia (nyomozati elv), ha adatok merülnek fel arra vonatkozóan, hogy a létesítő okirat szerinti székhely és a COMI nem esik egybe in: HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.) 1448. old, 47 pont, HUBER: i. m. 141. old, DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk 25 pont.

²⁵¹ DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk 25. pont.

²⁵² vö. dolgozat jelen fejezete, 51-es lábjegyzet, DUURSMA-KEEPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk, GEIMER: i. m. 1074. old, 3469 pont, NAGY: in: Polgári eljárásjogi szabályok az Európai Unió jogában, szerk: WOPERA/WALLACHER (2006), 270. old.

²⁵³ vö. CSÖKE: A határokon átnyúló fizetéseképtelenségi eljárások I., *Céghírnök* 2003. évi 8. szám, 14. old, CSÖKE: A határokon átnyúló fizetéseképtelenségi eljárások II., *Céghírnök* 2003. évi 9. szám, 5. old.

Csődeljárásunk tekintetében a Cstv. 8. § (2) bekezdése kimerítő felsorolásban nevesíti a csődkérelem mellékleteit. Amennyiben a csődkérelem nem tesz eleget a csődjogi kódexben elvárt adatközlésnek, akkor a bíróság hiánypótlásra hívja fel az adós vezetőjét. Ennek eredménytelensége a csőd eljárás megszüntetésének eljárásjogi következményével jár [Cstv. 8. § (3) bek., 10. § (1) bek. b) pont]. Hiányosságai miatt már a Fizetéseképtelenségi rendelet hatálybalépését megelőzően komoly kritika érte a csődkérelem tartalmi elemeiről rendelkező taxatív felsorolást, mert az olyan, a törvény egyéb rendelkezéseiből következően szükség iratok megjelölését nem tartalmazza, amelyek nélkül a csőd eljárást lefolytatni nem lehet.²⁵⁴

A felszámolási eljárás megindítására irányuló kérelem kellékeit a törvény külön nevesíti az adós, illetve a hitelező vonatkozásában. Az adós által kezdeményezett eljárás esetén a csődkérelem tartalmára vonatkozó rendelkezések megfelelően irányadóak [Cstv. 23. § (1) bek., 8. § (1) és (2) bek.], míg a hitelező felszámolási kérelmének kellékeiről a csőd kódex külön rendelkezik oly módon, hogy kifejezetten deklarálja a hitelező bizonyítási kötelezettségét [Cstv. 24. § (1) bek.]. Amennyiben a felszámolási kérelem nem felel meg a törvényi rendelkezéseknek, úgy azt a bíróság érdemi vizsgálat nélkül elutasítja [Cstv. 25. § (1) bek.].

A nemzeti fizetéseképtelenségi eljárásaink kezdeményezésére irányuló kérelemnek a Cstv.-ben meghatározott követelményeknek túl eleget kell tennie a polgári perjogi kódex megfelelő alkalmazása folytán a Pp. 121. §-ában foglaltaknak is [Cstv. 6. § (3) bek.]. A Pp. 121. §-a azonban nem nevesíti a határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben irányadó joghatósági okokat megalapozó releváns körülményeket. Még a joggyakorlat sem tekinti a hitelezői felszámolási kérelem kötelező kellékeinek az adós azon adatait, amelyek az adós beazonosításához, a bíróság illetékességének megállapításához szükségesek, hanem azok felderítését és bejelentését csupán ajánlottak minősítik az eljárás gyorsítása érdekében.²⁵⁵

A fenti jogszabályhelyek pontosítása véleményem szerint elodázhatatlan tekintettel arra, hogy a közösségi jogi aktus a határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben európai joghatósági rendszert állított fel, amely az eljáró bíróság hivatalból eredő vizsgálati

²⁵⁴ CSÖKE (szerk.): A csődtörvény magyarázata (2003), 122. old, írta: SERÉNYI.

²⁵⁵ CSÖKE (szerk.): A csődtörvény magyarázata (2003), 273, 274. old, írta: HORVÁTH .

kötelezettségét vonta maga után. Az eljárás kezdeményezésére irányuló kérelem kötelező tartalmi elemei meghatározásának átgondolása nem pusztán a felek érdekeit szolgálja, hanem érdemi segítséget ad az eljáró bíróságnak abban, hogy a közösségi jogalkotó által elvárt hivatalbóli vizsgálati kötelezettségének eleget tegyen. Amennyiben a nemzeti csődjogi kódex az eljárást kezdeményező kérelem kötelező tartalmi elemeként nevesíti a bíróság joghatóságára vonatkozó nyilatkozatot²⁵⁶, tény- és adatközlést, úgy már az eljárás kezdeti szakaszában – akkor tehát, amikor a kérelemről az ellenérdekű fél még nem szerzett tudomást – akár a hiánypótlás eredményeként becsatolt bizonyítékokból érdemi információk állhatnának a bíróság rendelkezésére. Ha pedig a hivatalból eredő vizsgálati kötelezettség teljesítése során az adott társaságról, illetve jogi személyről vezetett nyilvántartásokból szerzett információk tükrében²⁵⁷ a bíróságban nyomós kétely támad az eljárást kezdeményező által közölt adatok tekintetében, úgy az személyes meghallgatás során is tisztázható lenne.²⁵⁸

Nemzeti fizetésképtelenségi eljárásaink polgári nemperes eljárások, amelyek mind a bíróság, mind pedig az eljárásban részvételre jogosult más személyek által sajátos (a polgári perre előírtaknál általában egyszerűbb) eljárási formában végzett, törvényileg meghatározott, egymást követő cselekményeiből állnak.²⁵⁹ Véleményem szerint a fenti definíció alapján is megállapítható, hogy az eljáró bíróság vizsgálati kötelezettsége a Fizetésképtelenségi rendelet 3. cikk (1) bekezdés 2. mondata alapján *korlátozott*. Az “ellenkező bizonyítás” kifejezése használata egyértelműen arra utal, hogy a vélelem megdöntéséhez az adós, illetve a hitelező aktivitása szükséges. A 3. cikk (1) bekezdés 2. mondata a vélelem megdöntéséig az érdekeltségek tényleges igazgatásának helyén lévő bíróságnak megtiltja joghatóságának kinyilvánítását.²⁶⁰

²⁵⁶ Véleményem szerint indokolt és szükséges a joghatóságra vonatkozó kifejezett nyilatkozattétel, még akkor is, ha nem határon átlépő fizetésképtelenségi ügyről van szó és ennek megfelelően a nyilatkozat ún. “nemleges” [vö. Pp. 121. § (1) bek. f) pont].

²⁵⁷ vö. dolgozat jelen fejezet 2.3. pont. Nemzeti fizetésképtelenségi eljárásaink polgári nemperes eljárások, amelyek során a Pp. megfelelően alkalmazandó. A VI. Pp-n. a 164. § (2) bekezdésében foglaltak módosításával kifejezett törvényi felhatalmazásra engedte meg a hivatalból elrendelhető bizonyítást. Bár nemzeti csődjogi kódexünkben erre vonatkozó deklaráció nincs, a fizetésképtelenségi bíróság hivatalból eredő vizsgálati (nyomozati) kötelezettsége közösségi jogi aktusból fakad, amely jogi természetéből eredően felülírja, illetve pótolja a nemzeti jog ellentétes, illetve hiányzó rendelkezéseit. A közösségi jogforrásból származtatható hivatalból eszközözendő bizonyítás során véleményem szerint a fizetésképtelenségi bíróságnak fel kell hívnia az eljárás kezdeményezőjét, hogy a joghatóságot megalapozó releváns tényeket adja elő és csatolja a szükséges bizonyítékokat. Amennyiben a jogalkotó a nemzeti fizetésképtelenségi eljárások kezdeményezésére irányuló kérelem tartalmi elemei között kifejezetten nevesítené az erre vonatkozó adatokat, úgy adott esetben a hiánypótlással járó idővesztés is elkerülhető lenne.

²⁵⁸ CARTENS: i. m. 65, 66. old.

²⁵⁹ NÉMETH (szerk.): *Polgári nemperes eljárások* (1992), I. fejezet, 41. old.

²⁶⁰ CARTENS: i. m. 66. old.

2.3.2.1. A hitelező kérelme

Ha a hitelező az adós létesítő okirat szerinti székhelyén kezdeményezi az eljárást, akkor a kérelemben meg kell jelölnie és – ha nincs helye a Pp. 163. § (3) bekezdésében foglalt alkalmazásának – bizonyítania kell, hogy az adós az eljárás kérelmezése szerinti helyen rendelkezik a létesítő okirata szerinti székhellyel. Vélelem esetén a bizonyítási teher átfordul. Ennek eljárásjogi következménye abban nyilvánul meg, hogy a tényállás valótlanságának bebizonyítása az ellenérdekű félre hárul.

Ha a hitelező az eljárást a COMI helyén indítja meg, akkor a bíróságnak fel kell hívnia őt a joghatóságot megalapozó tények előadására és bizonyítására. Ebben az esetben a hitelezőnek arra kell hivatkoznia és azt kell bizonyítania, hogy az adós fő érdekeltségeinek középpontja nem a létesítő okirat szerinti székhelyen, hanem a kérelem előterjesztésének helyén van.

A hitelező számára a Fizetésképtelenségi rendelet 3. cikk (1) bekezdés 2. mondata voltaképpen akkor jelent kedvezményt, ha az eljárás megindítását célzó kérelmét az adós létesítő okirat szerinti székhelyén terjeszti elő. Ebben az esetben ugyanis nem kell azt bizonyítania, hogy az eljárás kezdeményezésének helyén van az adós fő érdekeltségeinek középpontja is. Ha azonban a kérelmet az adós érdekeltségeinek tényleges igazgatási helyén terjeszti elő, úgy a Fizetésképtelenségi rendelet 3. cikk (1) bekezdés 2. mondata alapján állítási- és bizonyítási kötelezettség terheli.

Amennyiben a hitelező Magyarországon, mint az adós létesítő okirat szerinti székhelyén kezdeményezi a felszámolási eljárást, akkor a bíróság a kérelem egy példányának megküldésével haladéktalanul értesíti az adóst [Cstv. 24. § (2) bek.], az adós pedig az értesítés kézhezvételétől számított 8 napon belül nyilatkozni köteles [Cstv. 24. § (3) bek.]. Ebben a konstellációban megállapítható, hogy az adós az eljárás kezdeti stádiumában eljárásjogi lehetőséget nyer a Fizetésképtelenségi rendelet 3. cikk (1) bekezdés 2. mondatában foglalt vélelem megdöntésére.

2.3.2.2. Az adós kérelme

Az adós létesítő okirat szerinti székhelyen előterjesztett kérelme esetén a Fizetésképtelenségi rendelet 3. cikk (1) bekezdés 2. mondatában foglalt vélelem felmenti

az adóst annak bizonyítási kötelezettsége alól, hogy ott is van a fő érdekeltségeinek középpontja. Ha azonban az érdekeltségei tényleges igazgatásának helyén kezdeményezi az eljárást, úgy az adóst állítási- és bizonyítási kötelezettség terheli.

Amennyiben az adós Magyarországon, mint a létesítő okirat szerinti székhelyén kezdeményezi a csődeljárást, úgy a hitelező ennek ellenkezőjét az eljárás későbbi szakaszában, legkorábban a fizetési haladék megszerzéséhez szükséges tárgyaláson folytatott tudakozódása esetén tudja bizonyítani. Az adósnak az eljárást kezdeményező kérelmet csakis a bíróságon kell előterjesztenie, azzal egyidejűleg a fizetési haladékról szóló tárgyalás meghívóját küldi meg a hitelezőinek. E meghívó mellékletei között pedig a törvény nem követeli meg az eljárás megindítására vonatkozó kérelem csatolását [Cstv. 9. § (1) bek., 8. § (2) bek.]. Ha tehát az adós a létesítő okirat szerinti székhelyén kéri a csődeljárás megindítását, akkor a hitelező legkorábban a csődeljárás kezdő időpontjától számított 30 napon belül kerül abba helyzetbe, hogy a közösségi jogforrásból eredő vélelem ellenkezőjét bizonyítsa.

Az adós által kezdeményezett felszámolási eljárás esetén a csődjogi törvény külön határidőt nem szab a hitelezők értesítésére. A Cstv. csakis a felszámolást elrendelő végzés meghozatalára nyitva álló 60 napos határidőt írja elő [Cstv. 27. § (1) bek.]. A törvény rendelkezéseinek egybevetéséből megállapítható, hogy a hitelezők legkorábban akkor értesülnek az adós kérelmében foglaltakról, ha azt a bíróság érdemi vizsgálat nélkül nem utasította el, továbbá az értesülés időpontja a törvény által kijelölt időtartamon belül a bírói gyakorlat függvényében alakul. Ennélfogva véleményem szerint megállapítható, hogy mind a csődeljárás, mind pedig a felszámolási eljárás során sérül a joghatóság megállapításával szemben támasztott azon követelmény, hogy azt az eljárás lehető legkorábbi szakaszában, egyértelműen és a közösségi bizalom elvéből fakadóan helyesen kell megállapítani.

A fentiek miatt véleményem szerint megoldást a *bíróság hivatalból* eredő vizsgálati kötelezettsége jelent, amely már akkor teljesítendő, ha a bíróságban *a legcsekélyebb kételye is* felmerül az érdekeltségek középpontja tekintetében.²⁶¹ Ennek során – a feleket – *az adóst* a 3. cikk (1) bekezdés 2. mondatának vélelme adta kedvezményel szemben *előadásra, illetve bizonyításra hívhatná fel* a bíróság. A közösségi jogalkotó aligha akarta

²⁶¹ vö. DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikkk, 25 pont.

azt, hogy maga a bíróság bizonyítsa be a vélelem ellenkezőjét a kérelem előterjesztőjének.²⁶²

2. 3. 3. Joghatóság vizsgálata, vélelem és bizonyítás a magyar szabályozás tükrében

2.3.3.1. Eljárásjogi visszasságok

Ha az adós működése nem mutat fel más államokkal kapcsolódási pontot, úgy ez a nemzethatárokon belüli piaci tényállás a nemzeti szabályozás keretei között marad. Ebben az esetben a fizetéseképtelenségi kérelem tárgyában eljáró bíróság a Cstv. szerinti illetékességét vizsgálja.²⁶³

A fizetéseképtelenségi eljárás kérelemre induló eljárás [Cstv. 7. § (1) bek. és 22. § (1) bek. b) pont vö. Cstv. 22. § (1) bek. c) és d) pont]. A Cstv. sem a csődeljárás, sem pedig a felszámolási eljárás kezdeményezése esetén nem nevesíti az eljárás megindítására irányuló kérelemnek sem kötelező, sem pedig eshetőleg tartalmi elemeként az adós külföldi kötődésére vonatkozó nyilatkozattételt és az annak bizonyítására alkalmas okiratokat, ennél fogva nem is követeli meg ezeknek a csatolását [Cstv. 8. § (1), (2) bek., 23. § (1) bek., 24.§ (1) bek.]. Ebből következően, ha az eljárás kezdeményezője nem hivatkozik külföldi kötődésre,²⁶⁴ úgy – tételes jogszabályi rendelkezés hiányában²⁶⁵ – az eljáró bíróság az illetékességét vizsgálja.

²⁶² CARTENS: i. m. 68. old.

²⁶³ A Cstv. a Fővárosi Bíróság kizárólagos illetékességét a Fizetéseképtelenségi rendelet hatálya alá tartozó és *nem Magyarországon bejegyzett* gazdálkodó szervezet ellen megindított fő- vagy területi eljárásra állapítja meg [Cstv. 6. § (2) bek.]. A hivatkozott rendelkezések értelmében a harmadik államban bejegyzett és Magyarországon fő érdekeltségi középponttal rendelkező szervezet elleni főeljárásra, illetve a harmadik államban bejegyzett adós ellen valamely tagállamban megindított főeljárás esetén ugyanezen adós magyarországi telephelye miatt megindított másodlagos eljárásra is fennáll a Fővárosi Bíróság kizárólagos illetékessége [vö. ehhez még a külföldi székhelyű vállalkozások magyarországi fióktelepeiről és kereskedelmi képviseleteiről szóló 1997. évi CXXXII. tv. 20. § (1) bek.]. A Cstv. negatív megfogalmazása egyúttal ki is zárja a Fővárosi Bíróság kizárólagos illetékességéből a *Magyarországon bejegyzett és itt fő érdekeltségi középponttal* rendelkező adós elleni főeljárás, illetve a *Magyarországon bejegyzett és itt telephellyel* [EuFkR. 2. cikk h) pont] rendelkező adós elleni területi eljárás lefolytatását [Cstv. 6. § (1) bek.].

²⁶⁴ A Fizetéseképtelenségi rendelet nem tartalmaz se kifejezett szabályozást, se utalást, hogy a közösségi jogi aktus alkalmazása érdekében az adósnak milyen irányú külföldi vonatkozásokkal kell rendelkeznie. Közelebbről, a “betűje szerint” nem szabja meg alkalmazási feltételeként se azt, hogy az adós a Közösség egyes tagállamai, se azt, hogy a Közösségen kívül álló ún. harmadik állam irányában mutasson fel határokon átlépő vonatkozást. *Ha az adós fő érdekeltségeinek középpontja valamely tagállamban található, akkor a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazandó függetlenül attól, hogy az adós külföldi kötődése a Közösséghez vagy harmadik államokhoz való viszonyban nyilvánul meg.* vö. High Court of Justice Chancery Division Companies Court England 2003.02.07-i, 0042/2003, in: ZIP 2003, 813. old. és köv. old. vö. High Court of Justice Leeds in: ZIP 2004, 1769. old. és köv. old., HAUBOLD: Mitgliedstaatenbezug, Zuständigkeitserschleichung und Vermögensgerichtsstand im Internationalen Insolvenzrecht, IPRax 2003, 34, 35. old., HAUBOLD in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.) 1141. old, 30 pont, 1442. old, 30 pont, HUBER: i. m. 138. old., LEIBL/STAUDINGER: KTS 2000, 538. old., BALZ: ZIP 1996, 948. old., EIDENMÜLLER: IPRax 2001, 5. old., DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 1. cikk, 51 pont,

A fizetéseképtelenségi ügyben irányadó illetékességi szabályokat az érintett tagállam nemzeti joga határozza meg [EuFkR. preambulum (15) pont utolsó mondat vö. Cstv. 6. § (1) és (2) bek.]. A Cstv. az illetékesség vizsgálatára külön rendelkezéseket nem deklarál, ezért erre a Pp. szabályai megfelelően irányadóak [Cstv. 6.§ (3) bek., Pp. 43. § (1) bek.].

A Cstv. Fővárosi Bíróság kizárólagos illetékességi szabálya több, tételes jogszabály útján még nem szabályozott, ezért véleményem szerint megoldatlannak tűnő helyzet elé állíthatja az eljáró bíróságot. A követendő eljárás pedig a polgári nemperes eljárások rugalmas és költségkímélő szempontjait háttérbe szorítva a fizetéseképtelenségi eljárás szereplőinek, így különösen a magyar állam érdeksérelmével is járhat.²⁶⁶

Ha a megyei bíróság csak az eljárása során észleli az adós külföldi kötődését, akkor az előtte “tisztán” nemzeti eljárásként indult fizetéseképtelenségi eljárást a Pp. megfelelő alkalmazása folytán megszünteti és adott esetben – a határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben “szétforgácsolt” kizárólagos illetékességi szabályok miatt – átteszi a Fővárosi Bírósághoz [Cstv. 6. § (3) bek., Pp. 157. § a) pont, 158. § (2) bek., 129. §].²⁶⁷ Így az adós külföldi kötődéseiről – akár az adós szándékosan késedelmes előadása, akár a bíróságban az eljárás során későn felmerült kétely tisztázásának eredményeként – megkésve értesült hitelező csak arról kap tájékoztatást, hogy az eljárás megindítására irányuló kérelme még csak keresi az eljárás lefolytatására kompetenciával bíró fórumot. Véleményem szerint a hatályos eljárásjogi szabályozás hiányosságai már az eljárás megindításának szakaszában aránytalan nehézségeket és indokolatlan késedelmet, drága idővesztéseket okozhatnak a hitelezőnek. A hitelezőnek már csak azért is nagyobb árat kell fizetnie az igényérvényesítéséért, mert időközben a Fővárosi Bíróság értesülhet arról, hogy ugyanazon adós ellen az Európai Unió más tagállamában már főeljárás indult. A főeljárás megindításáról szóló határozat elismerése pedig általában nem tagadható meg arra hivatkozással, hogy a határozatot hozó másik tagállami bíróság a közösségi szabályok megsértésével helytelenül állapította meg a joghatóságát. Ennélfogva mire révbe érne az

SABEL/SCHLEGEL: Kurzkomentar, High Court of Justice Chancery Division Companies Court (England), Urt. V. 7.2.2003-0042/2003, In re BRAC Rent-A-Car International INC (2003) EWHC (Ch) 128, *EWiR* 2003, 368. old, HERCHEN: Scheinauslandsgesellschaften im Anwendungsbereich der Europäischen Insolvenzverordnung, *ZInsO*, 2003, 745. old, LEIBL/STAUDINGER: *KTS* 2000, 539. old, Jelentés 44. pont.

²⁶⁵ vö. dolgozat jelen fejezet 2.3.1. pont.

²⁶⁶ vö. dolgozat jelen fejezete 3.4. pont.

²⁶⁷ JUHÁSZ: *A magyar fizetéseképtelenségi jog kézikönyve* (2006), 72. old. Szerencsésebb esetben a közösségi jogforrás hatálya alá tartozó és Magyarországon bejegyzett adós elleni eljárás az eddig “tisztán” nemzeti fizetéseképtelenségi ügyben eljáró bíróságnál maradhat vö. Cstv. 6. § (1) és (2) bek., 1997. évi CXXXII. tv. 20. § (1) bek.

eljárás kiderül, hogy zsákutcába futott, mert azt a Fővárosi Bíróságnak érdemi vizsgálat nélkül el kell utasítania [Cstv. 25. § (1) bek. e) pont].

Szerencsésebb esetben megállapítható, hogy az adós rendelkezik Magyarországon telephellyel [EuFkR. 2. cikk h) pont], így a másodlagos eljárás [EuFkR. 3. cikk (2) bek.] kivételesen még megindítható.²⁶⁸ Telephely hiányában azonban Magyarországon nem indítható fizetéseképtelenségi eljárás.²⁶⁹ Ennek folytán a kezdetben belső jogforrás hatálya alá tartozónak tűnő “tisztán” nemzeti fizetéseképtelenségi eljárás az adós külföldi kötődéséről való kései tudomásszerzés és az ebből eredő eljárásjogi szabálysértések orvoslására szükséges többletidő miatt “csődöt mondhat”.

2.3.3.2. *Javaslatok a visszásságok megelőzésére*

A fenti visszásságok megelőzésére véleményem szerint az alábbiak megfontolásra érdemesek.

A joghatóság vizsgálata során véleményem szerint ésszerűen nem követelhető meg a bíróságtól a nyomozati elv érvényesítése különös figyelemmel arra is, hogy a Fizetéseképtelenségi rendelet megdönthető vélelmet állít fel [EuFkR. 3. cikk (1) bek. második mondat]. Ez a vélelem jogforrásból fakadó vélelem, amelyet nem a bíróságnak kell a joghatóság hivatalból eredő vizsgálati kötelezettségének teljesítése során megdöntenie, hanem az eljárásban részt vevő személyeknek. Ellenkező esetben jelentőségét és értelmét veszítené a létesítő okirat szerinti székhely társaság, illetve jogi személy fő érdekeltsegeinek középpontjaként való kijelölése. Véleményem szerint a bíróságot, illetve a feleket egyaránt terhelő vizsgálati, illetve bizonyítási kötelezettség szabályait a következőképpen lehetne összeegyeztetni. *A fizetéseképtelenségi bíróságnak a joghatóság fennállására, illetve hiányára előadott tényállítások valóságát csak akkor kellene vizsgálnia, ha azok a köztudomással vagy a bíróság hivatalos tudomásával ellenkeznek, vagy egyébként valószínűtlenek, azaz kétely felmerülése esetén, illetve ha azokat az ellenérdekű fél vitássá teszi* [vö. Pp. 43. § (1) első mondat, (2) bek.].

A közösségi jogforrás eltérő típusú fizetéseképtelenségi eljárásokat szabályoz és mindegyik esetében különböző joghatósági okokat jelöl ki. Ezért is lenne szükséges, ha a jogalkotó a fizetéseképtelenségi eljárás kezdeményezésére irányuló *kérelem kötelező tartalmi elemeként* kifejezetten megkövetelné a megindítani kívánt fizetéseképtelenségi eljárást megalapozó joghatósági ok megjelölését²⁷⁰, úgy ahogy a Pp. elvárja a keresetlevél

²⁶⁸ vö. dolgozat jelen fejezete 3.3.3. pont.

²⁶⁹ A főeljárás egyetemes hatályú és célja az adós teljes vagyonának a felölelése [EuFkR. preambulum (12) pont]. A főeljárás kiterjed az adós Magyarországon található vagyonára is. A Fizetéseképtelenségi rendelet nem ismeri a “vagyon fekvési helye” szerinti joghatósági okot.

²⁷⁰ Véleményem szerint e körben meg kellene jelölni: 1) az adós fő érdekeltsegeinek középpontját, 2) a telephelyét, 3) a létesítő okirat szerinti székhelyét.

kötelező tartalmi elemeként azoknak az adatoknak a közlését, amelyekből a bíróság illetékessége megállapítható [Pp. 121. § (1) bek. d) pont]. Így elkerülhető lenne a kérelem érdemi vizsgálat nélküli elutasítása és az azzal járó idővesztés pusztán a megindítani kívánt eljárás típusának helytelen megnevezése miatt [Cstv. 25. § (1) bek. e) pont vö. 132. § (1) bek.].

Az európai polgári eljárásjog napjainkban a jogharmonizáció szintjéről az egységesítés felé halad. A nemzeti jogokban rejlő centrifugális erők ezért egyre gyengülnek, a különutas megoldások nemkívánatosak, és legtöbbször kevésbé hatékonyak.²⁷¹ Az intelem megfontolandó. Véleményem szerint a nemzeti jogalkotónak a közösségi jogforrás megoldásait át kellene ültetnie a nemzeti fizetésképtelenségi jogforrásba. Amennyiben az adós fő érdekeltségeinek középpontja lenne a kizárólagos illetékességi ok [vö. EGIInsO 102. cikk 1. §, InsO 3. § (1) bek. 2. mondata], úgy az eljárás kezdeményezőjének már a kérelemben szükségszerűen elő kellene adnia és fel kellene térképeznie az adós külföldi kapcsolatrendszerét. Ennélfogva a bíróság a joghatóságának vizsgálatára irányuló hivatalból eredő kötelezettségének eleget is tudna tenni, mert ez az elé tárt körülmények gondos mérlegelésében nyilvánulna meg. Ha az adós hallgatása folytán mégis eléri, hogy valamely más tagállamban a magyarországit megelőzően megindul ellene a főeljárás, akkor sem menne veszendőbe a bíróság munkája, mert az általa megismert körülményeket telephelynek [EuFkR. 2. cikk h) pont] minősíthetné, és így Magyarországon megindulhatna a helyi hitelezői érdekeknek megfelelően a főeljárás joghatásait ex nunc hatállyal felfüggesztő másodlagos eljárás.²⁷²

2.3.3.3. Az adós magatartásától függő vizsgálat

Azokra az eljárási kérdésekre, amelyeket a Cstv. külön nem szabályoz, a Pp. rendelkezései – a polgári nemperes eljárás sajátosságaiból eredő eltérésekkel – megfelelően irányadóak. A Cstv.-ben szabályozott nemperes eljárásokra vonatkozó különleges rendelkezések hiányában felmerül az a kérdés, hogy irányadóak lehetnek-e a fizetésképtelenségi ügyekben is a Pp. 157/A. §-ában, a joghatóság vizsgálatára előirányzott rendelkezések. A hivatkozott jogszabályhely az alperes magatartásának függvényében az eljárás megszüntetésének jogkövetkezményét rendeli alkalmazni, ha az adott ügyben kizárt joghatósági szabály ugyan nem érvényesül, de az eljáró bíróság joghatósága egyetlen joghatósági ok alapján sem állapítható meg.

²⁷¹ HAIMO: Kölcsönhatások az európai és nemzeti polgári perjog között, *Magyar Jog*, 1997. évi 11. szám, 694. old.

²⁷² Id. Fővárosi Bíróság 9.Fpk. 01-05-002932/4. sz. végzés.

Az alperes státuszát a Cstv -ben szabályozott fizetéseképtelenségi eljárásokban az adós társaság, illetve jogi személy foglalja el. A Pp. 157/A. § (1) bekezdés a) pontjában szabályozott alperesi magatartásnak – a fizetéseképtelenségi eljárásokra való megfelelő alkalmazás folytán – az adós hallgatása felel meg, amikor a hitelező felszámolási eljárás megindítása iránti kérelmére nem nyilatkozik. Ebben az esetben a Cstv. vélelmezi a fizetéseképtelenség tényét [Cstv. 24. § (3) bek.]. Előfordulhat, hogy az eljárás megindításáról szóló határozat meghozataláig néma adós a jogorvoslati eljárásban beszédesebb lesz és érdemben nyilatkozik a külföldi vonatkozásairól. Ennélfogva az adós jelentős idővesztést okozhat és elodázhathatja az esetleges főeljárás megindításáról szóló döntés meghozatalát és hatályba lépését. Ha az adós magatartásától függne a joghatóság vizsgálata, akkor az eljárás résztvevői ki lennének szolgáltatva az ő szeszélyeinek és érdekeinek. A Pp. 157/A. § (1) bekezdés b) pontjában szabályozott alperesi magatartás fizetéseképtelenségi eljárásokra történő megfelelő alkalmazása során ugyancsak az a következtetés vonható le, hogy csakis az adós joghatósági kifogása esetén nyílna lehetőség arra, hogy az eljáró bíróság a felszámolási eljárás megindításáról szóló határozat meghozatala előtt észlelje a főeljárás megindítását megalapozó joghatósági ok hiányát. A fentiek alapján véleményem szerint megállapítható, hogy *a Pp. joghatóság vizsgálatára vonatkozó előírásai a fizetéseképtelenségi eljárásokra, éppen ezeknek a nemperes eljárásoknak a sajátosságaiból eredően nem alkalmazhatóak.*

2. 4. Az adós fő érdekeltségei középpontjának értelmezése a joggyakorlat tükrében

A főeljárás megindítását megalapozó joghatósági ok fogalmának precíz és kimerítő definíciójával adós a Fizetéseképtelenségi rendelet.²⁷³ Az adós fő érdekeltségeinek középpontja a jogalkalmazás során különösen a határokon átlépő konzern – fizetéseképtelenségi ügyekben eredményezett bizonytalanságot. A tagállami bíróságok értelmezésénél elsősorban két alapelv, egyfelől a vonatkozó rendelkezés nemzetközi jellege, másfelől pedig az egységesség követelménye érvényesül.²⁷⁴ Ezen megfontolásokból nincs helye az autonóm, a közösségi jogforrástól felszakadó értelmezésnek.²⁷⁵ Ezzel összhangban a fő érdekeltségek középpontjának fogalma nemzetek feletti jelentéstartalommal bír.²⁷⁶ A közösségi jogforrás rendelkezéseit valamennyi tagállam számára iránymutatásként kötelező erővel csakis az Európai Bíróság értelmezi.

Adott rendelkezés értelmezésével összefüggésben felmerülő kétség esetén általában előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményeznek a tagállami bíróságok EK-Szerződés

²⁷³ Annak ellenére nem, hogy a fogalom értelmezésére a jogalkotási folyamatban megfelelő javaslatot is előterjesztettek vö. Európai Parlament 2000.02.23-i Jelentése, A5-0039/2000:”[...] a hely, ahonnan az adós leginkább üzleti kapcsolatokat tart fenn, valamint más gazdasági tevékenységeket gyakorol, és amelyhez az adós emiatt a legszorosabban kötődik [in HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann 1447. old., 118 lábjegyzet].

²⁷⁴ Jelentés 43. pont.

²⁷⁵ HUBER: i. m. 34. old, 7 pont

234. cikke alapján. Az Európai Bíróság értelmező határozatára vezető eljárást azonban az EK-szerződés 68. cikk (1) bekezdése értelmében csakis a végső fokon eljáró bíróságok indíthatják meg, az alsóbb fokú bíróságok erre nem jogosultak. Ennélfogva a határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben a közösségi jogforrás alkalmazásával összefüggésben felmerült konfliktus előzetes döntéshozatali eljárás során történő feloldása kevésbé praktikus.²⁷⁷

A fentiek miatt valamely tagállami bíróság adott eljárás megindításáról szóló határozatában megjelenő konkrét értelmezés felülvizsgálatára az eljáró bíróság államának nemzeti joga szerinti jogvédelmi lehetőségeket kell elsődlegesen igénybe venni.²⁷⁸ A bíróság csak abban az esetben fordulhat az Európai Bírósághoz, ha a jogvitában a nemzeti jog szabta jogorvoslati rend szerinti legmagasabb fokú bíróság döntött. Ennélfogva a tagállami bíróságok értelmezési hatalmáról beszélhetünk, amelyet az eljárás megindításáról szóló határozat joghatásai még meg is erősítenek. A Fizetéseképtelenségi rendelet 16. cikke által deklarált elsőbbségi elv folytán az eljárás megindításáról szóló hatályos határozatot minden további követelmény nélkül, automatikusan valamennyi tagállamban el kell ismerni [EuFkR. preambulum (22) pont, 26. cikk, 4. cikk].²⁷⁹

Az adós fő érdekeltségeinek középpontja értelmezése során a tagállamok joggyakorlatában és a jogirodalomban a figyelembe veendő, e körben értékelendő körülmények tekintetében alakultak ki ellentétes álláspontok. E vélemények sokszínűsége elsősorban a konzern fizetéseképtelenségi ügyekben jelent fajsúlyos problémát.²⁸⁰

2. 4. 1. *ISA-Daisytek* ügy

A közösségi jogi aktus első meghatározó bizonyítási próbája²⁸¹ előtt állt a Daisytek–konzern vegyes társaság fizetéseképtelenségi ügyében 2003-ban. A Daisytek ISA Ltd. az

²⁷⁶ TIRADO: *GPR* 2005, 39, 44. old.

²⁷⁷ PAULUS: *ZIP* 2003, 1725, 1726. old.

²⁷⁸ vö. SCHWERDTFEGGER/SCHILLING: Innerstaatlicher Rechtsschutz gegen die Eröffnung eines Hauptinsolvenzverfahrens nach Art. 3 Abs. 1 EuInsVO in Deutschland, *DZWIR* 2005, 370. old.

²⁷⁹ vö. BÄHR/RIEDMANN: Rechtsprechung zum Insolvenz- und Sanierungsrecht, EuInsVO Art. 3, Erwägungsgrund 13, Zuständigkeit des inländischen Insolvenzgerichts für Hauptinsolvenzverfahren trotz strategischer Unternehmensführung am Sitz der englischen Muttergesellschaft ("EMBIC I"), *ZIP* 2004, 1066, 1067. old.

²⁸⁰ A Fizetéseképtelenségi rendelet nem szabályozza a konzern fizetéseképtelenséget. A közösségi jogforrás a nemzeti jogok által determinált fizetéseképtelenségi eljárások összehangolására hivatott jogintézmény. A nemzetközi konzern-bíróság felállítása kívánatos, azonban mindaddig korainak tűnik ez az elképzelés, amíg nem valósul meg a megfelelő eljárási koncentráció a tisztán belföldi konzern-fizetéseképtelenségekre is.

angol Daisytek International Corporation leányvállalata. A Daisytek Inc. és amerikai leányvállalatai ellen az Egyesült Államokban reorganizációt célzó fizetéseképtelenségi eljárás indult [Bankruptcy Code 11 Chapter]. A Daisytek ISA Ltd. egyetlen közvetlen leányvállalata az ISA International Plc. volt, amely egy Angliában bejegyzett és különböző európai államokban európai holdingként működő társaság volt. A holdingba tömörülő társaságok közül az egyik a német PAR Beteiligungs GmbH volt, amely további két német leányvállalattal rendelkezett, az ISA Deutschland GmbH-val és a Supplies Team GmbH-val. E társaságokat a Neuss-i cégjegyzékbe jegyezték be. A PAR Beteiligung GmbH-nak kettő, egy német és egy angol ügyvezetője, míg a Supplies Team GmbH és az ISA Deutschland GmbH-nak egy német ügyvezetője volt.²⁸²

2003. május 16-án a High Court of Justice Leeds előtt az angol ügyvezető kérelmet terjesztett elő, amelyben az Inolvency Act alapján fizetéseképtelenségi eljárás megindítását kezdeményezte – többek között – a PAR Beteiligungs GmbH, az ISA Deutschland GmbH és a Supplies Team GmbH ellen. A Leeds-i bíróság a kérelemnek megfelelően a három német társaság ellen kibocsátotta az administration ordert és kirendelte a joint administratort. A bíróság a joghatóságát a Fizetéseképtelenségi rendelet 3. cikkében foglaltakra alapította. A német társaságok fő érdekeltségeinek középpontját az angliai holding székhelyéhez kötötte tekintettel arra, hogy a német társaságok kezelési tevékenységének súlypontja ott található.²⁸³

A fentiek ellenére 2003. május 19-én a három német társaság ügyvezetője e társaságok ellen fizetéseképtelenségi eljárás megindítására irányuló kérelmet terjesztett elő az AG Düsseldorfnál anélkül azonban, hogy utalt volna az Angliában folyamatban lévő eljárásra. A német bíróság erről júniusban értesült és kibocsátotta az ún. “tisztázó határozatot” (Klarstellungsbeschluss)²⁸⁴, amelyben az angliai határozatok elismerését azzal az indokolással tagadta meg, hogy az angol bíróság a Fizetéseképtelenségi rendelet

²⁸¹ LIERSCH: Einstellung eines zweiten Hauptinsolvenzverfahrens – Daisytek/Supplies Team, Anmerkung zu: AG Düsseldorf v. 12.03.2004 – Rs.502 IN 126/03, *NZI* 2004, 271. oldaltól.

²⁸² Az egyes társaságok alapítására, valamint a konszern kapcsolatra vonatkozó adatokat ld. *ZIP* 2004, 866. old., *ZIP* 2003, 1362. old., *EWiR* 2003, 767. old. 1. pont.

²⁸³ High Court of Justice Leeds 2003.05.16-i határozata, Rs. 861-876/03 13. pont in: *ZIP* 2003, 1362. old. és köv. old., mit Anmerkung Paulus in: *ZIP* 2004, 964. old.

²⁸⁴ AG Düsseldorf, 2003.06.06. in: *ZIP* 2003, 1363. old.

joghatósági rendelkezéseivel szemben, az order public klauzulát megsértve járt el.²⁸⁵ Végül 2003. július 10-én a fizetéseképtelenségi eljárást főeljárásaként megindította. Az angol felszámoló fellebbezése folytán az LG Düsseldorf 2003. október 23-án hozott határozatában kimondta, hogy az angol bíróság eljárás megindításáról szóló határozatát el kell ismerni és ezzel a német eljárást meg kell szüntetni, továbbá visszautalta az ügyet az AG Düsseldorfnak. Ennek megfelelően a Supplies Team GmbH elleni fizetéseképtelenségi eljárást a High Court of Justice Leeds előtt folyamatban lévő eljárás javára megszüntette a bíróság.²⁸⁶

Az ISA-Daisytek ügyben eljáró High Court of Justice Leeds álláspontja szerint a német társaságok az érdekeltségeik kezelését a holdingtársaság angliai Bradfordban található székhelyén folytatták, ezzel összhangban ott volt a fő érdekeltségek középpontja is. A határozatot megalapozó jogi tények sorában a bíróság döntő jelentőségűnek értékelte, hogy a német cégek igazgatását javarészt a Bradford-i iroda végezte, a pénzügyi feladatokat is ott látták el, a társaságok az 5.000. euró értékhatárt meghaladó beszerzése az ISA International Plc. jóváhagyására szorult, továbbá a vezető állású munkavállalókat a holdinggal történt egyeztetést követően foglalkoztatták, valamint a külföldi ügyfelekkel a szerződéskötési tárgyalásokat Bradfordban folytatták, végül a német társaságok ügyleteiket az angol holding ügyvezetői által kidolgozott üzleti tervvel összhangban bonyolították.²⁸⁷ A fenti releváns tények alapján megállapította a bíróság, hogy nincs más hely, ahol több vagy fontosabb érdekeltségek kezelése folyt.²⁸⁸ Az eljáró bíróság az érdekeltségek kezelési helye megállapítása során kiemelt jelentőséget tulajdonított a “megállapíthatóság” kritériumának. Hangsúlyozta, hogy ezen belül a potenciális hitelezők, mint legfontosabb harmadik személyek általi megállapíthatóságnak kell megvalósulnia.²⁸⁹

A fenti jogesetben a főeljárás megindítását megalapozó joghatósági okként kijelölt hely hitelezők általi megismerhetősége bizonyítást nyert egyfelől oly módon, hogy a német társaságok pénzügyeit egy faktoringügylet nyomán Bradfordban az ISA International Plc.

²⁸⁵ ZIP 2004, 866. old, ZIP 2004, 963. old, ZIP 2004, 623. old, PAULUS: EWIR 2003, 709. old, ZIP 2003, 1362. old, MANKOWSKI: GmbH-Geschäftsführer, Haftung des Geschäftsführers, Weisung, Missbrauch der Vertretungsmacht EuInsVo Art. 3,16, EWIR 2003, 767. old.

²⁸⁶ AG Düsseldorf, 2004.03.12-i határozat, Rs. 502 IN 126/03 in: NZI 2004, 269. old. és köv. old., ZIP 2004, 623. old. és köv. old.

²⁸⁷ High Court of Justice Leeds 2003.05.16-i határozata, Rs. 861-876/03, 13.1-13.8 pont.

²⁸⁸ High Court of Justice Leeds, u.o. 14.

keresztül intézték, másfelől a kereskedés 70%-át a Bradford által kötött szerződések útján bonyolították. Az érték szerinti legnagyobb lehetséges hitelezők nagy többsége úgy tudta, hogy Bradford az a hely, ahonnan a német társaságok fontos feladatait ellátják.²⁹⁰

Az ISA-Daisytek ügyben az érdekeltségek középpontjának a holding Angliában található székhelyéhez való kapcsolását heves kritika érte a német jogirodalomban. A jogtudomány érvei szerint önmagában az a körülmény, hogy a német vállalkozásnak Angliában van az anyacége, egy esetben sem elégséges a 3. cikk (1) bekezdésén alapuló joghatóság megalapozására. Inkább a pénzügyek és a működés vonatkozásában végrehajtandó, stratégiai és igazgatási döntéseket kellett volna Angliában kibocsátani.²⁹¹ További érvként jelent meg, hogy nem a kölcsönt nyújtó hitelezői csoportok részéről való megismerhetőség a meghatározó, inkább a reklámozott üzlet kötődése a döntő.²⁹²

Az ISA-Daisytek ügy alapján megállapítható, hogy az eljáró bíróságok különböző szempontokat követve eltérő súllyal mérlegelték a fő érdekeltségek középpontjának fogalmi elemeit. A High Court of Justice Leeds a konszern belső szervezetére és felépítésére helyezte a hangsúlyt,²⁹³ és a harmadik személyek részéről való megállapíthatóság tekintetében a különböző hitelezői csoportokra figyelemmel eltérő vizsgálati szempontokat alkalmazott. Ezzel szemben az AG Düsseldorf – ahogy a német jogirodalom is – azt a nézetet képviseli, hogy az a hely a meghatározó, ahová a reklámozott tevékenység kötődik, mert ez harmadik személyek számára általában megismerhető.²⁹⁴

2. 4. 2. Parmalat/Eurofood ügy

Az Eurofood IFSC Ltd., az olasz Parmalat konszern ír társaságának esetében fény derült a tagállami bíróságok közötti kölcsönös bizalom hiányából fakadó rivalizálásra. Az Eurofood leányvállalatot 1997-ben az anyacég finanszírozási társaságaként Dublinban alapította az olasz Parmalat S.p.a. A Parmalat S.p.a. anyacég vagyona ellen 2003.

²⁸⁹ High Court of Justice Leeds, u.o. 15-16. pont.

²⁹⁰ High Court of Justice Leeds, u.o. 16. pont.

²⁹¹ PAULUS: Zuständigkeitsfragen nach der Europäischen Insolvenzverordnung, ZIP 2003, 1725, 1727. old.

²⁹² HUBER: *Der deutsche-englische Justizkonflikt – Kompetenzkonflikte im Internationalen Insolvenzrecht*, in: Festschrift für Andreas Heldrich, 691. old.

²⁹³ vö. ZIP2004, 963. old.

²⁹⁴ vö. High Court of Justice Chancery Division Companies Court (England, The Honourable Mr. Justice Lloyd), 2003.02.07-i – 0042/2003 ítélete, a BRAC Rent-A-Car International Inc (2003) EWHC (Hh) 128 ügyben in ZIP 18/2003, 813, 814. old, SABEL/SCHLEGEL: Kurzkomentar in EWIR 2003, 367. old.

december 24-én a vállalkozás megszorításával járó rendkívüli vagyonkezelési eljárást²⁹⁵ engedélyezték.

2004. január 27-én a Bank of America, az Eurofood hitelezőinek egyike, felszámolási eljárás²⁹⁶ megindítását kezdeményezte Írországból. Az anyacég fizetési képtelensége nyomán időközben az Eurofood leányvállalat fizetési képtelensége is bekövetkezett. A kérelem Írországból való előterjesztésének motivációja az volt, hogy a hitelezők nagyobb kielégítést reméltek az Eurofood szétzúzásával mint az olasz jog szerinti reorganizációval. A High Court Dublin még 2004. 1. 27-én Farellt rendelte ki ideiglenes felszámolóként.

Miután 2003.12.24-én a Parmalat S.p.a. ellen megindított rendkívüli vagyonkezelést célzó eljárást engedélyezték és Dr Enrico Bondit rendelték ki rendkívüli vagyonfelügyelőként, 2004.02.09-én Rómában a gazdasági minisztérium ugyancsak Dr Enrico Bondit jelölte ki az Eurofood rendkívüli zárgondnokaként. 2004. 02. 10-én az Eurofood fizetési képtelenségének megállapítására irányuló kérelmet terjesztettek elő a Tribunale civile e penale di Parma előtt. Az olasz bíróság úgy ítélte meg, hogy az Eurofood fő érdekeltségeinek középpontja Olaszországban található, így a főeljárás megindítására megállapította a joghatóságát.²⁹⁷

Végül a High Court Dublin is megindította 2004. 03. 23-i határozata alapján az Eurofood elleni felszámolási eljárást és kirendelte a felszámolót. Joghatóságát az ír bíróság is a Fizetési képtelenségi rendelet 3. cikkére alapította.²⁹⁸

Az olasz felszámoló jogorvoslati kérelme folytán eljáró ír Supreme Court végülis több kérdésben, köztük a fő érdekeltségek középpontja értelmezése érdekében az Európai Bíróság előzetes döntéshozatalai eljárást kezdeményezte²⁹⁹, és az ügyben az Európai Bíróság 2006. május 2-án hozott ítéletet.³⁰⁰

²⁹⁵ Amministrazione straordinaria a 2003. december 23-i 347. sz. Legge Decreto alapján. Ezt a rendkívüli vagyonkezelést a legalább 10. 000. munkavállalót foglalkoztató és legalább 1 milliárd euro adóságot felhalmozó vállalkozás fizetési képtelenségénél alkalmazzák. A Parmalat S.p.a. esetében az eddig becsült kötelezettségek értéke meghaladja a 23 milliárd eurót.

²⁹⁶ Az ír jogban ún. windig-up eljárás.

²⁹⁷ Tribunale di Parma 2004.02.19-i ítélete, Rs. 53/04 in ZIP 2004, 1220. old. és köv. old.

²⁹⁸ High Court Dublin, 2004.03.23-i határozat, Rs. 33/04 in ZIP 2004, 1223. old. és köv. old.

²⁹⁹ Supreme Court of Ireland, 2004.07.24-i határozata, Rs. 147/04 in ZIP 2004, 1969, 1974. old.

³⁰⁰ Az Európai Bíróság 2006.05.02-i ítélete, 341/04. sz. ügy.

A Parmalat/Eurofood ügyben az anyacég és a leányvállalat létesítő okirat szerinti székhelye különböző tagállamokban volt. Az eljáró olasz bíróság véleménye szerint az Eurofood fő érdekeltségeinek a középpontja Olaszországban, az anyacég Párma-i székhelyén volt, tekintettel arra, hogy az Eurofood létesítő okirat szerinti székhelyén külön üzleti helyiségeket nem tartott fenn, hanem csak formális székhellyel rendelkezett egy ügyvédi irodában, továbbá a társaságnak nem voltak saját alkalmazottjai. A felügyelőbizottság jöllehet Dublinba tartotta találkozóit, de a társaság ügyvezetésével járó feladatokat Pármából intézték. E körülmények folytán az ír társaság tényleges vezetése az anyacég székhelyén, Olaszországban valósult meg. Ez a releváns tény harmadik személyek számára megállapítható volt, mert az Eurofoodot a konszern finanszírozási ügyleteire alapították és az anyacég a finanszírozó társaság hitelezőivel szemben fizetési garanciát vállalt.³⁰¹

Az olasz bíróság álláspontjával szemben a High Court Dublin és az ír Supreme Court irányadónak tekintették a Fizetésképtelenségi rendelet 3. cikk (1) bekezdés 2. mondatában deklarált vélelmet, amelyet álláspontjuk szerint nem döntöttek meg. Az ír bíróságok szerint a fő érdekeltségek középpontja Írországban volt tekintettel arra, hogy a vállalkozás vagyonkezelése itt folyt és a felügyelőbizottság üléseit is Írországban tartották. Az érvek között elhangzott, hogy a társaságnál a könyvvizsgálók, az ügyvédek és a felügyelő bizottság tagjai is írek voltak, a szerződéseket itt kötötték és alkalmazandó jogként az ír jogot jelölték ki. Harmadik személyek részére való megállapíthatóság követelménye pedig azért teljesült, hogy az Eurofood ír adófelügyelet alá tartozott.³⁰² Az ír Supreme Court egyetértett a High Court Dublin álláspontjával, mindemellett azonban szükségesnek látta a közösségi jogi aktus 3. cikkének Európai Bíróság általi értelmezését.³⁰³

³⁰¹ Tribunale di Parma in ZIP 2004, 1220. old., RIERA/WAGNER: Grenzüberschreitende Insolvenz, internationale Zuständigkeiten italienischer Insolvenzgerichte/"Eurofood/Parmalat I" EuInsVO Art. 3 Abs. 1, EWIR 2004, 597. old.

³⁰² High Court Dublin 2004.03.23-i határozata in ZIP 2004, 1223. old., HERWEG/TSCHAUNER: Anmerkung zu "Eurofood/Parmalat II", EuInsVO Art. 3, 26, EWIR 2004, 599. old., Supreme Court 2004.07.27-i Európai Bíróságnál előterjesztett előzetes döntéshozatalra irányuló kérelméhez ld. Anmerkung HERWEG/TSCHAUNER: EWIR 2004, 973. old.

³⁰³ A Supreme Court előzetes döntéshozatalra irányuló kérelmének 4) pontja értelmében a kérdés az volt, hogy amikor az anyacég és a leányvállalat székhelye különböző tagállamban található [a]), a leányvállalat az érdekeltségeinek kezelését harmadik személyek által is felismerhető módon rendszeresen és a társaság identitásának teljes körű és állandó tiszteletben tartásával, abban a tagállamban végzi, ahol a székhelye található és [b]), az anyacég az alaptőkeből való részesedéséből és az ügyvezetők kinevezésének jogából kifolyólag abban a helyzetben van, hogy a leányvállalat üzletpolitikáját irányíthatja, és ténylegesen irányítja is [c]), a társaság "fő érdekeltségei középpontjának" meghatározása során a fenti b) vagy éppen ellenkezőleg, a fenti c) pontban rögzített tények az irányadóak? in: Európai Bíróság 2006. május 2-i ítélete, a 341/04 sz. ügyben.

A német jogirodalom az ír bíróságok indokolását helyeselve azt a nézetet képviseli, hogy a konszernjogi szerkezet – ha ez a struktúra harmadik személyek részéről egyáltalán megismerhető – csak további követelmények megvalósulása mellett alkalmas a Fizetéseképtelenségi rendelet 3. cikk (1) bekezdés 2. mondatában foglalt vélelem megdöntésére.³⁰⁴ Önmagában nem ügydöntő az a körülmény, ha az adott helyen bocsátják ki a stratégiai irányítást célzó döntéseket, vagy ha onnan csak befolyásolják a leányvállalat döntéseit.³⁰⁵

Az Európai Bíróság 2006. május 2-i ítéletében hangsúlyozta, hogy a közösségi jogforrás 3. cikk (1) bekezdés 2. mondatának vélelmét a fő érdekeltségek középpontjának meghatározása során csak akkor döntenek meg sikeresen, ha objektíve és harmadik személyek számára megállapítható, hogy a főeljárás megindítására vonatkozó joghatóságok valójában eltér a létesítő okirat szerinti székhelytől.³⁰⁶ Amennyiben a társaság a létesítő okirat szerinti székhely államában folytatja a tevékenységét, akkor önmagában a vélelem megdöntéséhez az nem elegendő, hogy a másik tagállamban székhellyel rendelkező anyacég ellenőrzi a gazdasági döntéseit.³⁰⁷ Az Európai Bíróság másfelől a társaság tevékenységére helyezte a hangsúlyt. Közelebbről azonban ezt a fogalmat nem világította meg. Ennélfogva az Európai Bíróság nem nevesítette, még példálózó jelleggel sem, azokat a körülményeket, amelyek fennforgása esetén az adott hely olyan helynek tekinthető, ahol az adós az érdekeltségeinek a kezelését végzi, valamint a “kezelés” fogalmának meghatározása felett is átsiklott. Végül az sem vált egyértelművé, melyek a “hitelezők részéről való megállapíthatóság” megnyilvánulási kritériumai.

2. 4. 3. Hettlage ügy

2004. januárjában a Hettlage-konzern fizetőképessége megrendült. A Neuriedben székhellyel rendelkező Hettlage KGaA anyacég az AG München előtt fizetéseképtelenségi eljárás megindítását kezdeményezte, melynek során fény derült az anyacég osztrák leányvállalata, a Hettlage AG & Co KG fizetéseképtelenségére is. Az AG München 2004.

³⁰⁴ WIMMER: Anmerkung zum Vorlageabschluss des irischen Supreme Court in Sachen Parmalat (Bemerkungen anlässlich der deutschen Stellungnahme gegenüber dem EuGH zu dem vorabentscheidungsersuchen des Supreme Court (Irland 9 RS C-341), *ZInsO* 2005, 119, 122. old.

³⁰⁵ PAULUS: *Europäische Insolvenzverordnung, Kommentar* (2006), 1664. old, 10 pont.

³⁰⁶ Európai Bíróság 2006.05.02-i ítélete, Rs. 341/04, 34 pont.

³⁰⁷ Európai Bíróság: uo., 36 pont.

május 4-én a leányvállalat vagyona megindította a főeljárást³⁰⁸. A kirendelt felszámoló 2004. május 11-én a leányvállalat vagyona az Innsbruckban található székhelyén másodlagos eljárás megindítását kérte.³⁰⁹

A Hettlage ügyben eljáró AG München megállapította, hogy a stratégiai és operatív irányítást meghatározó ügyvezetés kizárólag az anyacégnek tartozott felelősséggel, ott bonyolították az áruszolgáltatást és a vásárlói szolgáltatásokat. Valamennyi szolgáltatást, így különösen tervezés, szerződéskötés, biztosítás, reklám, könyvvitel stb., az anyacég felügyelete alatt folytattak, a lényeges szervezeti egységek az anyacég székhelyén voltak.³¹⁰ Az AG München álláspontja szerint, ezeknek a feladatoknak a konszern székhelyén (jelen esetben Neuried, illetve München) való összpontosulása miatt megdőlt a vélelem, amely értelmében a bejegyzett létesítő okirat szerinti székhely a fő érdekeltségek középpontja.³¹¹

A leányvállalat székhelye szerinti (Innsbruck) osztrák bíróság nem értett egyet az AG München joghatóságával. Az Innsbruck-i bíróság álláspontja szerint tekintettel arra, hogy az anyacég a leányvállalat kültagjaként nem jogosult a társaság képviselőjére, amely az uralkodó vélemény szerint a kültag szervezeti képviselőtől való indokolt mellőzéseként fogható fel, így kérdésessé tehető a leányvállalat érdekeltségi középpontjának az anyacég székhelyéhez való kötődése.³¹² A jogirodalom éles kritikával illette az osztrák bíróság értelmezését, mert a szervezeti képviselő kérdése konszernen belüli szabályozásként a hitelezők részéről való felismerhetőség hiányában nem vonható be a fő érdekeltségek középpontja felderítésére.³¹³

A Hettlage-ügy a fő érdekeltségek középpontja fogalmának értelmezésével kapcsolatban rávilágított arra, hogy a német bíróságok a főeljárás megindítását megalapozó joghatósági ok fennforgását egyre inkább az anyacég székhelyéhez kötik. Jelen esetben az AG

³⁰⁸ AG München, 2004.05.04-i határozat, Rs. 1501 IE 1276/04 in *ZIP* 20/ 2004, 962. old, PAULUS: Tochtergesellschaft, Hauptinsolvenzverfahren/ "Hettlage-Österreich", EuInsVO Art.3 Abs.1; EGInsO §2 Art. 102, *EWiR* 2004, 493. old, MANKOWSKI: Zuständigkeit des Insolvenzgerichts am Sitz der Konzernmutter bei Leitung der Verwaltung der Schuldnerin – Hettlage, *NZI* 2004, 450. old.

³⁰⁹ Landesgericht Innsbruck, 2004.05.11-i határozat, Rs. 9 S 15/04 m in *KTS* 2005, 223. old. és köv. old. BÄHR/RIEDEMANN:*EWiR* 2004, 1085. old.

³¹⁰ AG München 2004.05.04-i határozata, Rs. 1501 IE 1276/04 in *KTS* 2005, 224. old., *ZIP* 2004, 962, 963. old.

³¹¹ vö. PAULUS: *EWiR* 2004, 493. old.

³¹² Landesgericht Innsbruck, 2004.05.11-i határozata, Rs. 9 S 15/04 m in *KTS* 2005, 223. old. és köv. old.

³¹³ SCHOPPER: Anmerkung zu LG Innsbruck, 2004.05.11-i határozat, Rs. 9 S 15/04 m in *KTS* 2005, 223. old. és köv. old.

München mind a kívülről való megállapíthatóság, mind pedig a konzernen belüli követelmények vizsgálata során alakította ki álláspontját.

2. 4. 4. Mliekotej s.r.o. ügy

A Mliekotej s.r.o. bejegyzett székhelye a Szlovák Köztársaságban volt. Az adós ügyvezetője Magyarországon kezdeményezte a főeljárás megindítását. Előadta, hogy a Parmalat Hungária Tejipari Rt. igazgatósága Szlovákiában 100%-ban saját tulajdonú Kft. létrehozásáról döntött élelmiszeripari termékek exportjára, importjára, disztribúciójára, kereskedelmére, ennek érdekében 10 millió Ft-ot bocsátott az alapító rendelkezésére. A döntésnek megfelelően a szlovák jogszabályok szerint Bratislavában bejegyezték az adóst. A Parmalat SK nevet 2004. április 1-én Mliekotej s.r.o. névre változtatták. A Parmalat Hungária Rt. ellen Magyarországon megindult a felszámolási eljárás és figyelemmel arra, hogy az adós tevékenysége a Parmalat Hungári Rt. termelő tevékenységéhez kiegészítő, járulékos jelleggel kapcsolódó kereskedelmi tevékenység volt, az adós az anyavállalat fizetéseképtelenségével összefüggésben és egyéb okok miatt is fizetéseképtelenségi helyzetbe került. Ennek folytán a társaság tulajdonosa határozott az adós felszámolására irányuló eljárás kezdeményezéséről.

A Fővárosi Bíróság megállapította, hogy az adós tagja kizárólag az alapító Parmalat Hungária Rt. Az adós kizárólag a magyar anyavállalat termékeinek értékesítésével foglalkozott, a fő vezetési döntéseket az anyavállalatnál Magyarországon hozták. Az adós nem csak kereskedelmi szempontokból függött az alapítótól, hanem gazdaságilag is, mert az alaptőkén felül indokolt helyzetben hitelekkel biztosította az adós működését. Az adós ügyvezetése számára minden esetben egyértelmű volt a magyar alapítótól való személyi függés is, mert az ügyvezető kinevezéséről, illetve leváltásáról a magyar központ igazgatósági ülésein döntöttek, egyedi esetekben adott szóbeli utasítások végrehajtása megkerülhetetlen kötelezettség volt, a tevékenység szervezése során a magyar központ érdekei élveztek prioritást. A felügyelő bizottság tagjai az anyavállalat igazgatósági tagjai voltak. Az adós mindennapos pénzügyi-adminisztratív egyeztetést folytatott az anyavállalattal, amely felügyelte, illetve jóváhagyta az adós könyvelési- elszámolási gyakorlatát. Az adós üzleti tevékenységéről 3 havonta beszámolót küldött az anyavállalat részére, a fontosabb szerződések szövegét a szerződő partnerek tudomásulvétele mellett esetenként a magyar központ javította ki, illetve kiegészítette. Harmadik személyek számára egyértelmű volt a magyar központ befolyása, egyfelől erre utalt a "leányvállalat" kifejezés használata, valamint az a tény, hogy a magyar központ gazdasági igazgatója gyakran közvetlenül az adós megbízott könyvelőjétől kért felvilágosítást. A Fővárosi Bíróság megállapította, hogy az adós fő irányítása, kiemelten a pénzügyi irányítása,

Magyarországon történt, ahol a lényeges döntéseket is meghozták. Ennélfogva az adós érdekeltségeinek kezelése harmadik személyek részéről megállapíthatóan Magyarországon folyt.³¹⁴

2. 4. 5. A joggyakorlat tükrében kialakult elméletek

Az ítélkezési gyakorlat a közösségi jogi aktus 3. cikk (1) bekezdésének az értelmezése során két, egymással ellentétben álló nézetet alakított ki. Az uralkodó joggyakorlat a *mind of management* elméletet követi. E felfogás szerint a fő érdekeltségek középpontjának kijelölése során a vállalkozáson belüli, szubjektív mechanizmusok az irányadóak, különösen az, hogy melyik tagállamban bocsátják ki a társaság ügyvezető, irányító döntéseit.³¹⁵ Ezzel szemben a jogirodalomban a többség a *buisness activity* elméletének képviselője, amely alapján a vállalkozás kifelé irányuló, kívülállók számára objektív módon felismerhető és megállapítható eljárásának az értékelése az irányadó.

A *mind of management* elmélete a vállalkozás stratégiai döntéseinek meghozatala³¹⁶, a meghatározott beszerzésekhez jóváhagyását, vagy a vállalkozáson belüli magatartáspolitikát meghatározását,³¹⁷ a finanszírozást és pénzügyi ellenőrzést,³¹⁸ a könyvelés, controlling, reklám stb. tevékenységet,³¹⁹ az igazgatási ügyek bonyolítását³²⁰ értékeli oly módon, hogy azok megalapozzák a bíróság 3. cikk (1) bekezdés első mondata szerinti joghatóságát.

A *buisness activity* elméletének követői ezzel szemben a hitelezők általi³²¹ megállapíthatóság fontosságát hangsúlyozzák. A kívülről felismerhető objektív körülmények között tartják számon a vállalkozás tevékenységének realizálását,³²² az egyes irodahelyiségek fenntartását, a nemzeti jog kikötését és a szerződések

³¹⁴ Fővárosi Bíróság 9. Fpk. 01-04-002916/3. sz. végzés.

³¹⁵ Döntő szempont a "mind of management theory" szerint az is, hogy hol gyakorolják a leányvállalat feletti ellenőrzést in PAULUS: *Europäische Insolvenzverordnung, Kommentar* (2006), 16664. old, 10 pont.

³¹⁶ Tribunale di Parma, 2004.02.19-i ítélete, Rs. 53/04 in *ZIP* 2004, 1220. old. és köv. old.

³¹⁷ High Court of Justice Leeds, 2003.05.16-i határozata, Rs. 861-876/03 (ISA-Daisytek).

³¹⁸ Fejér Megyei Bíróság helyett Fővárosi Bíróság 2004.06.14-i határozat, Fkp. 01-04-002916/2 in CSIA/FERBER: Art. 3 EuInsVO, Grenzüberschreitende Insolvenz, Internationale Zuständigkeiten ungarischer Insolvenzgerichte (Parmalat Ungarn/Slowakei), *ZInsO* 2004, 861. old. A kutatás során szembesültem azzal a felismeréssel, hogy helytelen fordítás következményeként a fenti végzést a Fővárosi Bíróság helyett a Fejér Megyei Bíróságnak tulajdonította a szakirodalom. High Court of Justice Birmingham, 2005.04.18-i határozat, Rs. 2375-2382/05 in *NZI* 2005, 467. old. és köv. old.

³¹⁹ AG München, 2004.05.04-i határozata, Rs. 1501 IE 1276/04 in *ZIP* 2004, 962. old.

³²⁰ AG Weilheim i. OB, 2005.06.22-i határozat, Rs. IN 260/05 in *ZIP* 2005, 1611. old.

³²¹ PENZLIN/RIEDEMANN: Anmerkung zu: High Court of Justice Birmingham 2005.04.18-i határozat, Rs. 2375-2382/05 in *NZI* 2005, 467, 471. old, vö. Európai Bíróság 341/04. sz. ügyben hozott 2006.05.02-i ítéletének 33. pontja.

megkötését,³²³ az adófelügyelet alá tartozást,³²⁴ a hitelezőkkel való kapcsolatok kiépítésének helyét.

A business activity elmélete szerint a konzernen belüli döntéshozatali mechanizmusok előtérbe helyezése a forum shopping visszaélészerű gyakorlására és a fizetéseképtelenségi kérelmek közötti versenyfutásra vezet.³²⁵ Ezzel szemben a Fizetéseképtelenségi rendelet megfelelő alkalmazása esetén nem lehetséges a több bíróság közötti választás, mert csak egyetlen egy fő érdekeltségi középponttal rendelkezik a társaság. A forum shopping jelensége ezért csak akkor léphet fel, ha több tagállami bíróság különböző értelmezést követ és ezáltal a kölcsönös bizalom hiánya nyilvánvalóvá válik.

A konzern fizetéseképtelenségi tényállásokban az anyacég székhelyéhez történő egységes kötődés nyomán a leányvállalat jogi önállósága nem marad figyelmen kívül, mert a Fizetéseképtelenségi rendelet 3. cikk (1) bekezdés 1. mondata kifejezetten olyan szabály, amely a tényleges eseményekhez és nem a vállalkozás jogi szerkezetéhez kapcsolódik. Az egységes értelmezés ugyanakkor nem vezet a konzernbe tömörülő társaságok elleni egységes fizetéseképtelenségi eljárásra.

3. A másodlagos eljárás

A Fizetéseképtelenségi rendelet rendszere alapján ideális esetben valamennyi tagállam tekintetében az adós fő érdekeltségeinek középpontjához kötődően egy főeljárást folytatnak le. A közösségi jogforrás az egység és az univerzalitás gondolatának elsődlegességét hangsúlyozza, mégsem mondhatott le teljes mértékben a másodlagos eljárásokra vonatkozó szabályok megalkotásáról, mert enélkül az európai egységcsöd az egyes tagállamok eltérő fizetéseképtelenségi jogi szabályozása alapján reálisan nem lenne megvalósítható.³²⁶ Egy külföldi főeljárásban való részvétel a hitelezők számára hátrányokkal is járhat és az adós több államban elhelyezett vagyonának egyetlen egy eljárásban történő egységes kezelése, és értékesítése nehézségekre ütközhet.³²⁷ Ezeknek a körülményeknek a megfontolásából következően a közösségi jogforrás kiegészítő jelleggel előíranyozza, hogy a többi tagállamban található vagyonra kiterjedően, párhuzamosan másodlagos eljárások folytathatóak le.³²⁸

³²² AG Düsseldorf 2003.06.06-i határozata in *ZIP* 2003, 1363. old, AG Mönchengladbach 2004.04.27-i határozata in *NZI* 2004, 383. old. és köv. old., PANNEN/RIEDMANN: *NZI* 2004, 646, 651. old.

³²³ High Court Dublin, 2004.03.23-i határozata, Rs. 33/04 in *ZIP* 2004, 1223. old. és köv. old.

³²⁴ Supreme Court of Ireland, 2004.07.27-i határozat, Rs. 147/04 in *ZIP* 2004, 1969, 1974. old.

³²⁵ PANNEN/RIEDMANN: *NZI* 2004, 646, 651. old.

³²⁶ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 27. cikk 2 pont.

³²⁷ Jelentés 32. pont.

³²⁸ Jelentés 211. pont. Önmagában a vagyon fekvési helyén nincs lehetőség a területi eljárás megindítására. A Fizetéseképtelenségi rendelet 3. cikk (2) bekezdése egyértelműen kizárja a területi eljárás megindítását az adós fő érdekeltségeinek középpontja szerinti államban is, mert az ott indított eljárás főeljárás.

A másodlagos eljárásnak különböző *célok*at kell figyelembe vennie. Egyfelől szükséges korrekciót jelent különösen a helyi *hitelezők védelmére*, mert ők az érdekeiket egy külföldi eljárásban, számukra idegen anyagi fizetéseképtelenségi jog alkalmazása mellett, idegen nyelven kényszerülnének érvényesíteni. Másfelől a főeljárás felszámolójának *tehermentesítését* is szolgálja a jelentősebb, az alig átlátható vagyonnal rendelkező adós fizetéseképtelensége esetén. A másodlagos eljárásra vonatkozó szabályok lehetővé teszik azt is, hogy az eljárás *olyan vagyonra is* kiterjedjen, amelyet egyébként a *lex fori concursus generalis* kivételei miatt nem lehetne bevonnani az eljárás hatálya alá [vö. EuFkR. 5. és 7. cikk].³²⁹ Ennek megfelelően a területileg korlátozott eljárások éket vernek az univerzalitás elvén.³³⁰

A másodlagos eljárás *védelmi funkciója* abban nyilvánul meg, hogy az adós eljárás államának területén található vagyonára az ott hatályos fizetéseképtelenségi jogforrások az alkalmazandóak [EuFkR. preambulum (11) és (12) pont, 28. és 4. cikk].³³¹ A főeljárástól függő területi eljárás ún. *segítségnyújtási* funkciót³³² is betölt. Ezzel összhangban a főeljárás felszámolója kezdeményezheti a másodlagos eljárás megindítását, ha ez szükségesnek mutatkozik a fizetéseképtelenségi tömeg hatékony kezelése érdekében [EuFkR. preambulum (19) és (25) pont]. E célkitűzés megvalósítása érdekében deklarálja a Fizetéseképtelenségi rendelet az egyes eljárások felszámolóinak szoros együttműködésére vonatkozó szabályokat is. Ez a funkció jeleníti meg különösen a másodlagos eljárás főeljárásnak való alárendeltségét [vö. különösen EuFkR. 33-37. cikk].³³³

3. 1. A másodlagos eljárás megindításának feltételei

A másodlagos eljárás megindításának feltétele egyfelől az, hogy *főeljárás indult* valamely másik tagállamban [EuFkR. 3. cikk (3) bek. első mondat és a 27. cikk első mondata]. Ennek megfelelően a másodlagos eljárás főeljárástól függő területi eljárás. A másodlagos eljárás megindításának további követelménye az, hogy az adós a főeljárás megindítása szerinti tagállamtól eltérő, *másik tagállamban telephellyel rendelkezzen* [EuFkR. 3. cikk (2) bek.], mert pusztán a vagyon megléte nem elégséges az eljárás megindításához.³³⁴

A főeljárástól függő területi eljárás megindítását kezdeményező kérelem esetén a bíróságnak azt kell vizsgálnia, hogy:

- a másik tagállamban megindított fizetéseképtelenségi eljárás – amelyre tekintettel a másodlagos eljárást kezdeményezik – a közösségi jogforrás 3. és 16. cikkeinek hatálya alá tartozik-e és azt az “A” mellékletben szereplő fizetéseképtelenségi eljárásként jelölték-e meg³³⁵, továbbá

³²⁹ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 27. cikk, 2 pont.

³³⁰ A másodlagos eljárásokkal megfogalmazott kritikát ld. különösen Lüke: i. m. 300, 306. old, VOGLER: *ZIK* 2001, 189. old., KOLMANN: i. m. 342. old. és köv. old.

³³¹ Jelentés 32. pont.

³³² Jelentés 33. pont, KOLMANN: i. m. 327. old.

³³³ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 27. cikk, 11 és 12 pont.

³³⁴ Jelentés 70. pont, 211. pont, BALZ: *ZIP* 1996, 949. old, LEIBLÉ/STAUDINGER: *KTS* 2000, 547. old, KEMPER: *ZIP* 2001, 1613. old.

³³⁵ Jelentés 214. pont.

- a főeljárás megindításáról szóló határozatot kibocsátó bíróság a joghatóságát a 3. cikk (1) bekezdésében foglaltakra alapította-e³³⁶, valamint
- a főeljárás megindításáról szóló határozat hatályos-e³³⁷,
- fennáll-e a másodlagos eljárás megindítását megalapozó joghatósági ok, és
- a nemzeti fizetéseképtelenségi jogszabályok alapján fennáll-e az illetékessége [Cstv. 6. § (2) bek.], továbbá
- a nemzeti fizetéseképtelenségi kódex alapján megvalósulnak-e az eljárás megindításának feltételei [Cstv. 10. § (3) bek., 25. § (1) bek., 27. § (2) bek.].³³⁸

Amennyiben a határozat az eljárás megindításának államában hatályos, a főeljárás megindítására joghatósággal rendelkező bíróság eljárás megindításáról szóló határozatát ipso iure valamennyi tagállamban el kell ismerni [EuFkR. 16. cikk (1) bek.]. Ennek megfelelően az a bíróság, ahol a másodlagos eljárás megindítását kezdeményezik, azt *nem vizsgálhatja*, hogy a főeljárás megindításáról szóló határozatot hozó bíróság a joghatóságát *helyesen állapította-e meg*. A kölcsönös bizalom elvéből következően *csakis azt vizsgálhatja*, hogy a határozat *hatályos-e*.³³⁹

Arra azonban figyelemmel kell lennie az eljárás megindítása végett másodikként megkeresett bíróságnak, hogy az eljárás megindításáról szóló határozatot a magát 3. cikk (1) bekezdése értelmében joghatósággal rendelkezőnek tartó bíróság bocsátotta-e ki. Amennyiben hiányzik a határozatból a joghatóságra vonatkozó utalás³⁴⁰, felmerül a kérdés, hogy a másodlagos eljárás megindítása végett megkeresett bíróság az előtte kezdeményezett eljárást megindíthatja-e.

A Fizetéseképtelenségi rendelet erre az esetre kifejezett szabályozást nem ad. Ennélfogva, ha hiányzik a határozatból a 3. cikk (1) bekezdésén alapulva a bíróság joghatóságának kinyilvánítása, úgy egyéb megengedhetőségi feltételek fennforgása ellenére a másodlagos eljárás megindítása iránti kérelmet el kell utasítani.

Eltérő megítélés alá esik, azonban, ha a külföldi bíróság az eljárás megindításáról szóló határozata lényeges tartalmának közzététele végett intézkedett az adós telephelye szerinti

³³⁶ A főeljárás megindításáról szóló határozatot kibocsátó bíróságnak a határozatában deklarálnia kell, hogy az adós fő érdekeltségeinek középpontja az érintett tagállamban van és erre tekintettel áll fenn a főeljárás megindítására vonatkozó joghatósága, in: Jelentés 215. pont.

³³⁷ Az eljárás megindításáról szóló határozatnak hatályosnak kell lennie, tehát nem kell alaki jogerőre emelkednie in: BALZ: ZIP 1996, 953. old.

³³⁸ Jelentés 211, 213. pont.

³³⁹ EuFkR. preambulum (22) pont, HERCHEN: i. m. 34. old, HUBER: i. m. 136. old.

³⁴⁰ "Ennek oka lehet az, hogy a bíróság vagy nem ismerte fel, hogy a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazási területe csak transznacionális elem alapján nyílik meg, vagy a főeljárás megindítására irányuló szándékot tévesen nem elégséges mértékben jutatta kifejezésre" in: VALLENDER: Die Voraussetzungen für die Einleitung eines Sekundärinsolvenzverfahrens nach der EuInsVO, InVO 2005, 42. old, 14-es lábjegyzet.

tagállamban [vö. EuFkR. 21. cikk (2) bek.]. Ezzel az eljárásával az eljárás megindítása államának bírósága kifejezésre juttatja, hogy a 3. cikk (1) bekezdése értelmében vett főeljárást kívánt megindítani.

A fenti probléma lehetséges megoldásának tűnik, hogy a “határokon átlépő momentumok”-ról tudomással nem rendelkező tagállami bíróságok minden fizetéképtelenségi eljárást a 3. cikk (1) bekezdése szerinti főeljárásaként indítanak meg. Az a bíróság ugyanis, ahol a másodlagos eljárás megindítása iránti kérelmet előterjesztették, egyedül annak megállapítására szorítkozhat, hogy a főeljárásban kibocsátott határozat hatályos-e, illetve hogy ez a határozat az eljárás megindításának államában joghatásokat vált-e ki [EuFkR. preambulum (22) pont]. Ennélfogva egyéb feltételek fennforgása esetén a másodlagos eljárás megindítását semmi nem akadályozná meg. A főeljárás “exkluzivitása” azzal a következménnyel jár, hogy valamely más tagállam ténylegesen joghatósággal rendelkező bíróságát az ilyenfajta “tartalék határozatok” megakadályozzák abban, hogy a maga részéről főeljárást indítson meg.

A Fizetéképtelenségi rendelet azonban csak akkor alkalmazandó, ha vagy más tagállamokban rendelkezik az adós vagyonnal, vagy az érintett jogviszonyokat külföldi vonatkozással kötötték meg.³⁴¹ A közösségi jogforrás célja a határokon átlépő fizetéképtelenségek hatékony szabályozása. Ennek megfelelően, amennyiben a német bíróság a fenti “tartalékhatározatot” kibocsátja, akkor az nem hoz létre semmiféle határokon átlépő joghatást. Ténylegesen egy Németországban megindított főeljárás csak akkor igényelhet európai nemzetközi univerzalitást magának, ha magából az eljárás megindításáról szóló határozatból kitűnik, hogy a bíróság főeljárást akart megindítani. Ezt a bíróság az EGInsO 102. cikk 2. §-a szerint nem pusztán a 3. cikk (1) bekezdésére hivatkozással juttathatja kifejezésre, hanem ezt *megfelelően meg kell indokolnia* az eljárást megindító határozatában. Más tagállamok bíróságai számára egyértelművé kell tenni, hogy milyen körülmények szolgáltak zsinórmértékül a német fizetéképtelenségi bíróság számára ahhoz, hogy kinyilvánítsa a joghatóságát. Amennyiben hiányzik ez a fajta indokolás, akkor más tagállam bírósága a másodlagos eljárás megindítása iránt ott előterjesztett kérelmet nem megengedettként elutasíthatja, mert nem ismert, hogy a német bíróság a joghatóságának vizsgálata során milyen kiindulási pontokat vett alapul.³⁴²

³⁴¹ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 1. cikk, 2 pont.

³⁴² VALLENDER: *InVO* 2005, 43. old.

A másodlagos eljárás – a főeljárástól eltérően – az adósnak nem a teljes, hanem csak a másodlagos eljárás államában található vagyonát öleli fel [EuFkR. 3. cikk (2) bek. második mondat és a 27. cikk harmadik mondata]. A főeljárás egyetemes hatállyal bír, azonban a másodlagos eljárás államában található vagyont a főeljárás közvetlenül nem ragadhatja magához [vö. EuFkR. 29. cikktől].³⁴³

3. 2. A másodlagos eljárás kezdeményezése

A Fizetéseképtelenségi rendelet külön kérelmezési jogokat telepít a másodlagos eljárásra vonatkozóan. Ennélfogva azáltal módosítja a *lex fori concursus secundariae*-t, hogy lehetővé teszi a másodlagos eljárás megindításának kérelmezését a főeljárás felszámolója, valamint a minden más olyan személy, illetve szervezet részére, akiknek a másodlagos eljárás helye szerinti tagállam nemzeti joga eljárás kezdeményezési jogot deklarál.

A 29. cikk a) pontja a *főeljárás felszámolója* részére lehetőséget teremt arra, hogy az adós külföldön fekvő vagyonának közvetlen elérése helyett külön fizetéseképtelenségi eljárás megindítását kezdeményezze, amennyiben ezt célszerűnek tartja.³⁴⁴ A közösségi jogforrásból nem vehető ki, hogy a főfelszámoló a másodlagos eljárás megindítása iránti kérelem előterjesztésére kötelezett. A kérelmezési jog azokban az esetekben erősödik fel eljárás kezdeményezési kötelezettséggé, amikor fennáll annak a veszélye, hogy a kérelem előterjesztésének elmulasztása a hitelezőkkel szembeni kártérítési kötelezettséget alapoz meg.³⁴⁵

A nemzeti jog alapján a főeljárás megindítására irányuló kérelmet követően, de még a főeljárás megindítása előtt a nemzeti jog szerint kirendelt *ideiglenes főfelszámoló* a 29. cikk a) pontjában, a másodlagos eljárás megindítására jogosultak körében nincs megemlítve, amelyből arra lehet következtetni, hogy őt a b) pont szerint illetheti meg eljárás kezdeményezési jog. A főeljárás ideiglenes felszámolója a kérelmezési jogosultságát ebben az esetben is a másodlagos eljárás megindítása helye szerinti nemzeti jogból származtatja. Emellett azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a másodlagos eljárás megindítása fogalmilag csak akkor lehetséges, ha már megindult a főeljárás, ezért aligha deklarálhat a *lex fori concursus secundariae* kérelmezési jogkört az ideiglenes főfelszámolónak. Ennélfogva az ideiglenes főfelszámolót nem illeti meg a másodlagos eljárás kezdeményezésének joga.³⁴⁶

A 29. cikk a) pontja kifejezetten a főeljárás felszámolójának teremt jogalapot a másodlagos eljárás megindítása iránti kérelem előterjesztésére. Amennyiben az adós különböző tagállamokban több telephellyel rendelkezik, akkor ez a kérelmezés jogosítvány valamennyi telephelyre kiterjedően gyakorolható. Ezzel szemben a Fizetéseképtelenségi rendelet a *másodlagos eljárás felszámolójának* nem deklarálja a másodlagos eljárás kezdeményezési jogkörét. Amennyiben annak a tagállamnak a joga, ahol

³⁴³ HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann, 1451. old, 57 pont.

³⁴⁴ A főeljárás megindításával a főfelszámoló jogalapot nyer az európai-univerzális fizetéseképtelenségi tömeg felett [EuFkR. 16. cikk, 18. cikk (1) bek.], a másodlagos eljárás kezdeményezésére vonatkozó kérelme esetén kvázi saját kérelemről van szó in: VALLENDER: *InVO* 2005, 45. old.

³⁴⁵ VALLENDER: *InVO* 2005, 45. old.

³⁴⁶ DUURSMÁ-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 29. cikk, 9 pont, VALLENDER: *InVO* 2005, 45. old.

meg kell indítani a további másodlagos eljárást, eljárás kezdeményezési jogkört irányozna elő, úgy a főfelszámoló mellett megfelelő kérelmet terjeszthetne elő a másodlagos eljárás felszámolója.³⁴⁷

A 29. cikk b) pontja a hitelezők másodlagos eljárás kezdeményezésére vonatkozó jogkörét nem korlátozza. A másodlagos eljárásra annak a tagállamnak a nemzeti joga irányadó, ahol ezt a fizetésképtelenségi eljárást megindítják [EuFkR. 28. cikk].

Ha a felszámolási eljárás lefolytatását a hitelező kérte, és a bíróság a kérelmet érdemi vizsgálat nélkül nem utasította el, a bíróság a kérelem benyújtásáról - a kérelem egy példányának megküldésével - haladéktalanul értesíti az adóst [Cstv. 24. § (2) bek.]. A közösségi jogforrás alapján a másodlagos eljárás megindításáról a bíróság az adós fizetésképtelenségének vizsgálata nélkül dönt, ennél fogva az ilyenfajta eljárás megindítását kezdeményező hitelezői kérelmet nem kell megküldeni az adósnak, illetve az őt képviselő főfelszámolónak.³⁴⁸

A Fizetésképtelenségi rendelet kifejezetten nem szabályozza az *adós* másodlagos eljárás megindításának kezdeményezésére vonatkozó jogát, hanem azt a *lex fori concursus secundariae* alapján kell megítélni [EuFkR. 29. cikk b) pont]. A jogirodalomban uralkodó vélemény szerint az adós nem jogosult a másodlagos eljárás kezdeményezésére, figyelemmel arra, hogy a főeljárás megindítása miatt elveszíti a kérelmezési jogát.³⁴⁹

Amennyiben a nemzeti jog egyéb személyeknek, illetve szervezeteknek is kérelmezési jogosítványt deklarál, akkor azok akkor is jogosultak a másodlagos eljárás kezdeményezésére, ha ők az eljárásban nem nyernek hitelezői rangot.³⁵⁰ A külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepeiről és kereskedelmi képviselőiteiről szóló 1997. évi CXXXII. törvény 19. § (3) bekezdése alapján a *cégbíróság* értesítése alapján rendeli el a bíróság a fióktelep felszámolását. Abban az esetben azonban, ha a külföldi vállalkozás ellen valamely más tagállamban megindult a főeljárás és az erre vonatkozó bejelentési kötelezettségének a fióktelep a fenti törvény 19. § (1) bekezdésében foglaltak szerint eleget tesz, akkor a cégbíróságnak nincs felszámolási eljárás kezdeményezésére irányuló intézkedési kötelezettsége [vö. EuFkR. 29. cikk a), b) pont].³⁵¹

3. 3. A másodlagos eljárás joghatósági szabályai

A Fizetésképtelenségi rendelet valamennyi területi – másodlagos és partikuláris – eljárásra vonatkozó 3. cikk (2) bekezdésében deklarálja a joghatóság szabályait. Ezt követően a 3. cikk (3) bekezdésében

³⁴⁷ VALLENDER: *InVO* 2005, 46. old vö. DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 29. cikk, 10 pont.

³⁴⁸ Fővárosi Bíróság 9. Fpk. 01-07-000271/4. sz. végzés.

³⁴⁹ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 29. cikk, 8 pont, SMID: *Deutsches und Europäisches Insolvenzrecht* (2004), 29. cikk, 9 pont vö. AG Köln in: *NZI* 204, 151. old.

³⁵⁰ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 29. cikk, 8 pont.

megállapítja, hogy minden, a főeljárás megindítását követő 3. cikk (2) bekezdése alapján joghatósággal rendelkező bíróság által megindított területi eljárás a közösségi jogforrás III. fejezetében szabályozott másodlagos eljárás.

Amennyiben az adós *fő érdekeltségeinek középpontja a Közösségen belül*, valamely tagállamban van, akkor a Fizetéseképtelenségi rendelet szabályai alapján van helye a másodlagos eljárás megindításának. Ha azonban a főeljárás megindítására irányadó joghatóság kapcsolóelvének kijelölt fő érdekeltségi középpont ún. harmadik államban van, akkor a közösségi jogforrás nem alkalmazható, így eleve kizárt a 3. cikk (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelő másodlagos – illetve partikuláris – eljárás megindítása [EuFkR. preambulum (14) pont].³⁵² Ebben az esetben az adós telephelye vagy vagyona szerinti tagállamban ún. párhuzamos eljárásnak az érintett tagállam nemzeti joga alapján van helye.

Ezzel összhangban a német fizetéseképtelenségi kódex lehetővé teszi, hogy a bíróságok az InsO 356. §-a alapján Németországban területi eljárást indítsanak, amelyhez már önmagában a vagyon megléte elegendő.³⁵³ Ez az eljárás tehát nem minősül a Fizetéseképtelenségi rendelet 3. cikk (2) bekezdése értelmében vett területi eljárásnak.³⁵⁴

A közösségi jogi aktus 3. cikk (2) bekezdésében foglaltakból következően önmagában nem elegendő a másodlagos eljárás megindításához az, ha az adós a Közösségen belül rendelkezik a fő érdekeltségeinek középpontjával. Ehhez járuló további kritérium, hogy az adósnak egy *másik tagállamban telephellyel* is rendelkeznie kell. Amennyiben a telephely is ún. harmadik államban van, úgy nincs helye a közösségi jogforrás szerinti másodlagos eljárás megindításának, mert – hiányzik az irányadó joghatóság egyik szelete – a “másik tagállam” követelménye. Amennyiben az eljárás kezdeményezésének államában az adósnak nincs telephelye, akkor az ott található vagyontát univerzalizáció folytán a főeljárás kebelezi be [vö. EuFkR. 5-15. cikk].

3. 3. 1. A telephely, mint kapcsolóelv

A Fizetéseképtelenségi rendelet a területi eljárások – mind a másodlagos, mind a partikuláris eljárás – megindítására vonatkozó joghatóság kapcsolóelvéként az adós telephelyét jelöli ki [EuFkR. 3. cikk (2) bek., 27. cikk]. A telephely joghatósági okként való kijelölése mögött az a megfontolása húzódik, hogy azokra a külföldi gazdasági szereplőkre, akik belföldi telephellyel rendelkeznek, ugyanazon fizetéseképtelenségi törvényeknek kell vonatkozniuk, mint a belföldi piaci szereplőkre, amíg az érintettek ugyanazon a piacon fejtik ki a tevékenységüket. Másfelől a külföldi vállalkozás belföldi telephelyével szerződést kötő belföldi hitelezők bizhatnak a belföldi fizetéseképtelenségi jog alkalmazásában. Számukra – fizetéseképtelenségi jogi szempontból – lényegtelen, hogy külföldi vagy belföldi társasággal kötnek

³⁵¹ Fővárosi Bíróság 9. Fpk. 01-05-002767/3. sz. végzés.

³⁵² Jelentés 82. pont, BALZ: ZIP 1996, 948. old, LEIBLE/STAUDINGER: KTS 2000, 538. old, EIDENMÜLLER: IPRax 2001, 5. old, KOLMANN: i. m. 272. oldaltól, HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann 1496. old, 212 pont.

³⁵³ HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann 1452. old, 58 pont.

³⁵⁴ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 27. cikk, 18 pont.

jogügyletet, mivel az információhoz való igényük és a jogi rizikójuk a fizetéseketlenesség esetében megegyezik.³⁵⁵

A telephely fogalmát a közösségi jogi aktus – az adós fő érdekeltségének középpontjától eltérően – önállóan és egyértelműen definiálja [EuFkR. 2. cikk h) pont]. Ennek megfelelően a telephely bármely olyan működési hely, ahol az adós nem átmeneti jellegű gazdasági tevékenységet folytat emberi erőforrással és termékekkel.³⁵⁶

A határokon átlépő fizetéseketlenességi ügyekben irányadó telephely-fogalom *önálló és tág*³⁵⁷ meghatározását a tagállamok közötti kompromisszum érlelte. A 2. cikk h) pontjába foglalt rendelkezések azon államok közötti kiegyezés eredményei, amelyek egyfelől már önmagában a vagyontárgyak fekvési helye alapján – tehát az adós telephelye hiányában – lehetővé tették volna a területi eljárások megindítását, másfelől pedig azok között, amelyek tömör, megszorítóan értelmezendő definíciót kívántak.³⁵⁸

Az európai nemzetközi fizetéseketlenességi jog telephely fogalma tudatosan *eltér* az Európai Bíróság 1968-as Brüsszeli Egyezmény 5. cikk (5) bekezdéséhez fűzött értelmezése során kialakított telephely fogalom – felfogástól.³⁵⁹ Az Európai Bíróság értelmezésén alapuló telephely definíció átvétele a Fizetéseketlenességi rendelet 2. cikk h) pontjának megszorító értelmezésére vezetett volna, amely a területi eljárás megindításának lehetőségeit túlzottan korlátozta volna és ez ellent mondott volna a legtöbb küldött által elérni kívánt céllal. Továbbá az Európai Bíróság értelmezésén alapuló telephely fogalom “az üzleti tevékenység középpontját” emelte ki, amely a Fizetéseketlenességi rendelet 3. cikk (1) bekezdésének központi kapcsolóelvétől, az adós fő érdekeltségei középpontjától való elhatárolás nehézségeit vetítette volna előre.³⁶⁰ E megfontolások miatt a Fizetéseketlenességi rendelet telephely – fogalma egy újonnan kifejlesztett, *független* elgondolásnak tekinthető.³⁶¹

³⁵⁵ Jelentés 71. pont. A telephely kapcsolóelvként való kijelölésével összefüggő kritikai álláspontokat ld. LÜKE: i. m. 299. old. és köv. old., KOLMANN: i. m. 329. old. és köv. old.

³⁵⁶ A Fizetéseketlenességi rendelet 2. cikk h) pontjában foglalt “telephely” fogalom megegyezik a Modell-törvény 2. cikk f) pontjában foglalt telephely meghatározással.

³⁵⁷ BALZ: ZIP 1996, 949. old.

³⁵⁸ Jelentés 70. pont, LÜKE: i. m. 299. old, WIMMER: ZIP 1998, 985. old, BALZ: ZIP 1996, 948, 949. old, LEIBLE/STAUDINGER: KTS 2000, 545. old, 96-os lábjegyzet, 546-547. old, SMID: i. m. 73. old, GOTTWALD: Grenzüberschreitende Insolvenzen 21. old, KEMPER: ZIP 2001, 1613. old, KOLMANN: i. m. 328. old., GEIMER: i. m. 3459 pont vö. a telephely tág fogalmával szembeni kritikát ld. LÜKE: i. m. 298. old. és köv. old.

³⁵⁹ Európai Bíróság 1978.11.22-i, C-33/78. sz. Somafer/Saar-Ferngas AG ügyben hozott ítélete, GEIMER/SCHÜTZE: *Europäische Zivilverfahrensrecht* (1997), 5. cikk, 222. pont, vö. GEIMER: i. m. 3459 pont, LÜKE: i. m. 299. old, KOLMANN: i. m. 327. old, DUURSMAN-KEPPLINGER: EuFkr.-Komm 3. cikk, 63 pont.

³⁶⁰ SMID: i. m. 74. old.

³⁶¹ LEIBLE/STAUDINGER: KTS 2000, 546. old. vö. UNCITRAL Modell törvénye in: ZIP 1997, 2224. old.

3. 3. 2. A telephely fogalmának elemzése

A Fizetési képtelenségi rendelet 2. cikk h) pontja alapján a telephely az adós olyan *működési helyének* felel meg, ahol az adós gazdasági tevékenységet folytat.³⁶² A működési helyre nézve túlságosan nagy követelményeket nem támaszt a közösségi jogi aktus, kizárólag annak van jelentősége, hogy a tevékenységet az adós a piacon gyakorolja. Ez bizonyos fokú állandóságot jelent és minimális szervezettséget igényel, ennél fogva az adós működése a kívülállók számára is érzékelhető és felismerhetővé válik.³⁶³

A telephely további ismertető jegye, hogy ott az adós a gazdasági tevékenységét *nem* pusztán *átmenetileg*, alkalmyszerűen, hanem bizonyos időtartamra gyakorolja.³⁶⁴ A rendeletalkotó nem jelöl ki minimális időtartamot, hanem a negatív irányú meghatározással él. Az adós által gyakorolt tevékenység bizonyos időtartamra szóló vagy alkalmyszerű minősítésére általános zsinórmérték nincs, azt mindig egyedileg kell elbírálni.³⁶⁵

Az adós gazdasági tevékenysége *személyek és vagyoni értékek* együttes befektetését feltételezi. Önmagában a vagyon pusztán elhelyezése alapján nem lehet megállapítani a telephely fennforgását. Ennek megfelelően, ha az adósnak az érintett tagállamban csak bankszámlája, vagy letétbe helyezett értékpapírja van, úgy a 2. cikk h) pontja szerinti feltételeket még nem teljesíti.³⁶⁶ A telephellyé minősítés azonban nem feltételezi a nyereségre törekvést. Ehhez inkább elegendő, ha az adós bizonyos időtartamra a gazdasági tevékenységét minimális szervezeti keretek között folytatja.³⁶⁷

A telephely hollétének megállapítása a hitelezők szempontjából döntő jelentőségű, ezért ennek vizsgálatakor a jogalkalmazónak elsősorban az adós nem átmeneti jellegű, tárgyi és személyi javak befektetését igénylő tevékenységét kell értékelnie, amely az adós szerződő partnereiben bizalmat ébreszt az iránt, hogy fizetési képtelenség esetén ezen a tevékenységi helyen érvényesülő *lex fori concursus* alkalmazhatják.

³⁶² Jelentés 71. pont.

³⁶³ DUURSMÁ-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk, 64. pont, Jelentés 71. pont.

³⁶⁴ Jelentés 71. pont.

³⁶⁵ SMID: i. m. 75. old.

³⁶⁶ GOTTWALD: im. 22. old., KOLMANN: i. m. 328. old., LEIBLÉ/STAUDINGER: *KTS* 2000, 533, 547. old., GOTTWALD: im. 34. old., HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann 1445. old, 43. pont, SMID: i. m. 75. old., DUURSMÁ-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk, 67. pont.

³⁶⁷ HUBER: i. m. 142. old.

A magyar bírói gyakorlat a külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepét, illetve kereskedelmi képviselőjét a közösségi jogforrás alkalmazásában telephelyként értékeli. A másodlagos eljárás megindítását megalapozó joghatósági ok fennállása megállapítást nyert, amikor az adós Magyarországon folyamatos kereskedelmi és pénzügyi tevékenységet folytatott, amely során az adós képviselőjére is hivatott ügynököt foglalkoztatott, az adós áruja raktározása érdekében raktárt bérelt, több gazdasági ügyletben vett részt, szerződéseket kötött, különböző vállalkozásokban tulajdonjogot szerzett.³⁶⁸

3. 3. 3. Létesítő okirat szerinti székhely, mint telephely

Az AG Köln³⁶⁹ értelmezése szerint a főeljárás megindítása nem akadályozza meg a másodlagos eljárás megindítását abban a tagállamban, ahol az adósnak a létesítő okirat szerinti (bejegyzett) székhelye van, amennyiben a Fizetéseképtelenségi rendeletben megszabott további feltételek fennállnak. Az ún. főszékhely 2. cikk h) pontja szerinti telephellyé minősítése ellen szóló megfontolások abból indulnak ki, hogy a másodlagos eljárás kvázi felöleli az adós teljes vagyont, ezért a másik tagállamban megindított főeljárást elértéktelenedésének fennáll a veszélye. Ezzel szemben felhozható érv azonban, hogy a másodlagos eljárás nem egy második, versengő főeljárás. A másodlagos eljárás területileg korlátozott joghatásai révén nem marad figyelmen kívül a főeljárás vezető szerepe és elsőbbsége. Továbbá ezekben az esetekben a hitelezők dologi jogaiba csak a másodlagos eljárás folytán lehetne beavatkozni, így a másodlagos eljárás megindítását a főeljárás felszámolójának érdekében is meg kellene engedni.³⁷⁰ Ennélfogva az adós létesítő okirat szerinti székhelye kivételesen telephelyként minősíthető.

A magyar bírói gyakorlat a más tagállamban megindított főeljárásra figyelemmel az adós magyarországi telephelyeként értékelte az adós létesítő okirat szerinti székhelyét, mert a társaság tartozása adóbevallásokon és adóhatósági megállapításokon alapult, azonban adótartozás rendezésére adott fizetési halasztás, majd azt követően az adóhatósági végrehajtás eredménytelen maradt.³⁷¹

³⁶⁸ Fővárosi Bíróság 9. Fpk. 01-07-000271/4. sz. végzés.

³⁶⁹ in: *NZI* 2004, 151. old, AG Düsseldorf in: *ZIP* 2004, 623, 625. old.

³⁷⁰ SABEL: *NZI* 2004, 126, 127. old, VALLENDER: *InVO* 2005, 44. old.

³⁷¹ Fővárosi Bíróság 9. Fpk.01-05-002932/4. sz. végzés.

3. 3. 4. Önálló külföldi leányvállalat

A telephely tág értelmezést engedő fogalmára tekintettel a jogirodalomban többször felmerült az a kérdés, hogy a jogilag önálló külföldi leányvállalatra, amelyben a fizetésektelen adós 100 %-os, illetve többségi részesedéssel bír, alkalmazható-e a Fizetésektelenségi rendelet 2. cikk h) pontja.³⁷² A kérdés abból fakad, hogy a leányvállalat államában a részesedése és tagsági jogai gyakorlása révén az anyacég folytatja a Fizetésektelenségi rendelet 2. cikk h) pontjában a telephely minősítéshez egyik feltételként előírt gazdasági tevékenységet. Ha pedig az anyacég részesedéssel bír a leányvállalatban, akkor a vagyoni erőforrások befektetésének további kritériumát is teljesíti.

Ha a fizetésektelen adós jogilag önálló külföldi leányvállalkozása az adós telephelyének minősülne, úgy az érintett külföldi államban másodlagos eljárást lehetne indítani, amely a fizetésektelen adós ebben az államban lévő – beleértve a leányvállalatot is – vagyonára terjedne ki. Ugyan a Fizetésektelenségi rendelet 31. cikk alapján elvárt fő- és másodlagos eljárás koordinálása ily módon megvalósítható lenne³⁷³, azonban ez a megoldás ellentmondásban állna a közösségi jogforrás koncepciójával. Ennek egyik indoka az, hogy a Fizetésektelenségi rendelet a konszern-tényállásokra nem tartalmaz szabályozást, mert a rendeletalkotó tudatosan kiszorította a konszern-fizetésektelenség problémáinak szabályozását.³⁷⁴ Másfelől az anyacég a leányvállalat államában saját vagyoni értéket és személyzetet nem is fektet be, ezzel szemben az anyacég felszámolója a tagsági jogok gyakorlása folytán a leányvállalat vagyonát elvonhatná.

Ennek megfelelően a fizetésektelen adós *önálló külföldi leányvállalata az anyacég telephelyeként nem vehető figyelembe.*³⁷⁵ Ennélfogva minden külföldi vállalkozásrész, amely saját jogi személyiséggel rendelkezik, külön adósként jön figyelembe.³⁷⁶ Amennyiben az anyacég ellen főeljárás indul, akkor az anyacég leányvállalatban lévő részesedése az adós vagyonának minősül, és arra a főeljárás egyetemleges hatálya

³⁷² HUBER: i. m. 142. old. és köv. old., KOLMANN: i. m. 329. old, VOGLER: ZIK 2001, 189. old.

³⁷³ KOLMANN: i. m. 329. old, HUBER: i. m. 143. old.

³⁷⁴ Jelentés 76. pont, KOLMANN: i. m. 271. oldaltól, HUBER: i. m. 143. old.

³⁷⁵ HUBER: im. 142. oldaltól, KOLMANN: im. 329. old, DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm 2. cikk 29 pont, 3. cikk 120 pont és köv. pontok, 27. cikk 25 pont és köv. pontok. "A másodlagos eljárás nem éppen társasági jogi felszámolási eljárás azokkal a vállalkozásokkal szemben, amelyekben az adós részesedéssel bír" in: VALLENDER: *InVO* 2005, 44. old.

³⁷⁶ Jelentés 76. pont, HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann 1454. old, 68 ponttól, DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk, 120 pont.

kiterjed. Ha a leányvállalat vagyonára az anyacég székhelyén főeljárás indult – mert oda kötődik egyúttal a leányvállalat fő érdekeltségi középpontja is –, akkor a leányvállalat 2. cikk h) pont szerinti telephelye ott van, ahol a létesítő okirat szerinti székhelye.³⁷⁷

3. 4. A másodlagos eljárásra vonatkozó illetékesség

A hatásköri és az illetékességi szabályokat a másodlagos eljárás megindítása szerinti tagállam nemzeti joga jelöli ki. A német jogalkotó sajátos megoldással élt az illetékesség szabályozása körében. Az EGInsO 102. cikk 1. § (2) bekezdése alapján kizárólag az a fizetésképtelenségi bíróság rendelkezik illetékességgel, amelynek a területén az adós telephelye van. Amennyiben az adós több telephellyel rendelkezik belföldön, akkor annak a bíróságnak az illetékessége nyer megállapítást, ahol a másodlagos eljárás megindítását elsőként kezdeményezték [EGInsO 102. cikk 3. § (2) bek. második mondat, InsO 3. § (1) bek.].

A magyar nemzeti szabályozás kizárólagosra, illetve véleményem szerint a fizetésképtelenségi eljárások céljára és nemperes jellegéből adódóan, a lex specialis derogat legi generali hangsúlyozottan érvényesülő elve folytán különlegesre tagolja szét³⁷⁸ a határokon átlépő fizetésképtelenségi ügyekben irányadó illetékességi szabályokat. A Cstv. egyfelől a Fővárosi Bíróság kizárólagos illetékessége alá sorolja a Fizetésképtelenségi rendelet hatálya alá tartozó és a nem Magyarországon bejegyzett, de itt telephellyel rendelkező adós elleni területi eljárást [Cstv. 6. § (2) bek.]. Másfelől a Magyarországon bejegyzett és itt telephellyel rendelkező adós elleni másodlagos eljárást az adós – az eljárás lefolytatására irányuló kérelem benyújtásának napján bejegyzett – székhelye szerint illetékes megyei (fővárosi) bíróság hatáskörébe és illetékessége alá telepíti [Cstv. 6. § (1) bek.].³⁷⁹ Véleményem szerint az eljárási szabályok átláthatósága és a határokon átlépő fizetésképtelenségi eljárásra vonatkozóan deklarálni kívánt kizárólagosság egyértelműsége érdekében is példaként állhat a német megoldás. Ennélfogva indokolt lenne egyöntetűen az

³⁷⁷ AG Köln 2004. 1. 23-i, 71 IN 1/04 határozata in *NZI* 2004, 151, 152. old, AG Düsseldorf 2004.03.12-i, 502 IN 126/03 határozata in *ZIP* 2004, 623, 625. old, SABEL: Hauptsitz als Niederlassung im Sinne der EuInsVO? *NZI* 2004, 126, 127. old, PAULUS: *Europäische Insolvenzverordnung, Kommentar* (2006), 1669. old, 24 pont.

³⁷⁸ vö. JUHÁSZ: i. m. 72. old.

³⁷⁹ JUHÁSZ: i. m. 72. old. Véleményem szerint az eljárás lefolytatására irányuló kérelem benyújtásának napján bejegyzett székhely illetékességi okként a Pp. 30. § (1) bekezdésében foglaltakhoz képest különlegesnek, míg a Cstv. 6. § (2) bekezdésében foglaltakhoz képest speciálisnak minősíthető különös figyelemmel arra, hogy a Cstv. a 6. § (1) bekezdésében a jogalkotó expressis verbis nem használja a “kizárólagos” kifejezést. Véleményem szerint a határokon átlépő fizetésképtelenségi eljárásokra nézve indokolatlan a kizárólagos illetékességi szabályok “szétforgácsolása” vö. dolgozat jelen fejezet 2.3.3. pont.

adós telephelyének³⁸⁰ kizárólagos illetékességi okként történő kijelölése, vagy pedig egyhangúlag, egyértelműen a Fővárosi Bíróság kizárólagos illetékességét kellene deklarálni.

3. 5. Az adós fizetéseképtelensége

A másodlagos eljárás kezdeményezésekor az eljáró bíróságnak a közösségi jogforrás 27. cikk (1) bekezdése alapján – ismételten – *nem kell vizsgálnia az adós fizetéseképtelenségét*, mert annak vizsgálata már a főeljárás keretében megtörtént. A német nemzetközi fizetéseképtelenségi jog kifejezetten előírja, hogy a másodlagos eljárást a megindítási okok megállapítása nélkül kell megindítani [InsO 356. § (3) bek.]. A német jogirodalom szerint ez a rendelkezés a fizetéseképtelenségi okokról való általános lemondásként fogható fel.³⁸¹ Az adós fizetéseképtelenségének vizsgálatát kvázi a főeljárás elismerése pótolja, ennél fogva a másodlagos megindítási állam átveszi a főeljárás fizetéseképtelenségi koncepcióját.³⁸² Ezzel összhangban a 27. cikk szabályozásáról elmondható, hogy felállítja az adós fizetéseképtelenségének megdönthetetlen vélelmét.³⁸³

A német jogtudomány a közösségi jogforrás fizetéseképtelenségi okok vizsgálata felett átsikló megoldását konstruktívnak tekinti, ugyanakkor kritikával is illeti.³⁸⁴ Eszerint, ha valamely tagállamban főeljárás indul, úgy egy másik tagállamban a fizetéseképtelenségi ok fennállása nélkül is megindulhat a másodlagos eljárás. Ennél fogva ennek a párhuzamos eljárásnak akkor is helye van, ha a másodlagos eljárás államában nem ismert az a fizetéseképtelenségi ok, amely alapján a főeljárás megindult.

Így példának okáért Németországban a fenyegető fizetéseképtelenségre hivatkozással az adós reorganizációját szolgáló főeljárás indul, Magyarországon, ahol nem ismert ez a fizetéseképtelenségi ok, másodlagos eljárást kezdeményeznek. Ebben az esetben az egyes eljárások céljai ellentmondásban állnak egymásnak, tekintettel arra, hogy a másodlagos eljárásnak az adós piacról való kivezetését célzó felszámolási eljárásnak kell lennie [EuFkR. 3. cikk (3) bek.].

³⁸⁰ Különös figyelemmel arra, hogy az adós létesítő okirat szerinti, bejegyzett székhelye kivételesen minősíthető a másodlagos eljárás megindítását megalapozó telephellyé vö. dolgozat jelen fejezet 3.3.3. pont.

³⁸¹ BALZ: ZIP 1996, 953. old, Jelentés 212, 218. pont, WIMMER: ZIP 1998, 986. old.

³⁸² vö. KOLMANN: im. 336. old. és köv. oldalak.

³⁸³ HERCHEN: i. m. 150. old. és köv. oldalak.

³⁸⁴ WIMMER: ZIP 1998, 986. old, KOLMANN: im. 337. old.

Ebben az esetben a főeljárás felszámolója a másodlagos eljárásbeli értékesítés felfüggesztését kérelmezheti [EuFkR. 33. cikk], így lehetővé teszi a közösségi jogforrás az adós megmentését az eljárási többség ellenére.³⁸⁵

A másodlagos eljárás bírósága azonban a nemzeti jogszabályi rendelkezések alkalmazásával [lex fori concursus secundariae] vizsgálja azokat az eljárás megindításához kötődő feltételeket, amelyeket a közösségi jogforrás nem szabályoz [EuFkR. 4. cikk (2) bek., 28. cikk]. Ennek megfelelően a nemzeti jog határozza meg az eljárás típusát [ti. csőd-, vagy felszámolási eljárás], valamint azt, mely adós ellen lehet fizetéképtelenségi eljárást indítani [EuFkR. 4. cikk (2) bek. a) pont]³⁸⁶, ennél fogva a fizetéképtelenségi okokra is a lex fori concursus az irányadó.³⁸⁷

A 4. cikk (2) bekezdése és a 28. cikk alapján a másodlagos eljárásra annak a tagállamnak a nemzeti joga az irányadó, ahol a másodlagos eljárást megindították. A fizetéképtelenségi eljárási képességet egyedül a külföldi adós és nem a telephely vonatkozásában kell megállapítani.³⁸⁸

3. 6. A másodlagos eljárás jellege

A másodlagos eljárásnak – a főeljárástól és a partikuláris eljárástól eltérően – felszámolási eljárásnak kell lennie [EuFkR. 3. cikk (3) bek.]. A közösségi jogforrás rendelkezéseinek nyelvtani értelmezése arra vezet, hogy a főeljárástól függő területi eljárás bírósága az adós reorganizációját vagy szanálását célzó fizetéképtelenségi eljárást másodlagos eljárásként nem indíthatja meg.³⁸⁹ A Fizetéképtelenségi rendelet alkalmazásában a felszámolási eljárás az adós vagyónának értékesítését foglalja magába és egyezség vagy más intézkedés útján is lefolytatható, illetve ide sorolható az eljárás tömegelégtelenség miatti befejezése is [EuFkR. 2. cikk c) pont]. A másodlagos eljárásként számításba vehető eljárási típusokat a közösségi jogforrás “B” melléklete taxatívén sorolja fel.

³⁸⁵ KOLMANN: i. m. 337. old, 348. old. és köv. old.

³⁸⁶ Ebből következően, ha a nemzeti jog értelmében fizetéképtelenségi eljárás magánszeméllyel szemben nem indítható meg, akkor nem indítható meg se a fő, se a másodlagos, se a partikuláris eljárás in Jelentés 148, 211, 223. pont.

³⁸⁷ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 27. cikk, 29 pont.

³⁸⁸ VALLENDER: *InVO* 2005, 44. old.

³⁸⁹ Jelentés 221. pont, BALZ: *ZIP* 1996, 948. old, KOLMANN: i. m. 331. old.

Magyarország tekintetében a közösségi jogi aktus "B" melléklete a csődeljárást és a felszámolási eljárást egyaránt másodlagos eljárásként megindítható felszámolási eljárásként nevesíti. A csődeljárás célja – a hatályos jogszabályi rendelkezések alapján – csődegyezség útján, a megrendült fizetőképesség helyreállítása révén, az adós megmentése. A tételes jogszabályi rendelkezések nyelvtani értelmezésében nemzeti csődeljárásunk a fentiek közösségi jogi deklarációk tükrében éppen olyan típusú eljárás, amelynek másodlagos eljárásként való megindításáról a bíróság nem dönthetne.

A másodlagos eljárás jellegét deklaráló szabályok mögött annak a megfontolása állt, hogy több tagállam számára elképzelhetetlennek tűnt a fizetéképtelen adós telephelyének külön megmentése a fő érdekeltségi középpont szerinti tagállamban megállapított fizetéképtelenség esetén.³⁹⁰ E rendelkezések mellett szóló további érv az volt, hogy a főeljárás és az adós megmentését célzó koncepciót követő másodlagos eljárás összehangolása komplikált és gyakorlatilag nehezen megvalósítható lett volna.³⁹¹

Az adós piacra való visszavezetését célzó – ti. nemzeti szabályozásunkban a csődeljárás – eljárásoknak másodlagos eljárásként való kategorikus kizárása azonban ellentmondásban áll a fő- és a másodlagos eljárás közötti együttműködésre vonatkozó közösségi jogi rendelkezésekkel. Ugyanis a főeljárás felszámolója javaslatokat nyújthat be a másodlagos eljárásbeli fizetéképtelenségi tömeg értékesítésére vagy hasznosítására [EuFkR. 31. cikk (3) bek.], kérelmezheti a másodlagos eljárásban folyamatban lévő értékesítés felfüggesztését [EuFkR. 33. cikk], a másodlagos eljárásra nézve fizetőképesség helyreállítását célzó tervet javasolhat [EuFkR. 34. cikk első mondat]. Amennyiben a másodlagos eljárásnak mindig csakis liquidációs célokat kellene mereven követnie, úgy az idézett rendelkezések feleslegesek lennének.

A fenti megfontolásokkal összhangban a felszámolási eljárásra való utalás elsődlegesen annak megakadályozására irányuló szándékot jelent, hogy az adós telephelyét a másodlagos eljárásban a főeljárás hitelezőinek érdekeivel szemben mentsék meg. Másfelől a telephely piacra való visszavezetése is megvalósítható a másodlagos eljárás keretében, amennyiben az összhangban áll a főeljárással.³⁹² A német jogirodalom a cél és rendszertani értelmezés eredményeként arra a következtetésre jutott, hogy felszámolási

³⁹⁰ DUURSMAN-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm 27. cikk, 76 pont.

³⁹¹ Jelentés 221. pont.

³⁹² HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann 1498. old, 220 pont.

eljárásnál az a *lehetőség* a döntő ismérv, hogy az eljárás a vagyon értékesítésével fejeződik be. Elég tehát, ha a másodlagos eljárásban pusztán a felszámolás lehetősége áll fenn.³⁹³

Németországban a másodlagos eljárás fizetéseképtelenségi tervvel is befejeződik. Ennek közösségi jogforrásban deklarált feltétele a főeljárás felszámolójának beleegyezése [EuFkR. 34. cikk (1) bek., második mondat], a német nemzetközi fizetéseképtelenségi jogban meghatározott további feltétele pedig a másodlagos eljárás valamennyi érintett hitelezőjének az egyetértése [EGInsO 102. cikk 9. §]. A magyar fizetéseképtelenségi kódex a csődeljárás keretében az egyezségkötést irányozza elő, amelyhez az adósnak a fizetőképességének helyreállítását vagy megőrzését célzó programot is el kell készítenie [Cstv. 18. §]. Ennek megfelelően nemzeti csődeljárásunk másodlagos eljárásként a főeljárás érdekeivel összhangban lebonyolítható.

Azokban a tagállamokban, ahol a közösségi jogforrás “B” mellékletében felsorolt eljárási típus az adós vagyonának gyors értékesítését irányozza elő vagy kizárja az adós megmentésére irányuló tervet, nehezen valósulhat meg az adós talpra állítása a másodlagos eljárás keretében. Ebben az esetben elsőként az adós telephelye szerinti államban kell főeljárástól független területi eljárást, ún. partikuláris eljárást [EuFkR. 3. cikk (2) és (4) bek.] indítani és csak azt követően főeljárást. A partikuláris eljárás csak a főfelszámoló kérelme esetén alakítható át felszámolási eljárássá, ennek hiányában az az adós megmentését célzó eljárásként lebonyolítható [EuFkR. 37. cikk].³⁹⁴

4. A partikuláris eljárás

A közösségi jogi aktus a területileg korlátozott fizetéseképtelenségi eljárásokon belül megkülönbözteti a másodlagos- és a partikuláris eljárást.³⁹⁵ A partikuláris eljárás olyan fizetéseképtelenségi eljárás, amely a telephely szerinti államban a főeljárás megindítása előtt indul meg [EuFkR. 3. cikk (4) bek.]. A közösségi jogi aktus általában az egyetemlegesség gondolatát követi és csak kényszerűségből – az egyes tagállamok fizetéseképtelenségi jogának jelentős különbözőségéből fakadó igazságtalanságok fennálló veszélye miatt –

³⁹³ KOLMANN: i. m. 331. old, LÜKE: i. m. 275, 305, 307. old, DUURSMÁ-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 27. cikk 75 pont.

³⁹⁴ HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann 1498. old, 221 pont.

³⁹⁵ A közösségi jogforrás rendszerezése alapján a másodlagos eljárás fogalmilag egyúttal (különleges) partikuláris eljárás. A másodlagos eljárás a főeljárás mellett folyik, míg a partikuláris eljárás a főeljárás előtt, vagy anélkül. A könnyebb megkülönböztetés érdekében a partikuláris eljárás fogalmát a 3. cikk (4) bekezdése szerinti (izolált) területi eljárás megjelölésére használom.

engedi meg a területileg korlátozott fizetéseképtelenségi eljárást. Ezért a közösségi jogforrás nem kívánatosként³⁹⁶ bélyegzi meg a partikuláris eljárást, mert elsősorban az adós fő érdekeltiségi középpontja szerinti állam dönt arról, hogy miként és mikor van helye az adós vagyonaára vezetett fizetéseképtelenségi eljárásnak.³⁹⁷ Ezzel összhangban a partikuláris eljárások korlátozása érdekében a rendeletalkotó kifejezetten hangsúlyozza, hogy az ilyen típusú eljárásnak csak akkor van helye, ha az elkerülhetetlen [EuFkR. preambulum (17) pont, második mondat].³⁹⁸

A közösségi jogforrás partikuláris eljárásokkal szembeni bizalmatlansága jut kifejeződésre a 3. cikk (4) bekezdésében is, amely a főeljárástól független területi eljárás megengedtségét két, szűkre szabott, kivételnek minősülő tényálláshoz köti. Így a partikuláris eljárás megindításának csak akkor van helye, ha az adós fő érdekeltiségi középpontja szerinti államban a *lex fori concursus* értelmében nem folytatható le az eljárás [EuFkR. 3. cikk (4) bek. a) pont].³⁹⁹ ezen kívül akkor, ha azok a hitelezők kezdeményezik, akiknek a lakóhelye, szokásos tartózkodási helye vagy székhelye abban a tagállamban található, ahol az adós telephellyel rendelkezik, illetve akiknek a követelése ennek a telephelynek a működéséből eredő kötelezettségeken alapul [EuFkR. 3. cikk (4) bek. b) pont].

A partikuláris és a másodlagos eljárás számos közös vonással rendelkezik, így különösen az alkalmazandó jog és a joghatósági szabályok emelhetők ki. A partikuláris eljárás során alkalmazandó jogról a közösségi jogi aktus kifejezetten nem rendelkezik, azonban az egyes szabályok egybevetése nyomán egyértelmű iránymutatást nyerünk. A Fizetéseképtelenségi rendelet 4. cikkének általános kollíziós normái a fő-, a másodlagos és a partikuláris eljárásra egyaránt alkalmazandóak.⁴⁰⁰ A 4. cikk szövege a másodlagos eljárás megindításának helye szerinti állam fizetéseképtelenségi jogát jelöli ki alkalmazandó jogként. A közösségi jogforrás a 28. cikkben ismételten utal a másodlagos eljárásra.⁴⁰¹ A 28. cikk rendelkezésének szövegezése, illetve rendszertani elhelyezése alapján arra következtethetnénk, hogy ez csak a másodlagos eljárásra vonatkozik, azonban a 4. és 28. cikk általános kollíziós normái a partikuláris eljárásra is irányadóak.⁴⁰² Ennek megfelelően a partikuláris eljárásra is általában annak az államnak a fizetéseképtelenségi joga alkalmazandó, amelyben az eljárást megindították [*lex fori concursus particularis*]. A 28. cikk az eljárás megindításának helye szerinti állam jogát akkor jelöli ki alkalmazandó jogként, “amennyiben ez a rendelet másként nem rendelkezik”. Ebből következően az 5-

³⁹⁶ BALZ: *ZIP* 1996, 949. old, Jelentés 84. pont.

³⁹⁷ LEIBL/STAUDINGER: *KTS* 2000, 548. old.

³⁹⁸ Jelentés 84. pont, BALZ: *ZIP* 1996, 948, 949. old., DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm. 3. cikk, 81 pont.

³⁹⁹ “A főeljárás lefolytatásának jogi lehetetlensége akkor áll fenn, ha az adós magánszemély és a fizetéseképtelenségi eljárás csakis kereskedők vagyona ellen indulhat meg vagy az adós olyan közjogi vállalat, amely nem fizetéseképtelen” in LEIBL/STAUDINGER: *KTS* 2000, 548. old.

⁴⁰⁰ Jelentés 89. pont.

⁴⁰¹ Jelentés 225. pont.

⁴⁰² Jelentés 89. pont, LEIBL/STAUDINGER: *KTS* 2000, 549. old, EuFkR. preambulum (23) pont.

15. cikkig terjedő kivételes rendelkezések a partikuláris eljárásra is irányadóak.⁴⁰³ A partikuláris eljárás által kiváltott joghatások terjedelme is megegyezik a másodlagos eljárásával. Ezen kívül mind a két eljárástípusnál egybevágó követelmény, hogy az adós telephellyel rendelkezzen az érintett tagállamban. A kétféle eljárás közötti alapvető különbség az eljárás kezdeményezésének joga, valamint az eljárások jellege tekintetében jelenik meg, továbbá abban áll, hogy a partikuláris eljárás megindításakor az egyes tagállamok nemzeti joga által meghatározott követelmények alapján vizsgálni kell az adós fizetéseképtelenségét.

4. 1. Joghatósági szabályok

A partikuláris eljárásra vonatkozó joghatósági szabályokat a Fizetéseképtelenségi rendelet – másodlagos eljárásra is irányadó – 3. cikk (2) bekezdése határozza meg. Ennek értelmében, amennyiben az adós fő érdekeltségeinek középpontja a Közösség területén van, más tagállamok bíróságai akkor jogosultak fizetéseképtelenségi eljárás megindítására, ha az adós ott telephellyel⁴⁰⁴ rendelkezik. Az eljárás joghatásai az adósnak ebben az államban elhelyezett teljes vagyonára korlátozódnak, tehát nem csak a telephellyel szoros összefüggésben álló vagyoneértékekre terjednek ki.⁴⁰⁵

4. 2. Az eljárás megindításának feltételei

A független, főeljárást megelőző, illetve anélküli területi eljárás megindításának közösségi jogforrásban meghatározott feltételeinek *együttesen* kell megvalósulniuk. A partikuláris eljárás megindításának feltétele, hogy az adós fő érdekeltségeinek középpontja egy másik tagállam területén van (1), valamint egy tagállamban sem indult főeljárás (2), továbbá az eljárás megindításának államában található az adós telephelye (3) és a közösségi jogforrás 3. cikk (4) bekezdésének a) illetve b) pontjában meghatározott feltételei vagylagosan fennállnak (4).

A Fizetéseképtelenségi rendelet 3. cikk (4) bekezdésének a) és b) pontjában foglalt eljárási feltételek alternatív követelmények, amelyek a következő tényállásokra bonthatóak:

- az (1) bekezdés szerinti fizetéseképtelenségi eljárás megindítására nincs lehetőség az adós fő érdekeltségei középpontja szerinti tagállamban az érintett tagállam jogszabályi rendelkezése folytán [EuFkR. 3. cikk (4) bekezdés a) pont] vagy

⁴⁰³ BALZ: ZIP 1996, 950. old, KOLMANN: i. m. 330. old. és köv. old.

⁴⁰⁴ Az 1992. április 3-i tervezet – in ZIP 1992, 1197. oldaltól – 2. cikk (2) bekezdése még a vagyon fekvésének helyét tekintette kapcsolóelvnek vö. DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm 3. cikk 96 pont.

⁴⁰⁵ Jelentés 71. pont, WIMMER: ZIP 1998, 985. old, LÜKE: i. m. 299. old. és köv. old., KOLMANN: i. m. 339. old.

- a partikuláris eljárás megindítását az adós hitelezői közül az/azok kezdeményezi/k, aki(k)nek a lakóhelye, szokásos tartózkodási helye⁴⁰⁶ vagy székhelye abban a tagállamban van, ahol az adós telephelye található [EuFkR. 3. cikk (4) bekezdés b) pont első tagmondat] vagy
- az eljárást kezdeményező hitelező követelése ennek a telephelynek a működéséből eredő kötelezettségen alapul [EuFkR. 3. cikk (4) bekezdés b) pont második tagmondat].

A partikuláris eljárás pontosan körülírt, szűkre szabott megindítási lehetőségei egyértelművé teszik, hogy a Fizetéseképtelenségi rendelet tartózkodóan viszonyul a független területi eljárás adós telephelyén történő megindításához.⁴⁰⁷

4. 2. 1. A főeljárás megindításának lehetetlensége

A partikuláris eljárás megindításának egyik feltétele, ha a Fizetéseképtelenségi rendelet 3. cikk (1) bekezdése szerinti főeljárás megindítására az adós fő érdekeltségei középpontja szerinti tagállamban, az érintett tagállam nemzeti jogszabályi rendelkezéseiben deklarált feltételek miatt [EuFkR. 3. cikk (4) bekezdés a) pont] nincs lehetőség.⁴⁰⁸

A főeljárás lehetetlensége miatt a partikuláris eljárás megindítását az alábbi példa szemlélteti. Az adós fő érdekeltségeinek középpontja egy olyan tagállamban van, ahol a nemzeti fizetéseképtelenségi jog csak a kereskedők fizetéseképtelenséget ismeri. Az adós egy másik tagállamban telephellyel, míg egy harmadik tagállamban egyéb vagyonnal is rendelkezik. Mind a telephely szerinti tagállamban, mind a vagyon szerinti tagállamban rendelkezik az adós ott letelepedett és vele szemben ki nem elégített követeléseket támasztó hitelezőkkel. Mind a telephely szerinti, mind a vagyon szerinti állam nemzeti joga értelmében lefolytatható az eljárás a nem-kereskedőkkel szemben is. A telephely és a vagyon fekvése szerinti tagállam hitelezői a 3. cikk (2) és (4) bekezdés szerinti partikuláris eljárást egyaránt el akarják érni. A 3. cikk (4) bekezdés a) pontja által megkövetelt feltétel, amely szerint eleve lehetetlen az adós fő érdekeltségei középpontja szerinti tagállamban a főeljárás – mert vagy az adós egy, az ottani lex fori concursus által körülírt minőséget nem mutatja fel vagy más okokból nem fizetéseképtelen –, mindkét tagállamban fennáll. A partikuláris eljárás csak a telephely szerinti tagállamban indítható meg, mert a független területi eljárásra vonatkozó joghatósági szabályok egyik szelete a telephely fennforgása. Másfelől a Fizetéseképtelenségi

⁴⁰⁶ A hitelező lakóhelye, illetve tartózkodási helye meghatározására ld. Brüsszel-I. rendelet 5. cikk (5) bek., 59. cikktől.

⁴⁰⁷ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm 3. cikk, 86 pont, LEIBLE/STAUDINGER: KTS 2000, 548. old.

⁴⁰⁸ A főeljárás jogi lehetetlenségének klasszikus példája a magánszemély fizetéseképtelensége, akinek a fő érdekeltségei középpontja abban a tagállamban van, amely csak a kereskedők fizetéseképtelenségét ismeri vö. BALZ: ZIP 1996, 948, 949. old. Amennyiben az adós fő érdekeltségeinek középpontja ún. harmadik államban van, úgy a Fizetéseképtelenségi rendelet nem alkalmazható, még akkor sem, ha az adósnak belföldön telephelye van. Ebben az esetben partikuláris eljárásnak a tagállamok önálló, nemzeti joga alapján van helye. vö. Németországban az InsO 354. §-ától.

rendelet nem ismeri (-el) a puszta vagyon fekvése szerinti bíróságot. Az eljárás megindításának további feltétele a telephely megléte, illetve az adós fizetéseképtelensége.⁴⁰⁹

A 3. cikk (4) bekezdésének a) pontja a független területi eljárás megindítását tehát csak akkor engedélyezi, ha az adós fő érdekeltségeinek középpontja szerinti tagállamban a főeljárás megindítására nincs lehetőség az ott hatályos jogszabályi rendelkezések alapján. A főeljárás jogi lehetetlenségét hiteles szakértői vélemény alapján kell megállapítani. A külföldi bíróság fizetéseképtelenségi kérelmet elutasító határozata önmagában nem elegendő a lehetetlenség bizonyítására, hanem annak a tartalma a döntő: amennyiben a kérelmet alaki hiányosságok miatt utasították el, akkor az még elviekben nem lehetetleníti el a fizetéseképtelenségi eljárást.⁴¹⁰

Amennyiben a főeljárás megindítása jogszabályi akadályokba ütközik, – mert példának okáért az adós magánszemély és ezáltal nem esik a nemzeti fizetéseképtelenségi eljárás hatálya alá⁴¹¹ –, úgy mindenki, akinek a mindenkori *lex fori concursus particularis* eljárás kezdeményezési jogot deklarál, a fizetéseképtelenségi eljárás megindítására kérelmet terjeszthet elő.⁴¹²

4. 2. 2. *A telephely szűkebb értelemben vett hitelezőinek kérelme*

Ha a főeljárás megindításának megengedettségéhez kétség nem fér az adós fő érdekeltségei középpontja szerinti jogszabályi környezetben, akkor a Fizetéseképtelenségi rendelet 3. cikk (4) bekezdésének b) pontja alapján csakis azok a hitelezők jogosultak az eljárás kezdeményezésére, aki(k)nek vagy

- a lakóhelye, szokásos tartózkodási helye vagy a székhelye az adós telephelyének államában van [EuFkR. 3 cikk (4) bek. b) pont első tagmondat], vagy

⁴⁰⁹ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk, 88 pont.

⁴¹⁰ HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann 1452. old, 62 pont.

⁴¹¹ Jelentés 85. pont, LEIBLE/STAUDINGER: *KTS* 2000, 548. old, DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm 3. cikk, 89 pont. “A közösségi jogforrás 3. cikk (4) bekezdés a) pontjának szövege alapján azt az esetet is felölelné, amikor elégséges fizetéseképtelenségi tömeg hiányában lehetetlen a megindítás” in KOLMANN: i. m. 334. old. Helyi önkormányzatok tekintetében az 1996: XXV. törvény alapján adósságrendezési eljárásnak van helye, illetve a költségvetési szerv ellen sincs helye fizetéseképtelenségi eljárásnak.

⁴¹² Amennyiben a partikuláris eljárás megindítását követően főeljárást indítanak, úgy a független területi eljárást a Fizetéseképtelenségi rendelet 36. és 37. cikkeinek megfelelően másodlagos eljárásá alakítják át [ld. még EuFkR. preambulum (17) pont 3. mondat]. Tekintettel arra, hogy ebben az esetben a főeljárás utólagos megindítása is kizárt, nem jelentkezik a Fizetéseképtelenségi rendelet 37. cikkében szabályozottak szerinti eljárás átalakításával járó probléma. vö. KOLMANN: i. m. 334. old, DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk 90. pont.

- a követelései ennek a telephelynek a működéséből erednek⁴¹³ [EuFkR. 3 cikk (4) bek. b) pont második tagmondat].

A partikuláris eljárás megindításának fenti lehetőségét a következő példa szemlélteti. Az adós fiókteleppel rendelkezik abban a tagállamban, ahol az egyik hitelezőjének a lakóhelye van. Az adós fióktelepével szerződést kötő és e jogügyletből származó követeléssel rendelkező további hitelező egy másik tagállamban lakik. Ebben a tagállamban lakik az adós harmadik hitelezője, aki szokásos üzleti kapcsolatban áll az adós fentiekben még nem említett tagállamban található fő telephelyével. Mind a három hitelező partikuláris eljárást kíván megindítani a telephely szerinti helyen, mert eddig főeljárás nincs folyamatban, továbbá az elsőként és másodikként nevesített hitelezők a főeljárásban rosszabb rangsorhelyben részesülnének. A példa nyomán felmerül a kérdés, hogy kit illet meg a partikuláris eljárás kezdeményezésének joga.

A partikuláris eljárás iránti kérelem előterjesztésére csakis az elsőként és a másodikként említett hitelezők jogosultak. Az elsőként említett hitelezőt a 3. cikk (4) bekezdés b) pontjának első tagmondata alapján megilleti az eljárás kezdeményezésének joga, mert ő az adós telephelyén lakóhellyel rendelkezik. A másodikként említett hitelező a 3. cikk (4) bekezdés b) pontjának második tagmondata alapján jogosult az eljárást kezdeményezni, mert az adóssal szembeni követelése a telephely működéséből eredő kötelezettségen alapul.⁴¹⁴

A 3. cikk (4) bekezdés b) pontja az itt említett hitelezők közül azoknak a kérelmezési jogosultságára korlátozódik, akik külön belföldi vonatkozást mutatnak fel.⁴¹⁵ A 3. cikk (4) bekezdés b) pontjának első tagmondata szerint nem szükséges a telephellyel való speciális kapcsolat. Az eljárás kezdeményezésére jogosult hitelezői státuszhoz nem követelmény, hogy ténylegesen telephely hitelezőről legyen szó. Ehelyütt a megkövetelt kötődési kritérium a telephely helyén lévő lakóhely, illetve a telephely megléte a hitelező lakóhelyén.⁴¹⁶ A vizsgált jogszabályhely második tagmondatában a követelésnek kell meghatározott összefüggésben állnia a belföldi telephellyel.⁴¹⁷

⁴¹³ Ezáltal a közösségi jogforrás a helyi hitelezői érdekeket védelmezi, mint például a munkavállalók vagy adó- és társadalombiztosítási hatóságok érdekeit in: Jelentés 85. pontja, RAUSCHER: EU-Insolvenzübereinkommen, ZfK 1995, 179. old.

⁴¹⁴ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm 3. cikk, 91 pont.

⁴¹⁵ KOLMANN: i. m. 334., 335. old.

⁴¹⁶ További feltétel a főeljárás jogi lehetetlensége.

⁴¹⁷ KOLMANN: i. m. 334. old, DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm 3. cikk 93. old., BALZ: ZIP 1996, 950. old.

Kolmann álláspontja szerint, ugyan a közösségi jogforrás 3. cikk (4) bekezdésének b) pontja nem irányozza elő az adós kérelmezési jogát, európai jogilag azonban nincs alap az adós kérelmének megtagadására.⁴¹⁸ Duursma-Kepplinger azt hangsúlyozza, hogy a partikuláris eljárás kezdeményezésének joga meghatározott hitelezőkre korlátozódik, mert az adóst akkor, ha a főeljárás megindításának semmi jogi akadályja nincs, arra kell “kényszeríteni”, hogy főeljárást kezdeményezzen és ne kísérelhesse meg az eljárás elhúzását.⁴¹⁹

Csakis a főeljárás megindításának jogi lehetetlensége esetén kell, illetve lehet a partikuláris eljárás megindítására kérelmet előterjeszteni. A 3. cikk (4) bekezdés b) pontjának egyfajta kapaszkodót is kell kínálnia a hitelezőknek, annak érdekében, hogy legalább partikuláris eljárást kezdeményezhessenek, ha az adós elmulasztja a főeljárás kezdeményezését és a fő érdekeltségi középpont szerinti állam nemzeti joga alapján erre felhatalmazott más személyek sem terjesztik elő a kérelmet. Ez a felfogás a Fizetésképtelenségi rendelet alapkoncepciójával is egybecseng, mert a közösségi jogforrás elsődlegesen az egyetemlegesség és egységesség elveit követi, ez alól kivételeket pedig kizárólag a közösségi bizalom védelme, illetve az eljárás hatékonysága érdekében enged. Ezzel összhangban a *partikuláris eljárás megindítása* akár hivatalból, akár az adós, illetve a 3. cikk (4) bekezdésének b) pontjában megnevezett hitelezők kezdeményezésére *csakis a 3. cikk (4) bekezdés a) pontjában előírányzott feltételek esetén következhet be*. Az adós a Fizetésképtelenségi rendelet 3. cikk (4) bekezdés b) pontja alapján partikuláris eljárás megindításának kezdeményezésére nem jogosult akkor sem, ha az érintett állam nemzeti joga az adós részére eljárás kezdeményezési jogot biztosít.⁴²⁰

A partikuláris eljárás kezdeményezésének széles körű korlátozása összefüggésben áll a 3. cikk (1) és (2) bekezdéseiben, valamint a 27. cikkében deklarált alapelvvel, amely értelmében kizárólag az adós fő érdekeltségi középpontja szerinti tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal az adós teljes aktív vagyont – a vagyon fekvési helyére tekintet nélkül – felölő főeljárás megindítására. Ennek megfelelően csakis az univerzális hatályú eljárás alóli kivételként van helye a főeljárást megelőző partikuláris

⁴¹⁸ KOLMANN: i. m. 335. old.

⁴¹⁹ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm 3. cikk, 94. pont.

⁴²⁰ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk 94 pont, HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann 1453. old, 63 pont.

eljárásnak a helyi hitelezők, illetve a szűkebb értelemben vett telephely hitelezőinek [EuFkR. 3. cikk (4) bekezdés b) pont második tagmondat] az érintett államban található aktívákból való kielégítése érdekében.⁴²¹ Másfelől a 3. cikk (4) bekezdésének rendelkezései a belföldi hitelezők védelmét is célozzák, tekintettel arra, hogy az eljárás megindítására az egyes tagállamok nemzeti joga alkalmazandó, így abban az államban is, ahol a telephely található. A belföldi hitelezők védelme jut kifejezésre akkor is, amikor az adós fő érdekeltiségeinek középpontja szerinti államban is adott esetben helye van a főeljárást megelőző és attól független eljárásnak.⁴²² A közösségi jogalkotó figyelembe vette a “telephely fizetéseképtelenségét”, illetve az érintett tagállamban szociális és gazdasági szempontból jelentős, így a partikuláris eljáráshoz általános érdekeltiséget megtestesítő “telephely szanálását”, továbbá a hitelezők érdekét.⁴²³

4. 3. Az adós fizetéseképtelensége

A 4. cikk (2) bekezdés a) pontjában, valamint a 28. cikkében foglalt rendelkezésekből következően a partikuláris eljárás megindításáról döntést hozó bíróság az eljárás megindítása feltételeinek vizsgálata körében a saját államának nemzeti jogát alkalmazza annak a kérdésnek a megválaszolására is, mely adósok ellen indítható meg az eljárás. Amennyiben a *lex fori concursus particularis*, például kizárja a magánszemélyek, illetve a közjogi “vállalkozások” vagyonára vezetett fizetéseképtelenségi eljárást, úgy ebben a tagállamban a partikuláris eljárás lehetetlen.⁴²⁴

A közösségi jogforrás 3. cikke szerinti az érintett tagállamban a partikuláris eljárás megindításához az adósnak telephellyel kell rendelkeznie.⁴²⁵ A másodlagos eljárás megindításától eltérően a 3. cikk (2) és (4) bekezdései alapján a joghatósággal rendelkező bíróságnak a partikuláris eljárás megindítása esetén alaposan vizsgálnia kell, hogy a *lex fori concursus particularis* alapján fennállnak-e a fizetéseképtelenségi okok [EuFkR. 4. cikk (2) bek. a) pont, 28. cikk]. Felmerül a kérdés, hogy a fizetéseképtelenségi okok

⁴²¹ Jelentés 84. pont.

⁴²² A főeljárás lehetőségétől függetlenül azoknak a hitelezőknek a kérelmére indítható meg a partikuláris eljárás az adós fő érdekeltiségeinek államában, akiknek a lakóhelye, szokásos tartózkodási helye, illetve székhelye a telephely államában van vagy a követeléseik a telephely működéséből erednek in HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann 1453. old, 63 pont.

⁴²³ Jelentés 84. pont.

⁴²⁴ Jelentés 148., 211., 223. pont.

⁴²⁵ KOLMANN: i. m. 339. old. vö. DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm 3. cikk 98 pont, 180-as lábjegyzet.

fennállását az adós avagy a telephely vonatkozásában szükséges-e vizsgálni, illetve megállapítani.⁴²⁶

4. 3. 1. Fizetésektelenségi okok vizsgálata a telephely vonatkozásában

Amennyiben a telephely viszonylatában kell értékelni a fizetésektelenségi okokat, akkor további kérdésként merül fel az, hogy a fizetésektelenség tisztán telephelyre vonatkoztatott fogalom, avagy ezt a minőséget messzebb hatóan kell-e megítélni.⁴²⁷

Az utóbbi mellett szóló érv lenne az, hogy a telephely a tagállamok többségének nemzeti jogrendszerében nem rendelkezik önálló jogi személyiséggel és a telephely pénzt helyezhet ki a fióktelepbe. Amennyiben a telephely egy másik tagállamban még fizetőképese, úgy a hitelezőn múlik, hogy a követelése behajtása érdekében ebben az államban egyedi végrehajtást kezdeményez, avagy sem.⁴²⁸ Ennek az elképzelésnek további következménye, hogy a telephely ellen eljárást kezdeményező hitelezőnek azt kellene bizonyítania, hogy az adós globálisan nem képes a fizetési kötelezettségeit esedékességkor teljesíteni [globális mérlegelés elve]. Ennek bizonyítása akkor, ha a társaság messzire nyúlóan önálló jogi személyiséggel nem rendelkező fióktelepként működik – ha éppenséggel nem lehetetlen – rendkívüli idővesztéssel járna, ami összeegyeztethetetlen a fizetésektelenségi eljárás céljával.⁴²⁹

A fentiek megfontolásával a német bírói gyakorlat kifejlesztette, hogy csak a németországi fióktelep, illetve telephely, és esetleg a más EU-államban lévő telephely fizetési magatartásának vizsgálatára kell szorítkozni. Ennek az indoka az, hogy a belföldi fióktelepnek hitelt nyújtó hitelező nem juthatna hozzá a más kontinensen – ún. harmadik államban – elhelyezett ismeretlen vagyoneértékekhez. A fizetések megszüntetését ezért azzal az indokolással nem lehetne elutasítani, hogy a távoli fióktelepen lehetséges még rendszeresen esedékességkor teljesíteni a kifizetéseket, hacsak nem ott van ismert a vállalkozás gazdasági súlypontja.⁴³⁰

⁴²⁶ EIDENMÜLLER: *IPRax* 2001, 12. old.

⁴²⁷ vö. WIMMER: *ZIP* 1988, 986. old.

⁴²⁸ WIMMER: *Frankfurter Kommentar zur Insolvenzordnung* (2001) 102. cikk, 133 pont.

⁴²⁹ WIMMER: *ZIP* 1988, 986. old.

⁴³⁰ WIMMER: *ZIP* 1998, 986. old, DUURSMAN-KEPPLINGER: *EuFkR.-Komm.*, 3. cikk 105 pont, EIDENMÜLLER: *IPRax* 2001, 12. old, aki rámutat arra, hogy a területileg korlátozott telephelycsőd esetén a megindítási okot egyedül a telephely viszonyában kell vizsgálni és ennek folytán a telephelyre vonatkoztatottan kell megállapítani a fizetésektelenséget vö. HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann 1453. old, 64 pont. Kolmann a fizetésektelenség vizsgálatánál (is) a globális elvet követi, amely szerint az adós vagyoni helyzetét széles körben kell vizsgálni, és nem lehet e vizsgálatot az egyes tagállamokban tanúsított fizetési magatartására vagy hasonlókra korlátozni in: i. m. 337. old.

4. 3. 2. Fizetéseképtelenségi okok vizsgálata az adós viszonylatában

A fizetéseképtelenség telephelyre vonatkoztatott vizsgálata felveti azt a kérdést, hogy a partikuláris eljárás megindítását megalapozó fizetéseképtelenségi okot kizárólag a telephely vonatkozásában kell-e vizsgálni. A közösségi jogforrás szövege kifejezetten az adóshoz kötve használja a fizetéseképtelenség fogalmát [vö. EuFkR. 3. cikk (2) és (4) bek., 4. cikk (2) bek. a) pont, 27. cikk].

A 3. cikk (2) bekezdése értelmében akkor van helye a másodlagos eljárás megindításának, ha az adós az érintett tagállamban telephellyel rendelkezik. Ebből a szabályozásból azonban nem az következik, hogy a közösségi jogalkotó a telephelyet – függetlenül annak a mindenkori tagállamban érvényesülő jogi státuszától – egységes, különleges fizetéseképtelenségi jogi személyiséggel ruházza fel, hanem a telephely a területi eljárások megindítására vonatkozó joghatóság kapcsolólveként fundál.⁴³¹

A Fizetéseképtelenségi rendelet 27. cikke kizárólag a másodlagos eljárásra vonatkozó rendelkezéseket foglalja magába, mert ennél az eljárási típusnál nem kell vizsgálni az adós fizetéseképtelenségét. Ennek megfelelően kézenfekvő az a következtetés, hogy a 27. cikkben a másodlagos eljárásra vonatkozóan deklarált kivételtől eltekintve az adós fizetéseképtelenségét kell vizsgálni. E tételesjogi rendelkezésből tehát nem vonható le az a következtetés, hogy a partikuláris eljárás esetén csakis a telephely fizetéseképtelenségét kell megítélni.⁴³²

A közösségi jogforrás 4. cikke az eljárás megindításának helye szerinti állam nemzeti jogára bízta annak eldöntését, hogy kivel szemben kell vizsgálni a fizetéseképtelenségi okokat.⁴³³ A Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazási területén a telephely a partikuláris eljárás megindítására vonatkozó joghatóságot nyitja meg⁴³⁴, a fizetéseképtelenség kritériumait pedig a külföldi adóssal szemben és nem a telephelyhez való viszonyban kell vizsgálni.⁴³⁵

Amennyiben csak és kizárólag a külföldi adós viszonylatában esik vizsgálat alá a fizetéseképtelenség, akkor előfordulhat olyan torz diagnózis is, amely szerint a külföldi

⁴³¹ MANKOWSKI: ZIP 1995, 1656. old, KOLMANN: i. m. 339. old.

⁴³² DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk 107 pont.

⁴³³ KOLMANN: i. m. 335. old.

⁴³⁴ KOLMANN: i. m. 339. old, DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk 108 pont.

adós fizetőképességével szemben a belföldi telephely fizetéseképtelen. Emiatt a fizetéseképtelenségi eljárás megindítására nem lenne lehetőség. Nyomós kétely merül fel aziránt is, hogy a telephely hitelezőinek érdeke a külföldi adós fizetőképessége folytán egyáltalán megfelelő védelembe részesül-e.⁴³⁶

Az Európai Bíróság külföldi társaságok belföldi telephelyének bejegyzésével kapcsolatos ítéletei⁴³⁷ tükrében egyre inkább számolni kell a “telephely-fizetéseképtelenség”-gel. A határokon átlépő módon tevékenykedő adós fizetéseképtelenségének megállapítása rendkívüli nehézségekkel és lényeges idővesztéssel járhat. A magyar bírói gyakorlat a telephely fizetéseképtelensége esetén külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe, illetve kereskedelmi képviselője ellen megengedi a partikuláris eljárás megindítását. Ennek egyik feltétele az, hogy a fióktelep, illetve a kereskedelmi képviselő a Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazásában telephelyként értékelhető legyen [EuFkR. 2. cikk h) pont].⁴³⁸

4. 4. A partikuláris eljárás jellege

A rendeletalkotó a partikuláris eljárás típusára nézve nem állít fel korlátokat, mert ezeket az eljárásokat az eredeti célok szerint “quasi főeljárásoknak” tekinti.⁴³⁹ A 3. cikk (4) bekezdése alapján kezdeményezett partikuláris eljárás a közösségi jogforrás “A”, illetve “B” mellékletében nevesített, akár az adós piacról való kivezetését célzó felszámolási, akár reorganizációs célokat szolgáló fizetéseképtelenségi eljárásként is megindítható. Ez az alaphelyzet azonban a főeljárás későbbi megindítására tekintettel módosulhat. Az

⁴³⁵ MANKOWSKI: ZIP 1995, 1656. old, KOLMANN: i. m. 339. old.

⁴³⁶ DUURSMÁ-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk 109 pont, EIDENMÜLLER: IPRax, 2001, 12. old.

⁴³⁷ Európai Bíróság 1978.11.22.-i, C-33/78. sz., Somafer SA/Saar-Ferngas AG, Slg I-1978, I-2183 ügyben, Európai Bíróság 1999.3.9.-i, C-212/97. sz., Centros Ltd. ügyben hozott ítélete.

⁴³⁸ Fővárosi Bíróság 9. Fpk. 01-07-000715/8. sz. végzés, 9. Fpk. 01-04-002909/18. sz. végzés, 9. Fpk. 01-06-003559/6. sz. végzés.

⁴³⁹ Jelentés 86. pont, KOLMANN: i. m. 332. old. Lúke a belföldi területi eljárás funkcióit három szempontból vizsgálva jelöli ki. Elsőként a pótlási funkciót említi, amennyiben külföldön nem lehetséges a fizetéseképtelenségi eljárás. Ez a funkció a közösségi jogforrás 3. cikk (4) bekezdés a) pontja alapján indult partikuláris eljárásra vonatkozik. Másodsorban a támogató funkciót jelöli ki, amely szerint a másodlagos eljárás bizonyos mértékben a főeljárásnak alárendelt. Végül a másodlagos és a partikuláris eljárásokra egyaránt jellemző elsőbbségi funkciót jelöli meg, amely értelmében csak a belföldön elismert elsőbbségi jogok érvényesülhetnek in LÜKE: i. m. 298. old. Kolmann a területi eljárások mindkét típusára nézve egyfelől a védelmi funkciót emeli ki, amely szerint a belföldi tényállásokra a belföldi fizetéseképtelenségi jog alkalmazandó, beleértve a belföldi felosztási rendet is [vö. EuFkR. 4. és 28. cikk], másfelől azt hangsúlyozza, hogy ezeknek az eljárásoknak segítenie kell a külföldi felszámolót abban, hogy a belföldön található vagyont elérje, ha az ottani jogviszonyok pl. különösen komplikáltak tűnnek. A partikuláris eljárásra Kolmann is külön nevesíti az ún. pótlási funkciót, amely abban nyilvánul meg, hogy a független területi eljárás az eljárás megindítása államának területén lévő vagyont terjed ki, ha a külföldi főeljárás megindítása vagy elismerése nem lehetséges in KOLMANN: i. m. 327. old.

eljárások összehangolása érdekében a közösségi jogforrás a 36. és 37. cikkeiben külön rendelkezéseket deklarál.

Amennyiben a független területi eljárás megindítását követően főeljárás indul, úgy a partikuláris eljárás a Fizetéseképtelenségi rendelet 36. és 37. cikkeiben foglalt külön rendelkezéseknek megfelelően a 31-35. cikkében foglalt rendelkezések hatálya alá eső másodlagos eljárássá alakítható át.

A Németországban megindított partikuláris eljárás tekintetében nem jelentkezik az eljárás átalakításának problémája, mert az InsO csakis egy, egységes fizetéseképtelenségi eljárást szabályoz, amely a közösségi jogforrás "A" és "B" mellékleteiben egyaránt szerepel, így a 37. cikk a német fizetéseképtelenségi eljárásra nem alkalmazható. Ehelyett a 36. cikk alapján azt kell elbírálni, hogy a partikuláris eljárásban a külföldi felszámoló példának okáért a közösségi jogforrás 33. cikke alapján a felszámolás felfüggesztését kérelmezheti-e a vállalkozás megmentése érdekében.⁴⁴⁰

Ha a partikuláris eljárást reorganizációs célokat szolgáló eljárásként [EuFkR. "A" melléklet] indították, akkor a főeljárás felszámolója ennek másodlagos eljárássá való átalakítását kérelmezheti és ennek folytán az eljárás liquidációs célokat szolgáló felszámolási eljárásként folytatódik tovább, ha ez a főeljárás hitelezőinek az érdekeit szolgálja [EuFkR. 37. cikk].⁴⁴¹ Az adós megmentését célzó fizetéseképtelenségi eljárásként megindított partikuláris eljárás nem automatikusan alakul át másodlagos felszámolási eljárássá, hanem az átalakításról a *főeljárás felszámolójának kérelmére* a partikuláris eljárás fizetéseképtelenségi bírósága dönt. Hivatalból nincs helye az eljárás átalakításának.⁴⁴² Ilyen kérelem hiányában a partikuláris eljárást az adós megmentését szolgáló eljárásként bonyolítják le.⁴⁴³

⁴⁴⁰ in KOLMANN: i. m. 333. old, HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann 1507. old, 246 pont.

⁴⁴¹ LEIBLE/STAUDINGER: KTS 2000, 548. old.

⁴⁴² Jelentés 259. pont.

⁴⁴³ LEIBLE/STAUDINGER: KTS 2000, 549. old, Jelentés 86, 210, 254-261 pont. Nem világos, hogy az átalakítás hogyan történik meg az egyes esetekben, illetve nem egyértelműek azok a követelmények sem, amelyek meghatározzák a főeljárás hitelezőinek az eljárás átalakításához fűződő érdekeit in KOLMANN: i. m. 333. old. Portugália a Fizetéseképtelenségi rendelet 37. cikkének alkalmazásával összefüggésben kinyilvánította, hogy a 25. cikk szerinti ordre-public klauzulára hivatkoznak, ha ennél az átalakításnál nem megfelelően veszik figyelembe a fontos helyi érdekeket in: Jelentés 210. pont.
25. cikk szerinti ordre-public klauzulára hivatkoznak, ha ennél az átalakításnál nem megfelelően veszik figyelembe a fontos helyi érdekeket in: Jelentés 210. pont.

A partikuláris eljárás átalakítása során ennek az eljárásnak a hitelezői, vagy az eljárás államában található telephely munkavállalóinak érdekeit e rendelkezések nem veszik figyelembe. Az ebből adódó nehézségek okai nem a 37. cikkben, hanem a közösségi jogi aktus alapkoncepciójában keresendők, amely szerint a másodlagos eljárás nem reorganizációs célokat szolgáló, hanem csakis felszámolási eljárás lehet. Ezt a koncepciót azért nem lehet módosítani, mert a telephely államában időben a főeljárást megelőzően indult az eljárás. Tekintettel arra, hogy ez a közösségi jogforrás alapkoncepcióján alapul, az átalakítás, mint olyan ellen nem lehet érvényesíteni az ordre-public-kifogást.⁴⁴⁴

⁴⁴⁴ HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann 1507. old, 246 pont.

VI. Joghatósági összeütközés

A Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazásában csakis egy főeljárás megengedett.⁴⁴⁵ Ennek megfelelően amennyiben a 3. cikk (1) bekezdésében foglaltak alapján a bíróság kinyilvánította joghatóságát a főeljárás megindítására, úgy ugyanezen adós vagyona a közösségi jogforrás alkalmazási területén további főeljárás nem indítható meg. Ennek indoka abban is kereshető, hogy a főeljárás egyetemes hatállyal bír, és nem lenne megvalósítható a két főeljárás összeegyeztetése.⁴⁴⁶

A közösségi jogi aktus a főeljárásra vonatkozó joghatóságot a 3. cikk (1) bekezdésében foglaltak szerint a fő érdekeltségek középpontjával írja körül. E közösségi jogi fogalom által kijelölt ismérvek értékelése és mérlegelése során a tagállami bíróságok különböző szempontokat helyezhetnek előtérbe, illetve a társaság (jogi személy) COMI-ja, illetve telephelye különböző időpontokban, különböző államokban állhat fenn. Ebből következően előfordulhat, hogy egyidejűleg két vagy több bíróság nyilvánítja ki joghatóságát a főeljárás megindítására (pozitív joghatósági összeütközés), vagy két bíróság mindig a másikat tekinti joghatósággal rendelkezőnek (negatív joghatósági összeütközés).⁴⁴⁷ A joghatósági összeütközés a főeljárás tekintetében bír gyakorlati jelentőséggel, ezért a dolgozat jelen fejezete erre a problémakörre összpontosít.

A Fizetéseképtelenségi rendelet a Brüsszel-I. rendelethez eltérően a joghatósági összeütközések feloldására kifejezett rendelkezéseket nem tartalmaz.⁴⁴⁸ Ugyanakkor ennek megelőzésére néhány támpontot mégis ad. Így szabályozza a főeljárás felszámolója jogköreinek a más tagállamokban való gyakorlását [EuFkR. 18. cikk (1) bek.], és előírja a főeljárás megindításának azon tagállamokban való közzétételét, ahol az adós telephellyel rendelkezik [EuFkR. 21. cikk (2) bek.].⁴⁴⁹ Ezen túlmenően deklarálja,

⁴⁴⁵ Jelentés 15., 73., 75. pont, BALZ: ZIP 1996, 949. old, HUBER: i. m. 143. old, KOLMANN: i. m. 283. old, FRITZ/BÄHR: DZWIR 2001, 224. old.

⁴⁴⁶ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk, 26 pont, vö. LÜKE: i. m. 290. old.

⁴⁴⁷ Az eddig ismertté vált jogesetekben leginkább a pozitív joghatósági összeütközés fordult elő, mert a tagállami bíróságok saját joghatóságuk megállapítására törekednek ld. dolgozat V.2.4. pont.

⁴⁴⁸ A korábbi tervezetektől eltérően vö. 1970-es tervezet 15. cikke, az 1980-as és az 1984-es tervezet 13. cikke (pozitív joghatósági összeütközés), 14. cikke (negatív joghatósági összeütközés) in KEGEL (Hrsg.): *Vorschläge und Gutachten* (1988), 3. old. és köv. old., 45. old. és köv. old., 417. old. és köv. old. és a Brüsszel-I., rendelet 27. cikktől, vö. KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 326. old. és köv. old., LÜKE: i. m. 289. old., LEIBL/STAUDINGER: KTS 2000, 545. old, KEMPER: ZIP 2001, 1613. old, HUBER: i. m. 143. old, KOLMANN: i. m. 287. old, HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1457. old, 76 pont, MANKOWSKI: EWIR, 2003, 768. old.

⁴⁴⁹ Az EGInsO 102. § (2) bekezdése az adós vagyónának másik tagállamban való lehetséges fennforgása esetén arra kötelezi az eljáró bíróságot, hogy az eljárás megindításáról szóló határozatában részletesen megindokolja,

hogy a 3. cikk alapján joghatósággal rendelkező tagállami bíróság eljárás megindításáról szóló határozatát – mihelyt ez az eljárás megindításának helye szerinti államban hatályossá válik – a többi tagállamban ipso iure el kell ismerni [EuFkR. 16. cikk (1) bek.].⁴⁵⁰ Az eljárás megindításáról szóló határozatot másodikként kibocsátó bíróság azonban nem vizsgálhatja felül azt, hogy az őt megelőzően döntést hozó bíróság helyesen állapította-e meg a joghatóságát.⁴⁵¹

1. Pozitív joghatósági összeütközés feloldása

A közösségi jogforrás nem tartalmaz közvetlen rendelkezéseket arra az esetre, amikor két tagállami bíróság a Fizetéseképtelenségi rendelet kifejezett szabályai ellenére egymással versengő főeljárást indít. A pozitív joghatósági összeütközés mind a preambulum (22) pontjában foglaltakból következően, mind a Jelentésben kiemelten a közösségi kölcsönös bizalom alapelvével összhangban⁴⁵² oldódik meg. Ezzel összhangban annak a bíróságnak a joghatóságát kell elismerni, *amelyik a főeljárást elsőként megindította* (elsőbbségi elv).⁴⁵³ Az elsőbbségi elv érvényesülését támogatja a közösségi jogforrás 16. cikk (2) bekezdésében foglalt rendelkezése is, amely értelmében a főeljárás megindítása nem akadályozza meg a másodlagos eljárás későbbi megindítását. Fordított olvasatban pedig megállapítható, hogy a főeljárás megindítása kizárja az ezt követő további főeljárás megindítását.⁴⁵⁴ Valamely tagállami bíróság fizetéseképtelenségi eljárás megindításáról

miért alapozta joghatóságát a Fizetéseképtelenségi rendelet 3. cikkében foglaltakra. Így az eljárás megindításáról szóló határozatban kifejezetten meg kell jelölni, hogy a 3. cikk (1) vagy (2) bekezdésén alapul az eljáró bíróság joghatósága. vö. BALZ: *ZIP* 1996, 949. old, KOLMANN: i. m. 284. old. Erre vonatkozóan az egyértelműség és átláthatóság követelménye magából a közösségi jogforrásból is levezethető vö. EuFkR. 18. cikk (1) és (2) bek., 21. cikk (1) bek. 2. mondat.

⁴⁵⁰ “A Fizetéseképtelenségi rendelet 16. cikkének szövege arra utalhatna – tekintettel arra, hogy csak “a 3. cikk alapján joghatósággal rendelkező bíróság által hozott határozat elismerését említi –, hogy a külföldi bíróság határozata belföldön felülvizsgálható. Ezzel szemben a preambulum (22) pontja úgy rendelkezik, hogy az eljárást elsőként megindító bíróság határozatát nem lehet felülvizsgálni” in HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1456. old, 75 pont.

⁴⁵¹ A szabályozás megegyezik a Brüsszel-I. rendelet 35. cikkében foglaltakkal, vö. KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 413. old, 653 pont, Jelentés 79, 202, 215, 220. pont, LÜKE: i. m. 289. old, LEIBLE/STAUDINGER: *KTS* 2000, 545. old, HUBER: i. m. 144. old, FRITZ/BÄHR: *DZWIR* 2001, 224. old..

⁴⁵² Jelentés 79, 202, 215, 220. pont, CARTENS: i. m. 89. oldaltól.

⁴⁵³ LÜKE: i. m. 275, 287, 289 old, LEIBLE/STAUDINGER: *KTS* 2000, 533, 545. old, HUBER: i. m. 133, 143 old, KOLMANN: i. m. 282. old. és köv. old., FRITZ/BÄHR: *DZWIR* 2001, 221, 224. old, DUURSMAN-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk 27 pont és köv. pontok, DUURSMAN-KEPPLINGER: “British Courts are satisfied, Continental Europe is not amused” – Kritische Anmerkung zur rigorosen Inanspruchnahme der internationalen Zuständigkeiten gem. Art 3 Abs 1 EuInsVO durch die Gerichte des Vereinigten Königreichs, *ZIK* 2003, 182. old. és köv. old., Jelentés 70. pont, HAUBOLD: *IPRax* 2003, 34, 36. old, PAULUS: *ZIP* 2003, 1725, 1727. old, HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1456. old, 75 pont.

⁴⁵⁴ A főeljárás megindítását követően tehát a fizetéseképtelenségi eljárás csakis másodlagos eljárás lehet vö. HERCHEN: i. m. 1401, 1402. old. Ennek megfelelően deklarálja az EGIInO 102. cikk 3. § (1) bek. 1. mondata,

szóló határozatát a később ugyanazon ügyben megkeresett tagállami bíróság a joghatóság és a határozat érdemi *felülvizsgálata nélkül* köteles elismerni [EuFkR. preambulum (22) pont].⁴⁵⁵

1. 1. Az elsőbbségi elv

Az elsőbbségi elv, amely értelmében az eljárást elsőként megindító bíróság határozatát kell elismerni és ezt a határozatot nem lehet felülvizsgálni, dogmatikailag különböző érvek tükrében vezethető le. Egyfelől az anyagi és eljárásjogi rendelkezések kombinációjára lehet visszanyúlni. Eszerint az elsőként megindított főeljárás egyetemes hatállyal bír, amelyet a többi tagállamban el kell ismerni [EuFkR. 16., 17. cikk]. A főeljárás univerzális hatálya oly módon vonja el az adós teljes vagyonát a másik tagállamban később megindított fizetésektelenségi eljárástól, hogy a második megindításról szóló határozat hatálytalansága még függőben van. A második eljárás megindításról szóló határozat adott esetben hatályossá válhat, ha az elsőként hozott határozatot hatályon kívül helyezik. Az eljárások egymáshoz való viszonya ebből a szempontból azt eredményezi, hogy *nem a kérelem előterjesztésének az időpontja az irányadó*, hanem az eljárás megindításáról szóló döntések közül az első a meghatározó.⁴⁵⁶

Más vélemény tekintettel arra, hogy az eljárás megindításához fűződő joghatások a nemzeti jogra nyúlnak vissza abból kell kiindulni, hogy az elsőbbségi elv a kölcsönös bizalom alapeszményéből ered. Ennélfogva az elismerés állama bíróságainak utóvizsgálati jogköreit amennyire csak lehetséges korlátozni kell a fizetésektelenségi eljárások nagyarányú elismerésének (*favor recognitionis*) és a Közösségben hatékony fizetésektelenségi eljárások biztosítása érdekében.⁴⁵⁷ A többi tagállam bíróságainak így el kell fogadniuk, hogy a fő érdekeltségek középpontját többé már nem vitathatják, mert – a közösségi jogforrás elképzelése szerint – csak egy ilyen középpont van, amelynek az eljárás megindításának államában való fennforgását már egy másik tagállami bíróság megállapította.⁴⁵⁸

hogy valamely tagállamban a főeljárás megindítása miatt nem megengedett a többi tagállamban a főeljárás megindítására vonatkozó későbbi kérelem.

⁴⁵⁵ Az elsőként megindított főeljárást el kell ismerni függetlenül attól, hogy az eljáró bíróság a joghatóságát helyesen állapította-e meg. LEIBLE/STAUDINGER: *KTS* 2000, 546. old, vö. KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 413. old, 653 pont.

⁴⁵⁶ LÜKE: i. m. 291. old, HERCHEN: im. 39. old.

⁴⁵⁷ EuFkR. preambulum (22) pont, Jelentés 79., 146. pont, HUBER: i. m. 144. old.

⁴⁵⁸ HUBER: i. m. 144. old.

Ennek megfelelően a pozitív joghatósági összeütközés feloldására a következő szabályok érvényesülnek. Egyedül az a bíróság rendelkezik joghatósággal, amely a fizetéseképtelenségi eljárást *elsőként* megindította. Ebben az értelemben a fizetéseképtelenségi eljárás akkor tekintendő megindítottnak, ha az eljárás megindításáról szóló *határozat a megindítás államában hatályos*. A többi tagállam bíróságainak a 3. cikk (1) bekezdése értelmében nincs joghatósága a főeljárás megindítására, ennyiben kötve vannak az elsőként megindító bíróság megítéléséhez és adott esetben a közösségi jogforrás 3. cikk (2) bekezdése alapján másodlagos eljárást indíthatnak.⁴⁵⁹

A Jelentés a joghatósági összeütközés felmerülését kivételes esetként kezeli, mert az alkalmazandó követelményeknek valamennyi tagállamban egységesen meghatározottnak kell lenniük. Mégis olyan megoldási lehetőségeket ajánl, amelyek részben a vázolt szempontokkal összhangban állnak.⁴⁶⁰ Ennek megfelelően az érintett bíróságok támaszkodhatnak a Fizetéseképtelenségi rendelet szabályaira⁴⁶¹, az Európai Bíróságnál kezdeményezhető előzetes döntéshozatali eljárás lehetőségére,⁴⁶² illetve a valamennyi tagállamban általában érvényes eljárásjogi alapelvekre.

1. 2. Elsőbbségi elv érvényesülésére irányadó időpont

A pozitív joghatósági összeütközés megoldását jelentő elsőbbség beálltára irányadó időpont kérdése vitatott volt a jogirodalomban. Ennek a kérdésnek a megválaszolása azért bír különös jelentőséggel, mert ehhez fűződik a jogforrásból fakadó automatikus elismerési joghatás. A fizetéseképtelenségi eljárás megindítását a többi tagállamban akkortól kell elismerni, amikor az erről szóló határozat az eljárás megindításának államában hatályos [EuFkR. 16. cikk 1) bek.]. E jogszabályhely alkalmazása szempontjából követelmény, hogy az eljárás fizetéseképtelenségi eljárás⁴⁶³ legyen,

⁴⁵⁹ HUBER: i. m. 145. old

⁴⁶⁰ Jelentés 79. pont

⁴⁶¹ Amely szerint minden bíróság a közösségi jogforrásnak megfelelően vizsgálja a saját joghatóságát és erre vonatkozóan a közösségi bizalom alapelve érvényesül, amely értelmében az elsőként döntő bíróság határozatát köteles a többi tagállami bíróság elismerni. vö. Fizetéseképtelenségi rendelet preambulum (22) pont, KOLMANN: im. 287. old.

⁴⁶² Az Európai Bíróság előtti előzetes döntéshozatali eljárás fizetéseképtelenségi ügyekben való kezdeményezésének kritikáját ld. DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk 37 pont, Lüke: im. 289. old, LEIBLE/STAUDINGER: *KTS* 2000, 545. old, 89-es lábjegyzet és az 572. old. és köv. old.

⁴⁶³ A fizetéseképtelenségi eljárás fogalmát maga a közösségi jogforrás definiálja [EuFkR 2. cikk a) pont].

továbbá a határozatnak a *lex fori concursus* alapján hatályosnak kell lennie, és az nem sértheti az *ordre public* klauzulát⁴⁶⁴ [EuFkR. 26. cikk].

A határozat hatályossága a joghatás kibontakozását jelenti, ugyanakkor nem feltételezi a megtámadhatatlanságot, *nem követelmény* tehát, hogy a határozat *alaki jogerőre* emelkedjen [vö. EuFkR. 2. cikk f) pont].⁴⁶⁵ Ezzel összhangban a jogirodalomban eddig⁴⁶⁶ érvényesült uralkodó vélemény szerint az elsőbbségi elv – és ezzel együtt a joghatóság meghatározására irányadó időpont – az *eljárás megindításának időpontjához* kötődik⁴⁶⁷, amely nem a kérelem előterjesztésének időpontjával egyezik meg, hanem *azzal az időponttal esik egybe, amikor* az eljárás megindításáról szóló határozat a *lex fori concursus* alapján *hatályossá válik*.⁴⁶⁸

A Brüsszeli Egyezmény a perfüggőség beállításának időpontjáról nem rendelkezett, mert ennek a kérdésnek a szabályozását a tagállamoknak engedte át.⁴⁶⁹ Az Európai Bíróság értelmezésében arra mutatott rá, hogy az elsőként megkeresett bíróságnak azt kell tekinteni, ahol a perfüggőség beállításának követelményei elsőként teljesülnek maradéktalanul, mely feltételeket minden érintett bíróság esetében saját nemzeti joga alapján kell meghatározni.⁴⁷⁰ A Brüsszel-I. rendelet a prioritás elvének érvényesítését szolgáló szabályokat a perfüggőség eljárásjogi intézményében foglalja össze a joghatóságról szóló II. fejezet végén, a 27-30. cikkeken. A joghatósághoz a

⁴⁶⁴ vö. Európai Bíróság Parmalat/Eurofood 341/04. sz. ügyben hozott, 2006.05.02-i ítélete, 62-64 pont.

⁴⁶⁵ EuFkR. preambulum (22) pont, 4. cikk, DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk, 29 pont HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1480. old, 159 pont, LEIBLÉ/STAUDINGER: *KTS* 2000, 545. old.

⁴⁶⁶ vö. Európai Bíróság C-1/04. sz. ügyben hozott 2006. január 17-i ítélete.

⁴⁶⁷ Egyes nemzeti jogrendszerek, miként például az angol, az ír, a cseh, a kérelem előterjesztésének időpontjára visszaható hatállyal ruházzák fel az eljárás megindításáról szóló határozatot. E visszaható hatály attól függetlenül áll be, hogy időközben esetleg egy másik tagállamban olyan fizetésektelenségi eljárást indítottak, amelyhez a közösségi jogforrás 16. cikkében foglalt elismerési joghatás is fűződik. Elfogadhatatlan ennek a jogintézménynek a fenntartása, mert ki nem küszöbölhető jogbizonytalanságra és az elsőbbségi elv bukására vezetne, mert a tagállami bíróságok a döntésük pillanatában sosem tudják, hogy vajon egy későbbi határozat visszaható hatállyal elismerési joghatást igényel-e. Ennélfogva az elsőbbségi elv az eljárás megindításáról szóló határozat hatályosságának időpontjában vagy az ideiglenes felszámoló kirendeléséről szóló döntés időpontjában a visszaható hatály lehetősége nélkül áll be vö. GA Jacobs 341/04. sz. ügy, 2005.09.27-i záróindítványa 85-95 pont és az Európai Bíróság C-341/04 sz. ügyben hozott 2006.05.02-i ítélete.

⁴⁶⁸ LÜKE: i. m. 291. old, HERCHEN: im. 39. old, BALZ: *ZIP* 1996, 949. old, LÜKE: i. m. 289. old. és köv. old., LEIPOLD: in Stoll (Hrsg.): *Vorschläge und Gutachten* (1997), 191. old, LEIBLÉ/STAUDINGER: *KTS* 2000, 545. old, HUBER: i. m. 144. old, Jelentés 79, 147, 202, 215, 220. pont, KEMPER: *ZIP* 2001, 1609, 1613, MANKOWSKI: *EWiR*, 2003, 768. old.

⁴⁶⁹ KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 332. old, 516 pont

legszorosabb szálakkal kapcsolódó perfüggőség⁴⁷¹ akkor áll be, amikor a felperes az eljárást megindító iratot a bírósághoz benyújtja [Brüsszel-I. rendelet 30. cikk (1) bek.]. Fontos megjegyezni továbbá azt is, hogy az első igazságügyi szervhez történő benyújtás időpontja a meghatározó.⁴⁷²

A jogirodalom az elsőbbségi elv érvényesülésére irányadó időpont kijelölésére a fizetéseképtelenségi eljárás megindítására irányuló kérelem előterjesztését követően eszközölt biztosítási intézkedésről szóló döntést nem értékelte elégségesként.⁴⁷³ A jogelméleti érvelés kiindulópontja az volt, hogy az ideiglenes felszámoló kirendelése nem jelenti a fizetéseképtelenségi eljárás megindítását, ennél fogva azt nem a közösségi jogforrás 16. cikke alapján, hanem annak 25. cikke alkalmazása folytán kell elismerni, ezért nem merül fel akadály egy másik tagállam előtt, hogy a főeljárást megindítsa.⁴⁷⁴

E nézetel szemben az ítélkezési gyakorlat eltérő álláspontot hozott felszínre.⁴⁷⁵ Az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárás eredményeként kimondta, nemcsak az a jogi aktus tekintendő az “eljárást megindító határozatnak”, amely azon tagállam joga szerint formálisan eljárást megindítónak minősül, amelynek bírósága ez utóbbit hozta, hanem az a határozat is, amelyet a Fizetéseképtelenségi rendelet A. mellékletében meghatározott eljárás megindítása iránti, az adós fizetéseképtelenségére alapított kérelem benyújtását követően hoztak, amennyiben e határozat az adós vagyonának lefoglalásával és a C. mellékletben feltüntetett felszámoló kinevezésével jár.⁴⁷⁶ Ennek megfelelően megállapítást nyert, hogy az ideiglenes felszámoló kirendeléséhez a közösségi jogforrás 16. cikkében deklarált elismerési joghatás fűződik, ennél fogva a főeljárás más tagállamba való megindítását már igen korai időpontban megakadályozza.⁴⁷⁷

⁴⁷⁰ Európai Bíróság 129/83. sz., Sigfried Zelger kontra Sebastiano Salinitri 129/83. sz. ügyben 1984. június 7-én hozott ítélet (ECR 1984, 02397) Nr. 15.

⁴⁷¹ KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 326. old, 502 pont, WOPERA: A perfüggőség szabályozása a magyar és az európai polgári eljárásjogban, *Európai Jog*, 2005. 6. szám, 9. old. és köv. old.

⁴⁷² KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 333. old, 521 pont.

⁴⁷³ HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1480. old, 157, 159, 200 pont.

⁴⁷⁴ HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1480. old, 159 pont, Tribunale di Parma 53/04. sz, 2004.02.19-i ítélete in *ZIP* 2004, 1220. oldaltól vö. FRITZ/BÄhr: *DZWIR* 2001, 225. old. és köv. old.

⁴⁷⁵ High Court of Justice Dublin 33/04. sz., 2004.03.23-i ítélete in *ZIP* 2004, 1223. old. és köv. old., Supreme Court of Ireland 147/04. sz., 2004.07.27-i ítélete in *ZIP* 2004, 1969, 1974. old, vö. Tribunale di Parma 53/04. sz, 2004.02.19-i ítélete in *ZIP* 2004, 1220. old. és köv. old.

⁴⁷⁶ Európai Bíróság Parmalat/Eurofood 341/04. sz. ügyben hozott, 2006.05.02-i ítélete, 52, 54 és 58. pont.

⁴⁷⁷ Az Európai Bíróság Európai Bíróság 341/04. sz. ügyben hozott, 2006.05.02-i ítéletében ismertetett jogvitához hasonlóan a Prágai Városi Bíróság ideiglenes felszámolót rendelt ki és megindította a főeljárást vö. Stadtgericht prag, 78 K 6/05-127 sz., 2005.04.26-i határozat in *ZIP* 2005, 1431. oldaltól. Néhány nappal később az AG Hamburg is főeljárást indított vö. AG Hamburg, 2005.3.16-i határozat, hivatkozva az LG Hamburg 326 T 34/05 sz., 2005.08.18-i határozata in *NZI* 2005, 645. old. és köv. old., *EuZW* 2006, 62. old. és köv. old. Eddig nem

A fentiek alapján megállapítható, hogy a Fizetéseképtelenségi rendelet, valamint az Európai Bíróság értelmezése az elsőbbségi elv érvényesülését *az eljárás megindításáról szóló határozat, illetve az ideiglenes felszámoló kirendeléséről szóló határozat hatályosságának és nem az eljárást kezdeményező kérelem előterjesztésének időpontjához köti.*⁴⁷⁸ Már az ideiglenes felszámoló kirendelésének időpontjától fennáll tehát a Fizetéseképtelenségi rendelet 16. cikkében foglalt elismerési joghatás. Az Európai Bíróság legfőbb érve az volt, hogy ez az értelmezés megakadályozza a visszaélészerű forum shopping gyakorlását, mert így az adós a nem vonhatja ki magát más tagállami bíróság eljárás megindításáról szóló határozata segítségével az eljárásnak azon tagállamban való lefolytatása alól, ahol elsőként biztosítási intézkedést rendeltek el.

1. 3. Versengő kérelmek

Élénk vita kísérte a német jogirodalomban azt a kérdéskört, hogy valamely tagállamban a fizetéseképtelenségi kérelem előterjesztése kizárja-e az eljárás más tagállamban való megindítását. Maga a közösségi jogforrás egyértelmű arról rendelkezik, hogy egyedül az időben első eljárás megindításáról szóló *döntés* (határozat) az irányadó és azt a többi tagállamban el kell ismerni [EuFkR. 16. cikk (1) bek., 2. cikk f) pont]. Az egymással versengő kérelmek nyomán felmerült konfliktus megoldására a jogirodalom felidézte a Brüsszel-I. rendelet 27. cikkében foglalt szabályozást.⁴⁷⁹

A Brüsszel-I. rendelet 27. cikke a másik tagállamban beállt perfüggőség figyelembevételét írja elő. A perfüggőség általános alkalmazási követelményeként az eljárásnak mindkét bíróság előtt meg kell indulnia, és a *később megkeresett bíróságnak is joghatósággal kell rendelkeznie*. Ennek hiányában nem lehet az elsőként megkeresett bíróság javára lemondani, hanem a keresetet kell – mint perindításra alkalmatlant – elutasítani.⁴⁸⁰ A határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben azonban kizárt, hogy mindkét megkeresett bíróság egyidejűleg joghatósággal rendelkezék, mert kizárólag egy főeljárás indítható meg, az adós csakis egy fő érdekeltségi középponttal rendelkezhet. Ennek megfelelően a két megkeresett bíróság közül csakis egy rendelkezik (-het) joghatósággal a főeljárás megindítására, a másik pedig eleve nem tud olyan joghatóságról

kezdeményezték ebben az ügyben az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárását, ennél fogva jogellenesen jelenleg két főeljárás folyik egymással párhuzamosan.

⁴⁷⁸ vö. KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 328, 329. old, 507 pont.

⁴⁷⁹ HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1457. old, 76 pont, 1. bekezdés.

lemondani, amellyel nem is rendelkezik. Továbbá a kérelem előterjesztésének időpontjában az elsőként megkeresett bíróság sem tudja még megállapítani, hogy egyáltalán joghatósággal rendelkezik, avagy sem.⁴⁸¹

A német jogirodalomban felmerült, hogy a különböző tagállamokban ugyanazon ügyben eszközölt kérelmek előterjesztéséből eredő probléma megoldására mégis támpontot adhat a Brüsszel-I. rendelet 27. cikke. Ennek megfelelően a később megkeresett bíróságnak hivatalból fel kellene függesztenie az eljárását, és csak akkor állapíthatná meg joghatóságának hiányát, ha az elsőként megkeresett bíróság megállapítja a joghatóságát és megindítja az eljárást. Ez a megoldás megfelelne a joghatóság vizsgálatába vetett kölcsönös bizalom európai alapvének és megakadályozná a bíróságok közötti versenyfutást (“race of the courts”). Ennek azonban alapvető feltétele, hogy az utóbb megkeresett bíróság egyáltalán tudomást szerezzen a hozzá benyújtott kérelmet megelőző, más tagállamban eszközölt kérelem-előterjesztésről.⁴⁸²

1. 4. Az elsőbbségi elv eljárási jogkövetkezményei

A Brüsszel-I. rendelet 27. cikk (1) bekezdése értelmében a később megkeresett bíróság az elsőként megkeresett bíróság joghatósága megállapításáig hivatalból felfüggeszti az eljárást. A felfüggesztés addig tart, ameddig az elsőként megkeresett bíróság a joghatóságát vagy annak hiányát meg nem állapítja. Ha az elsőként megkeresett bíróság a joghatóságának hiányát állapítja meg, akkor a később megkeresett bíróság által felfüggesztett eljárás folytatódik tovább. Ilyen kifejezett szabályozást a Fizetéképtelenségi rendelet nem tartalmaz az egymással konkuráló főeljárások esetére.⁴⁸³

A határokon átlépő fizetéképtelenségi ügyekben érvényesülő elsőbbségi elv nem a kérelem előterjesztéséhez kötődik, ezért a közösségi jogi aktus nem megkeresett bíróságról, hanem az eljárást megindító határozathoz kötődő prioritási elv folytán *az eljárást hatályos határozattal megindító bíróságról* rendelkezik. A közösségi jogforrás az eljárás megindítása időpontjának fogalmát külön meg is határozza, amely az eljárást

⁴⁸⁰ KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 326. old, 500, 501 pont, WOPERA: *Európai Jog*, 2005. évi 6. szám, 9. old. és köv. old.

⁴⁸¹ PAULUS: *Europäische Insolvenzverordnung, Kommentar* (2006), 1674. old, 41 pont.

⁴⁸² HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1457. old, 76 pont

⁴⁸³ HERCHEN: *International-insolvenzrechtliche Kompetenzkonflikte in der Europäischen Gemeinschaft, ZInsO* 2004, 63. old.

megindító határozat hatályba lépéséhez kötődik [EuFkR. 2. cikk f) pont]. Ennek folytán a határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben a pozitív joghatósági összeütközés megoldásának eljárásjogi következménye nem lehet az eljárás felfüggesztése. Véleményem szerint azért sem alkalmazható eljárásjogi következmény az eljárás felfüggesztése, mert a fizetéseképtelenségi eljárás ily módon történő megakasztása *ellentmondásban állna* mind a közösségi jogforrás, mind pedig a szabályozási körébe vont egyes *eljárások célkitűzéseivel*.

A közösségi jogi aktus német jogterületen való végrehajtása érdekében megalkotott EGInsO 102. cikke az elsőbbségi elv érvényesülését erősíti meg a határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben.⁴⁸⁴ A közösségi jogforrás megszületését követően a német nemzetközi fizetéseképtelenségi jog reformálására megalkotott új szabályozás tervezetének az EGInsO 102. cikk 3. §-ához fűzött indokolása⁴⁸⁵ hangsúlyozza, hogy a német bíróság nem jogosult a külföldi bíróság eljárás megindításáról szóló határozatának felülvizsgálatára.

A német nemzetközi fizetéseképtelenségi jog értelmében, amennyiben más tagállam bírósága megindította a főeljárást, úgy mindaddig, amíg ez az eljárás folyamatban van, a belföldi fizetéseképtelenségi bíróságnál nem megengedhető a főeljárás iránt kérelem [EGInsO 102. cikk 3. § (1) bekezdés első mondat].⁴⁸⁶ Amennyiben ugyanazon adós vagyona, akár a külföldi eljárás megindításáról szóló határozatról való tudomás hiányában, belföldön fizetéseképtelenségi eljárást indítanak, úgy a később megindított főeljárást nem lehet lefolytatni [EGInsO 102. cikk 3. § (1) bek. második mondat], hanem azt hivatalból meg kell szüntetni [EGInsO 102. cikk 4. § (1) bek].⁴⁸⁷

A jogirodalom további lehetőségeket kínál a német bíróságok számára a fizetéseképtelenségi eljárás megindítására vonatkozó joghatóság vizsgálata során. Amennyiben valamely tagállamban hatályosan már főeljárás indult, úgy az eljárást Németországban másodlagos eljárásként meg lehet indítani, ha az adós rendelkezik

⁴⁸⁴ HERCHEN: *ZInsO* 2004, 63. old.

⁴⁸⁵ *ZIP* 2002, 2331, 2332. old.

⁴⁸⁶ SMID: i. m. 167. old, II. 1., 2. pont.

⁴⁸⁷ SMID: i. m. 167. old, II. 2., 3. pont, HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1457. old, 76. pont, 3. bekezdés.

telephellyel és erre vonatkozóan megfelelő kérelmet terjesztettek elő.⁴⁸⁸ Amennyiben az adós fő érdekeltségeinek középpontja nem Németországban van, hanem egy másik tagállamban, akkor – telephely és a 3. cikk (4) bekezdésében foglalt feltételek fennállása mellett – az eljárás partikuláris eljárásként megindítható, ellenkező esetben a kérelmet el kell utasítani. Amennyiben az adós fő érdekeltségeinek középpontja ún. harmadik államban van, úgy az eljárást az InsO 354, 356. §-ainak megfelelően adott esetben (önálló) partikuláris- vagy másodlagos eljárásként kell lefolytatni.⁴⁸⁹ Ha valamely tagállamban főeljárás iránti kérelmet nem terjesztettek elő, valamint főeljárás sem indult, illetve a főeljárás iránti kérelmet elutasították, úgy a Németországban található fő érdekeltségi középpont alapján vagy annak folytán, hogy a német bíróság az EGInsO 102. cikk 3. § (2) bekezdés alapján kötve van a külföldi bíróság elutasító határozatához, úgy az eljárás főeljárásként megindítható és a határozatot megfelelően meg kell indokolni [EGInsO 102. cikk 2. §].⁴⁹⁰

A magyar csődjogi törvény értelmében a bíróság a főeljárás iránti kérelmet érdemi vizsgálat nélkül elutasítja, ha a határozatának meghozatalát megelőzően más tagállamban főeljárás indult és a kérelem szintén főeljárás megindítására irányul [Cstv. 25. § (1) bek. e) pont], illetve amennyiben az adós telephellyel rendelkezik Magyarországon, úgy a már megindított főeljárást területi eljárássá alakítja át [Cstv. 25. § (2) bek.] vagy telephely hiányában az eljárást megszünteti [Cstv. 25. § (3) bek.]. Nemzeti fizetéseképtelenségi jogi szabályaink ugyancsak a tagállamok közötti kölcsönös bizalom eszményéből táplálkozó elsőbbségi elv érvényesülését deklarálják, ugyanakkor hallgat a jogalkotó a főeljárástól független területi eljárás, az ún. partikuláris eljárás megindításának lehetőségéről. Továbbá véleményem szerint az eljárás kezdeményezőjét *hiánypótlásra történő felhívás* keretében a következményekre történő figyelmeztetés mellett tájékoztatni lehetne arról, hogy ugyanazon adós ellen, más tagállamban már korábban megindult a főeljárás. Ennélfogva e hiánypótlás keretében be lehetne szerezni a nyilatkozatát arra vonatkozóan is, hogy az eljárás kezdeményező kérelme másodlagos eljárás megindítása iránti kérelemnek tekinthető-e. A hiánypótlásra irányuló eljárás keretében az eljárás kezdeményezője információkhoz jut és mérlegelheti, hogy a főeljárás államában az ott

⁴⁸⁸ HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1458. old, 78 pont. Itt Haubold a követendő eljárást – még az Európai Bíróság ítéletének meghozatala előtt – úgy és arra az esetre írja le, hogy amikor más tagállamban még főeljárás nem indult, de megfelelő kérelmet már előterjesztettek, akkor a külföldi bíróság határozatát be kell várni vagy biztosítási intézkedést lehet elrendelni.

⁴⁸⁹ HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1458. old, 78 pont.

irányadó nemzeti jog szerint igénybe veszi-e a rendes jogorvoslatot, vagy másodlagos eljárás megindítását kéri Magyarországon. Ennélfogva idő- és költség takarítható meg, mert az információk hiányából eredő helytelen tartalmú kérelem pontosítása végett nem kellene újból, ismételten előterjeszteni a kezdőiratot, hanem az pontosíthatóvá válna a hiánypótlási eljárás keretében.

1. 5. Az eljárást megindító határozat hatályossága

Az eljárási függőség⁴⁹¹ határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben való világos és egyöntetű alkalmazása érdekében a közösségi jogforrás kifejezetten kijelöli az eljárás megindításának időpontját. Ez az időpont az eljárást megindító határozat hatályba lépéséhez kötődik [EuFkR. 2. cikk f) pont], függetlenül attól, hogy a határozat az eljárás megindításának helye szerinti tagállam nemzeti joga szerint alaki jogerővel rendelkezik, vagy sem. Elégséges, ha a határozat az eljárás megindításának államában hatályos és ez a hatály nem szakad meg.⁴⁹² Az eljárás megindításáról szóló határozat jogerőre emelkedésének időpontja tehát nem játszik szerepet.⁴⁹³

A közösségi jogforrás sajátos jogtechnikai megoldással élt, amely az óvatos jogegységesítés felé vezető kompromisszumként is felfogható, hiszen egységessé, nemzetek feletti normává tette az ún. eljárási függőség koncepcióját, ugyanakkor a nemzeti jogokra bízta a részletek kidolgozását. A megindítási *határozat hatályosságát* és ezáltal az eljárás megindításának időpontját a Fizetéseképtelenségi rendelet értelmében a *nemzeti jog szabályozza*.⁴⁹⁴

A német fizetéseképtelenségi jogi szabályozás értelmében az eljárás megindításáról szóló határozat bíróság általi aláírása az irányadó.⁴⁹⁵

⁴⁹⁰ HAUBOLD: *IPRax* 2003, 34, 36. old.

⁴⁹¹ Mind a német, mind pedig a magyar szabályozás értelmében a fizetéseképtelenségi eljárások polgári nemperes eljárások, amelyekben a polgári perjogi kódex rendelkezései megfelelően irányadóak. Ennek megfelelően ezen eljárások vonatkozásában a perfüggőség fogalmához igazodva, de ahelyett az "eljárási függőség" fogalmát használom.

⁴⁹² Jelentés 68. pont, DUURSMÁ-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 2. cikk, 13 pont.

⁴⁹³ Jelentés 68. és 147. pont.

⁴⁹⁴ Jelentés 67. pont.

⁴⁹⁵ PAULUS: *Europäische Insolvenzverordnung, Kommentar* (2006), 1657. old, 5 pont.

1. 5. 1. A csődeljárás

A nemzeti szabályozás értelmében a csődeljárás kezdő időpontja az a nap, amelyen az adós kérelme a bírósághoz érkezett [Cstv. 8. § (3) bek.]. Ehhez az eljárási cselekményhez, illetve időponthoz azért nem fűződik a közösségi jogforrásban deklarált elsőbbségi elv, mert a Fizetésképtelenségi rendelet ezt az eljárást megindításáról szóló határozathoz, tehát nem az adós, hanem *a bíróság eljárási cselekményéhez fűzi*. A csődeljárásra vonatkozó nemzeti szabályozás az eljárás megindításáról rendelkező határozattal szemben a fizetési haladékokot tartalmazó határozatot ismeri,⁴⁹⁶ és a jogkövetkezményeket is a fizetési haladékhoz fűzi [Cstv. 12. §]. A fizetési haladék pedig az arról szóló végzés közzétételétől számított 90 napig illeti meg az adóst [Cstv. 11. § (3) bek. d) pont]. Véleményem szerint a fizetési haladékokot tartalmazó végzés a közösségi jogforrás alkalmazásában eljárást megindító határozatnak minősül. Kiindulásként megállapítható, hogy az elsőbbségi elv az eljárást megindító határozat hatályosságához tapad, amely mind a jogerőre emelkedést, mind a közzététel aktusát megelőző stádium. Ugyanakkor *sem a Pp., sem a Cstv. nem ad kifejezett rendelkezéseket arra vonatkozóan, mikor tekintendő az adott határozat hatályosnak.*

A fizetési haladékokot tartalmazó végzés eljárásvezető végzés, amely ellen fellebbezésnek helye nincs⁴⁹⁷. A Cstv. a fizetési haladékokot tartalmazó végzés közlésére a hitelezők és a csődeljárás sorsában érintettek tájékoztatása céljából⁴⁹⁸ a határozat közzétételéről rendelkezik, kifejezésre juttatva ezáltal a csődeljárás sajátos jellege miatt a Pp. határozatok közlésére vonatkozó rendelkezéseitől való eltérést.⁴⁹⁹ Amennyiben a határozat fellebbezéssel nem támadható meg, úgy az a közlés aktusával már jogerőre is emelkedik.⁵⁰⁰ A fizetési haladékokot tartalmazó végzés esetén a Cstv. a Cégek Közlönyben való közzététel tekintetében meg sem említi a jogerőre emelkedés stádiumát, hanem arra meghatározott időtartamot jelöl ki, 15 napos határidőt szab [Cstv. 11. § (1) bek.]. Ezzel összhangban megállapítható, hogy a fizetési haladékokot tartalmazó végzés közzétételével emelkedik e határozat jogerőre, ezért ebben az esetben a közzététel és a jogerő stádiuma

⁴⁹⁶ A Cstv. 10. § (3) bekezdésében meghatározott okok fennállása esetén az eljáró bíróság a csődeljárást megszünteti.

⁴⁹⁷ CSÖKE (szerk.): A csődtörvény magyarázata (2003), 59. old, írta: FODORNÉ LETTNER ERZSÉBET.

⁴⁹⁸ CSÖKE (szerk.): i.m. 159. old, írta: SERÉNYI.

⁴⁹⁹ vö. Pp. 219. § (1) bek.

⁵⁰⁰ Pp. 228. §, *A polgári perrendtartás magyarázata*, Első kötet, szerk: Németh (1999), XI. fejezet, 890. old, írta: GÁTOS.

egybeolvad. Amennyiben a fizetési haladékot tartalmazó végzés, mint eljárás megindításáról szóló határozat hatályossága az érintettek értesülésével áll be, úgy a hatályos szabályozás alapján e határozat tekintetében a közzététel, ezáltal a hatályosság és a fellebbezés kizártsága miatt a jogerőre emelkedés *egy eljárási aktusban olvad össze*. A vázolt összefüggések miatt véleményem szerint a nemzeti fizetéseképtelenségi szabályozás nem él a közösségi jogforrásból eredő lehetőségekkel, mert az eljárás megindításáról szóló határozat hatályosságához kapcsolódó elsőbbségi elv érvényesülését a magyar bíróságok tekintetében szinte kizárja, mert egybeolvasztja a hatályosság és jogerő stádiumait, holott a Fizetéseképtelenségi rendelet értelmében a prioritás megszerzéséhez nem követelmény a határozat jogerős volta.

A fizetési haladékról szóló tárgyalás nem bíróság előtti tárgyalás, ennek megfelelően a bíróságnak az adós jelenti be a tárgyalás eredményét [Cstv. 10. § (1) bek.]. A fizetési haladékot tartalmazó végzés tárgyaláson kívül hozott határozat tekintettel arra, hogy a Cstv. tárgyalás tartása helyett kifejezetten úgy rendelkezik, hogy a bíróság a bejelentést követően dönt az eljárás megszüntetéséről vagy a fizetési haladékról szóló végzés meghozataláról [Cstv. 10. § (2) bek.]. A jogalkotó a bíróság döntési határidejének mértékét nem szabja meg, hanem csak a bejelentést követő időszakra utal. A Cstv. a tartalmi követelményeknek megfelelő határozat [Cstv. 11. § (3) bek.] meghozatalát követő Céglépcsőben való közzétételre már 15 napos időintervallumot jelöl ki. Ebből a szabályozásból véleményem szerint az következik, hogy a *Cstv. éppen az adott ügyben eljáró bíróságtól teszi függővé az egymással konkuráló főeljárások esetén a magyar bíróságok előtti eljárás elsőbbségét*.

A fenti következtetések miatt véleményem szerint egyértelműen deklarálni kellene azt, hogy mikor lép hatályba, illetve melyek a közösségi jogforrás alkalmazásában eljárás megindításáról szóló határozatnak minősülő döntés hatályosságának kritériumai. Amennyiben a határozat hatályosságának meghatározó eleme az arról való értesülés, úgy véleményem szerint a következő eljárási lehetőségek kínálnának megoldást.

Pp. megfelelő alkalmazása folytán a tárgyaláson kívül hozott fizetési haladékot tartalmazó végzést kézbesítés útján kellene közölni az érdekelt felekkel [Pp. 219. § (1) bek. d) pont]. Az eljárás ezen szakaszában félnek minősülne az adós és mindazon hitelező, akiket a tárgyalásról készült jegyzőkönyv nevesít [Cstv. 9. § (6) bek.]. A fizetési haladékot tartalmazó végzés meghozatalát követően nyomban meg kellene kísérelni a

határozat felek részére történő kézbesítését, illetve 15 napon belül intézkedni kellene a határozat közzététele iránt is annak érdekében, hogy a “csődeljárás sorsában érintettek” minél szélesebb köre nyerjen információt. A határozat hatálya beállna már akkor, amikor a felek közül akár egyik részére eszközölt kézbesítés eredményes.

1. 5. 2. A felszámolási eljárás

A magyar fizetéseképtelenségi jogi szabályozás értelmében a felszámolási eljárás kezdő időpontja a kérelem bírósághoz való érkezésének a napja.⁵⁰¹ A jogalkotó a felszámolási eljárás egyik szakaszát képviselő felszámolás kezdő időpontját a felszámolást elrendelő jogerős végzés közzétételének napjához köti [Cstv. 27. § (1) bek., 28. §], és ehhez az időponthoz fűzi a jogkövetkezményeket is [Cstv. 34. § – 38. §], így különösen a tulajdonos gazdálkodó szervezettel kapcsolatos külön jogszabályokban meghatározott jogainak megszűntét [Cstv. 34. § (1) bek.]. Nemzeti szabályozásunk tükrében megállapítható, hogy a felszámolási eljárás kezdő időpontjától a felszámolás kezdő időpontjáig évek is eltelhetnek, és amíg a felszámolás meg nem indul, az adós vezetője teljes joggal rendelkezik az adós vagyonával.⁵⁰² A közösségi jogi aktus az eljárás megindításáról szóló határozatnak még a jogerőre emelkedését sem követeli meg, hanem az elsőbbségi elv érvényesülésére megelégszik a határozat hatályos voltával. A nemzeti szabályozás ezzel szemben még a határozat jogerőre emelkedését is túllépő időszakra, illetve eljárási aktusra – közzététel – fókuszál. Ennélfogva a magyar bíróság elsőként megindító bíróságként aligha jöhet szóba, mert a nemzeti fizetéseképtelenségi jogi rendelkezések a közösségi szabályozás lehetőségeit ki nem használva véleményem szerint elsőbbségadásra kötelezik, illetve kötik az eljáró bíróságot. Ennek alapján véleményem szerint a felszámolási eljárást főeljárás-ként Magyarországon kezdeményező(-k) a főeljárások esetleges tagállamok közötti versengésének elkerülése érdekében akkor járnak sikerrel, ha a kérelem benyújtásával egyidejűleg ideiglenes vagyonfelügyelő kirendelését is kérik, mert az erről szóló határozathoz már prioritás fűződik.⁵⁰³

⁵⁰¹ CSÖKE (szerk.): i. m. 67. old, írta: SERÉNYI.

⁵⁰² CSÖKE (szerk.): i. m. 67. old, írta: SERÉNYI. A Cstv. a bíróság felszámolást elrendelő végzés meghozatalára irányuló eljárási határidejét az eljárás lefolytatására irányuló kérelem beérkezését követő 60 napban maximalizálja [Cstv. 27. § (1) bek.].

⁵⁰³ vö. Európai Bíróság 341/04. sz. ügyben hozott, 2006.05.02-i ítélete.

1. 6. A fő érdekeltségek középpontjának áthelyezése esetén irányadó időpont

A főeljárás megindítását megalapozó joghatósági ok változhat. Ennek különös jelentősége van a 3. cikkből eredő joghatósági ok megállapítása szempontjából és kérdésként merül fel, mi lesz az irányadó időpont e kötődési pont kijelölésére, ezáltal a joghatóság meghatározására.

Amennyiben az adós a *kérelem előterjesztését követően*, de még az eljárás megindítása előtt helyezi át fő érdekeltségeinek középpontját, úgy ez nem befolyásolja a joghatóságot, nem eredményez joghatóság-változást (*perpetuatio fori*).⁵⁰⁴ Amikor e kötődési pontját *pusztán látszólagosan* röviddel a *kérelem előterjesztése előtt* helyezi át, akkor ez a magatartás felveti a visszaélés gyanúját.⁵⁰⁵ Csak abban az esetben lehet joggal való visszaélésnek, illetve a törvények kijátszásának minősíteni – így figyelmen kívül hagyni – a COMI ily módon történő áthelyezését, ha az adott esetben bizonyítható, hogy az adóst kizárólag az új fizetéseképtelenségi joggal járó előnyök elérése vezette (forum shopping).⁵⁰⁶

A Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazásában – a Brüsszel-I. rendelettel összehasonlítva⁵⁰⁷ – az elsőbbségi elv az eljárás megindításáról szóló határozat hatályosságához kötődik. Ezáltal az automatikus elismerésre való érdemlegesség szerint beszélhetünk sajátos eljárási függősségről.⁵⁰⁸ Kivételes esetben a közösségi jogforrás által megvalósítani kívánt egyik cél, a forum shopping megakadályozására a fizetéseképtelenségi *kérelem benyújtását megelőzően* a főeljárásra irányadó joghatóságot

⁵⁰⁴ vö. Brüsszel-I. r. in: KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 202. old, 282 pont, 558. old, 872 pont, Európai Bíróság C-1/04. sz. ügyben hozott, 2006. 01.17-i ítélete. A határokon átlépő fizetéseképtelenségi ügyekben a fő érdekeltségi középpont megváltozásával foglalkozó jogirodalom az Európai Bíróság ítéletét megelőzően kiemeli, hogy előnyösebb a kérelem előterjesztésének időpontjához kötni a joghatóság megállapítását, mert a fizetéseképtelenségi kérelemmel már foglalkozott bíróság megtartaná joghatóságát akkor is, ha az adós a fő érdekeltségeinek középpontját a kérelem előterjesztését követően más államba helyezné át ld. HAUBOLD: in Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1450. old, 51 pont, DUURSMÁ-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk, 46 pont, MANKOWSKI: *EWiR* 2004, 229, 230. old, LIERSCH: *NZI* 2004, 141, 142. old, HERCHEN: Aktuelle Entwicklungen im Recht der internationalen Zuständigkeit zur Eröffnung von Insolvenzverfahren: Der Mittelpunkt der (hauptsächlichen) Interessen im Mittelpunkt der Interessen, *ZInsO* 2004, 829, 830. old., BGH, Zuständigkeit des Insolvenzgerichts bei Verlegung des Mittelpunkts der hauptsächlichen Interessen nach Insolvenzantragstellung, *DZWIR* 2006, 211. old.

⁵⁰⁵ HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1450. old, 52 pont.

⁵⁰⁶ PAULUS: *Europäische Insolvenzverordnung, Kommentar* (2006), 1671. old, 31 pont. HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1450. old, 52 pont. A joghatóság fő érdekeltségi középpont áthelyezése folytán történő manipulálásának kérdéséhez ld. HAUBOLD: *IPRax* 2003, 34, 36. old. és köv. old., MANKOWSKI: *EWiR* 2004, 229, 230. old, HERCHEN: *ZInsO* 2004, 830. old.

⁵⁰⁷ vö. KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 333. old, 519 és 521 pont.

⁵⁰⁸ BALZ: *ZIP* 1996, 948. oldaltól.

megalapozó tényben bekövetkezett *látszólagos változás* nem eredményez joghatóság-változást. Ennek alapvető indoka az, hogy a főeljárás exkluzivitása érvényesül, így az adós csakis egy fő érdekeltégi középponttal rendelkezhet. Ebből következően e kötődési pont látszólagos áthelyezése folytán megkeresett bíróság nem rendelkezik joghatósággal. Ebben az esetben tehát hiányzik a Brüsszel-I. rendelet alkalmazásában érvényesülő perfüggőség azon általános alkalmazási követelménye, amely szerint a később megkeresett bíróságnak is joghatósággal kell rendelkeznie.⁵⁰⁹

Más megítélés alá esik azonban a fő érdekeltégi középpont fizetéseképtelenségi eljárás megindítása iránti kérelem előterjesztését megelőző, *valóságos, tényleges* áthelyezése. Erre az esetre nézve az Európai Bíróság álláspontja szerint a *kérelem előterjesztésének időpontja* az irányadó.⁵¹⁰ Ez a megoldás ugyan lehetővé teszi, hogy mind a korábbi államban, mind a (későbbi) új fő érdekeltégi középpont államában fizetéseképtelenségi kérelmet terjesszenek elő és mind a két tagállam bíróságai joghatósággal rendelkeznek, azonban ez a joghatósági összeütközés az elsőbbségi elv alapján az eljárást elsőként megindító bíróság javára feloldható.⁵¹¹

2. Negatív joghatósági összeütközés

Amennyiben a megkeresett bíróság nem rendelkezik joghatósággal, el kell utasítania érdemi vizsgálat nélkül a kérelmet. A jogvita határokon átlépő áttételének nincs helye, mert erre nem található jogalap kifejezett deklaráció formájában a Fizetéseképtelenségi rendeletben sem.

A Fizetéseképtelenségi rendelet alkalmazásában a negatív joghatósági összeütközés oly módon állhat elő, hogy két bíróság egyaránt a másikat tartja joghatósággal rendelkezőnek, vagy ha két tagállam bíróságai csakis a 3. cikk (2) bekezdése szerint partikuláris eljárás megindítására tartják magukat joghatósággal rendelkezőnek, mert úgy vélik, hogy a másik tagállamban van az adós fő érdekeltégeinek középpontja. A kölcsönös bizalom alapelveinek helyes alkalmazása folytán ebben az esetben csak az lehet a megoldás, hogy az a bíróság, amely másodikként megindította a partikuláris eljárást, a

⁵⁰⁹ KENGYEL/HARSÁGI: i. m. 326. old, 500, 501 pont, WOPERA: *Európai Jog*, 2005. évi 6. szám, 9. old. és köv. old.

⁵¹⁰ Európai Bíróság C-1/04 sz. ügyben hozott, 2006.01.17-i ítélete, 29. pont, MANKOWSKI: *Grenzüberschreitender Umzug und das center of main interests im europäischen Internationalen Insolvenzrecht*, *NZI* 2005, 373. old.

⁵¹¹ HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1450. old, 52 pont.

főeljárás megindítását azzal az indokolással nem utasíthatja el, hogy az adós fő érdekeltségeinek középpontja abban a tagállamban van, amely elsőként partikuláris eljárást indított.⁵¹² Az érintett bíróságok ugyanakkor élhetnek azzal az indokolással, hogy a főeljárás megindítását azért hátrították el, mert az adós fő érdekeltségeinek középpontja ún. harmadik államban van.⁵¹³

A német szabályozás értelmében, ha valamely tagállami bíróság a német bíróságok joghatóságára hivatkozással elutasítja az eljárás megindítása iránti kérelmet, akkor a német bíróságok azzal az indokolással, hogy álláspontjuk szerint az elsőként megkeresett bíróság rendelkezik joghatósággal, nem utasíthatják el a kérelmet [EGInsO 102. cikk 3. § (2) bek.].

Negatív joghatósági összeütközés áll fenn példának okáért, ha a francia bíróság a főeljárás megindítását azzal az indokolással utasítja el, hogy a fő érdekeltségek középpontja nem Franciaországban van, emellett azonban a megkeresett német bíróság álláspontja az, hogy az adós fő érdekeltségeinek középpontja mégis Franciaországban található. Ebben az esetben felmerül a kérdés, hogy a német bíróságok is megtagadhatják-e a főeljárás megindításáról szóló határozat meghozatalát. A főeljárás megindításának megtagadásáról szóló francia bíróság által hozott határozatot Németországban a Fizetésképtelenségi rendelet 16. cikke alapján el kell ismerni. A német bíróságok azonban a francia határozatban foglalt indokoltól eltérő indokokra hivatkozhatnak, mert a német nemzetközi fizetésképtelenségi jog a negatív joghatósági összeütközés elkerülésére úgy rendelkezik, hogy a német bíróság a főeljárás megindítására vonatkozó joghatóságának hiányát arra hivatkozással nem állapíthatja meg, hogy mégis az a tagállami bíróság rendelkezik joghatósággal, amelyik annak hiányát állapította meg [EGInsO 102. cikk 3. § (2) bek.]. Ha nem ez lenne a szabályozás, úgy Németországban a Fizetésképtelenségi rendelet 3. cikk (4) bekezdés a) pontjának analógia útján való alkalmazása folytán legalább partikuláris eljárást lehetne indítani. Ugyan itt nem áll fenn a főeljárás “jogi lehetetlensége”, azonban más bíróság helytelen határozata nem járhat azzal a következménnyel, hogy az egyébként megengedhető fizetésképtelenségi eljárás Németországban teljes mértékben kizárt legyen”.⁵¹⁴

⁵¹² DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk, 36 pont.

⁵¹³ DUURSMA-KEPPLINGER: EuFkR.-Komm, 3. cikk, 36 pont.

⁵¹⁴ HAUBOLD: in: Gebauer/Wiedmann (Hrsg.), 1458. old, 198-as lábjegyzet.